

ΠΑΥΛΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Έχοντες υπ' ὄψιν τὸ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1952 Φήψισμα τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, «περὶ ψηφίσεως τοῦ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΣΗ/1949 ψηφίσματος τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς συνταχθέντος νέου Συντάγματος», ἀποφασίζομεν καὶ διατάσσομεν :

Α'. Νὰ δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τὸ παρὰ πόδας τοῦ ὡς ἄνω ψηφίσματος καταχωρηθὲν νέον Συνταγματικὸν κείμενον, περιέχον τὰς κατὰ μεταρρῦθμῳσιν ἢ προσθήκην ψηφισθείσας διατάξεις τοῦ Συντάγματος, συνηρμολογημένας μετὰ τοῦ ὅλου κειμένου, ἔχον ὡς ἐξῆς :

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΟΝΟΜΑ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΜΟΟΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΑΔΙΑΙΡΕΤΟΥ ΤΡΙΑΔΟΣ
Η ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΨΗΦΙΖΕΙ

ΠΕΡΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Ἄρθρον 1. Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας· πᾶσα δὲ ἄλλη γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλευθέρα καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων, ἀπαγορευομένου τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ πάσης ἄλλης ἐπεμβάσεως κατὰ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

Ἄρθρον 2. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον Ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει ἀναποσπάστως ἠνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς καὶ πάσης ἄλλῃς ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τηροῦσα ἀπαρασαλεύτως, ὡς ἐκεῖναι, τοὺς τε ἱεροὺς ἀποστολικούς καὶ συνοδικούς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις· εἶναι δὲ αὐτοκέφαλος, ἐνεργοῦσα ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλῃς ἐκκλησίας τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα καὶ διοικεῖται ὑπὸ Ἱεράς Συνόδου Ἀρχιερέων. Οἱ λειτουργοὶ ὄλων τῶν ἀνεγνωρισμένων θρησκειῶν ὑπόκεινται εἰς τὴν αὐτὴν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἐπιτήρησιν, εἰς ἣν καὶ οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

Τὸ κείμενον τῶν Ἁγίων Γραφῶν τηρεῖται ἀναλλοίωτον· ἢ εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἀπόδοσις τούτου, ἄνευ προηγουμένης ἐγκρίσεως τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀπαγορεύεται ἀπολύτως.

Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως εἶναι ἀπαραβίαστος.

Ἡ ἐλευθερία ἄσκησις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσβάλλῃ τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ τὰ χρηστὰ ἥθη.

Οὐδεὶς δύναται ἕνεκα τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων ν' ἀπαλ-

λαγῆ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν πρὸς τὴν Πολιτείαν καθηκόντων ἢ ν' ἀρνηθῆ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων τῆς Χώρας.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Εἰς τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ ἀρθροῦ δὲν ἀντίκειται ἡ εἰς τὰς Νέας Χώρας Ἑκκλησιαστικὴ κατάστασις.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἄρθρον 3. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουσιν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεων τῶν.

Μόνον πολῖται Ἕλληνες εἶναι δεκτοὶ εἰς ὅλας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων.

Πολῖται εἶναι ὅσοι ἀπέκτησαν ἢ ἀποκτήσωσι τὰ προσόντα τοῦ πολίτου κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

Εἰς πολίτας Ἕλληνας τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεως οὔτε ἀπονέμονται οὔτε ἀναγνωρίζονται.

Πᾶς Ἕλλην δυνάμενος φέρειν ὄπλα ὑποχρεοῦται νὰ συντελῆ εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἄμυναν κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων.

Ἄρθρον 4. Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος· οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ἢ ἄλλως πῶς περιορίζεται, εἰμὴ ὅπου καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 5. Ἐξαιρουμένου τοῦ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐγκλήματος οὐδεὶς συλλαμβάνεται οὐδὲ φυλακίζεται ἄνευ ἠτιολογημένου δικαστικοῦ ἐντάλλματος, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κοινοποιηθῆ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλακίσεως.

Ὁ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἢ δι' ἐντάλλματος συλλήψεως κρατηθεὶς προσάγεται εἰς τὸν ἀρμοδίον ἀνακριτὴν ἄνευ τινὸς ἀναβολῆς, τὸ βραδύτερον δὲ ἐντὸς εἴκοσι τεσσαρῶν ὥρων ἀπὸ τῆς συλλήψεως, ἐὰν δὲ ἡ σύλληψις ἐγένετο ἐκτὸς τῆς ἔδρας τοῦ ἀνακριτοῦ, ἐντὸς τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου πρὸς μεταγωγὴν χρόνου. Ὁ ἀνακριτὴς ὀφείλει ἐντὸς τριῶν τὸ πολὺ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προσαγωγῆς εἶτε ν' ἀπολύσῃ τὸν συλληφθέντα, εἶτε νὰ ἐκδώσῃ κατ' αὐτοῦ ἔνταλμα φυλακίσεως. Ἡ προθεσμία αὕτη παρατείνεται μέχρι πέντε ἡμερῶν αἰτήσεϊ τοῦ προσαχθέντος, ἢ ἐν περιπτώσει ἀνωτέρας βίας, βεβαιουμένης ἄμεσως δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστικοῦ συμβουλίου.

Γιαρελθούσης ἀπράκτου ἐκατέρας τῶν προθεσμιῶν τούτων, πᾶς δεσμοφύλαξ ἢ ἄλλος ἐπιτετραμμένος τὴν κράτησιν τοῦ συλληφθέντος, εἶτε πολιτικὸς ὑπάλληλος εἶτε στρατιωτικὸς, ὀφείλει ν' ἀπολύσῃ αὐτὸν παραχρῆμα. Οἱ παραβάται τῶν ἀνωτέρω διατάξεων τιμωροῦνται ἐπὶ παρανόμῳ κατακρατήσεϊ, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς τὴν ἀνὸρθωσιν πάσης ζημίας προσηγομένης εἰς τὸν παθόντα, καὶ προσέτι εἰς ἰκανοποίησιν αὐτοῦ διὰ χρηματικοῦ ποσοῦ ὡς νόμος ὀρίζει.

Διὰ νόμου ὀρίζονται τὸ ἀνώτατον ὄριον προφυλακίσεως καθὼς καὶ οἱ ὅροι ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέχεται ἀποζημίωσις ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰς ἀδίκως προφυλακισθέντας ἢ καταδικασθέντας.

Ἄρθρον 6. Ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων δύναται πάντοτε τὸ συμβούλιον τῶν πλημμελειοδικῶν, τῇ αἰτήσεϊ τοῦ προφυλακισθέντος, νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀπόλυσιν τούτου ἐπὶ ἐγγυήσεϊ ὀριζομένη διὰ δικαστικοῦ βουλευματος, καθ' οὗ ἐπιτρέπεται ἀνακοπή.

Οὐδέποτε ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων τούτων ἢ προφυλάκισις δύναται νὰ παραταθῆ πέραν τῶν τριῶν μηνῶν.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Οὐδόλως ἀποκλείεται ἡ ἐν τῷ μέλλοντι εἰσαγωγή γενικῶν ἢ εἰδικῶν νόμων, καταργούντων ἢ περιοριζόντων τὴν προφυλάκισιν ἢ καθιστώντων τὴν ἐπὶ ἐγγυήσει ἀπόλυσιν ὑποχρεωτικὴν διὰ τὸν δικαστὴν. Ἐννοεῖται, ἐπίσης, ὅτι ἡ ἐν τῷ δευτέρῳ ἐδαφίῳ τιθεμένη τρίμηνος κατ' ἀνώτατον ὄριον διάρκεια τῆς προφυλακίσεως περιλαμβάνει τὸ τε στάδιον τῆς ὄλης ἀνακρίσεως καὶ τὸ τῆς ἐνώπιον τῶν συμβουλίων διαδικασίας ὀριστικῆς ἐκδικάσεως.

Ἄρθρον 7. Ἄδίκημα δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ ποινὴ ἐπιβάλλεται, ἄνευ νόμου ἰσχύοντος πρὸς τῆς τελέσεως τῆς πράξεως. Βαρυτέρα ποινὴ οὐδέποτε ἐπιβάλλεται μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς πράξεως.

Ἄρθρον 8. Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρὰ τοῦ νόμου ὀρισμένου εἰς αὐτὸν δικαστοῦ. Δικαστικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἔκτακτα δικαστήρια ὕφ' οἰονδήποτε ὄνομα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συσταθῶσιν.

Ἄρθρον 9. Ἐκαστος ἢ καὶ πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουσι τὸ δικαίωμα, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ν' ἀναφέρωνται ἐγγράφως πρὸς τὰς ἀρχάς, ὑποχρεουμένας εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἔγγραφον ἀπάντησιν πρὸς τὸν ἀναφερόμενον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Μόνον μετὰ τὴν τελικὴν ἀπόφασιν τῆς πρὸς ἡν ἡ ἀναφορά ἀρχῆς καὶ τῇ ἀδείᾳ ταύτης ἐπιτρέπεται ἡ ζήτησις εὐθυνῶν παρὰ τοῦ ὑποβαλόντος τὴν ἀναφορὰν διὰ παραβάσεις ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσας.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Ἄναφορὰ νοεῖται ἡ προσφυγὴ πρὸς ἀρμοδίαν ἀρχὴν οὐχὶ ὅς' αἰτήσις πληροφοριῶν, διὰ τὴν παροχὴν τῶν ὁποίων πάντως εἶναι ἠθικῶς ὑπεύθυνος ἐκάστη ἀρχή.

Ἄρθρον 10. Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἡσυχῶς καὶ ἀσφάλως. Μόνον εἰς τὰς δημοσίας συναθροίσεις δύναται νὰ παρισταταὶ ἡ ἀστυνομία. Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις δύναται ν' ἀπαγορευθῶσιν ἂν ὡς ἐκ τούτων ἐπικεῖται κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν.

Ἄρθρον 11. Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, οἵτινες ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπαγάγῃσι τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς προηγουμένην τῆς Κυβερνήσεως ἀδειαν. Συνεταιρισμὸς δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ ἕνεκα παραβάσεως τῶν νόμων, εἰμὴ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

Τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ὑπαλλήλους νομικῶν προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου δύναται διὰ νόμον νὰ ὑποβληθῇ εἰς ὀρισμένους περιορισμούς.

Ἡ ἀπεργία εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους νομικῶν προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου ἀπαγορεύεται.

Ἄρθρον 12. Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἀσυλον. Οὐδεμίαν κατ' οἶκον ἔρευνα ἐνεργεῖται, εἰμὴ ὅτε καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει.

Οἱ παραβάται τῶν διατάξεων τούτων τιμωροῦνται ἐπὶ καταχρήσει τῆς ἐξουσίας τῆς ἀρχῆς, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς πλήρη ἀποζημίωσιν τοῦ παθόντος καὶ προσέτι εἰς ἱκανοποίησιν αὐτοῦ διὰ χρηματικοῦ ποσοῦ, ὡς ὁ νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 13. Πάντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῶν ὄριων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἀπολαύουσιν ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας των ἀδιακρίτως ἐθνικότητος, θρησκείας καὶ γλώσσης. Ἐξαιρέσεις ἐπιτρέπονται εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου.

Ἄρθρον 14. Ἐκαστος δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Ο ἰτύπος εἶναι ἐλεύθερος. Ἡ λογοκρισία, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέ-

τρον, απαγορεύεται. Απαγορεύεται ωσαύτως ή κατάσχσεις έφημερίδων και άλλων έντύπων διατριβών είτε πρό της δημοσιεύσεως είτε μετ' αυτήν.

Έπιτρέπεται κατ' εξαίρεσιν ή κατάσχσεις μετά την δημοσίευσιν :

α) Ένεκα προσβολής κατά της Χριστιανικής Θρησκείας ή Ένεκα ασέμνων δημοσιευμάτων προσβαλλόντων καταφανώς την δημοσίαν αιδώ, κατά τας ύπο του νόμου όριζόμενας περιπτώσεις, β) Ένεκα προσβολής του προσώπου του Βασιλέως, του Διαδόχου, τών συζύγων και τών τέκνων αυτών, γ) Έάν τό περιεχόμενον του δημοσιεύματος κατά τούς όρους του νόμου είναι φύσεως τοιαύτης ώστε : 1) νά άποκαλύπτει κινήσεις τών ένόπλων δυνάμεων στρατιωτικής σημασίας ή όχυρώσεις της Χώρας, 2) νά είναι προφανώς στασιαστικόν ή νά στρέφεται κατά της έθνικής άκεραιότητας ή ν' άποτελεή πρόκλησιν εις διάπραξιν έγκλήματος έσχάτης προδοσίας. 'Αλλ' εις τας περιπτώσεις ταύτας έντός είκοσι τεσσάρων ώρων από της κατασχέσεως όφείλει ό εισαγγελεύς νά υποβάλλη την υπόθεσιν εις τό δικαστικόν συμβούλιον και τοúτο έντός έτέρων είκοσι τεσσάρων ώρων ν' άποφανθής περί της διατηρήσεως ή της άρσεως της κατασχέσεως' άλλως ή κατάσχσεις αύτοδικαίως. 'Ανακοπή κατά του βουλεύματος έπιτρέπεται εις μόνον τόν δημοσιεύσαντα τό κατασχεθέν. Τό δικαστήριον, μετά τρεις τούλάχιστον καταδικάς εις περίπτωση διαπράξεως δια του τύπου άδικήματος δι' δ έπιτρέπεται κατάσχσεις, διατάσσει την όριστικήν ή προσωρινήν παύσιν της έκδόσεως του έντύπου και εις βαρείας περιπτώσεις την άπαγόρευσιν της άσκήσεως του δημοσιογραφικού επαγγέλματος ύπό του καταδικασθέντος. 'Η παύσις ή ή άπαγόρευσις άρχονται άφ' ης ή καταδικαστική άπόφασις καταστή τελεσίδικος.

'Απαγορεύεται ή παρ' ούδούποτε χρήσις του τίτλου παυθείσης έφημερίδος επί μίαν δεκαετίαν από της όριστικής παύσεώς της.

Τά άδικήματα του τύπου είναι αυτόφωρα.

'Η έκδοσις έφημερίδων έπιτρέπεται μόνον εις πολίτας Έλληνας μη έστερημένους τών πολιτικών αυτών δικαιωμάτων.

Νόμος θέλει όρίσει τόν τρόπον της δια του τύπου έπανορθώσεως τών άνακριβών δημοσιευμάτων, ώς έπίσης τας προϋποθέσεις και τά προσόντα δια την άσκησιν του δημοσιογραφικού επαγγέλματος.

'Επιτρέπεται νά ληφθώσι δια νόμου Ιδιαίτερα κατασταλτικά μέτρα προς καταπόλέμησιν της επικινδύνου εις τό ήθος της νεότητος φιλολογίας.

ΑΙ προστατευτικά του τύπου διατάξεις του παρόντος άρθρου δέν εφαρμόζονται επί τών κινηματογράφων, δημοσίων θεαμάτων, φωνογραφίας, ραδιοφωνίας και άλλων παρεμφερών μέσων μεταδόσεως λόγου ή παραστάσεως. 'Ο τε έκδότης έφημερίδος και ό συγγραφεύς έπιληψίμου δημοσιεύματος, άναφερομένου εις τόν Ιδιωτικόν βίον, πλην της κατά τούς όρους του ποινικού νόμου έπιβαλλομένης ποινής, είναι άστικώς και άλληλεγγύως υπεύθυνοι εις πλήρη άνόρθωσιν πάσης προσγενομένης ζημίας και εις ίκανοποίησιν του παθόντος δια χρηματικού ποσοϋ, ώς ό νόμος όρίζει.

Άρθρον 15. Ουδεις όρκος επιβάλλεται άνευ νόμου όρίζοντος και τόν τρόπον αυτού.

Άρθρον 16. 'Η Παιδεία τελεί ύπό την άνωτάτην έποπτεϊαν του Κράτους και ένεργείται δαπάνη αυτού ή τών όργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως.

Εις πάντα τά σχολεία μέσης και στοιχειώδους εκπαίδεϋσεως, ή διδασκαλία άποσκοπεϊ την ήθικήν και πνευματικήν άγωγήν και την ανάπτυξιν της έθνικής συνειδήσεως τών νέων επί τη βάσει τών Ιδεολογικών κατευθύνσεων του έλληνοχριστιανικού πολιτισμοϋ.

Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις εἶναι δι' ὅλους ὑποχρεωτική, παρέχεται δὲ δωρεάν ὑπὸ τοῦ Κράτους. Ὁ νόμος ὀρίζει τὰ ἔτη τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἔξ.

Τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα αὐτοδιοικοῦνται ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Κράτους, οἱ δὲ καθηγηταὶ τούτων εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι.

Ἐπιτρέπεται, κατόπιν ἀδείας τῆς ἀρχῆς, εἰς ἰδιώτας μὴ ἔστερημένους τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ εἰς νομικὰ πρόσωπα ἢ ἱδρύσεις ἐκπαιδευτηρίων λειτουργούντων κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

Ἄρθρον 17. Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, εἰμὴ διὰ δημοσίαν ὠφέλειαν προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅτε καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει, πάντοτε δὲ προηγουμένης πλήρους ἀποζημιώσεως. Ἡ ἀποζημίωσις ὀρίζεται ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Ἐν ἐπείγουσῃ δὲ περιπτώσει δύναται καὶ προσωρινῶς νὰ ὀρισθῇ δικαστικῶς μετ' ἀκρόασιν ἢ πρόσκλησιν τοῦ δικαιούχου, ὅστις δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ εἰς παροχὴν ἀναλόγου ἐγγυήσεως, καθ' ὃν τρόπον ὀρίσει ὁ νόμος. Πρὸ τῆς καταβολῆς τῆς ὀριστικῆς ἢ προσωρινῶς ὀρισθείσης ἀποζημιώσεως διατηροῦνται ἀκέραια πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ ἰδιοκτῆτου μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς καταλήψεως.

Εἰδικοί νόμοι κανονίζουσι τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διαθέσεως τῶν μεταλλείων, ὄρυχειῶν, ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν, λαματικῶν ρεόντων καὶ ὑπογείων ὑδάτων.

Ἐπίσης διὰ νόμου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ μεγάλων λιμνῶν.

Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουσι τὰ τῶν ἐπιτάξεων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰς περιπτώσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως, ἢ πρὸς θεραπείαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης, δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ ὑγείαν.

Ἐρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Ἐν τῷ ὄρφ «ἰδιοκτησία» νοεῖται καὶ ἡ κινητή.

Ἄρθρον 18. Αἱ βάσανοι καὶ ἡ γενικὴ δήμευσις ἀπαγορεύονται. Ὁ πολιτικὸς θάνατος καταργεῖται. Ἡ θανατικὴ ποινὴ ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων, ἐκτὸς τῶν συνθέτων, καταργεῖται.

Ἄρθρον 19. Οὐδεμίαν προηγουμένην ἄδεια τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς ἀπαιτεῖται πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς δίκην τῶν δημοσίων καὶ δημοτικῶν ὑπαλλήλων διὰ τὰς περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀξιοποίνους πράξεις αὐτῶν ἐκτὸς τῶν περὶ ὕπουργῶν εἰδικῶς διατεταγμένων.

Ἄρθρον 20. Τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς καθ' οἰονδήποτε ἄλλον τρόπου ἀνταποκρίσεως εἶναι ἀπολύτως ἀπαραβίαστον.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἄρθρον 21. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι Βασιλευομένη Δημοκρατία

Ἄπασαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουσιν ἐκ τοῦ Ἔθνους, ἐνεργοῦνται δὲ καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 22. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 23. Τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τὴν Βουλήν καὶ τὸν Βασιλέα, ὅστις ἐνασκεῖ τοῦτο διὰ τῶν Ὑπουργῶν.

Άρθρον 24. Ουδέμια πρότασις νόμου ή τροπολογία ή προσθήκη επαγομένη εις βάρους του δημοσίου, των οργανισμών αυτοδιοικήσεως ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου δαπάνας ή ελάττωσιν εσόδων ή περιουσίας αυτών προς μισθοδοσίαν ή σύνταξιν ή έν γένει οφελος προσώπου προέρχεται εκ της Βουλής.

Άρθρον 25. Πρότασις νόμου αποκρουσθείσα υπό του έτέρου των παραγόντων της νομοθετικής έξουσίας δέν εισάγεται εκ νέου εις την αυτην βουλευτικήν σύνοδον.

Άρθρον 26. Η αυθεντική έρμηνεία των νόμων ανήκει εις την νομοθετικήν έξουσίαν.

Άρθρον 27. Η εκτελεστική έξουσία ανήκει εις τον Βασιλέα, ενεργείται δε διά των παρ' αυτου διοριζομένων υπευθύνων Υπουργών.

Άρθρον 28. Η δικαστική έξουσία ενεργείται διά των δικαστηρίων, αι δε δικαστικά αποφάσεις εκτελούνται έν ονόματι του Βασιλέως.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Άρθρον 29. Το πρόσωπον του Βασιλέως είναι ανεύθυνον και άπαραβίαστον, οι δε ύπουργοι αυτου είναι υπεύθυνοι.

Άρθρον 30. Ουδέμια πράξις του Βασιλέως ισχύει, ουδέ εκτελείται άν δέν είναι προσυπογεγραμμένη παρά του αρμοδίου Υπουργου, οστις διά μόνης της ύπογραφής του καθίσταται υπεύθυνος. Έν περιπτώσει άλλαγής δλοκλήρου του Υπουργείου, άν ουδεις των παυσάντων ύπουργών συγκατατεθή νά προσυπογράψη τό της άπολύσεως του παλαιου και του διορισμου του νέου Υπουργείου διάταγμα, ύπογράφονται ταυτα παρά του Προέδρου του νέου Υπουργείου, άφοϋ οϋτος, διορισθεις υπό του Βασιλέως, δώση τον όρκον.

Άρθρον 31. Ο Βασιλεύς διορίζει και παύει τους Υπουργους αυτου.

Άρθρον 32. Ο Βασιλεύς είναι ο ανώτατος άρχων του Κράτους, άρχει των ένόπλων δυνάμεων, κηρύττει πόλεμον, συνομολογει συνθήκας ειρήνης, συμμαχίας και έμπορίας, ανακοινώνει δ' αυτας εις την Βουλήν μετά των αναγκαίων διασαφήσεων, άμα τό συμφέρον και ή ασφάλεια του Κράτους τό επιτρέπουσιν. Αι περι έμπορίας δμως συνθήκαι και όσαι άλλαι περιέχουσι παραχωρήσεις, περι των όποιων κατ' άλλας διατάξεις του παρόντος Συντάγματος δέν δύνανται νά όρισθή τι άνευ νόμου, ή επιβαρύνουσιν άτομικως τους Έλληνας, δέν έχουσιν ισχύν άνευ της συγκαταθέσεως της Βουλής.

Άρθρον 33. Ουδέμια πτραχώρησις ή ανταλλαγή Χώρας δύνανται νά γίνη άνευ νόμου.

Ουδέποτε τά μυστικά άρθρα συνθήκης τινός δύνανται νά ανατρέψωσι τά φανερά.

Άνευ νόμου στρατός ξένος δέν είναι δεκτός εις την ελληνικήν υπηρεσίαν, ουδέ δύνανται νά διαμένη εις τό Κράτος ή νά διέλθη δι' αυτου.

Άρθρον 34. Ο Βασιλεύς άπονέμει κατά νόμον τους βαθμούς εις τους ύπηρετούντας εις τας ένόπλους δυνάμεις, διορίζει και παύει ώσαύτως κατά νόμον τους δημοσίους ύπαλλήλους, έκτός των υπό του νόμου όρισμένων έξαιρέσεων.

Μόνον όταν και όπως ο νόμος διατάσσει οι άνήκοντες εις τας ένόπλους δυνάμεις στεροϋνται του βαθμου, των τιμών και των συντάξεων των.

Άρθρον 35. Ο Βασιλεύς εκδίδει τά αναγκαία διατάγματα προς εκτέλεσιν των νόμων, ουδέποτε δε δύνανται νά αναστείλη την ενεργειαν, ουδέ νά έξαιρέση τινά της εκτελέσεως του νόμου.

Ὁ Βασιλεὺς δύναται, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπουσίας τῆς Βουλῆς, ἢ τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, νὰ προβαίη εἰς τὴν ἔκδοσιν νομοθετικῶν διαταγμάτων πρὸς ρύθμισιν ἐξαιρετικῶς ἐπειγόντων θεμάτων, μετὰ σύμφωνον γνώμην εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ βουλευτῶν, ὀριζομένης εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης συνόδου καὶ λειτουργούσης μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς νέας συνόδου.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς δὲν δύναται νὰ εἶναι κατώτερος τοῦ ἐνὸς πέμπτου τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, πρὸς λῆψιν δὲ ἀποφάσεων ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τῶν δύο τρίτων τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ σχετικὴ πλειοψηφία.

Ἡ Βουλὴ δύναται ἐκάστοτε δι' ἀποφάσεώς της νὰ θέτῃ περιορισμοὺς εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀνωτέρω νομοθετικῶν διαταγμάτων.

Προτάσεις νόμων, ὑποβαλλόμεναι ὑπὸ βουλευτῶν κατὰ τὸ πρῶτον τρίμηνον ἀπὸ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς, περὶ τροποποιήσεως, καταργήσεως καὶ ἀκυρώσεως τῶν διαταγμάτων τούτων, ἐγγράφονται τῇ αἰτήσει δέκα πέντε τοῦλάχιστον βουλευτῶν, κατ' ἀπόλυτον προτεραιότητα εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς νομοθετικῆς ἐργασίας.

Ἄρθρον 36. Ὁ Βασιλεὺς κυροῖ καὶ δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντας νόμους. Νόμος μὴ δημοσιευθεὶς ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου εἶναι ἄκυρος.

Ἄρθρον 37. Ὁ Βασιλεὺς συγκαλεῖ τακτικῶς ἅπαξ τοῦ ἔτους τὴν Βουλὴν, ἐκτάκτως δὲ ὡσάκις τὸ κρίνει εὐλογον, κηρύττει αὐτοπροσώπως ἢ δι' ἀντιπροσώπου τὴν ἐναρξιν καὶ λῆξιν ἐκάστης βουλευτικῆς συνόδου καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διαλύῃ τὴν Βουλὴν, ἀλλὰ τὸ περὶ διαλύσεως διάταγμα, προσυπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου, πρέπει νὰ διαλαμβάνη συγχρόνως καὶ τὴν σύγκλησιν τῶν μὲν ἐκλογέων ἐντὸς τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν, τῆς δὲ Βουλῆς ἐντὸς τριῶν μηνῶν.

Ἄρθρον 38. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα ἅπαξ μόνον νὰ ἀναπέλλῃ τὰς ἐργασίας τῆς βουλευτικῆς συνόδου, εἴτε ἀναβάλλον τὴν ἐναρξιν, εἴτε διακόπτων τὴν ἐξακολουθησιν αὐτῶν.

Ἡ ἀναστολὴ τῶν ἐργασιῶν δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ ὑπὲρ τὰς τριάκοντα ἡμέρας, οὐδὲ νὰ ἐπαναληφθῇ κατὰ τὴν βουλευτικὴν σύνοδον ἀνευ τῆς συναινέσεως τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 39. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ χαρίξῃ, μεταβάλλῃ καὶ ἐλαττώῃ τὰς παρὰ τῶν δικαστηρίων καταγινωσκομένας ποινάς, ἐξαιρουμένων τῶν περὶ τῶν Ὑπουργῶν διατεταγμένων, πρὸς δὲ καὶ νὰ χορηγῇ ἀμνηστίαν μόνον ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων ἐπὶ τῇ εὐθύνῃ τοῦ Ὑπουργείου.

Ἄρθρον 40. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπονέμῃ τὰ κεκανονισμένα παράσημα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ αὐτῶν νόμου.

Ἄρθρον 41. Ὁ Βασιλεὺς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κόπητῃ νομίσματα κατὰ τὸν νόμον.

Ἄρθρον 42. Ἡ βασιλικὴ χορηγία προσδιορίζεται ἐκάστοτε διὰ νόμου.

Ἄρθρον 43. Ὁ Βασιλεὺς καθίσταται ἐνήλικος κατὰ τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ συμπληρωμένον.

Ὁ Βασιλεὺς, πρὶν ἢ ἀναβῆ εἰς τὸν θρόνον, ὁμνύει ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Ὑπουργῶν, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ βουλευτῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀνωτέρων ἀρχῶν τὸν ἀκόλουθον ὄρκον.

«Ὁμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ προστατεύσω τὴν ἐπικρατούσαν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ νὰ διατηρῶ καὶ

ὕπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀκεραιότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους».

Ἡ Βασιλεὺς συγκαλεῖ τὸ πολὺ ἐντὸς δύο μηνῶν τὴν Βουλὴν καὶ ἐπα-
ναλαμβάνει τὸν ὄρκον ἐνώπιον τῶν βουλευτῶν.

Ἄρθρον 44. Ἡ Βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλας ἐξουσίας, εἰμὴ ὅσας τῷ ἀπο-
νέμουσι ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ συνάδοντες πρὸς αὐτὸ ἰδιαιτέροι νόμοι.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

Ἄρθρον 45. Τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ συνταγματικὰ αὐτοῦ δι-
καιώματα εἶναι διαδοχικὰ καὶ περιέρχονται εἰς τοὺς κατ' εὐθείαν γραμμὴν
γενήσους καὶ νομίμους ἀπογόνους τοῦ Βασιλέως ΓΕΩΡΓΙΟΥ τοῦ Α' κατὰ
τάξιν πρωτοτοκίας, προτιμωμένων τῶν ἀρρένων.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τοῦ ἄρθρου 45 εἶναι ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα περιέρχεται κατὰ
προτίμησιν εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ἐκάστοτε Βασιλέως κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας, προτιμωμέ-
νων τῶν ἀρρένων.

Ἄρθρον 46. Μὴ ὑπάρχοντος διαδόχου κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὀρισμένα,
ὁ Βασιλεὺς διορίζει αὐτὸν μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Βουλῆς, ἐπὶ τούτῳ συγ-
καλουμένης, διὰ τῆς ψήφου τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν
καὶ διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας.

Ἄρθρον 47. Πᾶς διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου ἀπαιτεῖται νὰ
προσβέη τὴν θρησκείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ἄρθρον 48. Οὐδέποτε τὸ Στέμμα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλης οἰασθῆ-
ποτε ἐπικρατείας δύναται νὰ συνενωθῶσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς.

Ἄρθρον 49. Ἐν περιπτώσει ἀποδημίας τοῦ Βασιλέως ἐκτὸς τοῦ Κρά-
τους, ἢ Ἀντιβασιλεία ἀνατίθεται διὰ Βασιλικὸν διατάγματος, ἐκδιδομένου
τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, εἰς τὸν ἐνῆλικον διάδοχον, ἐν πε-
ριπτώσει δὲ ἐλλείψεως ἢ ἀνηλικότητος τούτου, εἰς τὴν Βασιλισσαν, ἥτις
ἀσκεῖ τὴν ἐξουσίαν ταύτην ὀλόκληρον κατὰ τοὺς κειμένους νόμους ἐν ὀνό-
ματι τοῦ Βασιλέως. Μὴ ὑπάρχοντος διαδόχου ἢ τούτου ὄντος ἀνηλικου καὶ
δι' ἣν περιπτώσιν δὲν ζῆ ἢ Βασίλισσα, ὁ Βασιλεὺς διορίζει διὰ Βασιλι-
κοῦ διατάγματος, προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου,
ἀπεριορίστως ἀνακλητὸν Τοποτηρητὴν τοῦ Θρόνου, ὅστις ἀσκεῖ τὴν Βασιλι-
κὴν ἐξουσίαν ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως. Διὰ τοῦ αὐτοῦ Βασιλικοῦ διατάγμα-
τος προδιορίζονται τῆς ἀντικείμενα τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Τοποτηρητοῦ.

Ἄρθρον 50. Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως τοῦ Βασιλέως, ἐὰν ὁ ἐνῆλι-
κος διάδοχος εἶναι ἀπὼν, ἀσκεῖ τὴν Συνταγματικὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν τὸ
Ὑπουργικὸν Συμβούλιον μέχρι τῆς ἀφίξεως καὶ ὀρκωμοσίας αὐτοῦ.

Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως τοῦ Βασιλέως, ἐὰν ὁ διάδοχος εἶναι ἀνή-
λικος, ἀσκεῖ τὴν Βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του ἢ ἐν χη-
ρεῖα μένουσα Βασίλισσα.

Δι' ἣν περίπτωσιν δὲν ἐπιζῆ ἢ Βασίλισσα ἢ ἔλθῃ αὕτη εἰς γάμον, ἢ
Βουλή, καὶ ἂν ἔληξεν ἢ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, συνέρχεται ἀνευ συγκλή-
σεως τὴν δεκάτην τὸ βραδύτερον ἡμέραν μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ Βασιλέως
καὶ ἐκλέγει Ἀντιβασιλέα Ἑλληνα πολίτην τοῦ Ἀνατολικοῦ Δόγματος, ἢ
δὲ Συνταγματικὴ Βασιλικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται παρὰ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμ-
βουλίου ὑπὸ τὴν εὐθύνην αὐτοῦ μέχρι τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Ἀντιβασιλέως.
Τὰ ἀνωτέρω ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐν περιπτώσει παραιτήσεως τοῦ
Βασιλέως. Ἰδιαιτέρος νόμος θέλει κανονίζει τὰ περὶ τῆς Ἀντιβασιλείας.

Άρθρον 51. Ἐάν, ἀποβιώσαντος τοῦ Βασιλέως, ὁ διάδοχος αὐτοῦ εἶναι ἀνήλικος, ἡ Βουλὴ, καὶ ἂν ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, συνέρχεται διὰ τὰ ἐκλέξει ἐπίτροπον. Ἐπίτροπος δὲ τότε ἐκλέγεται, ὅταν δὲν ὑπάρχη τοιοῦτος ἐκ διαθήκης τοῦ ἀποβιώσαντος Βασιλέως, ἢ ὅταν ὁ ἀνήλικος διάδοχος δὲν ἔχη μητέρα μένουσαν εἰς τὴν χρεῖαν τῆς, ἣτις καλεῖται τότε εἰς τὴν ἐπιτροπεῖαν τοῦ τέκνου τῆς αὐτοδικαίως. Ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλικού Βασιλέως, εἴτε διορισθῇ διὰ διαθήκης, εἴτε ἐκλεγῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι πολίτης τοῦ Ἀνατολικοῦ Δόγματος.

Άρθρον 52. Ἐν περιπτώσει χρεῖας τοῦ Θρόνου, ἢ Βουλῆ, καὶ ἂν ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, ἐκλέγει προσωρινῶς καὶ διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας Ἀντιβασιλέα πολίτην Ἑλληνα τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, τὸ δὲ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐνεργεῖ ὑπὸ τὴν εὐθύνην του ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους τὴν συνταγματικὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Ἀντιβασιλέως. Ἐντὸς δύο μηνῶν τὸ βραδύτερον ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἰσάριθμοι τῶν βουλευτῶν ἀντιπρόσωποι, οἵτινες εἰς ἕν μετὰ τῆς Βουλῆς συνεργόμενοι ἐκλέγουσι τὸν Βασιλέα διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας.

Άρθρον 53. Ἐάν ὁ Βασιλεὺς ἕνεκα νόσου κρίνη ἀναγκαίαν τὴν σύστασιν τῆς Ἀντιβασιλείας, ὀρίζει διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος Ἀντιβασιλέα τὸν διάδοχον ἢ, τοιοῦτου μὴ ὑπάρχοντος ἢ ἀνηλικού ὄντος, τὴν Βασιλίσσαν. Ἐάν ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ βασιλεύσῃ, τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον συγκαλεῖ ἀμέσως τὴν Βουλὴν καὶ ἂν ἔληξεν ἡ περίοδος ἢ ἔχει διαλυθῇ. Ἐάν ἡ Βουλὴ, δι' ἀποφάσεως αὐτῆς λαμβανομένης διὰ πλειοψηφίας τῶν τριῶν τετάρτων τῶν ψηφοφορησάντων, ἀγνωρίσῃ τὴν ἀνάγκην Ἀντιβασιλείας, ἀσκεῖ τότε ταύτην ὁ ἐνήλικος διάδοχος ἢ, τοιοῦτου μὴ ὑπάρχοντος, ἡ Βασιλίσσα.

Ἐάν δὲν ζῆ ἡ Βασιλίσσα, συγκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἢ Βουλῆ, ἢ ὅποια, μὴ ὑπάρχοντος διαδόχου, ψηφίζει ἐιδικὸν νόμον περὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς Βασιλικῆς ἐξουσίας, ἀνηλικού δὲ ὄντος ἐκλέγει διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας Ἀντιβασιλέα καί, χρεῖας καλούσης, Ἐπίτροπον τοῦ Βασιλέως.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

Άρθρον 54. Ἡ Βουλὴ συνέρχεται αὐτοδικαίως κατ' ἔτος τὴν 15ην τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου εἰς τακτικὴν σύνοδον διὰ τὰ ἐτήσια ἔργα, ἐκτὸς ἂν διὰ τὰ ἔργα ταῦτα ὁ Βασιλεὺς συγκαλέσῃ αὐτὴν πρότερον συμφώνως τῷ ἀρθρῷ 37.

Ἡ διάρκεια ἐκάστης τακτικῆς συνόδου δὲν δύναται νὰ εἶναι βραχύτερα τῶν τριῶν μηνῶν, εἰς οὓς δὲν λογίζεται ὁ χρόνος τῆς κατὰ τὸ ἀρθρον 38 ἀναστολῆς.

Άρθρον 55. Ἡ Βουλὴ συνεδριάζει δημοσίᾳ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, δύναται ὅμως νὰ διασκεφθῇ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν κατ' αἴτησιν δέκα ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς, ἂν τοῦτο ἀποφασισθῇ ἐν μυστικῇ συνεδριάσει κατὰ πλειοψηφίαν, μετὰ ταῦτα δὲ ἀποφασίζει ἂν ἢ περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος συζητήσις πρέπη νὰ ἐπαναληφθῇ εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν.

Άρθρον 56. Ἡ Βουλὴ δὲν δύναται νὰ συζητήσῃ ἄνευ τῆς παρουσίας τοῦλάχιστον τοῦ ἑνὸς τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς, μηδὲ νὰ ἀποφασίσῃ τι ἄνευ ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν, ἣτις ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ εἶναι μικρότερα τοῦ ἑνὸς τετάρτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας ἢ πρότασις ἀπορρίπτεται.

Άρθρον 57. Πάσα πρότασις νόμου συνοδεύεται υποχρεωτικῶς ὑπὸ αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως, παραπέμπεται δὲ εἰς κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν καί, ὑποβληθείσης τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἢ παρελθούσης τῆς ταχθείσης προθεσμίας, εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν μετὰ προφορικὴν εἰσήγησιν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἢ τοῦ εισηγητοῦ τῆς ἐπιτροπῆς, ἐφ' ὅσον δὲν ἔγινε τοιαύτη κατὰ τὴν κατάθεσιν τῆς προτάσεως,

Προτάσεις νόμων σκοποῦσαι τὴν τροποποίησιν τῶν περὶ συντάξεων νόμων ἢ ἀπονομῆν συντάξεως, ἢ τὴν ἀναγνώρισιν ὑπηρεσίας ὡς παρεχούσης τοιοῦτον δικαίωμα ὑποβάλλονται μόνον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Προκειμένου δὲ περὶ συντάξεων, αἵτινες βαρύνουσι τὸν προϋπολογισμὸν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Τοιαῦται περὶ συντάξεων προτάσεις πρέπει νὰ εἶναι εἰδικαί, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς ἀναγραφῆς διατάξεων περὶ συντάξεων εἰς νόμους σκοποῦντας τὴν ρύθμισιν ἄλλων θεμάτων.

Πάσα πρότασις νόμου, συνεπαγομένη ἐπιβάρυνσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐφ' ὅσον μὲν ὑποβάλλεται ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐκθέσεως τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ, καθοριζούσης τὴν δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν, ἐφ' ὅσον δὲ ὑποβάλλεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς πρὸ πάσης συζητήσεως διαβιβάζεται εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Δημοσίου Λογιστικοῦ, ὑποχρεομένην νὰ ὑποβάλλῃ τὴν σχετικὴν ἔκθεσιν ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν. Παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης εἰσάγεται καὶ ἄνευ αὐτῆς.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς τροπολογίας, ἐφ' ὅσον ζητηθῇ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ Γενικὴ Διεύθυνσις Δημοσίου Λογιστικοῦ ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλλῃ πρὸς τὴν Βουλὴν τὴν ἔκθεσιν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. Μετὰ τὴν πάροδον τῆς προθεσμίας ταύτης ἡ συζήτησις χωρεῖ καὶ ἄνευ αὐτῆς.

Πάσα πρότασις νόμου, ὑποβαλλομένη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ συνεπαγομένη δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ, πρέπει νὰ συνοδεύηται ἀπὸ ἔκθεσιν περὶ τοῦ τρόπου τῆς καλύψεώς της, ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Προτάσεις νόμων, ὑποβαλλόμεναι ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, δι' ὧν ἐπιβάλλονται τοπικοὶ ἢ εἰδικοί φόροι ὑπὲρ ὀργανισμῶν ἢ νομικῶν προσώπων δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου, δεόν νὰ προσυπογράφωνται καὶ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Πρότασις νόμου, σκοποῦσα τὴν τροποποίησιν διατάξεων προηγουμένου νόμου, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν ἐὰν εἰς μὲν τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν δὲν καταχωρίζεται ὀλόκληρον τὸ κείμενον τῆς τροποποιουμένης διατάξεως, εἰς δὲ τὸ κείμενον τῆς προτάσεως ὀλόκληρος ἢ νέα διάταξις, ὡς διαμορφοῦται μετὰ τὴν τροποποίησιν.

Οὐδεμία προσθήκη εἰς πρότασιν νόμου ἢ τροπολογία γίνεται δεκτὴ ἐὰν δὲν σχετίζεται ἀμέσως πρὸς τὸ κύριον περιεχόμενον τῆς προτάσεως.

Οὐδεμία πρότασις νόμου γίνεται δεκτὴ ἐὰν δὲν συζητηθῇ καὶ ψηφισθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς δις καὶ εἰς δύο διαφόρους συνεδριάσεις, ἀπεχούσας ἀλλήλων δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας, κατ' ἀρχὴν μὲν κατ' ἄρθρον κατὰ τὴν πρώτην συζήτησιν, κατ' ἄρθρον δὲ καὶ σύνολον κατὰ τὴν δευτέραν. Ἐὰν κατὰ τὴν δευτέραν συζήτησιν ἐγένοντο δεκταὶ προσθήκαι ἢ τροπολογίαι, ἢ ψήφισις τοῦ συνόλου ἀναβάλλεται ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον ἀπὸ τῆς διανομῆς τοῦ τροπολογηθέντος σχεδίου.

Ἐπιτρέπεται ἐξαιρετικῶς ἢ εἰς μίαν μόνον κατ' ἀρχὴν καὶ κατ' ἄρθρον συζητήσιν ψήφισις ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἐὰν ἐζητήθῃ τοῦτο ἀπὸ τὸν ὑποβαλόντα τὴν πρότασιν πρὸ τῆς παραπομπῆς αὐτῆς εἰς τὴν κατὰ τὸ ἐδάφιον 1 τοῦ παρόντος ἄρθρου ἐπιτροπὴν καὶ ἐφ' ὅσον αὕτη ἀπεδέχθη τὴν αἴτησιν τοῦ ὑποβαλόντος, δὲν ἠγέρθη δὲ ἀντίρρησης ἐκ μέρους εἴκοσι τοῦλάχιστον βουλευτῶν ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς προτάσεως μέχρι τοῦ τερματισμοῦ τῆς συζητήσεως.

Ἡ ἐπιψήφισις δικαστικῶν ἢ διοικητικῶν κωδικῶν συσταχθέντων ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν δι' εἰδικῶν νόμων συσταθεισῶν, δύναται νὰ γίνῃ δι' ἰδιαιτέρου νόμου κυροῦντος ἐν ὄλῳ τοὺς εἰρημένους κώδικας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται νὰ γίνῃ κωδικοποίησις τῶν ὕφισταμένων διατάξεων δι' ἀπλῆς ταξινομήσεως αὐτῶν ἢ ἢ ἐν ὄλῳ ἐπαναφορὰ καταργηθέντων νόμων πλὴν τῶν φορολογικῶν.

Ἄρθρον 58. Οὐδεὶς αὐτόκλητος ἐμφανίζεται ἐνώπιον τῆς Βουλῆς διὰ νὰ ἀναφέρῃ τι προφορικῶς ἢ ἐγγράφως, ἀναφοραὶ ὁμῶς παρουσιάζονται διὰ τινος βουλευτοῦ ἢ παραδίδονται εἰς τὸ γραφεῖον. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀποστέλλῃ εἰς τοὺς Ὑπουργοὺς τὰς διευθυνομένας πρὸς αὐτὴν ἀναφοράς, οἵτινες εἶναι ὑπὸ χρεοὶ νὰ δίδωσι διασαφήσεις, ὡσαύκις ζητηθῶσι, καὶ δύναται νὰ διορίζῃ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐξεταστικὰς τῶν πραγμάτων ἐπιτροπὰς.

Ἄρθρον 59. Οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται οὐδ' εἰσπράττεται ἄνευ νόμου. Ἐξαιρετικῶς ἐπὶ ἐπιβολῆς ἢ ἀυξήσεως εἰσαγωγικοῦ δασμοῦ, ἢ εἰσομαζῆς αὐτοῦ ἐπιτρέπεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς εἰς τὴν Βουλὴν καταθέσεως τῆς περὶ αὐτοῦ προτάσεως νόμου, ὑπὸ τὸν ρητὸν ὄρον τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου τὸ βραδύτερον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς βουλευτικῆς συνόδου.

Τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας, ὁ φορολογικὸς συντελεστής καὶ αἱ ἀπὸ τῆς φορολογίας ἀπαλλαγαὶ ἢ ἐξαιρέσεις καὶ ἡ ἀπνομιῇ συντάξεων δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενα νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

Ἄρθρον 60. Ἐν τῇ ἐτησίᾳ τακτικῇ συνόδῳ ἡ Βουλὴ ψηφίζει διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος προϋπολογισμὸν καὶ ἀποφασίζει ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ. Ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ Κράτους πρέπει νὰ σημειῶνται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν καὶ τὸν ἀπολογισμὸν.

Ὁ προϋπολογισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν δύο μῆνας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οικονομικοῦ ἔτους, ἀφοῦ δὲ ἐξετασθῇ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν, ψηφίζεται ἅπασι κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα, εἰς τμήματα ἐν τῷ Κανονισμῷ τῆς Βουλῆς ὀριζόμενα καὶ εἰς τέσσαρας διαφόρους ἡμέρας, καθ' Ὑπουργεῖον δὲ δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως.

Ἐντὸς ἔτους τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς οικονομικῆς χρήσεως εἰσάγεται ὁ ἀπολογισμὸς, ὡς καὶ ὁ γενικὸς ἰσολογισμὸς τοῦ Κράτους, εἰς τὴν Βουλὴν. ἐξετάζεται δὲ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν καὶ ψηφίζεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ἐν τῷ Κανονισμῷ αὐτῆς ὀριζόμενα.

Ἄρθρον 61. Μισθός, σύνταξις, χορηγία ἢ ἀμοιβὴ οὔτε ἐγγράφεται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ Κράτους, οὔτε παρέχεται ἄνευ ὄργανικοῦ ἢ ἄλλου εἰδικοῦ νόμου.

Ἄρθρον 62. Βουλευτῆς δὲν καταδιώκεται οὐδ' ὀπωσδήποτε ἐξετάζεται ἔνεκα γνώμης ἢ ψήφου δοθείσης παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν βουλευτικῶν του καθηκόντων.

Ἄρθρον 63. Βουλευτῆς, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου, δὲν καταδιώκεται οὐδὲ συλλαμβάνεται ἢ φυλακίζεται ἄνευ ἀδείας τοῦ Σώματος· τοιαύτη ἀδεία δὲν ἀπαιτεῖται εἰς τὰ ἐπ' αὐτοφῶρῳ κακουργήματα. Προσωπικὴ κράτησις δὲν ἐνεργεῖται κατὰ βουλευτοῦ διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου καὶ τέσσαρας ἐβδομάδας μετὰ τὴν λήξιν αὐτῆς.

Ἐὰν ὁ βουλευτὴς τύχη διατελῶν ὑπὸ προσωπικὴν κράτησιν, ἀπολύεται ἀνυπερθέτως τέσσαρας ἑβδομάδας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς περιόδου.

Ἄρθρον 64. Οἱ βουλευταὶ ὁμνύουσι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ καὶ εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν τὸν ἐξῆς ὄρκον:

«Ὁμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆν ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάξω πίστιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ εἰς τὸν Συνταγματικὸν Βασιλέα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους καὶ νὰ ἐκπληρώσω εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου».

Ἄλλόθρησκοι βουλευταὶ, ἀντὶ τῆς ἐπικλήσεως «ὁμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος», ὀρκίζονται κατὰ τὸν τύπον τῆς Ἰδίας αὐτῶν θρησκείας.

Ἄρθρον 65. Ἡ Βουλὴ προσδιορίζει διὰ Κανονισμοῦ πῶς θέλει νὰ ἐκπληροῖ τὰ καθήκοντά της καὶ πάντα τὰ ἀφορῶντα τὸ προσωπικὸν αὐτῆς.

Ἄρθρον 66. Ἡ Βουλὴ σύγκειται ἐκ βουλευτῶν ἐκλεγομένων κατὰ νόμον ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα πρὸς τοῦτο πολιτῶν δι' ἀμέσου καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας.

Αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ διατάσσονται καὶ ἐνεργοῦνται ταυτοχρόνως καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Νόμος δύναται νὰ καταστήσῃ ὀποχρεωτικὴν τὴν ἐνάσκησιν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος.

Ἄρθρον 67. Οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὸ Ἔθνος καὶ οὐχὶ μόνον τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκλέγονται.

Ἄρθρον 68. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφέρειας προσδιορίζεται διὰ νόμου, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς. Οὐδέποτε ὁμοῦς ὁ ἀριθμὸς τοῦ ὄλου τῶν βουλευτῶν δύναται νὰ εἶναι ἐλάσσων τῶν ἑκατὸν πενήκοντα οὐδὲ μείζων τῶν τριακοσίων.

Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα καὶ αἱ ἐκλογικαὶ περιφέρειαι ὁρίζονται διὰ νόμου ψηφιζομένου κατὰ τὸ ἄρθρον 22 τοῦ παρόντος.

Ἄρθρον 69. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται διὰ τέσσαρα συναπτὰ ἔτη ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν γενικῶν ἐκλογῶν ἅμα δὲ τῇ λήξει τῆς βουλευτικῆς περιόδου διατάσσεται ἡ ἐνέργεια γενικῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν διὰ Βασιλικῆς διατάξεως ἐντὸς τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν. Συγκαλεῖται δὲ ὀποχρεωτικῶς ἡ νέα Βουλὴ εἰς τακτικὴν σύνοδον ἐντὸς ἐτέρων τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐνεργείας τῶν ἐκλογῶν τούτων.

Ἐδρα βουλευτικὴ κενωθείσα κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς περιόδου δὲν συμπληροῦται δι' ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς, ὅταν τοιαύτη ἀπαιτεῖται κατὰ νόμον, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλιπόντων δὲν ὑπερβαίνει τὸ τέταρτον τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Ἄρθρον 70. Ὅπως ἐκλεγῆ τις βουλευτὴς ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι πολίτης Ἑλλῆν, ἔχων συμπληρωμένον τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος καὶ τὴν νόμιμον ἱκανότητα τοῦ ἐκλέγειν.

Βουλευτὴς στερηθεὶς τῶν προσόντων τούτων ἐκπίπτει αὐτοδικαίως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος. Ἐγειρομένων περὶ τούτου ἀμφισβητήσεων, ἀποφασίζει ἡ Βουλὴ.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ τὰ τῆς ἀσκήσεως παρὰ τῶν γυναικῶν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι.

***Άρθρον 71*.** "Εμμισθοί δημόσιοι υπάλληλοι, στρατιωτικοί έν ενεργεία, δήμαρχοι, συμβολαιογράφοι, φύλακες ύποθηκών και μεταγραφών και οί υπάλληλοι νομικών προσώπων ή οργανισμών δημοσίου δικαίου και τά μέλη τών διοικητικών αυτών συμβουλίων δέν δύνανται νά έκλεγώσι βουλευτάι ούδέ νά άνακηρυχθώσιν ύποψήφιοι, εάν μη παραιτηθώσι πρό τής άνακηρύξεως τών ύποψηφίων.

"Η παραιτήσις αυτών συντελείται διά τής έγγραφου ύποβολής της, ή δέ επάνοδος αυτών εις τήν ύπηρεσίαν, έξ τής παρητήθησαν, άπαγορεύεται πρό τής παρόδου έτους από τής έκλογής.

"Αξιωματικοί τών ένόπλων δυνάμεων και σωμάτων ασφαλείας, παραιτηθέντες του άξιωματός των ίνα έκλεγώσι βουλευτάι, δέν δύνανται νά άνακηρυχθώσιν ύποψήφιοι, ούτε νά έκλεγώσιν εις περιφέρειαν, εις ήν ύπηρετήσαν πλέον του εξαμήνου κατά τήν διάρκειαν τής τελευταίας διετίας πρό τών έκλογών, εκτός εάν πρόκειται περί τής περιφέρειας, εις ήν ήσκειν τά έκλογικά των δικαιώματα, ούτε νά επανέλθωσι πλέον εις τό στρατεύμα.

Οί έμμισθοί δημόσιοι υπάλληλοι δέν δύνανται νά έκλεγώσι βουλευτάι ούδέ νά άνακηρυχθώσιν ύποψήφιοι εις τήν έκλογικήν περιφέρειαν εις τήν όποιαν ύπηρετήσαν κατά τήν πρό τής έκλογής των τριετίαν.

Τά καθήκοντα του βουλευτου είναι άσυμβίβαστα προς τά έργα του διευθυντου ή άλλου άντιπροσώπου διοικητικού ή έμμίθου νομικού συμβούλου και ύπαλλήλου έμπορικών εταιρειών ή επιχειρήσεων άπολαυσουσών ειδικών προνομίων ή τακτικής επιχορηγήσεως δυνάμει ειδικού νόμου.

Οί διατελούντες εις τινά τών κατηγοριών τούτων όφείλουσιν έντός όκτώ ήμερών, άφ' ής καταστή όριστική ή έκλογή αυτών, νά δηλώσωσιν επιλογήν μεταξύ του βουλευτικού αξιώματος και τών ώς άνω έργων. Έν παρλείψει τής τοιαύτης δηλώσεως εκπίπτουσιν αυτοδικαίως του αξιώματος του βουλευτου.

Νόμος δύνανται νά καθιερώση τό άσυμβίβαστον του βουλευτικού αξιώματος και προς έτερα έργα.

Οί βουλευτάι δέν δύνανται νά ένοικιάζωσιν άγροτικά κτήματα του δημοσίου ή νά αναλαμβάνωσι κρατικές προμηθείας ή εργολαβικάς εκτελέσεις δημοσίων έργων ή ένοικιάσεις δημοσίων φόρων ή νά δέχωνται παραχωρήσεις επί δημοσίων κτημάτων. Η παράβασις τών άνωτέρω διατάξεων επιφέρει εκπτώσιν από του βουλευτικού αξιώματος και άκυρότητα τής πράξεως. Αί πράξεις αύται είναι άκυροι και όταν γίνωνται και υπό έμπορικών εταιρειών ή επιχειρήσεων εις τάς όποιάς έργα διευθυντου ή διοικητικού ή νομικού συμβούλου εκτελεί βουλευτής ή είναι όμόρρυθμος ή έτερόρρυθμος έταίρος.

Οί περιορισμοί τών παραγράφων 3 και 4 δέν εφαρμόζονται κατά τάς πρώτας μετά τήν ίσχυν του παρόντος έκλογάς.

***Άρθρον 72.** Βουλευτάι άποδεχόμενοι οίονδήποτε τών έν τω προηγουμένω άρθρω άναφερομένων καθηκόντων ή έργων εκπίπτουσιν αυτοδικαίως του βουλευτικού αξιώματος.

"Η από του βουλευτικού αξιώματος παραιτήσις είναι δικαίωμα του βουλευτου.

* Ερμηνευτικά δηλώσεις γεγόμεναι κατά τήν έν τή Βουλή ψήφισιν :

1) «Τό κατά τήν παρ. 1 του άρθρου 71 κώλυμα έκλογής ώς Βουλευτών τών μελών τών Διοικητικών Συμβουλίων τών Νομικών Προσώπων και "Οργανισμών Δημοσίου Δικαίου ίσχύει από τάς προσεχείς βουλευτικές έκλογάς».

2) «Προκειμένου περί τών μετακλητών Δημοσίων "Υπαλλήλων, τό κατά τήν παρ. 4 του άρθρου 71 κώλυμα έκλογής ώς Βουλευτών ή άνακηρύξεως ώς ύποψηφίων ίσχύει μόνον διά τήν έκλογικήν περιφέρειαν έν ή οδοί έχουν τήν έδραν των».

Ἡ Βουλὴ ἀποφαίνεται περὶ τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ προηγουμένου καὶ τοῦ παρόντος ἄρθρου ἐπέρχεται ἔκπτωσις τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος.

Ἄρθρον 73. Ἡ ἐξέλεξις καὶ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστάσεις, ἀναφερόμεναι εἴτε εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, εἴτε εἰς ἔλλειψιν προσόντων, ἀνατίθεται εἰς εἰδικὸν δικαστήριον συγκροτούμενον ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἢ τοῦ ἀναπληρωτοῦ αὐτοῦ καὶ ἐξ ἰσοῦ ἀριθμοῦ συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καὶ μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου, λαμβανόμενων διὰ κληρώσεως. Τοῦ δικαστηρίου προεδρεύει ὁ πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐφ' ὅσον μετέχει αὐτοῦ. Κατὰ τὰ λοιπὰ τὰ τῆς λειτουργίας καὶ τῆς ὅλης διαδικασίας αὐτοῦ ὀρίζονται διὰ νόμου.

Ἄρθρον 74. Ἡ Βουλὴ ἐκλέγει ἐκ τῶν βουλευτῶν κατὰ τὴν ἔναρξιν ἐκάστης τακτικῆς συνόδου τὸν Πρόεδρον, τοὺς Ἀντιπροέδρους καὶ Γραμματεῖς αὐτῆς.

Ἄρθρον 75. Οἱ βουλευταὶ λαμβάνουσιν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ἀποζημιώσιν, ὀριζομένην ἐκάστοτε δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς, καὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα ἐλευθέρως κυκλοφορίας εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς, τροχιοδρομικὰς, ἀεροπορικὰς καὶ δι' αὐτοκινήτων δημοσίας χρήσεως συγκοινωνίας, καὶ εἰς τὰ ὑπὸ ἑλληνικὴν σημαίαν ἢ εἰς Ἑλληνας πλοιοκτῆτας ἀνήκοντα πλοῖα. Οἱ βουλευταὶ ἀπολαμβάνουσι ταχυδρομικῆς, τηλεγραφικῆς καὶ τηλεφωνικῆς ἀτελείας.

Εἰς τὸν τακτικὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς παρέχονται ἔξοδα παραστάσεως ἴσα μὲ τὰς ἀποδοχὰς τοῦ Προέδρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἐν ἀπουσίᾳ βουλευτοῦ ἐπὶ πλείονας τῶν πέντε συνεδριάσεων κατὰ μῆνα, ἀνευ ἀδείας τῆς Βουλῆς, ἐν τακτικῇ ἢ ἐκτάκτῳ συνόδῳ, κρατεῖται ἐκ τῆς ἀποζημιώσεως τοῦ παρόντος ἄρθρου τὸ εἰκοστὸν τῆς μηνιαίας ἀποζημιώσεως δι' ἐκάστην ἀπουσίαν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Ἄρθρον 76. Τὴν Κυβέρνησιν ἀποτελεῖ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον συγκεείμενον ἐκ τῶν Ὑπουργῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

Δύναται διὰ διατάγματος, προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, νὰ διορισθῶσιν εἰς ἢ πλείονες ἐκ τῶν Ὑπουργῶν ἀντιπρόεδροι τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἐν ἔλλειψι ἀντιπροέδρου, ὁ Πρωθυπουργὸς ὀρίζει, δσάκις παρίσταται ἀνάγκη, ἐκ τῶν Ὑπουργῶν προσωρινὸν ἀναπληρωτὴν του.

Εἰδικὸς νόμος δύναται νὰ κανονίσῃ τὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν Ὑφυπουργῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ἀποκλείεται νὰ ἀποτελῶσι μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρον 77. Οὐδεὶς ἐκ τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας δύναται νὰ διορισθῇ Ὑπουργός.

Τὰ ἀσυμβίβαστα, τὰ θεσπιζόμενα εἰς τὰς παραγράφους 5—9 τοῦ ἄρθρου 71 ὡς πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ, ἰσχύουσι καὶ διὰ τὰ καθήκοντα τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑφυπουργοῦ.

Ἄρθρον 78. Ἡ Κυβέρνησις πρέπει ν' ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς. Ὅφείλει μόνις καταρτισθῆ καὶ δύναται ὁποτεδήποτε ἄλλοτε νὰ ζητήσῃ ψήφον ἐμπιστοσύνης ἀπὸ τὴν Βουλὴν. Ἐὰν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως ἔχῃσι διακοπὴ αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς, καλεῖται αὕτη ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν γνώμην της περὶ τῆς Κυβερνήσεως.

Ἡ Βουλὴ δύναται δι' ἀποφάσεώς της νὰ ἀποσύρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἢ ἀπὸ μέρος αὐτῆς. Πρότασις περὶ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῇ εἰμὴ μετὰ πάροδον δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀπορρίψεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς τοιαύτης προτάσεως, πρέπει δὲ νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ εἴκοσι τοῦλάχιστον βουλευτῶν καὶ νὰ καθορίζωνται ἐν αὐτῇ σαφῶς τὰ θέματα περὶ τὰ ὁποῖα θέλει στραφῆ ἢ ἐπὶ τῆς προτάσεως συζήτησις.

Ἐξαιρετικῶς δύναται νὰ ὑποβληθῇ πρότασις περὶ δυσπιστίας καὶ πρὸ τῆς παρόδου τοῦ ἀνωτέρω διμήνου, ἐὰν εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἡμίσεος τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν.

Ἡ συζήτησις ἐπὶ τῆς προτάσεως δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ διεξαχθῇ πρὸ τῆς παρόδου διημέρου ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς της, οὐδὲ νὰ παραταθῇ πέραν τῶν πέντε ἡμερῶν.

Ἡ περὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ψηφοφορία δύναται νὰ ἀναβληθῇ ἐπὶ 48ωρον ἐὰν ζητήσωσι τοῦτο εἴκοσι βουλευταί.

Πρότασις περὶ ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ, ἐὰν δὲν ψηφίσωσιν ὑπὲρ αὐτῆς τοῦλάχιστον τὰ δύο πέμπτα τῶν βουλευτῶν.

Κατὰ τὴν ψηφοφορίαν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω προτάσεων δικαιούνται νὰ ψηφίσωσι καὶ οἱ Ὑπουργοὶ βουλευταί.

Οἱ Ὑπουργοὶ ἔχουσιν εἴσοδον ἐλευθέραν εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς καὶ ἀκούονται, ὡς ἂν ζητήσωσι τὸν λόγον, ψηφοφοροῦσι δὲ μόνον ἐὰν εἶναι μέλη αὐτῆς.

Ἡ Βουλὴ καὶ αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δύναται νὰ ἀπαιτήσωσι τὴν παρουσίαν τῶν Ὑπουργῶν.

Ἄρθρον 79. Ποτὲ διαταγὴ τοῦ Βασιλέως ἔγγραφος ἢ προφορικὴ δὲν ἀπαλλάσσει τῆς εὐθύνης τοὺς Ὑπουργούς.

Ἄρθρον 80. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς Ὑπουργοὺς κατὰ τοὺς περὶ εὐθύνης τῶν Ὑπουργῶν νόμους ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τούτῳ δικαστηρίου, ὅπερ, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, συγκροτεῖται ἐκ δώδεκα δικαστῶν κληρουμένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει, ἐξ ἀπάντων τῶν πρὸ τῆς κατηγορίας διωρισμένων ἀεροπαγιτῶν, ἐφετῶν καὶ προέδρων αὐτῶν κατὰ τὰ εἰδικώτερον διὰ νόμου ὀριζόμενα.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Τὰ τῆς εὐθύνης τῶν Ὑπουργῶν διέπονται ὑπὸ τῆς μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Συντάγματος τῆς 3ης Ἰουλίου 1927 ἰσχυοῦσης νομοθεσίας, διατηρουμένης ἐν ἰσχύϊ καὶ ὁποκειμένης εἰς τροποποίησιν διὰ τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ.

Ἄρθρον 81. Ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ ἀπονείμῃ χάριν εἰς Ὑπουργὸν καταδικασθέντα κατὰ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις μόνον τῆι συγκαταθέσει τῆς Βουλῆς.

ΠΕΡΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Ἄρθρον 82. Ἄπασαι αἱ διοικητικαὶ διαφοραὶ (ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ) ἐκδικάζονται ὑπὸ τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων.

Τὰ τακτικὰ διοικητικὰ δικαστήρια δύναται νὰ συνιστῶνται ἐκάστοτε δι' εἰδικῶν νόμων, οἵτινες καθορίζουσι καὶ τὰς εἰς αὐτὰ ὑπαγομένας ὁποθέσεις.

Αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 90 ἐφαρμόζονται καὶ διὰ τοὺς τακτικοὺς διοικητικοὺς δικαστὰς, τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου συγκροτουμένου ἐκ μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς νόμος ὀρίσει.

Άρθρον 83. Εις τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἀνήκουσιν ἰδίως : α) Ἡ ἐπεξεργασία τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων, β) Ἡ ἐκδίκασις τῶν κατὰ τοὺς νόμους ὑποβαλλομένων εἰς αὐτὸ διαφορῶν ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ. γ) Ἡ κατ' αἰτησιν ἀκύρωσις πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας ἢ παράβασιν νόμου, κατὰ τὰ εἰδικώτερον διὰ νόμου ὀριζόμενα. δ) Ἡ αἰτησις ἀναιρέσεως δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας ἢ παράβασιν νόμου κατὰ τῶν τελεσιδίκων ἀποφάσεων τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων.

Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ καὶ ἄλλους λόγους ἀκύρωσεως καὶ ἀναιρέσεως.

Κατὰ τὰς ὑπὸ στοιχεῖα β', γ', δ' περιπτώσεις ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 92 καὶ 93 τοῦ Συντάγματος.

Άρθρον 84. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας ὀρίζεται διὰ νόμου, δὲν δύναται ὅμως νὰ εἶναι μεγαλύτερος τῶν εἴκοσι πέντε.

Οἱ Σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας διορίζονται διὰ διατάγματος, προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, εἶναι δὲ ἰσόβιοι, προστατευομένης τῆς ἰσοβιότητος αὐτῶν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 88, εἰδικώτερον δὲ κατὰ τὰς περὶ τῶν μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Τὰ καθήκοντα τῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ καθήκοντα οἰουδήποτε δημοσίου, δημοτικοῦ ἢ ἐκκλησιαστικοῦ ὑπαλλήλου ἐκτὸς τῶν καθηκόντων τοῦ καθηγητοῦ νομικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἢ τοῦ καθηγητοῦ νομικῶν ἢ οικονομικῶν ἐπιστημῶν ἀνωτάτων ἰσότητων σχολῶν.

Ἰδιαιτέρος νόμος κανονίζει τὰ προσόντα τῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, τὰ περὶ ἀποχωρήσεως αὐτῶν, τὰ περὶ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ καὶ πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ὄργανωσιν καὶ λειτουργίαν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Άρθρον 85. Ἡ ἄρσις τῶν συγκρούσεων : α) μεταξὺ δικαστικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν, β) μεταξὺ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν καὶ γ) μεταξὺ διοικητικῶν καὶ κοινῶν δικαστηρίων δικάζεται ὑπὸ δικῶν δικαστηρίων ἀποτελουμένου ἐξ ἴσου ἀριθμοῦ ἄρεοπαγίτων καὶ συμβούλων Ἐπικρατείας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης, ἢ τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένου ἀναπληρωτοῦ.

Άρθρον 86. Αἱ διοικητικαὶ διαφοραὶ ἐξακολουθοῦσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ μέχρι τῆς συστάσεως τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων νὰ ὑπάγωνται εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια, ὑπὸ τῶν ὁποίων δικάζονται ὡς νόμφ προτετιμημένοι, πλὴν ἐκείνων, δι' ἃς εἰδικοί νόμοι συνιστῶσι διοικητικὰ δικαστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα τηροῦνται αἱ διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 92 καὶ 93 τοῦ Συντάγματος. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως εἰδικῶν νόμων ἰσχύουσιν οἱ ὑφιστάμενοι περὶ διοικητικῆς δικαιοδοσίας.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Άρθρον 87. Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ὑπὸ δικαστῶν διοριζομένων ὑπὸ τοῦ Βασιλέως κατὰ νόμον ὀρίζοντα καὶ τὰ προσόντα αὐτῶν.

Αἱ ἀποδοχαὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸ λειτούργημα αὐτῶν.

Τὰ τῆς βαθμολογικῆς καὶ μισθολογικῆς κατατάξεως τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν προσδιορίζονται δι' εἰδικῶν νόμων.

Άρθρον 88. Οἱ ἄρεοπαγῖται, ἐφέται καὶ πρωτοδίκαι εἰσὶν ἰσόβιοι, οἱ δὲ εἰσαγγελεῖς, ἀντεισαγγελεῖς, εἰρηνοδίκαι, πταισματοδίκαι, γραμματεῖς

καὶ ὑπογραμματεῖς τῶν δικαστηρίων καὶ εἰσαγγελιδῶν, συμβολαιογράφοι, φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν εἰσὶ μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι. Οἱ ἰσοβιότητος ἢ μονιμότητος ἀπολαύοντες δικαστικοὶ ὑπάλληλοι δὲν δύνανται νὰ παυθῶσιν ἄνευ δικαστικῆς ἀποφάσεως εἴτε κατ' ἀκολουθίαν ποινικῆς καταδίκης, εἴτε ἕνεκα πειθαρχικῶν παραπτωμάτων ἢ νόσου ἢ ἀνεπαρκείας, βεβαιουμένων καθ' ὃν τρόπον νόμος ὁρίζει, τηρουμένῳ τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρων 92 καὶ 93.

Τὰ μέλη τοῦ Ἀρείου Πάγου, οἱ πρόεδροι καὶ εἰσαγγελεῖς ἐφετῶν ἀποχωροῦσιν ὑποχρεωτικῶς τῆς ὑπηρεσίας ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, οἱ δὲ λοιποὶ ἔμμισθοι δικαστικοὶ λειτουργοὶ ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑξηκοστοῦ πέμπτου.

Οἱ φύλακες ὑποθηκῶν καὶ συμβολαιογράφοι ἀποχωροῦσιν ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ πέμπτου ἔτους.

Ἄρθρον 89. Δύναται διὰ νόμου: α) ν' ἀνατεθῇ καὶ εἰς ἀρχὰς ἀσκούσας ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἢ ἐκδίκασις ἀστυνομικῶν παραβάσεων τιμωρουμένων διὰ προστίμου, β) ν' ἀνατεθῇ εἰς ἀρχὰς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας ἢ ἐκδίκασις τῶν περὶ τοὺς ἀγρούς πταισμάτων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀπορρουσῶν ἰδιωτικῶν ἀπαιτήσεων. Κατ' ἀμφοτέρως τὰς περιπτώσεις αἱ ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις ὑπόκεινται εἰς ἔφεσιν ἐνώπιον δικαστικῆς ἀρχῆς ἔχουσαν ἀνασταλτικὴν δύναμιν. γ) Νὰ κανονισθῶσι τὰ τῶν εἰδικῶν δικαστηρίων ἀνηλικῶν, ἐφ' ὧν ἐπιτρέπεται νὰ μὴ ἔχωσιν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις τῆς α' παραγρ. τοῦ ἄρθρου 87 καὶ τῶν ἄρθρων 92, 93 καὶ 95 τοῦ Συντάγματος. δ) Νὰ ὁρισθῇ, ὅτι εἰς τὰ δικαστήρια, ἅτινα θέλουσιν ἐκδικάζει τὰς πάσης φύσεως ἐργατικὰς διαφορὰς, δύνανται νὰ συμμετέχωσι καὶ λαϊκὰ μέλη.

Ἄρθρον 90. Δικαστικοὶ λειτουργοὶ καὶ δικαστικοὶ ὑπάλληλοι, πλὴν τοῦ μετὰ τὸν γραμματέα κατωτέρου προσωπικοῦ τῆς γραμματείας τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιδῶν, τῶν συμβολαιογράφων καὶ τῶν φυλάκων ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν, τοποθετοῦνται, μετατίθενται, ἀποσπῶνται καὶ προάγονται μετὰ σύμφωνον, εἰδικῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ἡτιολογημένην, γνώμην Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἐκ μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου, καθ' ὃν τρόπον νόμος ὁρίζει.

Ἡ εἰς τὰς θέσεις τοῦ προέδρου, ἀντιπροέδρου καὶ εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου προαγωγή δὲν ὑπάγεται εἰς τὸ Ἀνώτατον Δικαστικὸν Συμβούλιον.

Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς ὁλομελείας τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ αἱ εἰς ἐκτέλεσιν αὐτῶν ἐκδιδόμεναι διοικητικαὶ πράξεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 91. Ὁ Βασιλεὺς δύναται, μετὰ πρότασιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐν περιπτώσει ἐμπολέμου καταστάσεως ἢ ἐπιστρατεύσεως ἕνεκεν ἐξωτερικῶν κινδύνων ἢ σοβαρᾶς διαταραχῆς ἢ ἐκδήλου ἀπειλῆς τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας τῆς χώρας ἐξ ἐσωτερικῶν κινδύνων ν' ἀναστείλῃ διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν ἢ εἰς μέρος αὐτῆς τὴν ἰσχὺν τῶν ἄρθρων 5, 6, 8, 10, 11, 12, 14, 20, 95 καὶ 97 τοῦ Συντάγματος ἢ τινῶν τούτων καὶ θέτων εἰς ἐφαρμογὴν τὸν ἐκάστοτε ἰσχύοντα νόμον «περὶ καταστάσεως πολιορκίας» νὰ συστήσῃ ἐξαιρετικὰ δικαστήρια. Ὁ νόμος οὗτος δὲν δύναται νὰ μεταρρυθμισθῇ κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐργασιῶν τῆς πρὸς ἐφαρμογὴν τούτου συγκαλουμένης Βουλῆς. Ἄπαντα τὰ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος ἄρθρου ληφθέντα μέτρα ἀνακοινοῦνται εἰς τὴν Βουλὴν ἀνυπερθέτως κατὰ τὴν πρώτην μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν συνεδρία-

σιν πρὸς ἔγκρισιν ἢ ἄρσιν. Ἐάν ἡ λήψις τῶν μέτρων τούτων λάβη χώραν ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Βουλῆς, διὰ τοῦ αὐτοῦ Βασιλικοῦ διατάγματος, ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος αὐτοῦ, συγκαλεῖται αὕτη ἐντὸς δέκα ἡμερῶν καὶ ἂν ἔτι ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη καὶ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἀποφασίζῃ τὴν διατήρησιν ἢ ἄρσιν τοῦ εἰρημένου διατάγματος.

Ἡ βουλευτικὴ ἀσυλία τοῦ ἀρθροῦ 63 ἰσχύει ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Βασιλικοῦ τούτου διατάγματος.

Ἡ ἰσχύς τῶν ἀνωτέρω Βασιλικῶν διαταγμάτων, προκειμένου μὲν περὶ πολέμου, δὲν ἐκτείνεται πέραν τῆς λήξεως αὐτοῦ, εἰς πάσας δὲ τὰς λοιπὰς περιπτώσεις αἴρεται αὐτοδικαίως μετὰ δίμηνον ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς των, ἔαν ἐν τῷ μεταξύ δὲν παραταθῇ ἡ ἰσχύς αὐτῶν ἀδείᾳ πάλιν τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 92. Αἱ συνεδριάσεις τῶν δικαστηρίων εἶναι δημόσιαι, ἐκτὸς ὅταν ἡ δημοσιότης ἤθελεν εἶσθαι ἐπιβλαβῆς εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη ἢ τὴν κοινὴν εὐταξίαν, ἀλλὰ τότε τὰ δικαστήρια ὀφείλουσι νὰ ἐκδίδωσι περὶ τούτου ἀπόφασιν.

Ἄρθρον 93. Πᾶσα ἀπόφασις πρέπει νὰ εἶναι εἰδικῶς ἠτιολογημένη καὶ νὰ ἀπαγγέλληται ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει.

Ἄρθρον 94. Τὸ ὄρκωτὸν σύστημα διατηρεῖται.

Ἄρθρον 95. Ὑπὸ τῶν ὄρκωτῶν δικαστηρίων δικάζονται τὰ κακούργηματα, τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα, ὡς καὶ τὰ τοῦ τύπου, ὡσάκις ταῦτα δὲν ἀφορῶσι τὸν ἰδιωτικὸν βίον, καὶ τὰ τυχόν διὰ νόμου ὑπαχθῆσόμενα ἄλλα ἀδικήματα. Πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἀνωτέρω ἀδικημάτων τοῦ τύπου νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ μικτὰ δικαστήρια ἐκ τακτικῶν δικαστῶν καὶ ἐνόρκων, οἷτινες καὶ δέον ν' ἀποτελῶσι τὴν πλειοψηφίαν.

Κακούργηματα ὑπαχθέντα μέχρι τοῦδε δι' εἰδικῶν νόμων καὶ ψηφισμάτων εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἐφετειῶν θέλουσιν ἐξακολουθήσει δικάζόμενα ὑπὸ τῶν δικαστηρίων τούτων, ἐφ' ὅσον νόμος δὲν ἐπαναφέρει ταῦτα ὑπὸ τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ὄρκωτῶν δικαστηρίων.

Ἄρθρον 96. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν δικαστὴν νὰ δεχθῇ καὶ ἄλλην ἔμμισθον ὑπηρεσίαν ἐκτὸς τῆς τοῦ καθηγητοῦ ἐν Πανεπιστημίῳ.

Ἄρθρον 97. Τὰ περὶ στρατοδικείων, ναυτοδικείων, ἀεροδικείων, πειραιεῖας, ναυταπάτης καὶ δικαστηρίων λειῶν κανονίζονται δι' εἰδικῶν νόμων. Ἰδιῶται δὲν δύναται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν στρατοδικείων, ναυτοδικείων καὶ ἀεροδικείων, εἰμὴ μόνον δι' ἀξιοποίνους πράξεις κατὰ τῆς ἀσφαλείας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Ἄρθρον 98. Οἱ σύμβουλοι καὶ οἱ παρέδροι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἶναι ἰσόβιοι καὶ δὲν παύονται, εἰμὴ κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἀρθροῦ 88, ἀποχωροῦσι δὲ ὑποχρεωτικῶς τῆς ὑπηρεσίας ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των. Τὰ προσόντα τῶν συμβούλων καὶ παρέδρων ὀρίζονται διὰ νόμου.

Διορισμὸς ἢ προαγωγή εἰς τὰς θέσεις τῶν συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐνεργεῖται μετὰ γνώμην τῆς ὀλομελείας αὐτοῦ.

Αἱ περὶ ἀσυμβιβάστου τῶν συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας διατάξεις τοῦ Συντάγματος ἰσχύουσι καὶ διὰ τὰ ἰσόβια μέλη τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Ἀποφάσεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀφορῶσαι καταλογισμὸν ὀκλογῶν καὶ ἀπνομὴν συντάξεων δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸν Ἐλεγχον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Άρθρον 99. Ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις τοῦ Κράτους βασίζεται εἰς τὴν ἀποκέντρωσιν καὶ τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἡ ἐκλογή τῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν ἀρχῶν γίνεται διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας.

Άρθρον 100. Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος ὀφείλει πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὰ ἔθνικὰ ἰδεώδη, εἶναι ἐκτελεστὴς τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους καὶ ὑπηρετεῖ τὸν λαόν.

Ἰδεολογία σκοποῦσαι τὴν διὰ βιαιῶν μέσων ἀνατροπὴν τοῦ ὀφισταμένου πολιτειακοῦ ἢ κοινωνικοῦ καθεστῶτος ἀντίκεινται ἀπολύτως πρὸς τὴν ἰδιότητα τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου.

Άρθρον 101. Τὰ προσόντα τῶν διοικητικῶν ἐν γένει ὑπαλλήλων ὀρίζονται διὰ νόμου.

Οἱ τακτικοὶ ὑπάλληλοι εἶναι μόνιμοι ἐφ' ὅσον ὀφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ αἱ θέσεις, πλὴν δὲ τῶν περιπτώσεων τῆς παύσεως δυνάμει δικαστικῆς ἀποφάσεως, οὔτε μετατίθενται ἄνευ γνωμοδοτήσεως, οὔτε ἀπολύονται, οὔτε ὑποβιβάζονται ἄνευ εἰδικῆς ἀποφάσεως κατὰ νόμον ὀργανωμένου συμβουλίου καὶ ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα τοῦλάχιστον ἀπὸ μόνιμους ὑπαλλήλους. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐπιτρέπεται προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, καθὼς εἰδικώτερον νόμος ὀρίζει.

Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις ἐπεκτείνονται καὶ ἐπὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς Βουλῆς, οἵτινες κατὰ τὰ λοιπὰ διέπονται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς.

Τῶν προσόντων καὶ τῆς μονιμότητος δύνανται νὰ ἐξαιρῶνται διὰ νόμου οἱ ἀπ' εὐθείας διοριζόμενοι πρεσβευταὶ ὡς πληρεξούσιοι ἢ πρόεδροι Ὑπουργοί, οἱ γενικοὶ διοικηταί, οἱ γενικοὶ γραμματεῖς, οἱ νομάρχαι, ὁ ἐπιτροπὸς τοῦ Δημοσίου παρὰ τῆ Ἱερᾷ Συνόδῳ, οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου καὶ τῶν ἰδιαιτέρων γραφείων τῶν Ὑπουργῶν καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς.

Αἱ διατάξεις τοῦ παρόντος καὶ τοῦ προηγουμένου ἀρθροῦ ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ τῶν δημοτικῶν ὑπαλλήλων τῶν καταλαμβανόντων ὀργανικὰς θέσεις κατὰ τὸν ὀργανισμόν τῶν Δήμων.

Αἱ διατάξεις αὐτὰς δύνανται διὰ νόμου νὰ ἐπεκταθῶσι καὶ ἐπὶ τῶν κοινοτικῶν ὑπαλλήλων.

Άρθρον 102. (*) Οὐδεὶς δύνανται νὰ διορισθῆ ὑπάλληλος εἰς μὴ νινομοθετημένην θέσιν.

Οὐδεὶς δύνανται νὰ διορισθῆ εἰς πλείονας τῆς μιᾶς ἐμμίσθους δημοσίας θέσεις ἢ θέσεις νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Οὐδεὶς δημόσιος ὑπάλληλος δύνανται νὰ συμμετέχη εἰς πλείονα τῶν δύο συμβουλίων ἢ ἐπιτροπῶν.

Οὐδέποτε αἱ ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ἢ ταμείων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου ἐχόντων προνόμιον ὑπὸ τοῦ Κράτους ἢ σύμβασιν μετ' αὐτοῦ, ἀμοιβαί ἢ οἰαιδήποτε ἄλλαι ἀπολαυαὶ ἐμμίσθου δημοσίου ὑπαλλήλου ἔνεκα παροχῆς ὑπηρεσιῶν ἐν τῷ ἔσωτερικῷ δύνανται νὰ ὑπερβῶσι κατὰ μῆνα ἐν τῷ συνόλῳ τῶν τὰς μηνιαίας τακτικῆς ἀποδο-

(*) Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις γενομένη κατὰ τὴν ἐν τῇ Βουλῇ ψήφισιν :

«Εἰς τὰ περὶ ὧν ἡ παρ. 3 τοῦ παρόντος ἀρθροῦ Συμβούλια καὶ Ἐπιτροπὰς δὲν περιλαμβάνονται ἐκεῖνα τῶν ὁποίων τὰ μέλη δὲν εἰσπράττουσιν πρόσθετον ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἔργασίαν ταύτην. Ἐπίσης δὲν περιλαμβάνονται αἱ Νομοπαρασκευαστικαὶ Ἐπιτροπὰς.»

χάς τῆς ὀργανικῆς θέσεως αὐτοῦ ἐπὶ ποινῇ ἀπολύσεως. Νόμος θέλει ὀρίσει τὰ τοῦ ἐλέγχου τῆς τηρήσεως τοῦ παρόντος ἄρθρου.

Δι' ἐιδικῶν νόμων δύνανται εἰς ἐιδικάς περιπτώσεις νὰ ὀρισθῶσιν ἐξαιρέσεις ἐκ τῶν ἐδαφῶν 2, 3 καὶ 4. Οὐδέποτε ὁμως δύνανται νὰ ἐπιτραπῇ διορισμὸς ὑπαλλήλου εἰς πλείονας τῶν δύο θέσεων, οὔτε αἱ πρόσθετοι ἀμοιβαὶ νὰ εἶναι μείζονες τοῦ διπλασίου τῶν τακτικῶν ἀποδοχῶν τῆς ὀργανικῆς θέσεως.

Τὰ ἀσύμβιβαστα τῶν παραγράφων 5 ἕως 9 τοῦ ἄρθρου 71 ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν ἐμπίσθων δημοσίων ὑπαλλήλων.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν συμβουλίων ἢ ἐπιτροπῶν τῆς παραγράφου 3 τοῦ παρόντος ἄρθρου περιλαμβάνονται καὶ τὰ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων ἢ Τραπεζῶν. Τούναντιον δὲν περιλαμβάνονται τὰ ὀηρειακὰ συμβούλια τῆς κεντρικῆς ὀηρσίας τοῦ Ἑπουργείου εἰς 8 ἀνήκει δὲ ὑπάλληλος.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Ἄρθρον 103. Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω, ἀπὸ τῆς Μεγάλης Βίγλας καὶ ἐξῆς, ἀποτελοῦσα τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Ὀρους, εἶναι κατὰ τὸ ἀρχαῖον τούτου προνομιακὸν καθεστῶς αὐτοδιοίκητον τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τοῦ ὁποῖου ἢ κυριαρχία παραμένει ἀθικτος ἐπ' αὐτοῦ. Ἐξ ἀπόψεως πνευματικῆς διατελεῖ τὸ Ἅγιον Ὀρος ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὅλοι οἱ μονάζοντες εἰς αὐτὸ ἀποκτῶσι τὴν Ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν ἄμα τῇ προσλήψει αὐτῶν ὡς δοκίμων ἢ μοναχῶν χωρὶς ἄλλην διατύπωσιν.

Τὸ Ἅγιον Ὀρος διοικεῖται κατὰ τὸ καθεστῶς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν του, μεταξὺ τῶν ὁποῖων εἶναι κατανεμημένη ὀλόκληρος ἢ χερσόνησος τοῦ Ἄθω καὶ διατελεῖ ἀναπαλλοτρίωτον τὸ ἔδαφος αὐτῆς. Ἡ διοικήσις ἀσκειται δι' ἀντιπροσώπων τῶν Ἱερῶν Μονῶν του, ἀποτελούντων τὴν ἱερὰν κοινότητα. Οὐδεμίᾳ ἀπολύτως μεταβολῇ ἐπιτρέπεται τοῦ διοικητικοῦ συστήματος ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὀρους, οὔδὲ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ὑποτελεῖ τῶν ἐξαρτήματα, ἀπαγορεύεται δὲ ἡ ἐγκαταβίωσις ἐν αὐτῷ ἑτεροδόξων ἢ σχισματικῶν.

Ὁ λεπτομερὴς καθορισμὸς τῶν Ἀγιορειτικῶν καθεστώτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῶν γίνεται διὰ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὀρους, τὸν ὁποῖον, συμπράττοντος τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Κράτους, συντάσσουν μὲν καὶ ψηφίζουν αἱ εἴκοσιν Ἱεραὶ Μοναί, ἐπικυρώνουσι δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἀκριβὴς τήρησις τῶν Ἀγιορειτικῶν καθεστώτων τελεῖ, ὡς πρὸς μὲν τὸ πνευματικὸν μέρος, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς πρὸς δὲ τὸ διοικητικόν, ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἀποκλειστικῶς καὶ ἡ διαφύλαξις τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

Αἱ ἀνωτέρω ἐξουσίαι τοῦ Κράτους ἀσκοῦνται διὰ Διοικητοῦ, τοῦ ὁποῖου τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα καθὼς καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Μοναστηριακῶν Ἀρχῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀσκουμένη δικαστικὴ ἐξουσία, καὶ τέλος τὰ τελωνειακὰ καὶ φορολογικὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἁγίου Ὀρους, καθορίζονται διὰ νόμου.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρον 104. Πρὸς ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν καὶ ἀκτημόνων μικρῶν κτηνοτρόφων ἐπιτρέπεται ἐπὶ μίαν τριετίαν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος ἀναγκαστικῆ ἀπαλλοτριώσις τῶν κατωτέρω κατηγοριῶν ἀγροτικῶν κτημάτων κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἀρθρου 17 τοῦ Συντάγματος, ὡς νόμος θέλει ὀρίσει.

α) Τῶν πέραν τῶν πεντακοσίων, τοῦλάχιστον, στρεμμάτων αὐτοκαλλιεργουμένων ἢ διακοσίων πενήκοντα μὴ αὐτοκαλλιεργουμένων ἀνηκουσῶν εἰς φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου, ἀσκεπῶν ἐκτάσεων δι' ἕκαστον ἰδιοκτήτην ἢ συνιδιοκτήτην.

β) Τῶν καλλιεργουμένων ἢ καλλιεργησίμων, ὡς καὶ κτηνοτροφικῶν ἐκτάσεων ἢ φυτειῶν, τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὰ πάσης φύσεως νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, προκειμένου δὲ περὶ δήμων καὶ κοινοτήτων, μετὰ γνώμην αὐτῶν. Ἐξαιρεῖται πάσης ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ παρόντος ἀκίνητος ἰδιοκτησία ἀνήκουσα εἰς εὐαγῆ ἰδρύματα ἐπιδιώκοντα ἐκπαιδευτικούς ἢ φιλανθρωπικούς σκοπούς.

γ) Κτηνοτροφικῶν ἐκτάσεων πέραν τῶν χιλίων τοῦλάχιστον στρεμμάτων ἢ, ἐφ' ὅσον ὁ ἰδιοκτήτης εἶναι κτηνοτρόφος, τῶν ὑπερβαινουσῶν τὴν ἀπαιτουμένην ἕκτασιν πρὸς κάλυψιν τῶν σημερινῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν ἢ τῶν πρὸ τοῦ ἔτους 1940, ὡς ὁ νόμος θέλει ὀρίσει.

Διὰ νόμου ἐφ' ἅπαξ ἐκδιδομένου ρυθμίζονται ἢ κατὰ τὸ παρὸν ἀπαλλοτριώσις καὶ ἀναγκαστικὴ μίσθωσις ἀγρῶν, δασωδῶν ἐκτάσεων καὶ βοσκοτόπων ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν.

Τῆς κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ παρόντος ἀρθρου ἀπαλλοτριώσεως καὶ ἀναγκαστικῆς μισθώσεως ἐξαιροῦνται οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν ἐλαιῶνες, οἱ ἀμπελῶνες, οἱ κήποι καὶ ἡ ἀστικὴ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία.

Ἡ ἀποζημίωσις ὀρίζεται εἰς μεταλλικὰς δραχμάς πάντοτε διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ οὐδέποτε μικροτέρα τοῦ ἑνὸς τρίτου τῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου κτήματος κατὰ τὸν χρόνον τῆς καταλήψεως καὶ καταβάλλεται πρὸ ἢ μετ' αὐτὴν εἴτε κατὰ δόσεις, εἴτε εἰς χρεῶγραφα, ὡς ὁ νόμος θέλει ὀρίσει.

Οἱ μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντες περὶ ἐξαγορᾶς ἐμφυτευτικῶν κτημάτων, περὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ ἀγροληπτικῶν ἢ ἐδαφονομικῶν βαρῶν καὶ ἀναγκαστικῆς μισθώσεως γαιῶν ὑπὲρ ἀκτημόνων γεωργῶν καὶ κτηνοτρόφων θεωροῦνται ὡς μὴ ἀντικείμενοι εἰς τὸ Σύνταγμα.

Ἐπιτρέπεται ἢ κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἀρθρου 17 τοῦ Συντάγματος νομοθετικὴ ρύθμισις καὶ διάλυσις ὕφισταμένων εἰσέτι ἀγροληψιῶν καὶ ἐδαφονομικῶν βαρῶν, ἢ ἐξαγορὰ τῆς ψιλῆς κυριότητος ὑπὸ ἐμφυτευτῶν ἐμφυτευτικῶν κτημάτων, ἢ κατάργησις καὶ ρύθμισις ἰδιορρόθμων ἐμπραγμάτων σχέσεων καὶ ἢ λήψις μέτρων κατὰ τῆς κατατιμήσεως ἢ ἀνασυγκροτήσεως τῆς ὑπερμέτρως κατατενομένης μικρᾶς ἐγγείου ἰδιοκτησίας.

Άρθρον 105. Ὅλοι οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα καθόσον ἀντιβαίνουσιν εἰς τὸ παρὸν Σύνταγμα καταργοῦνται.

(*) Ἐρμηνευτικὴ δήλωσις γενομένη κατὰ τὴν ἐν τῇ Βουλῇ ψήφισιν :
«Εἰς τὴν ἔνοσιαν τοῦ ὅρου «φυτεῖαι» περιλαμβάνονται καὶ οἱ πάσης φύσεως ἐλαιῶνες καὶ ἐλαιοκτῆματα».

ΓΕΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἄρθρον 106. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβολὴ τοῦ περιεχομένου ἢ τῶν ὄρων διαθήκης ἢ δωρεᾶς κατὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἢ κοινωφελοῦς σκοποῦ διατάξεις αὐτῆς.

Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται διὰ νόμου ἢ διάθεσις τοῦ διατιθεμένου ἢ δωρουμένου πρὸς ἄλλον παρεμφερῆ σκοπόν, ὅταν ἡ θέλησις τοῦ δωρητοῦ ἢ διαθέτου ἀποβαλῆ ἀπολύτως ἀπραγματοποίητος.

Ἄρθρον 107. Ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ Κράτους εἶναι ἐκείνη εἰς τὴν ὁποῖαν συντάσσονται τὸ πολίτευμα καὶ τῆς ἑλληνικῆς νομοθεσίας τὰ κείμενα. Πᾶσα πρὸς παραφθορὰν ταύτης ἐπέμβασις ἀπαγορεύεται.

Ἄρθρον 108. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀναθεώρησις ὀλοκλήρου τοῦ Συντάγματος.

Οὐδέποτε ἀναθεωροῦνται αἱ διατάξεις τοῦ παρόντος Συντάγματος αἱ καθορίζουσαι τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος ὡς Βασιλευομένης Δημοκρατίας ὡς καὶ αἱ θεμελιώδεις διατάξεις αὐτοῦ.

Ἐπιτρέπεται ἀναθεώρησις τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων αὐτοῦ, ὡσάκις ἡ Βουλὴ διὰ τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς ζήτησιν ταύτην δι' ἰδίας πράξεως, ὀριζούσης εἰδικῶς τὰς ἀναθεωρητέας διατάξεις καὶ ψηφίζομένης εἰς δύο ψηφοφορίας, ἀφισταμένης ἀλλήλων κατὰ ἕνα τοῦλάχιστον μῆνα.

Ἀποφασισθεῖσης τῆς ἀναθεωρήσεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἢ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

Πᾶσα ψηφίζομένη ἀναθεώρησις μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος ἐκδίδεται καὶ δημοσιεύεται διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῆς ὑπὸ τῆς Βουλῆς, τίθεται δὲ εἰς ἐνέργειαν δι' εἰδικοῦ ταύτης ψηφίσματος.

Ἄρθρον 109. Οἱ συνεταιρισμοί, γεωργικοὶ καὶ ἀστικοί, τελοῦσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, μεριμνῶντος συστηματικῶς ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις :

Ἡ κατὰ νόμον σύστασις ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ δὲν ἀντιβαίνει, ὡς τοιαύτη, εἰς τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 110. Ἀγωγαὶ κακοδικίας κατὰ συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, ἀεροπαγιδῶν, ἐφετῶν, πρωτοδικῶν, εἰσαγγελέων, ἀντεισαγγελέων, δικαστῶν διοικητικῶν δικαστηρίων καὶ ἰσοβίων μελῶν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, δικάζονται ὑπὸ ἑπταμελοῦς εἰδικοῦ δικαστηρίου συγκροτουμένου καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει ὁ νόμος, διὰ κληρώσεως ἐξ ἑνὸς μέλους τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου, τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τριῶν δικηγόρων μελῶν τακτικῶν ἢ ἀναπληρωματικῶν τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου καὶ δύο καθηγητῶν Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Οὐδεμία ἄδεια πρὸς ἔγερσιν τῆς ἀγωγῆς κακοδικίας ἀπαιτεῖται.

Ἐκ τῶν μελῶν τοῦ δικαστηρίου ἐξαιρεῖται ἐκάστοτε τὸ ἀνήκον εἰς τὸ Σῶμα ἐκεῖνο περὶ τῆς ἐνεργείας ἢ παραλείψεως τοῦ ὁποῦ εἶτε ὀλοκλήρου εἶτε μελῶν αὐτοῦ καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ δικαστήριον.

Ἄρθρον 111. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν μελῶν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἀσκεῖται καὶ ὑπὸ συμβουλίου συγκειμένου ἐκ δύο μελῶν ἐξ ἐκάστου τῶν σωμάτων

τούτων καὶ δύο καθηγητῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου ὀριζομένων πάντων διὰ κλήρου ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης. Ἐκ τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου ἐξαιροῦνται ἐκάστοτε τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ Σῶμα ἐκεῖνο, ἐπὶ ἐνεργείας τοῦ ὁποίου, εἴτε ὀλοκλήρου εἴτε μελῶν αὐτοῦ, καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ συμβούλιον.

Ἄρθρον 112. Νόμος ἐφ' ἅπαξ ἐκδιδόμενος θέλει ρυθμίσει τὴν προστασίαν τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων πρὸς τοποθέτησιν εἰς τὴν Χώραν κεφαλαίων.

Ἄρθρον 113. Τὸ παρὸν Σύνταγμα ἐμβαίνει εἰς ἐνέργειαν ἅμα ὑπογραφῇ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως· τὸ δὲ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὀφείλει νὰ δημοσιεύσῃ αὐτὸ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν μετὰ τὴν ὑπογραφήν.

Ἄρθρον 114. Ἡ τήρησις τοῦ παρόντος Συντάγματος ἀφιεροῦται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων.

Β'. Τὸ Ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει προσυπογράψῃ καὶ δημοσιεύσῃ τὸ παρὸν ἐπιτιθεμένης τῆς μεγάλης τοῦ Κράτους σφραγίδος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Ἰανουαρίου 1952

ΠΑΥΛΟΣ Β.

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον

Ὁ Πρόεδρος

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

Ὁ Ἀντιπρόεδρος

ΣΟΦ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Τὰ Μέλη

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

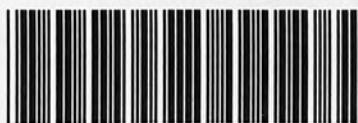
Περὶ θρησκείας	ἄρθρα 1— 2	σ. 1— 2
Περὶ τοῦ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων	» 3— 20	σ. 2— 5
Περὶ τῆς συντάξεως τῆς πολιτείας	» 21— 28	σ. 5— 6
Περὶ τοῦ Βασιλέως	» 29— 44	σ. 6— 8
Περὶ τῆς διαδοχῆς καὶ ἀντιβασιλείας	» 45— 53	σ. 8— 9
Περὶ τῆς Βουλῆς	» 54— 75	σ. 9—14
Περὶ τῆς Κυβερνήσεως	» 76— 81	σ. 14—15
Περὶ Διοικητικῆς Δικαιοσύνης	» 82— 86	σ. 15—16
Περὶ Δικαστικῆς Ἐξουσίας	» 87— 97	σ. 16—18
Περὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου	» 98	σ. 18
Περὶ τῆς Διοικήσεως τοῦ Κράτους	» 99—102	σ. 19—20
Περὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους	» 103	σ. 20
Μεταβατικαὶ Διατάξεις	» 104—105	σ. 21
Γενικαὶ Διατάξεις	» 106—114	σ. 22—23

Σ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ - ΣΤΡΑΤΗ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	
ΑΡ. ΒΙΒ.	73993
ΣΤ.	
Τ.	
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	

*

00173993

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΑΡΓΥΡΗΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ
ΑΘΗΝΑΙ 1958

Τὸ παρὸν τεῦχος περιλαμβάνει περίληψιν τῶν μαθημάτων τοῦ Δημοσίου Δικαίου τοῦ καθηγητοῦ κ. Σ. Καλογεροπούλου - Στράτη, ἐκδοθέντων ὑπ' εὐθύνην τοῦ ὑποφαινομένου.

Δ. Ι. Σ.

ΓΕΝΙΚΑ

Ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις δημιουργεῖ σχέσεις καὶ προκαλεῖ διαφορὰς μεταξύ τῶν μελῶν πάσης κοινωνίας. Καὶ ἐφόσον μὲν ὁ κύκλος τῶν ἐν τῇ αὐτῇ κοινωνίᾳ συμβιούντων περιλαμβάνει περιορισμένον ἀριθμὸν προσώπων, ὡς λόγου χάριν ἡ οἰκογένεια, τὰ γένη, ἡ ρύθμισις τῶν σχέσεων εἶναι μᾶλλον πρωτόγονος, πολλάκις δὲ καὶ αὐθαίρετος. Ἐφ' ἧς ὁμοῦς ὁ κοινωνικὸς κύκλος διευρύνεται κατ' ἔκτασιν καὶ πολλαπλασιάζεται κατὰ περιεχόμενον καὶ φύσιν σχέσεων, ὡς λόγου χάριν ἡ σύγχρονος ἐσωτερικὴ κοινωνία, τότε ἡ ρύθμισις τῶν σχέσεων καθίσταται ἀπαραίτητος διὰ κανόνων ὑποχρεωτικοῦ χαρακτήρος.

Δίκαιον συνεπῶς εἶναι οἱ κανόνες ἀναγκαστικοῦ χαρακτήρος, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν σχέσεις μεταξύ ἀνθρώπων βιούντων ἐν τῇ αὐτῇ κοινωνίᾳ. Τὸ δίκαιον ἀποβλέπει εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ εἰς τὴν προστασίαν ἐνὸς ἐκάστου ἐκ τῶν μελῶν καθὼς καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ὁ συνδυασμὸς τοῦ προσωπικοῦ συμφέροντος πρὸς τὸ γενικὸν θεμελιῶσι τοὺς κανόνας, ἡ δὲ ἀντίδρασις κατὰ πάσης παραβιάσεως αὐτῶν κυρῶναι τὸ σύνολον τοῦ δικαίου.

1. Τὸ Δίκαιον ἀντιμετωπίζεται ὑπὸ δύο μορφάς: α) ὡς κανὼν ἀντικειμενικοῦ δικαίου, ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλεται ὡς κανὼν συμπεριφορᾶς μεταξύ τῶν μελῶν ἐκάστης κοινωνίας καὶ τοῦ ὁποῦ ἡ δύναμις πηγάζει ἐκ τῆς κοινῆς ὑποταγῆς καὶ συγκαταθέσεως εἰς αὐτόν, καθὼς καὶ ἐκ τῆς προκαλουμένης ἀντιδράσεως ἐκ τῆς παραβιάσεως αὐτοῦ, ἀντιδράσεως ἡ ὁποία κυρῶναι τὸν κανόνα.

β) Ὡς κανὼν ὑποκειμενικοῦ δικαίου, δηλ. ἀτομικὸν δικαίωμα, ἀνήκον εἰς μέλος τι τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ὁποῦ ἡ χρῆσις διασφαλίζεται καὶ παράγει ἔννομα ἀποτελέσματα βάσει τῶν κανόνων τοῦ ἀντικειμενικοῦ δικαίου.

Ἡ θεμελίωσις τοῦ δικαίου κατ' ἄλλους μὲν στηρίζεται ἐπὶ τῆς βουλήσεως τῆς Πολιτείας, ἡ ὁποία καὶ δημιουργεῖ τὸ δίκαιον (Γερμανικὴ Σχολή), κατ' ἄλλους δὲ τὸ δίκαιον προϋπάρχει τοῦ κράτους, εἶναι φυσικὸν ἐπακολούθημα τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ στηρίζεται εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ προκύπτουσαν κοινωνικὴν ἀλληλεγγύην.

2. **Ατομιστικά και κοινωνικά θεωρία :** α) Κατά την ατομιστική αντίληψιν ὁ ἄνθρωπος γεννᾶται με ὠρισμένα φυσικά δικαιώματα, μέρος τῶν ὁποίων ἀναθέτει εἰς τὴν ὀλότητα εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ. Συνεπῶς εἰς τὴν συνισταμένην τῶν θελήσεων τῶν ἀτόμων στηρίζεται ἡ ἰσχύς τοῦ δικαίου καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἴσοι (Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων 1789).

Ἡ θεωρία αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν μεταφυσικὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται ν' ἀπομονωθῆ καὶ νὰ ὑπάρξῃ χωριστὰ ἀπὸ τὸ σύνολον εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει. Τοῦτο εἶναι ἄρνησις τῆς πραγματικότητος, καθόσον ὁ ἄνθρωπος εἶναι κοινωνικὸν ὄν. Γεννᾶται καὶ ζῆ εἰς κοινωνίαν μικρὰν ἢ μεγάλην, τῆς ὁποίας ἀναγκαστικῶς ἀποδέχεται τοὺς κανόνας.

Οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ εἶναι ἴσοι, διότι ἡ ἐπίδρασις τοῦ περιβάλλοντος καὶ αἱ προσωπικαὶ ἰδιότητες μοιραίως ἐπηρεάζουσι καὶ διαφοροποιοῦσι αὐτούς. Ἡ ἰσότης μόνον ἔναντι τῶν νόμων εἶναι νοητή.

Ἡ ἀντίληψις αὕτη καταλήγει εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς φυσικοῦ δικαίου, ἀπολύτου καὶ ἀμεταβλήτου κατὰ ἴσπον καὶ χρόνον, πρὸς τὸ ὁποῖον δέον νὰ ταυτίζωνται πάντες οἱ κανόνες τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

β) Κατὰ τὴν κοινωνικὴν ἀντίληψιν, ὁ ἄνθρωπος εἶναι κοινωνικὸν ὄν καὶ οἱ ἀντικειμενικοὶ κανόνες δικαίου ἐπιβάλλονται καὶ ὑπάρχουν παρὰ τὴν θέλησιν τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας. Ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις δημιουργεῖ σχέσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀνάγκην νομικοῦ διακανονισμοῦ.

Τὸ δίκαιον εἶναι κοινωνικὸν προϊόν, σκοπὸς τοῦ ὁποίου παραμένει ἡ ἀπεικόνισις ἐκάστοτε τῆς ὑφισταμένης πραγματικότητος. Προκύπτει δὲ ἐκ τῆς κοινωνικῆς συμβίωσεως καὶ καθιστάμενον ἐνσυνειδητὸν διατυπῶνται εἰς κανόνας γραπτοὺς ἢ ἀγράφους.

Ἡ κοινωνία δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ δημιουργούμενοι ἀνάγκαι ὀδηγοῦν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀλληλεγγύην, ἡ ὁποία παρατηρεῖται εἰς πάντα κοινωνικὸν ὄργανισμὸν, οἶκο γένειαν, φατρίαν, πόλιν, κράτος καὶ διεθνή κοινωνίαν.

3. **Διαίρεσις τοῦ δικαίου :** α) Δημόσιον Δίκαιον, τὸ σύνολον τῶν κανόνων οἱ ὁποῖοι ρυθμίζουν τὰς σχέσεις τῆς Πολιτείας με τοὺς ἄλλους ὄργανισμοὺς ἢ τοὺς ἰδιώτας οἱ ὁποῖοι ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς.

Εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον τὸ ἔν μέρος εἶναι ἡ Πολιτεία, παρουσιαζομένη ὡς κυρίαρχος, φορεὺς πολιτικῆς ἐξουσίας. Πρὸς τὴν Πολιτείαν ἐξομοιοῦνται καὶ ὠρισμένα ἐν τῷ πλαισίῳ καὶ ὑπὸ τὴν

αίγίδα αυτής δρώντα νομικά πρόσωπα, τὰ ὅποια ἀσκοῦν δοτὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ὡς οἱ δήμοι, κοινότητες, νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Τὸ δημόσιον δίκαιον ἀποβλέπει εἰς τὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων τῆς ὁλότητος.

β) Ἰδιωτικὸν Δίκαιον, τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἱ ὅποιοι διέπουν τὰς σχέσεις μεταξὺ ἀτόμων καὶ νομικῶν προσώπων ἐξομοιούμενων πρὸς αὐτά. Τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον ρυθμίζει σχέσεις βασιζομένης ἐπὶ τῆς ἰσότητος καὶ καθαρῶς ἰδιωτικῆς φύσεως, ἔστω καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ κράτους ὅταν ἐνεργεῖ ὡς ἰδιώτης. Ἐνίοτε ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ μεταξὺ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ δικαίου δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἰδίως κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν. Ἡ διαίρεσις αὕτη ἀποτελεῖ σήμερον ἀντικείμενον ἐπικρίσεων, παρὰ ταῦτα ἐπιβάλλεται ἐπὶ πλέον ἐκ λόγων ἱστορικῶν καὶ διδακτικῶν.

γ) Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον, τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς διεθνούς κοινωνίας, τὰ ὅποια κατὰ πρῶτον λόγον εἶναι οἱ Πολιτεῖαι καὶ κατὰ δεύτερον ἄλλαι νομικαὶ ὀντότητες, ἀναγνωριζόμεναι ὡς ὑποκείμενα τοῦ δικαίου (Ἄγία Ἑδρα, Βρεττανικαὶ Κτήσεις, Ὁργανισμὸς Ἠνωμένων Ἐθνῶν, διθνεῖς ἐπιτροπαί, διεθνῆ δικαστήρια, οἱ ἀνεγνωρισμένοι ἐπαναστάται κ τ λ.). Κατ' ἐξαιρέσειν καὶ τὸ ἄτομον ἐνίοτε παρουσιάζεται ὡς ὑποκείμενον δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων.

δ) Ἰδιωτικὸν Διεθνὲς Δίκαιον, τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν τὴν δικαιοδοσίαν τῶν διαφόρων νομοθεσιῶν τῶν Πολιτειῶν εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκεινται οἱ ὑπήκοοι τῶν διαφόρων Πολιτειῶν εἰς τὰς ἐκάστοτε ἐνεργείας αὐτῶν. Σκοπὸς ὅθεν τοῦ Ἰδιωτικοῦ Διεθνούς Δικαίου εἶναι νὰ καθορίζη ποῖον ἐκ τῶν διαφόρων κρατούντων δικαίων πρέπει ἐκάστοτε νὰ ἐφαρμόζεται ἐπὶ ὠρισμένης σχέσεως ἰδιωτικοῦ δικαίου. Ὑπάρχουν τόσα συστήματα ἰδιωτικοῦ διεθνούς δικαίου ὅσα καὶ αἱ πολιτεῖαι, ἐκάστη ἐξ αὐτῶν νομοθετεῖ ἰδίους κανόνους, οἱ ὅποιοι ὅμως δὲν δύνανται νὰ εὐρίσκωνται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κανόνους τοῦ Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου. Ἡ Ἐπιστήμη εἶναι διηρημένη ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν θέσιν τοῦ Ι.Δ.Δ. Ἡ κρατοῦσα γνώμη δέχεται ὅτι ἀποτελεῖ τμήμα τοῦ ἐσωτερικοῦ δημοσίου δικαίου.

ε) Τὸ Δημόσιον Δίκαιον διαιρεῖται βασικῶς εἰς τὸ Συνταγματικὸν Δίκαιον καὶ εἰς τὸ Διοικητικὸν Δίκαιον.

Καὶ Συνταγματικὸν μὲν Δίκαιον καλεῖται τὸ σύνολον τῶν κανόνων διὰ τῶν ὁποίων καθορίζονται ἡ μορφή τῆς Πολιτείας, οἱ σχέσεις τῶν διαφόρων αὐτῆς ὀργάνων πρὸς ἄλληλα, ἡ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία αὐτῶν καθὼς καὶ τὰ ὄρια τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἔναντι τῶν ἰδιωτῶν.

Οἱ κανόνες οἱ ἀφορώντες τὴν μορφήν καὶ τὴν φύσιν τῆς Πολιτείας περιλαμβάνονται συνήθως εἰς τὴν ὕλην τοῦ Μαθήματος τῆς Γενικῆς Πολιτειολογίας.

Διοικητικὸν δὲ Δίκαιον καλεῖται τὸ σύνολον τῶν κανόνων, οἳ ὅποιοι ἀφοροῦν τὴν πραγμάτων τῆς βουλήσεως τῆς Πολιτείας ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῶν ὑπ' αὐτῆς τεθειμένων σκοπῶν, εἰδικῶς οἱ ρυθμίζοντες τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῆς Διοικήσεως, τὰς σχέσεις τοῦ Κράτους, δήμων, κοινοτήτων, νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἔναντι τῶν πολιτῶν, τέλος δὲ τὴν ἀπονομὴν τῆς Δικαιοσύνης.

Εἰς τὸ Δημόσιον Δίκαιον περιλαμβάνεται κατ' ἀρχὴν καὶ τὸ Ποινικὸν Δίκαιον καὶ ἡ Πολιτικὴ Δικονομία, ὡς καὶ ἄλλοι κλάδοι τοῦ δικαίου.

Εἰς τὴν ταξινόμησιν τῶν διαφόρων κλάδων τοῦ Δικαίου δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία εἰς τὴν Ἐπιστήμην.

1.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

1. Πολιτεία καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐγκατεστημένων μονίμως εἰς ὠρισμένην χώραν, ὀργανωμένων εἰς νομικὸν πρόσωπον ἄσκοδν ἐξουσίαν ἐξ ἰδίου δικαίου. Σκοπὸς τῆς Πολιτείας εἶναι ἡ προστασία καὶ ἡ πρόοδος τῶν μελῶν αὐτῆς πρὸς ὄφελος τοῦ συνόλου καὶ χαρακτηριστικὸν αὐτῆς ἡ αὐτοδύναμος ἐξουσία.

Συστατικὰ στοιχεῖα τῆς Πολιτείας εἶναι: α) ὁμὰς ἀνθρώπων, ὁ λαός. Ἐρημοὶ ἐκτάσεις ἄνευ ἐμπύχου ὕλικου δὲν δύναται ν' ἀποτελέσουν Πολιτείαν. Λαός ὑπὸ εὐρείαν ἔννοιαν εἶναι τὸ σύνολον φυσικῶν προσώπων τῶν κεκτημένων τὴν ἰθαγένειαν μιᾶς Πολιτείας. Ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν εἶναι τὸ ἐκλογικὸν σῶμα, δηλ. τὸ σύνολον τῶν ἐκλογέων.

β) Ὀρισμένη χώρα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ συστατικὸν τῆς Πολιτείας στοιχεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου καθορίζονται τὰ ὄρια τῆς ἀσκήσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Οἱ γομάδες δὲν δύναται ν' ἀποτελέσουν Πολιτείαν. Πρὸς τὴν ἐδαφικὴν ἔκτασιν ἐξομοιοῦνται, ἐξ ἀπόψεως ἀσκήσεως τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας, τὸ ὑπέδαφος, ὁ ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους ἐναέριος χώρος καθὼς καὶ ἡ θαλασσία περιοχὴ ἢ περιβρέχουσα τὰ παράλια, μέχρις ὠρισμένου σημείου καθοριζομένου ὑπὸ τοῦ διεθνoῦς δικαίου, ὁ βυθὸς αὐτῆς ὡς καὶ ὁ ὑπὲρ αὐτὴν ἐναέριος χώρος (αἰγιαλίτις ζώνη ἢ χωρικά ὕδατα).

γ) Κρατική έξουσία, άσκουμένη έξ ιδίου δικαίου, έν όνόματι του συνόλου, έκπροσωπούμένου υπό της Πολιτείας, κεκτημένη νομικήν προσωπικότητα και διά της όποίας επιδιώκεται ή πραγμάτωσις του σκοπού της Πολιτείας.

Ή πολιτική έξουσία είναι: 1) άνωτέρα πασών, ήτοι εις ουδεμίαν ύπαγομένη άνωτέραν έπιταγήν πλην των κανόνων του διεθνούς δικαίου, 2) πρωτογενής και αύτοδύναμος, δέν είναι δοτή όπως ώρισμένων άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δήμου, κοινότητος κτλ., άλλ' έξ ιδίου δικαίου άπορρέουσα από το Σύνταγμα, το όποιον άποτελεί την βάση του δικαίου της Πολιτείας' και

δ) Ή Πολιτεία άποτελεί νομικόν πρόσωπον, χαιρει δικαιωμάτων και υπόκειται εις ύποχρεώσεις. Ύπό την ιδιότητα ταύτην δεσμεύεται διεθνώς και έσωτερικώς τόσον υπό την ιδιότητα την έξουσιαστικήν, *jure imperium*, όσον και υπό την ιδιότητα του νομικού προσώπου άσκοϋντος πράξεις ιδιωτικού δικαίου.

2. Όργανα της Πολιτείας.— Ή θέλησις του κράτους έκδηλοϋται διά της ένεργείας μεμονωμένων ή συλλογικώς ώργανωμένων φυσικών προσώπων εις τα όποια άνατίθεται ή άσκησις της κρατικής έξουσίας και τα όποια καλοϋνται όργανα.

Ή κυριωτέρα διάκρισις των όργάνων είναι εις άμεσα και έμμεσα όργανα του κράτους.

Άμεσα καλοϋνται τα καθοριζόμενα άπ' εύθείας από το Σύνταγμα και μη εύρισκόμενα εις σχέσιν έξαρτήσεως μεταξύ αύτών. Άμεσα όργανα είναι το έκλογικόν σώμα, ή Βουλή, ο Βασιλεύς, το Ύπουργικόν Συμβούλιον εις τās περιπτώσεις των άρθρ. 50 και 52 του Συντάγματος και οι δικασταί έν τη άπονομή της δικαιοσύνης. Τα άμεσα όργανα διακρίνονται εις φυσικά και συλλογικά, εις άυτοτελή και μη.

Έμμεσα καλοϋνται εκείνα τα όποια καθορίζονται από πράξεις των άμέσων όργάνων και τα όποια εύρίσκονται εις σχέσιν ύποταγής προς άλλα ιεραρχικώς άνώτερα όργανα. Τοιαϋτα είναι οι ύπουργοί και οι δημόσιοι υπάλληλοι.

Το κράτος καθορίζει έκάστοτε την σύνθεσιν και την άρμοδιότητα των διαφόρων όργάνων, τα όποια δροϋν έντός των πλαισίων της νομιμότητος και μόνον τότε έκπροσωποϋν την νομικήν προσωπικότητα της Πολιτείας και δεσμεϋουν αύτην. Συνεπώς έμμεσα όργανα δέν δύνανται να μεταβιβάσουν αύτοβούλως την άρμοδιότητα αύτών εις άλλο όργανον.

3. Διάκρισις Έθνους και Πολιτείας.— Έθνος καλείται το σύνολον των ανθρώπων των έχόντων τα αύτά ήθη και έθιμα, τās

αυτάς ιστορικές παραδόσεις και την αὐτήν θέλησιν τοῦ νά συμβιοῦν ὑπὸ κοινὴν ἐξουσίαν. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι οὔτε ἡ φυλὴ, οὔτε ἡ θρησκεία, οὔτε ἡ γλῶσσα ἀποτελοῦν ἀμάχητα τεκμήρια τῆς ἐθνικότητος. Τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα δεόν νά ἀναζητηθῆται εἰς τὰς ιστορικές παραδόσεις, τοὺς ἠθικοὺς θεσμοὺς καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν κοινὴν συνειδησιν. Τὸ Ἔθνος εἶναι διάφορον τῆς φυλῆς, ἡ ὅποια ἴσως κατ' ἀρχὰς ἐταυτίζετο πρὸς τὸν ἐθνικὸν δεσμόν. Ἄλλ' ἡ φυλὴ ἀντικατεστάθη προῶρως διὰ τῶν ἠθικῶν δεσμῶν. Διὰ τοῦτο σήμερον ὑπάρχουν ἔθνη περιλαμβάνοντα πολλὰς φυλάς (Ρωσία, Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι) καὶ ἀντιστρόφως ὠρισμένη φυλὴ ἀποτελοῦσα πολλὰ ἔθνη (κιτρινὴ φυλὴ, Ἰαπωνία, Κίνα). Ἐπίσης τὸ Ἔθνος εἶναι διάφορον τῆς Πολιτείας, διότι ἡ τελευταία αὕτη προϋποθέτει ἕδαφος καὶ διαβίωσιν ὑπὸ κοινὴν ἐξουσίαν. Οὕτω αἱ Πολιτεῖαι δύνανται ν' ἀποτελοῦνται ἀπὸ πολλὰ ἔθνη (Αὐστρουγγαρία μέχρι τοῦ 1919, Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία) καὶ ἀντιστρόφως ἓν ἔθνος ν' ἀνήκη εἰς διαφόρους Πολιτείας (Πολωνία πρὸ τοῦ 1919) ἢ ν' ἀποτελῆ δύο Πολιτείας (Γερμανία, Αὐστρία).

Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις διεκήρυξε τὴν ἀρχὴν ὅτι ἕκαστον ἔθνος ἔχει δικαίωμα ν' ἀποτελῆ ἰδίαν Πολιτείαν καὶ ἕκαστος λαὸς ἔχει τὸ φυσικὸν δικαίωμα νά διαθέτῃ ἑαυτὸν κατὰ βούλησιν.

Ἡ γερμανικὴ ἀντίληψις λαμβάνει ὡς κριτήριον τοῦ ἔθνους τὸ φυλετικὸν στοιχεῖον, ἐνῶ ἡ λατινικὴ τὸν ἠθικὸν δεσμόν.

Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνικοτήτων, διακηρυχθεῖσα τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, παρεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης (1815), εἰς τὸ ὁποῖον ἐθριάμβευσαν ἡ ἀρχὴ τῆς νομιμότητος καὶ τὸ σύστημα τῆς ἰσορροπίας. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνικοτήτων ἐχρησίμευσεν ὡς βᾶσις εἰς τὴν Διάσκεψιν καὶ τὴν Συνθήκην τῶν Βερσαλλιών (1919), λόγῳ ὅμως ἀπολύτου ἀδυναμίας συνταυτίσεως κράτους καὶ ἐθνότητος προέκυψε τὸ πρόβλημα τῶν μειονοτήτων. Αἱ μειονότητες εἶναι ὁμάδες προσώπων κεκτημένων μὲν τὴν ἰθαγένειαν τοῦ Κράτους ἐντὸς τοῦ ὁποῖου βιοῦν, ἀλλ' ἐχόντων τὴν συνειδησιν, ὡς ἐκ τῆς φυλῆς, τοῦ θρησκευάματος καὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν, ὅτι ἀνήκουν εἰς ἄλλο Ἔθνος.

Διὰ τὰς μειονότητας ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν προεβλέπετο εἰδικὴ διεθνὴς προστασία ἐναντι ὅλων καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Πολιτείας εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν. Ὁ Ὄργανισμὸς τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν λαμβάνει μέτρα προστασίας γενικῶς διὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὐχὶ εἰδικῶς διὰ τὰς μειονότητας. (Παγκόσμιος Διακήρυξις τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων 1948 καὶ ἐν συνεχείᾳ Σύμβασις τῆς Ρώμης 1950 μεταξύ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν).

Τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, συνεπεὶα τοῦ δόγματος τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, τῆς ἀρχῆς τῶν ἔθνοτήτων καὶ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, ἀνεγνωρίσθη ὡς κανὼν ἐξαιρετικοῦ δικαίου ἀπὸ τοῦ 1919, δηλ. ὡς ἀκίς ἢ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ προεβλέπετο συμβατικῶς. Διὰ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ Χάρτου τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν τὸ δικαίωμα τοῦτο θεσπίζεται ὡς κανὼν γενικῶς ἀναγνωριστέος. Παρὰ ταῦτα ἢ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ προσκρούει εἰς τὴν ἔλλειψιν εἰδικῆς διαδικασίας, ὡς πρὸς τὴν πραγμάτωσιν αὐτοῦ, καὶ ἐν περιπτώσει μὴ τηρήσεως αὐτοῦ, ὡς πρὸς τὴν ἐπιβολὴν κυρώσεων κατὰ τοῦ παραβάτου τῆς διεθνοῦς ταύτης ὑποχρεώσεως. Παρὰ τὰς ὑφισταμένας δυσχερείας τοῦ ζητήματος καὶ τὰς ἀντιδράσεις, τὸ δικαίωμα τοῦτο τείνει νὰ ἐπιβληθῇ εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως πλήρους ἀνεξαρτησίας εἰς τοὺς ὑπὸ ἀποικιακὸν ζυγὸν λαοὺς.

• 4. **Μορφαὶ τῶν Πολιτειῶν.**—Αἱ Πολιτεῖαι βάσει τῆς συστατικῆς αὐτῶν μορφῆς ἢ τῆς ὀργανώσεως καὶ ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας διακρίνονται ὡς ἑξῆς :

Α) Αἱ ἀπλάι Πολιτεῖαι ἀποτελοῦν ἐνιαῖον ὀργανισμόν, μὲ κεντρικὴν ἐξουσίαν, οὐδεμίαν ἔχουσαι σχέσιν ἐξαρτήσεως πρὸς ἄλλας πολιτείας καὶ ὀντότητας, π.χ. Ἑλλάς, Ἰταλία, Τουρκία. Αἱ σύνθετοι ἀποτελοῦνται ἐκ πλείονων πολιτειακῶν ὀργανισμῶν, οἱ ὅποιοι συνδεόμενοι διὰ διαφόρων δεσμῶν ἐπηρεάζουν αὐτὰς τόσον ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν διακυβέρνησιν ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν διεθνήν αὐτῶν παράστασιν.

Εἰς τὰς συνθέτους Πολιτείας, ἄλλοτε μὲν ὑπάρχει ἀπόλυτος ἰσοτιμία, ἄλλοτε δὲ δεσμὸς ὑποταγῆς.

Β) Ἐνώσεις Πολιτειῶν βάσει ἰσότητος :

α) Προσωπικὴ Ἐνωσις καλεῖται ἢ τυχαία ἔνωσις δύο στεμμάτων ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς, ἐκ λόγων κληρονομικῆς διαδοχῆς, βάσει δυναστικῶν νόμων, π.χ. εἰς τὸ παρελθόν Ὁλλανδία—Λουξεμβούργον, Ἀγγλία—Ἀννόβερον.

β) Πραγματικὴ Ἐνωσις καλεῖται ἢ ἠθελημένη συγκέντρωσις δύο στεμμάτων ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς, κατόπιν κοινῆς συμφωνίας ἢ ἀσκήσεως βίας, π.χ. Σουηδία καὶ Νορβηγία μέχρι τοῦ 1905, Αὐστροουγγρική αὐτοκρατορία μέχρι τοῦ 1919. Τὰ δύο ταῦτα συστήματα δὲν συναντῶνται σήμερον.

γ) Ὁμοσπονδιακὸν κράτος καλεῖται διαρκῆς ἔνωσις πολλῶν πολιτειῶν συνδεομένων διὰ συνταγματικοῦ χάρτου καὶ ἔχουσῶν κοινὴν κυβέρνησιν καὶ κοινὰ ὄργανα. Μόνον τὸ ἐνιαῖον κράτος τυγχάνει πρόσωπον διεθνοῦς δικαίου, τὰ δικαιώματα ἐκάστου μέλους ρυ-

θμίζονται ἐκ τοῦ Συντάγματος, π.χ. Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, Σοβιετικὴ Ἐνωσις.

δ) Ὁμοσπονδία κρατῶν ἢ Συμπολιτεία καλεῖται διαρκῆς ἔνωσις Πολιτειῶν συνδεομένων διὰ διεθνοῦς συνθήκης πρὸς ἐπίτευξιν ὠρισμένων σκοπῶν, ἴδια δὲ κοινῆς ἀμύνης καὶ ἀναπτύξεως τῶν οικονομικῶν σχέσεων. Τὰ μέλη διατηροῦν ἀκεραίως τὴν διεθνή αὐτῶν προσωπικότητα. Κοινὸν ὄργανον ἀποτελοῦμενον ἀπὸ ἀντιπροσώπων τῶν μελῶν ἐκδίδει ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκτελοῦνται διὰ μέσου τῶν μετεχουσῶν Πολιτειῶν, π.χ. Γερμανικὴ Συμπολιτεία ἀπὸ 1815-1866, Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τοῦ 1789.

ε) Αἱ Βρεττανικαὶ Κτήσεις μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἀποτελοῦν τὴν Βρεττανικὴν οἰκογένειαν τῶν Ἐθνῶν, ἔνωσιν *suī generis*, τὰ μέλη τῆς ὁποίας ὀρίζονται ὡς αὐτόνομοι κοινότητες, ἰσοβάθμιοι, οὐδαμῶς ὑπαγόμενοι ἢ μίᾳ ὑπὸ τὴν ἄλλην ὡς πρὸς οἰανδήποτε τῶν ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν αὐτῶν σχέσεων, ἂν καὶ ἠνωμένοι διὰ κοινῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ στέμμα καὶ ἐλευθέρως συνησπισμένοι ὡς μέλη τῆς Κοινοπολιτείας τῶν Βρεττανικῶν Ἐθνῶν.

Ὁ κοινὸς δεσμὸς μέχρι τινὸς παρέμενε τὸ Στέμμα, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν ὅμως τῆς δημοκρατίας εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ ἀλλαχοῦ, ἢ κοινῇ θέλησιν πρὸς συμβίωσιν παραμένει ὁ μόνος συνδετικὸς κρίκος τῆς Κοινοπολιτείας. Εἰς τὴν Βασίλισσαν τῆς Ἀγγλίας ἐδόθη ὁ τίτλος «κεφαλὴ τῆς Κοινοπολιτείας».

Γ) Πολιτεῖαι ἐξηρητημένοι :

α) Ὑποτέλεια εἶναι σχέσις ἐξαρτήσεως κατωτέρας πολιτειακῆς κοινότητος (Πολιτεία ὑποτελής) εἰς Πολιτεῖαν τινά, ἢ ὁποία καλεῖται ἐπικυρίαρχος. Ἡ ὑποτέλεια εἶναι σχέσις ἐσωτερικοῦ δικαίου, ἢ ὁποία προέρχεται ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς πλήρους ἀποκεντρώσεως καὶ αὐτοδιοικήσεως ἐπαρχίας τινός, π.χ. ὑποτελεῖς Πολιτεῖαι κατὰ τὸ παρελθὸν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλῃν: Σερβία, Βουλγαρία, Κρήτη, Σάμος.

β) Τὸ προτεκτοράτον εἶναι σχέσις διεθνοῦς δικαίου, διὰ τῆς ὁποίας ἰσχυρὰ Πολιτεία ἀναλαμβάνει διὰ συνθήκης, εἴτε ἐθελουσίως εἴτε συνεπιεσθῆς βίας, τὴν προστασίαν ἑτέρας Πολιτείας καὶ παρεμβάλλεται μετὰ τῆς τελευταίας καὶ τῶν λοιπῶν Πολιτειῶν.

Ἡ νομικὴ προσωπικότης τῆς ὑπὸ προστασίαν Πολιτείας διατηρεῖται, πλὴν ὅμως ἢ ἔκτασις τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν συνθήκην, ἀσκεῖται δὲ διὰ μέσου τῆς προστατίδος Πολιτείας, π.χ. Προτεκτοράτα, ἄλλοτε Μαρόκου, Τύνιδος κτλ.

γ) Αἱ χῶραι ὑπὸ διεθνή ἐντολήν καὶ κηδεμονίαν εἶναι χῶραι κατωτέρου ἐκπολιτιστικοῦ ἐπιπέδου, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνίκανοι ν' αὐτοκυβερνηθοῦν καὶ τίθενται ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν ἰσχυρᾶς καὶ προηγμέ-

νης Πολιτείας, ή όποία άσκεϊ τά δικαιώματα αύτης έν όνόματι τής διεθνοϋς όλότητος καί πρός όφελος τοϋ κηδεμονευομένου. 'Η άσκησις τής έξουσίας έλέγχεται ύπό διεθνών όργάνων καί σκοπόν έχει τήν χειραφεσίαν τοϋ άνηλικού. 'Η συμμετοχή τοϋ έγγχωρίου στοιχείου εις τήν διακυβέρνησιν έξαρτάται έκ τοϋ βαθμοϋ τοϋ πολιτισμοϋ καί τής πολιτικής συνειδήσεως αύτοϋ. 'Ο θεσμός οϋτος δύναται νά θεωρηθῆ ότι έπέτυχεν έφόσον χῶραι ύπό κηδεμονίαν άνεκηρύχθησαν ήδη άνεξάρτητοι, π.χ. Συρία, Λιβανος, 'Ιράκ, 'Ιορδανία κτλ.

5. Γένεσις, μεταβολαί καί τέλος τών Πολιτειών.—α) 'Η Πολιτεία δημιουργεϊται όταν συνυπάρξουν τά τρία αύτης συστατικά στοιχεία. 'Η γένεσις τής Πολιτείας εϊναι είτε παράγωγος, είτε πρωτογενής. 'Η είσοδος τής Πολιτείας εις τήν διεθνή κοινωνίαν προϋποθέτει τήν άναγνώρισιν αύτης έκ μέρος τών ήδη ύφισταμένων Πολιτειών.

'Η άναγνώρισις γίνεται άλλοτε *de jure* καί άλλοτε *de facto*, συλλογική ή άτομική, ύπό όρους ή άνευ όρων.

β) 'Η έδαφική έκτασις τής Πολιτείας δύναται νά ύποστῆ διαφόρους μεταβολάς, είτε έκουσίας είτε άκουσίας, δια τής προσαρτήσεως νέων έδαφών καί δια τής άπωλείας τμήματος έδάφους, τό όποϊον δύναται νά ένσωματωθῆ εις άλλην Πολιτείαν ή νά σχηματίση άνεξάρτητον κράτος.

Τά νομικά άποτελέσματα τών άνωτέρω μεταβολών εϊναι: 1) 'Ως πρός τά οικονομικά δικαιώματα: άπασα ή περιουσία τοϋ δημοσίου περιέρχεται εις τήν προσαρτώσαν Πολιτείαν, άντιθέτως τά άγαθά καί δικαιώματα τών ιδιωτών παραμένουν σεβαστά. 'Η προσαρτώσα Πολιτεία αναλαμβάνει μέρος τοϋ Δημοσίου χρέους άνάλογον πρός τήν δυναμικότητα αύτης καί τοϋ προσαρτωμένου έδάφους.

2) 'Ως πρός τήν νομοθεσίαν, κατ' άρχήν, οί νόμοι δημοσίας τάξεως έπεκτείνονται αύτομάτως, δια τούς ύπολοίπους νόμους άπαιτείται ειδική πράξις τής Πολιτείας.

3) 'Ως πρός τήν έκτέλεσιν τών δικαστικών άποφάσεων, αϊ μόν άστικάι δέον νά περιβληθούν τόν έκτελεστικόν τίτλον, αϊ δέ ποινικάί ύπόκεινται κατ' ούσίαν εις άναθεώρησιν. 'Εάν ή διαδικασία έκκρεμει συνεχίζεται εις τά δικαστήρια τής προσαρτώσης Πολιτείας.

4) 'Ως πρός τήν Ιθαγένειαν τών κατοίκων, οϋτοι άποκτοθν αύτοδικαίως τήν Ιθαγένειαν τής προσαρτώσης Πολιτείας, έκτός εάν εις τήν συνθήκην προβλέπεται δικαίωμα έπιλογής. Συνήθως ή διατήρησις τής παλαιάς Ιθαγενείας συνεπάγεται μετανάστευσιν τοϋ προκρίνοντος ταύτην.

Κατ' ἐξαιρέσιν δύνανται νά ἐφαρμοσθοῦν δύο θεσμοί: τὸ δημοψήφισμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐρωτῶνται οἱ κάτοικοι, καί ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν, ἀναγκαστικὴ ἢ προαιρετικὴ.

γ) Τὸ τέλος τῶν Πολιτειῶν ἐπέρχεται διὰ τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἐνσωματώσεως τῆς Πολιτείας εἰς ἄλλον πολιτειακὸν ὀργανισμὸν (Μαυροβούνιον εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν), διὰ τῆς διαλύσεως ταύτης συνεπιεῖα κατατμήσεως αὐτῆς (Αὐστρουγγαρία) καί διὰ τῆς συγχω-νεύσεως πολλῶν Πολιτειῶν εἰς μίαν (Γερμανία).

6. Ἐξουσία τῆς Πολιτείας ἐπὶ τῶν πολιτῶν.— Ἐπεκτείνεται ἐφ' ὄλων τῶν κατοίκων τῆς χώρας, οἱ ὁποιοὶ διακρίνονται εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν ἰθαγένειαν τῆς Πολιτείας, ἡμεδαποὺς, καί εἰς τοὺς ἀλλοδαποὺς.

α) Ἰθαγένεια καλεῖται ὁ δημοσίου δικαίου ἐνώτικὸς δεσμὸς μεταξὺ προσώπου τινὸς καί Πολιτείας. Ἐκάστη Πολιτεία ρυθμίζει τὰ τῆς ἰθαγενείας, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἐν ἰσχύϊ διεθνῶν νομίμων.

Ἡ ἐξουσία τῆς Πολιτείας παρακολουθεῖ τοὺς ὑπηκόους αὐτῆς καί εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τοὺς ὁποίους προστατεύει, ἢ νομοθεσία δὲ αὐτῆς ρυθμίζει τὰς προσωπικὰς αὐτῶν σχέσεις.

Διὰ τὴν κτήσιν τῆς ἰθαγενείας ὑπάρχουν δύο συστήματα: τὸ jus soli, δίκαιον τοῦ ἐδάφους, καί τὸ jus sanguinis, δίκαιον τοῦ αἵματος. Ἐν Ἑλλάδι ἐφαρμόζεται τὸ τελευταῖον, ὅπως δὲ ἐπικουρικῶς καί τὸ δίκαιον τοῦ ἐδάφους.

Ἡ ἑλληνικὴ ἰθαγένεια κατὰ τὸν Κώδικα περὶ Ἰθαγενείας τοῦ 1955 κτᾶται α) διὰ τῆς γεννήσεως, β) διὰ νομιμοποιήσεως, γ) δι' ἀναγνωρίσεως, δ) διὰ γάμου, ε) δι' ἀναγνωρίσεως ἑλληνικῆς ἰθαγενείας ὁμογενῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ς) διὰ πολιτογραφήσεως καί ζ) διὰ κατατάξεως εἰς τὰς ἐνόπλους δυνάμεις.

Εἰδικώτερον διὰ τῆς γεννήσεως 1) Ἕλλην εἶναι ἀπὸ τῆς γεννήσεως ὁ ἐξ ἑλλήνος πατρὸς γεννηθεὶς, 2) ὁ ἐξ ἑλληνίδος μητρὸς τε χθεὶς, ἐάν ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶναι ἄπολις, 3) ὁ ἐξ ἑλληνίδος κοῦ πατρὸς μὴ νομίμου, 4) ὁ ἐν Ἑλλάδι γεννηθεὶς ὁ μὴ κτῶμενος διὰ τῆς γεννήσεως ἀλλοδαπὴν ἰθαγένειαν.

Ἡ ἰθαγένεια κτᾶται ἐπίσης διὰ τοῦ γάμου. Ἡ γυνὴ κατὰ κανόνα ἀποκτᾶ τὴν ἰθαγένειαν τοῦ συζύγου τῆς. Ἐν Ἑλλάδι ἡ γυνὴ ἀποβάλλει τὴν ἰθαγένειαν ἐφόσον προσκτᾶται τὴν ἰθαγένειαν τοῦ συζύγου τῆς, συμφώνως πρὸς τὴν νομοθεσίαν τῆς χώρας του, δύνανται ὅμως νά διατηρήσῃ τὴν ἰθαγένειαν αὐτῆς κατόπιν ρητῆς δηλώσεως. «Ἄλλοδαπὴ μεθ' Ἕλληνας συζευχθεῖσα γίνεται Ἕλληνίς». Ὁ κανὼν οὗτος ἐπιδέχεται τὴν ἀκόλουθον ἐξαιρέσιν, ἂν ἡ ἀλλοδαπὴ

«διατηροῦσα τὴν ἦν κατὰ τὴν τέλει τοῦ γάμου κέκτηται ἰθαγένειαν, δηλώσῃ πρὸ ταύτης ὅτι δὲν θέλει ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἑλληνικὴν».

Τέλος ἡ ἰθαγένεια κτᾶται διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς κυριαρχίας ἐπὶ ἐνὸς ἐδάφους, διὰ τῆς ἀσκήσεως ὠρισμένων δημοσίων λειτουργημάτων καὶ διὰ τῆς πολιτογραφήσεως.

Ἡ πολιτογράφησις εἶναι πράξις ἐξουσίας τῆς Πολιτείας, διὰ τῆς ὁποίας ἀπονέμεται ἡ ἰθαγένεια εἰς φυσικὸν ἀλλοδαπὸν πρόσωπον ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις, καθοριζομένας ἐκάστοτε διὰ τοῦ νόμου. Μεταξὺ αὐτῶν ἡ συνήθης εἶναι ἡ ἐπὶ χρονικὸν διάστημα παραμονὴ τοῦ ἀλλοδαποῦ ἐντὸς τῆς Πολιτείας τῆς ὁποίας αἰτεῖται τὴν διὰ πολιτογραφήσεως ἰθαγένειαν (τριετία ἀπὸ τῆς δηλώσεως).

Ἡ πολιτογράφησις δὲν ἀποτελεῖ δικαίωμα, ἀπλῶς εὐχέριαν, ἐναπόκειται δὲ ἡ ἀποδοχὴ τοιαύτης αἰτήσεως εἰς τὴν διακριτικὴν ἐξουσίαν τῆς Πολιτείας.

Ἡ ἀπώλεια τῆς ἰθαγενείας ἐπέρχεται: α) κατ' ἀρχὴν διὰ τοῦ γάμου καὶ τῆς πολιτογραφήσεως εἰς ξένην χώραν ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις, ἢ λόγῳ ἀναδοχῆς δημοσίας ὑπηρεσίας παρ' ἀλλοδαπῇ Πολιτείᾳ, β) διὰ τῆς ἀποποιήσεως μὲ συνέπειαν τὴν ἀλλαγὴν κατοικίας, γ) διὰ τῆς ἀπωλείας ταύτης ἢ ἔνεκα ἐκπώσεως, δ) διὰ τῆς ἐπιλογῆς καὶ ε) εἰς ὠρισμένας ξένας νομοθεσίας διὰ παρελεύσεως ὠρισμένων χρονικῶν διαστημάτων διαμονῆς εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ ἀνάκτησις τῆς ἑλληνικῆς ἰθαγενείας ἐπέρχεται κατόπιν ἀδείας ἢ διὰ γάμου.

Παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τῆς Ἐπιστήμης ἢ διεθνῆς νομολογία καὶ πρακτικὴ ἀναγνωρίζουν εἰς τὰ νομικὰ πρόσωπα ἰθαγένειαν. Τὸ κριτήριον τῆς ἰθαγενείας εἰς τὰς περισσοτέρας νομοθεσίας εἶναι ἡ ἔδρα τῆς διοικήσεως τοῦ νομικοῦ προσώπου. Γίνονται ἐπίσης δεκτὰ ὡς κριτήρια ὁ τόπος τῆς δημιουργίας αὐτῶν (εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς χώρας), ἐνίοτε δὲ ἡ χώρα τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ὁ ἔλεγχος ὁμῶς τῶν νομικῶν προσώπων γίνεται βάσει οὐσιαστικῶν στοιχείων τῆς περιουσίας ἢ τῆς διοικήσεως αὐτῶν, ἀνεξαρτήτως τῆς ἰθαγενείας αὐτῶν.

β) Μικτοὶ ὑπήκοοι καὶ ἀπάτριδες. Ἡ θετικὴ σύγκρουσις μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων νομοθεσιῶν ἀποδεχομένων διάφορα ἢ ἀντίθετα συστήματα κτήσεως τῆς ἰθαγενείας ὁδηγεῖ εἰς διπλὴν ἢ πολλαπλὴν ἰθαγένειαν (π.χ. ὁ γεννηθεὶς ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς ἑλλήνων εἶναι βάσει τοῦ ἑλληνικοῦ νόμου "Ἑλλην—*jus sanguinis*—βάσει ὁμῶς τοῦ ἀγγλικοῦ νόμου "Ἀγγλος—*jus soli*).

Ἡ ἀρνητικὴ σύγκρουσις δύο ἢ πλειόνων νομοθεσιῶν στερεῖ πάσης ἰθαγενείας τὸ πρόσωπον καὶ δημιουργεῖ τοὺς ἀπόλιδας ἢ ἀπά

τριδας. Οι μικτοί υπήκοοι απολαμβάνουν της προστασίας όλων των Πολιτειών των οποίων κτώνται την Ιθαγένειαν, οι απόλιδες προστατεύονται μόνον βάσει των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου. Είς περιπτώσιν συγκρούσεως μεταξύ πλειόνων Ιθαγενειών έπικρατεί ως προς την εφαρμογήν των κανόνων του δικαίου ο νόμος της Ιθαγενείας του δικάζοντος δικαστοῦ. Είς περιπτώσιν άρνητικής συγκρούσεως εφαρμόζεται ο νόμος της κατοικίας ή της διαμονής του απόλιδος.

γ) Οι Άλλοδαποί. Έκάστη Πολιτεία υποχρεούται να αναγνωρίζη εις τους άλλοδαπούς ένα minimum δικαιωμάτων.

Ο έλληνικός νόμος καθιεροῖ την άρχήν της έξομοίωσεως των άλλοδαπών προς τους ήμεδαπούς άνευ του όρου της άμοιβαιότητας (Άρ. 4 Α. Κ.). Έξαιρούνται της έξομοίωσεως: α) ως προς τά πολιτικά δικαιώματα, β) ως προς τας έξαιρέσεις του συμβατικού δικαίου, γ) ως προς τά δικαιώματα τά αναγνωριζόμενα μόνον εις τους ήμεδαπούς και δ) ως προς ώρισμένα ευεργετήματα.

Τά άλλοδαπά νομικά πρόσωπα αναγνωρίζονται έν Ελλάδαδι έφόσον έχουν συσταθῆ νομίμως, πάντως δέν δύνανται να έχουν: α) πλείονα δικαιώματα άπό τά ήμεδαπά, β) υπόκεινται εις τους περιορισμούς των φυσικών άλλοδαπών προσώπων και γ) δύνανται δι' αυτά να θεσπισθοῦν ειδικοί περιορισμοί.

Η έλευθερία κινήσεως ή παραμονής των άλλοδαπών περιορίζεται: α) υπό του δικαιώματος της μη άποδοχής, β) της άπελάσεως και γ) της έκδόσεως.

Η έκδοσις είναι πράξις της Πολιτείας διά της όποίας παραδίδει πρόσωπον διαμένον έντός του έδάφους της εις άλλην Πολιτείαν, άρμοδιαν διά να δικάση ή τιμωρήση αυτό, δι' άδίκημα διαπραχθέν εις την σφαῖραν της δικαιοδοσίας της.

Δέν υπόκεινται κατ' άρχήν εις έκδοσιν: α) οί ήμεδαποί, β) οί πολιτικοί έγκληματάι, γ) οί κατηγορούμενοι δι' άδίκηματα τύπου ή θρησκευτικού χαρακτήρος. Άμφισβητείται ή περίπτωσις της λιποταξίας.

Διά να πραγματοποιηθῆ ή έκδοσις δέον τό άδίκημα να προβλέπεται εις άμφοτέρας τας νομοθεσίας των ένδιαφερομένων Πολιτειών και να άποφασισθῆ είτε υπό της Διοικήσεως είτε υπό των δικαστηρίων, αναλόγως του κρατοῦντος συστήματος. Είς περιπτώσιν καθ' ήν εις τας νομοθεσίας των δύο πολιτειών προβλέπεται διάφορος ποινή, εφαρμόζεται ή έπιεικεστέρα.

7. Έξουσία της Πολιτείας επί του έδάφους.— α) Η έξουσία άσκειται επί του έδάφους, ύπεδάφους, επί του υπεράνω του έδά-

φους άέρος καί τών περιλουόντων αυτό ύδάτων, τοϋ βυθοϋ ώς καί τοϋ υπεράνω αϋτών άέρος. Πάντα ταϋτα περιλαμβάνονται εις τήν έννοιαν τής χώρας.

Ή έκτασις τής χώρας καθορίζεται υπό τών συνόρων, τά όποια είναι φυσικά ή τεχνητά.

Οί τρόποι έπεκτάσεως ή άποχωρήσεως επί έδάφους τής πολιτειακής έξουσίας είναι: ή προσάυησις, ή κατάληψις, ή προσάρτησις, ή εκχώρησις, ή κατακύρωσις καί ή χρησικτησία.

β) Ή ποταμία περιοχή περιλαμβάνει δύο κατηγορίας ποταμών, τούς έθνικούς καί τούς διεθνείς. Μόνον οί έθνικοί ποταμοί υπάγονται εις τήν έξουσίαν τής ποροχθίου Πολιτείας. Οί διεθνείς ποταμοί, διασχίζοντες ή διαχωρίζοντες δύο ή πλείονας Πολιτείας ή οί θεωρούμενοι διεθνούς ένδιαφέροντος, υπόκεινται εις τήν άρχήν τής έλευθέρας ναυσιπλοΐας καί τής Ισότητος τών δικαιώματων ώς πρός τούς ναυτιλλομένους. Εΐδικά πάντως δικαιώματα άναγνωρίζονται εις τās παροχθίου Πολιτείας.

γ) Ή αΐγιαλίτις ζώνη ή χωρικά ύδατα είναι τό τμήμα τής θαλάσσης τό περιβρέχον τά παράλια τής Πολιτείας. Υπόκειται μόνον εις τήν έξουσίαν τής παρακτίου Πολιτείας, πλην όμως υπάρχουν διεθνώς άνεγνωρισμένα δικαιώματα υπέρ τών τρίτων, ώς π.χ. δικαιώματα άβλαβοϋς διελεύσεως κ.τ.λ. Έν Έλλάδι ή έκτασις τής αΐγιαλιτιδος ζώνης καθορίζεται διά νόμου εις 6 ναυτικά μίλια. Συνήθως αϋτη κυμαίνεται μεταξύ 3—6 μιλίων καί κατ' έξάίρεσιν εις 12.— Ή έννοια τής συνορευούσης ζώνης υποστηρίζεται καί εφαρμόσθη τό πρώτον υπό τών Ήνωμένων Πολιτειών τής Αμερικής.

δ) Οί λιμένες άνήκουν εις τήν άποκλειστικήν έξουσίαν τής παρακτίου Πολιτείας, ή είσοδος όμως εις αϋτούς τών ξένων πλοίων είναι έλευθέρα.

Καί τά μόν πολεμικά πλοία, θεωρούμενα ώς προέκτασις τοϋ έθνικοϋ έδάφους, δέν υπόκεινται εις πράξεις έξουσίας εκ μέρος τών παροκτίων ή λιμενικών άρχών. Αντιθέτως τά έμπορικά πλοία καθώς καί τά πληρώματα καί οί έπιβάται υπάγονται εις τούς νόμους καί τήν δικαιοδοσίαν τής παρακτίου Πολιτείας.

ε) Ή άνοικτή θάλασσα καθώς καί ό υπεράνω αϋτης έναέριος χώρος υπάγεται εις τό καθεστώς τής έλευθερίας τών θαλασσών: 1) Έλευθερία τής ναυσιπλοΐας, πλην τών περιπτώσεων πειρατείας, έρεύνης τής σημαίας καί δικαιώματος νηοψίας. 2) Εις οϋδεμίαν δικαιοδοσίαν ποινικήν ή άστικήν υπόκεινται τά πλοία. 3) Έλευθερία

άλιείας και 4) Δικαίωμα τοποθέτησεως καλωδίων. Ἀμφισβητεῖται τὸ καθεστῶς τοῦ ὑπὸ τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης ἐδάφους.

στ) Ὁ ἐναέριος χῶρος ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους ἐξομοιοῦται πρὸς τὸ ἔδαφος καὶ ὑπόκειται εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Πολιτείας. Ὁ ὑπεράνω τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης ἐξομοιοῦται πρὸς αὐτὴν καὶ ὁ ὑπεράνω τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης ὑπάγεται εἰς τὸ καθεστῶς τῆς ἐλευθερίας.

Διεθνεῖς συμβάσεις καθορίζουν τὰ δικαιώματα τῆς ἀεροπλοίας, ἢ ὅποια κατ' ἀρχὴν παραμένει ἐλευθέρα.

2.

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

3) Σύνταγμα ὑπὸ οὐσιαστικὴν ἔννοιαν εἶναι τὸ σύνολον τῶν κανόνων, διὰ τῶν ὁποίων καθορίζονται ἡ μορφή τῆς Πολιτείας, ἡ ὕπαρξις, ἡ ἀρμοδιότης, ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας καὶ ἡ πρὸς ἄλληλα σχέσις τῶν ὀργάνων αὐτῆς, ὡς καὶ τὰ ὄρια καὶ αἱ σχέσεις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἔναντι τῶν ἀτόμων. Σύνταγμα, ὑπὸ τυπικὴν ἔννοιαν, εἶναι ὁ θεμελιώδης γραπτὸς νόμος, ὁ ὁποῖος ἔχει ἐπισημασμένως τυπικὴν δυνάμιν ἔναντι τῶν ἄλλων κανόνων, μὴ δυνάμενος νὰ καταργηθῇ ἢ νὰ τροποποιηθῇ παρὰ δι' ἐτέρας διατάξεως τῆς ἰδίας τυπικῆς ἰσχύος.

Εἶδη Συνταγμάτων :

α) Γραπτὸν, ὡσάκις ὑπάρχει θεμελιώδης νόμος διατυπούμενος ὑπὸ ἐιδικοῦ ὄργανου, ἄγραφον, ὡσάκις στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐθίμων, ὡς εἰς Ἀγγλίαν, καὶ μικτὸν ὅπου ἐκ παραλλήλου πρὸς τοὺς γραπτοὺς κανόνας ἰσχύουν καὶ ἐθιμικοὶ τοιοῦτοι.

β) Τὰ γραπτὰ Συντάγματα διακρίνονται εἰς αὐστηρά καὶ ἡπια.

Αὐστηρὸν λέγεται ὡσάκις ἡ μεταβολὴ αὐτοῦ ὑπόκειται εἰς εἰδικὴν διαδικασίαν διάφορον τῶν κοινῶν νόμων. Ἡπιον δὲ ὡσάκις ἡ ἀναθεώρησις γίνεται διὰ τῆς συνήθους διαδικασίας τῶν νομοθετικῶν ὀργάνων (Ἀγγλία).

1. Ἡ Συντακτικὴ ἐξουσία.—Εἶναι ἡ ἐξουσία ἢ ὁποία θεσπίζει ἢ μεταβάλλει τὸ Σύνταγμα καὶ εἶναι ἡ ὑπερτέρα ὅλων, κυρίαρχος καὶ πρωτογενής. Ἡ ἐξουσία αὕτη ἐκδηλοῦται ὡσάκις τὸ πρῶτον συντάσσεται τὸ Σύνταγμα νεοῖδρυομένης Πολιτείας ἢ ἀντικαθίσταται προγενέστερον Σύνταγμα τὸ ὁποῖον κατελύθη δι' ἐπαναστάσεως. Αὕτη δὲ εἰς οὐδεμίαν δέσμευσιν ὑπάγεται πλὴν ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἡ ἴδια ἤθελε καθορίσει.

Ε21
Ἀντιθέτως ἡ ἀναθεωρητικὴ λειτουργία εἶναι ἀρμοδιότης ὀργάνου τοῦ κράτους, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὴν ἰκανότητα νὰ μεταβάλλῃ ὠρισμένας διατάξεις τοῦ Συντάγματος αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνάγονται εἰς τοὺς θεμελιώδεις κανόνας οἱ ὁποῖοι προσδίδουν τὴν ἰδιαιτέραν μορφήν τοῦ πολιτεύματος τοῦ Κράτους. Συνεπῶς ἡ ἀναθεωρητικὴ ἀρμοδιότης προβλέπεται καὶ ὑπακούει εἰς τὸ Σύνταγμα.

Ἡ Συντακτικὴ Συνέλευσις εἶναι τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποίου ἀσκεῖται ἡ συντακτικὴ ἐξουσία, ἐνίοτε δὲ ἐφαρμόζεται καὶ τὸ δημοψήφισμα ἢ ἀμφότερα. (Γαλλία).

Ἡ διαδικασία τῆς ἀναθεωρήσεως ὑπόκειται εἰς τρία στάδια: τῆς πρωτοβουλίας, τῆς ἀποφάσεως πρὸς ἀναθεώρησιν καὶ τῆς διενεργείας τῆς ἀναθεωρήσεως. Ἡ πρωτοβουλία σήμερον κατ' ἀρχὴν ἀνήκει μόνον εἰς τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ σώματα, κατ' ἐξαιρέσιν καὶ εἰς τὸ ἐκλογικὸν σῶμα, ἢ ἀπόφασις εἰς τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ σώματα καὶ ἡ πραγματοποίησις αὐτῆς εἰς εἰδικὸν ὄργανον, εἰδικῶς πρὸς τοῦτο συγκαλούμενον καὶ ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπομένων περιορισμῶν.

Κατὰ τὰ ἰσχύοντα ἐν Ἑλλάδι σήμερον δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀναθεώρησις ὀλοκλήρου τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 108). Οὐδέποτε ἀναθεωροῦνται οἱ διατάξεις αὐτοῦ αἱ καθορίζουσαι τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος ὡς Βασιλευομένης Δημοκρατίας, ὡς καὶ αἱ θεμελιώδεις διατάξεις (δημοκρατικὴ ἀρχή, λαϊκὴ κυριαρχία, καθολικὴ ψηφοφορία, διάκρισις ἐξουσιῶν, ἀνεξαρτησία, δικαιοσύνη κτλ.).

Ἐπιτρέπεται ἀναθεώρησις τῶν μὴ θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, ὡσάκις ἡ Βουλὴ διὰ τῶν δύο τρίτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς ζητήσῃ ταύτην δι' ἰδίας πράξεως, ὀρίζουσης εἰδικῶς τὰς ἀναθεωρητέας διατάξεις καὶ ψηφίζουμένης εἰς δύο ψηφοφορίας, ἀφισταμένας ἀλλήλων κατὰ ἓνα τουλάχιστον μῆνα. Ἀποφασισθείσης τῆς ἀναθεωρήσεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς. Πᾶσα οὕτω ψηφίζουμένη ἀναθεώρησις ἐκδίδεται καὶ δημοσιεύεται ἐντὸς δέκα ἡμερῶν.

(4) 2. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Συντάγματος.—Τὸ Σύνταγμα εἶναι ὁ ὑπέρτατος νόμος, ὑπερέχει τῶν κοινῶν νόμων καὶ συνεπῶς παντὸς κανόνος, διότι τοῦτο θέτει τὰς βάσεις τῆς ὀργανώσεως τοῦ κράτους καὶ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, συνεπῶς ρυθμίζει καὶ τὴν διαδικασίαν τῆς θεσπίσεως τῶν νόμων.

(5) Ὅλοι οἱ νόμοι δεόν νὰ μὴ ἀντιβαίνουν πρὸς τὰς συνταγματι-

κάς διατάξεις, τόσον ἐξ ἀπόψεως ούσίας ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν τήρησιν τῶν τύπων.

Ἡ προστασία τοῦ Συντάγματος διασφαλίζεται : α) ἀπὸ τὸν πολιτικὸν ἔλεγχον, ὁ ὁποῖος σήμερον σπανίως συναντᾶται ὡς μόνος τρόπος προστασίας εἰς τὴν πράξιν (Γαλλία) καὶ τοῦτο διότι τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ εἶναι ἀβέβαιον, πολλάκις δὲ καὶ θεωρητικῆς σημασίας· β) ἀπὸ τὸν δικαστικὸν ἔλεγχον, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζεται εἰς πλεῖστα κράτη, εἴτε ὡς κατ' αἴτησιν, ὁπότε παράγει ἀποτελέσματα *erga omnes*, εἴτε κατ' ἔνστασιν, ὁπότε ἐφαρμόζεται ἐπὶ συγκεκριμένης περιπτώσεως. Ὁ ἔλεγχος συνήθως εἶναι κατασταλτικός, κατ' ἐξαιρέσειν ὁμως συναντᾶται καὶ ὑπὸ ἀνασταλτικὸν χαρακτήρα· γ) ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῶν πολιτῶν πρὸς ἀντίστασιν, ἡ ὁποία δύναται νὰ παρουσιασθῇ ὑπὸ τρεῖς μορφάς : παθητικὴν, ἀμυντικὴν καὶ ἐπιθετικὴν. Ἐν Ἑλλάδι τὸ δικαίωμα τοῦτο δὲν εἶναι ἐγγεγραμμένον εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ συνεπῶς ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἀμφισβητεῖται.

Γίνεται δεκτὸν κατὰ πλειοψηφίαν, ὅτι ἡ παθητικὴ ἀντίστασις εἰς ἀντισυνταγματικὴν ἐνέργειαν εἶναι ἀπόρροια τῆς νομιμότητος ἐπὶ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ στηρίζεται πᾶσα ἐνέργεια τῶν κρατικῶν ὀργανῶν, οὐδέποτε ὁμως αὕτη δικαιολογεῖται νὰ ἐξελιχθῇ ὡς ἀντίστασις κατὰ τῆς Ἀρχῆς. Τὸ ἄρθρον 114 ὀρίζει : « ἡ τήρησις τοῦ παρόντος Συντάγματος ἀφιεροῦται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων ». Διὰ τοῦ ἁρθροῦ τούτου ἀναγνωρίζεται, κατ' οὐσίαν, ὡς ὑπερτάτη κύρωσις καὶ ὡς ὑστάτη θεμελίωσις ὁ πατριωτισμὸς τῶν Ἑλλήνων.

§ 3

3

ΕΙΔΗ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ Συντάγματος προκύπτει ἡ μορφή τοῦ Πολιτεύματος, δηλ. ὁ τρόπος τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἐνασκήσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον εἶναι διατεταγμένα τὰ διάφορα ὄργανα τῆς Πολιτείας, ἴδια δὲ τοῦ κυριάρχου ὀργανοῦ, ὑπὲρ τοῦ ὁποῦ ὑπάρχει τὸ τεκμήριον ἀρμοδιότητος. Τοῦτο σημαίνει ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι εἰς τὸ ἀνώτατον ὄργανον ἀνήκει ἡ ἐξουσία νὰ καθορίζῃ τὰς ἀρμοδιότητας τῶν ἄλλων ὀργανῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὠρισμένη λειτουργία δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα ἄλλου ὀργανοῦ, αὕτη αὐτοδικαίως ἀνήκει εἰς τὸ ἀνώτατον ὄργανον, τὸ ὁποῖον καὶ προσδίδει τὸν εἰδικὸν χαρακτήρα εἰς ἕκαστον πολίτευμα.

1. **Μοναρχικὸν** καλεῖται τὸ πολίτευμα ὁσάκις τὸ ἀνώτατον ὄργανον τῆς Πολιτείας εἶναι ἓν φυσικὸν πρόσωπον συγκεντρῶνον ἀπά-

σας τὰς ἀρμοδιότητας καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκπορεύεται ἡ ἐξουσία. Ἡ Μοναρχία κατὰ κανόνα εἶναι κληρονομική, δύναται ὅμως νὰ εἶναι καὶ αἰρετή. Ἡ Μοναρχία δύναται νὰ εἶναι ἀπόλυτος ἢ περιορισμένη, ὡς ἂν ὁ μονάρχης αὐτοπεριορίζεται ἀναθέτων ἀμετακλήτως νομοθετικὰς ἢ ἄλλας ἀρμοδιότητας εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ. Τοῦτο καλεῖται συνταγματική μοναρχία.

Εἰς τὰ μονοκρατικά πολιτεύματα περιλαμβάνονται ἐπίσης ἡ τυραννία καὶ ἡ δικτατορία.

Ἡ πρώτη εἶναι αὐθαίρετος εἰς τὴν ἀφειτηρίαν της, εἰς τὴν διαδοχὴν της καὶ εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας.

Ἡ δευτέρα ἀποτελεῖ μεταβατικὸν πολίτευμα διὰ τῆς ἀναθέσεως ἢ συγκεντρώσεως εἰς χεῖρας ἑνὸς προσώπου ἀπασῶν τῶν ἐξουσιῶν κατὰ παρέκκλισιν τῆς νομιμότητος καὶ εἰς βάρος τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ.

2. **Πολυαρχικὸν** καλεῖται τὸ πολίτευμα ὡς ἂν τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατανέμεται ἡ ἐξουσία, εἶναι περισσότερα τοῦ ἑνός: α) Ἀριστοκρατικὸν καλεῖται τὸ πολίτευμα ὡς ἂν τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας ἀνήκουν εἰς μίαν τάξιν, τὴν ὁποίαν ἀπαρτίζουν πρόσωπα κληρονομικῶ τίτλῳ περιλαμβανόμενα εἰς αὐτὴν (Ἐνετική Δημοκρατία). β) Ὀλιγαρχικὸν καλεῖται τὸ πολίτευμα ὡς ἂν τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας ἀνήκουν εἰς μίαν ἰσχυρὰν τάξιν προσώπων κυριαρχοῦσαν ἐπὶ τῶν λοιπῶν διὰ λόγους δυνάμεως καὶ ὄχι κληρονομικούς.

3. **Δημοκρατικὸν** καλεῖται τὸ πολίτευμα ὡς ἂν τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας προέρχονται ἀπὸ τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος παραμένει τὸ μόνον κυρίαρχον σῶμα (Δῆμος). Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ πολιτεύματος τούτου εἶναι: ἡ λαϊκὴ κυριαρχία, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰσότης τῶν πολιτῶν καὶ ἡ διακυβέρνησις διὰ τῆς πλειοψηφίας.

Τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα ὑποδιαιρεῖται εἰς: α) Ἀ μ ε σ ο ν δ η μ ο κ ρ α τ ί α ν, ὡς ἂν ὁ λαὸς συμμετέχει ἀμέσως εἰς τὰ κοινὰ, εἴτε εἰς τὴν νομοθετικὴν λειτουργίαν διὰ συνελεύσεως τοῦ δήμου. Εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ἡ ἄμεσος δημοκρατία εἶναι ἀδύνατος ἐν τῇ πράξει, διὰ τοῦτο ὁ λαὸς μετέχει ἀμέσως εἰς τὰ κοινὰ διὰ προσφυγῆς εἰς τοὺς θεσμοὺς τοῦ δημοψηφίσματος, τῆς λαϊκῆς ἀρνησικυρίας καὶ τῆς λαϊκῆς πρωτοβουλίας. Καὶ διὰ μὲν τοῦ δημοψηφίσματος ὁ λαὸς καλεῖται νὰ ἀποδεχθῆ ἢ νὰ ἀπορρίψῃ ὠρισμένον νομοθετικὸν ἢ κυβερνητικὸν μέτρον. Τὸ δημοψήφισμα δύναται νὰ εἶναι ἀποφασιστικὸν ἢ μὴ, ὑποχρεωτικὸν ἢ προαιρετικὸν, προγενέστερον ἢ μεταγενέστερον τοῦ νόμου. Διὰ τῆς ἀρνησικυρίας ὁ λαὸς ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς τυπικῆς καταργήσεως ἑνὸς νόμου. Διὰ δὲ τῆς λαϊκῆς πρω-

τοβουλίας ὁ λαὸς καλεῖ τὴν κυβέρνησιν νὰ θεσπίσῃ ὠρισμένον νομοθετικὸν ἢ κυβερνητικὸν μέτρον. Ἡ ἡμι-αντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία ἐφαρμόζεται ἰδίως ἐντὸς τῆς Ἑλβετικῆς Ὁμοσπονδίας.

β) Ἀντιπροσωπευτικὴν δημοκρατίαν, ὡσάκις ὁ λαὸς μετέχει ἐμμέσως τῆς νομοθετικῆς καὶ κυβερνητικῆς λειτουργίας διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεγομένων ἀντιπροσώπων του κατὰ τακτὰς περιόδους. Στοιχεῖα τοῦ συστήματος τούτου εἶναι: ἡ ἐκλογή, ὁ πολιτικὸς αὐτῆς χαρακτήρ, ἡ δημοσιότης τῆς λειτουργίας καὶ ἡ ἀποφασιστικὴ ἀρμοδιότης τῶν ἐκλεγομένων Σωμάτων. Ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία διακρίνεται εἰς τὴν προεδρικὴν καὶ εἰς τὴν κοινοβουλευτικὴν.

γ) Προεδρικὴν δημοκρατίαν, ὡσάκις αἱ διάφοροι λειτουργοὶ τυγχάνουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀνεξάρτητοι ἢ μίᾳ ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἂν καὶ ἀμφότεροι προέρχονται ἀπὸ τὸν λαόν, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἶναι αἰρετὸς ἐκλεγόμενος καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Π.χ. Σύνταγμα Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, καθ' ὃ ἡ νομοθετικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Γερουσίας καὶ τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων, ἡ δὲ ἐκτελεστικὴ ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος ἐκλέγεται ἀπὸ τὸν λαόν εἰς δύο βαθμούς. Ἡ μίᾳ λειτουργία δὲν δύναται νὰ ἐπεμβαίη εἰς τὰς ἀρμοδιότητας τῆς ἄλλης πέραν τῶν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπομένων περιπτώσεων. Ἐνταῦθα ὑπάρχει διὰ κρίσις τῶν ἐξουσιῶν, ἡ ὁποία διασφαλίζει τὴν κυβερνητικὴν σταθερότητα. Ἡ δικαστικὴ λειτουργία παραμένει ἀνεξάρτητος, ἔχουσα δικαίωμα νὰ κηρύξῃ μὴ ἐφαρμοστέαν πᾶσαν πρᾶξιν νομοθετικὴν ἢ κυβερνητικὴν ἀντιβαίνουσαν πρὸς τὸ Σύνταγμα.

δ) Κοινοβουλευτικὴν Δημοκρατίαν, ὡσάκις ἡ ἐκτελεστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ παραμένῃ εἰς τὴν ἀρχὴν ἄνευ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς. Ἐπὶ πλέον ἡ πλειοψηφία τῆς Βουλῆς κέκτηται τὸ δικαίωμα νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν. Αἱ σχέσεις δὲ μεταξὺ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ρυθμίζονται βάσει τῶν κανόνων τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξασφαλίζει τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα. Πάντως εἰς ἀντιστάθμισμα, ἡ ἐκτελεστικὴ ἔχει τὸ δικαίωμα διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἄλλοτε ἀπολύτως καὶ ἄλλοτε σχετικῶς. Πλὴν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ὑπάρχει καὶ τὸ σύστημα τῆς Κυβερνώσεως Βουλῆς.

ε) Βασιλευομένη δημοκρατία τέλος, ὡσάκις τὸ κυρίαρχον ὄργανον, ὁ λαός, αὐτοπεριοριζόμενον ἀναθέτει διὰ τοῦ Συντάγματος ἀρμοδιότητας εἰς τὸν μανάρχην, ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται ὡς ἄμεσον ὄργανον τοῦ κράτους. Τὸ τεκμήριον ὑπάρχει ἐναν-

τίον αὐτοῦ καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ Συντάγματος ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὸν Λαόν. Ἡ ἀναθεώρησις ὁμῶς τοῦ Συντάγματος γίνεται τῆ συμ-
πράξει τοῦ Βασιλέως. Τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα δύναται νὰ
λειτουργήσῃ καὶ ὑπὸ κληρονομικὸν καὶ ὑπὸ αἵρετὸν ἄρχοντα.

στ) Ἰδιαιτέραν μορφήν πολιτεύματος παρουσιάζουν τὰ κράτη
τοῦ ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «*λαϊκὰ ἰδη-
μοκρατία*». Τὸ καθεστῶς τοῦτο στηρίζεται εἰς τὴν ἄρνησιν τῶν
ἐννοιῶν τῆς δημοκρατίας ὡς αὐταὶ ἐφηρμόσθησαν εἰς τὸν δυτικὸν
κόσμον ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ ἐξουσία ἐκπορεύεται
ἀπὸ τὸν ἐργαζόμενον λαόν, ἡ βούλησις τοῦ ὁποῖου ἐκδηλοῦται διὰ
τῶν τοπικῶν συνελεύσεων διαφόρου βαθμοῦ καὶ ἀσκεῖται οὐσιαστι-
κῶς ὑπὸ τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος. Αἱ
βάσεις τῶν πολιτευμάτων τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν εἶναι: ἡ δικτα-
τορία τοῦ προλεταριάτου, ἡ σύγχυσις τῶν ἐξουσιῶν, ἡ νομιμότης
ἐνὸς κόμματος καὶ ἡ ὑποταγὴ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων εἰς τὰ
δικαιώματα τοῦ συνόλου καὶ τοῦ κράτους. Ἐπίσης δεόν νὰ παρατη-
ρηθῇ ὅτι ὑπάρχει ριζικὴ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς μορφῆς τῆς διατυπώ-
σεως τῶν ἀνωτέρω Συνταγμάτων καὶ τῆς ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογῆς
καὶ λειτουργίας αὐτῶν, καὶ τοῦτο διότι τὰ πάντα ὑπάγονται εἰς τὸ
μοναδικὸν κόμμα καὶ κατ' οὐσίαν εἰς τὴν ἐκάστοτε ἡγεσίαν αὐτοῦ.

4.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΩΝ

Τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα καθιεροῖ τὸ πολίτευμα τῆς Βασιλευ-
μένης Δημοκρατίας, τὸ σήμερον δὲ ἰσχύον ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν τὴν
1 Ἰανουαρίου 1952.

1. Πρώτη Περίοδος: Πολιτεύματα τῆς Ἐπαναστάσεως
(1821 - 1832). α) *Τοπικὰ πολιτεύματα*: 1) Μεσσηνιακὴ Γερουσία ἐν
Καλάμαις (25 Μαρτίου 1821), 2) Πελοποννησιακὴ Γερουσία (ἐν τῇ
Μονῇ τῶν Καλτεζῶν 26 Μαΐου 1821), 3) Ὄργανισμός τῆς προσωρι-
νῆς διοικήσεως τῆς Δυτικῆς Χέρσου Ἑλλάδος—Γερουσία (4 Νοεμ-
βρίου 1821, ἐν Μεσολογγίῳ), 4) Νομικὴ Διάταξις τῆς Ἀνατολικῆς
Χέρσου Ἑλλάδος (ἐν Ἀμφίση, 15 Νοεμβρίου 1821), 5) Ὄργανισμός
τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας (ἐν Ἄργει καὶ Ἐπιδαύρῳ, 27 Δεκεμ-
βρίου 1821).

β) *Προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος*, ἐν Ἐπιδαύρῳ, τὴν 1^{ην}
Ἰανουαρίου 1822. Δύο Σώματα, Βουλευτικὸν καὶ Ἐκτελεστικόν, μὲ
ἀπόλυτον ἰσοδυναμίαν. Ἐν τῇ πράξει ὑπῆρχεν ὑπεροχὴ τοῦ Βουλευ-

τικοῦ, διότι ἠδύνατο διὰ πλειοψηφίας τῶν $\frac{4}{5}$ τῶν μελῶν αὐτοῦ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἔκπτωσιν ἀπὸ τοῦ ἀξιωματός των τῶν μελῶν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ἐνῶ ἀντιθέτως τὸ τελευταῖον ἔσπευε τοῦ δικαιώματος τῆς διαλύσεως τοῦ Βουλευτικοῦ.

γ) Ὁ *Νόμος τῆς Ἐπιδαύρου*. Ἡ ἐν Ἄστρει Β' Ἐθνικὴ Συνέλευσις διὰ ψηφίσματος τῆς 30 Μαρτίου 1823 ἐψήφισε τὸν «Νόμον τῆς Ἐπιδαύρου» ἀναθεωρήσασα τὸ Προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου. Δι' αὐτοῦ καθρηγῆθησαν αἱ τοπικαὶ διοικήσεις, ἐνισχύθη ἡ ἐξουσία τοῦ Βουλευτικοῦ εἰς βᾶρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ διευπώθησαν νέαι διατάξεις περὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων. Ἡ κατάλυσις τῆς ἰσοδυναμίας τῶν δύο σωμάτων καὶ ἡ ἐπέμβασις τοῦ Βουλευτικοῦ εἰς τοὺς διορισμοὺς τῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως ἐπέφερον σύγχυσιν, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ ἴδια Β' Ἐθνικὴ Συνέλευσις ν' ἀναθέσῃ τὴν ὅλην διακυβέρνησιν εἰς τὴν ἑνδεκαμελεῖ «Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἑλλάδος» μέχρι τῆς συγκλήσεως ἐν Τροιζήνι κατὰ Μάρτιον τοῦ 1827 νέας Συνελεύσεως.

δ) Τὸ *Πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος*. Ψηφισθὲν τὴν 1 Μαΐου 1827 ὑπὸ τῆς Γ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῆς Τροιζήνος, ἀνέθετε τὴν «νομοτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς ἓνα καὶ μόνον» καλούμενον «Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος» καὶ ὡς τοιοῦτον ἐξέλεξε τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν. Εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦτο καθιεροῦτο ἡ διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν, τὸ δικαίωμα τοῦ Κυβερνήτου νὰ ἐκλέγῃ τοὺς Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας, καθὼς καὶ νὰ προβάλλῃ νετὸ ἀναβλητικὸν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Βουλῆς, χωρὶς ὅμως νὰ κέκῃτο δικαίωμα διαλύσεως αὐτῆς. Τέλος τὸ Σύνταγμα ἐπανελάμβανε τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα ὑπὸ τὸν τίτλον «Δημόσιον Δίκαιον τῶν Ἑλλήνων».

Ἡ Βουλὴ, τῇ προτάσει τοῦ Κυβερνήτου, διὰ ψηφίσματος τῆς 18 Ἰανουαρίου 1828 ἀνέστειλε πραξικοπηματικῶς τὴν ἰσχὺν τοῦ Συντάγματος, καθόσον λόγῳ τῶν περιστάσεων ἔθεωρήθη ὅτι «ἡ σωτηρία τοῦ ἔθνους εἶναι ὁ ὑπέρτατος πάντων νόμος» καὶ αὐτοδιελύθη, προβλέψασα τὴν ἵδρυσιν ἐνὸς Συμβουλευτικοῦ παρὰ τῷ Κυβερνήτῃ σώματος, τοῦ «Πανελληνίου». Ἡ ἐν Ἄργει συνελθοῦσα Δ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐπεκύρωσε τὰς ἀνωτέρω μεταβολὰς καὶ ἀντὶ τοῦ «Πανελληνίου» ἵδρυσεν Ἐπιτροπὴν, ἀποτελουμένην ἐξ 27 μελῶν διοριζομένων ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου καὶ ἔχουσιν συμβουλευτικὸν χαρακτῆρα. Οὕτω ὅλη ἡ ἐξουσία συνεκεντρώθη εἰς χεῖρας τοῦ Κυβερνήτου.

ε) Τὸ *Ἡγεμονικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος*. Ψηφισθὲν τὴν 15ην Μαρτίου 1832 ἐν Ναυπλίῳ ὑπὸ τῆς Ε' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδίστρια (27 Σεπτεμβρίου 1831), ἡ ὁποία ἐξέλεξεν ὡς πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὸν Αὐγουστίνου

Καποδίστριαν καταργήσασα τὴν συσταθεῖσαν τριμελῆ «Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν» μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Κυβερνήτου.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦτο «ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπικράτεια εἶναι ἡγεμονία διαδοχικῆ, συνταγματικῆ καὶ κοινοβουλευτικῆ ἐνεργουμένου τοῦ Πολιτικοῦ κράτους ἀντιπροσωπευτικῶς ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους ὑπὸ διαφόρων Ἀρχῶν». Οὐδέποτε ὁμως τοῦτο ἐφηρμόσθη.

ς) «Ἡ κατὰ συνέχειαν Δ' Ἐθνικῆ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις», συνελθοῦσα τὸ πρῶτον ἐν Ἀργεῖ καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐν Προνοιῶ, ἐπεκύρωσε τὴν 27 Ἰουλίου 1832 τὴν ἐκλογὴν ὑπὸ τῶν Προστατίδων Δυνάμεων τοῦ Ὄθωνος.

2. Δευτέρα Περίοδος: Ἀπόλυτος Μοναρχία (1833 - 1843).— Μετὰ τὴν βιαίαν διάλυσιν τῆς Δ' Συνελεύσεως καὶ παρὰ τὰς δοθείσας ὑποσχέσεις ὅτι ἡ μέλλουσα νὰ ἐκλεγῆ Συνέλευσις ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ἀντιβασιλείας θὰ προέβαινεν εἰς τὴν κατάρτισιν τοῦ ὀριστικοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ὄθων ἐνεκαινίασε τὴν βασιλείαν του ὡς ἀπόλυτος μονάρχης, «ἐλέφ Θεοῦ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος» ὀλόκληρος ἡ ἐξουσία συνεκεντρώθη εἰς χεῖρας τῆς Ἀντιβασιλείας, βοηθουμένης εἰς τὸ ἔργον τῆς ὑπὸ τῶν ἑπτὰ Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐνηλικιώσεώς του ὁ Ὄθων εἰς προκήρυξιν πρὸς τὸν λαὸν ἔλεγεν «ὅτι ἀναλαμβάνει ὁ ἴδιος τὰ ἡνία τῆς κυβερνήσεως καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν». Ἡ ἐμμονὴ τοῦ μονάρχου εἰς τὸ ἀπολυταρχικὸν πολίτευμα ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843 καὶ εἰς τὴν σύγκλησιν Ἐθνικῆς Συνελεύσεως.

3. Τρίτη Περίοδος: Συνταγματικὴ Μοναρχία (1844 - 1862).— Τὴν 8 Νοεμβρίου 1843 συνήλθεν ἐν Ἀθήναις ἡ Α' Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία ἐκλήθη νὰ καταρτίσῃ Σύνταγμα, ὡς συνθήκην μετὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ἔθνους. Τὴν 18 Μαρτίου 1844 ἐκυρώθη καὶ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τὸ νέον Σύνταγμα.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦτο ἀνώτατον ὄργανον ἐθεωρεῖτο ὁ Βασιλεὺς, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε καὶ τὸ τεκμήριον τῆς ἀρμοδιότητος καὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ὁποίου δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐνηργεῖτο ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, ἡ ἐκτελεστικὴ ἀνήκεν εἰς τὸν Βασιλέα καὶ ἠσκειτο ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπουργῶν, ἡ δὲ δικαστικὴ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων.

Τὴν Βουλήν ἐξέλεγον οἱ πολῖται οἱ ἔχοντες συμπληρώσει τὸ 25 ἔτος καὶ «ἔχοντες ἰδιοκτησίαν τινὰ ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας, ὅπου ἔχουσι τὴν πολιτικὴν των διαμονήν, ἢ ἐξασκοῦντες ἐν αὐτῇ οἰονδῆ-

ποτε έπάγγελμα ή ανεξάρτητον έπιτήδευμα». Η Γερουσία άπετελειτο έξ 27 μελών διοριζομένων ίσοβίως υπό τοϋ Βασιλέως και συμπληρωσάντων τό 40^{ον} έτος. Τέλος καθιεροϋτο τό υπεύθυνον τών ύπουργών εναντι τοϋ Βασιλέως και ή ίσοβιότης τών δικαστών και συνεπληροϋτο τό Σύνταγμα διά τών άτομικών δικαιωμάτων.

Παρά την ύπεροχήν τοϋ μοναρχικοϋ παράγοντος εις τό Σύνταγμα ό "Οθων συχνά παρεβίαζεν αυτό, μέχρις ότου προεκλήθη ή έπανάστασις τής 10 πρὸς 11 'Οκτωβρίου 1862 και ή έκπτώσις τοϋ "Οθωνος.

4. Τετάρτη Περίοδος: Βασιλευρμένη Δημοκρατία (1864-1911).— Η έπαναστατική προσωρινή κυβέρνησις προέβη εις προκήρυξιν έκλογών, τήν 12 'Ιανουαρίου 1863 «ή έν 'Αθήναις Β' τών 'Ελλνων Συνέλευσις» άπεδέχθη ψήφισμα κηϋσσον τόν θρόνον έν χηρείᾳ. Μετά τήν άποτυχίαν τής έκλογής τοϋ 'Αλφρέδου, αναγορεύεται συνταγματικός Βασιλεύς τών 'Ελλήνων ό Γεώργιος Α', ώς έκλεκτός τοϋ λαοϋ και όχι «έλέῳ Θεοϋ Βασιλεύς».

Τήν 17 Νοεμβρίου 1864 δημοσιεύεται εις τήν 'Εφημερίδα τής Κυβερνήσεως τό Σύνταγμα. 'Ο Βασιλεύς θεωρείται ώς άνώτατος άρχων, άλλ' άνώτατον όργανον παραμένει ό λαός, έκ τοϋ όποίου πηγάζουν άπασαι αι έξουσίαι και ύπέρ τοϋ όποίου ύπάρχει τό τεκμήριον τής άρμοδιότητος και εις τόν όποιον ύπάρχει ή πρωτοβουλία και ή άπόφασις τής αναθεωρήσεως τοϋ Συντάγματος. Καταργείται ή Γερουσία. Εισάγεται ή καθολική ψηφοφορία. 'Ο Βασιλεύς διορίζει και παύει τοϋς 'Υπουργούς, άλλά από τοϋ 1875 εισάγεται τό κοινοβουλευτικόν σύστημα. Τέλος, ένισχύεται ή ανεξαρτησία τών δικαστών και τά άτομικά δικαιώματα.

Μετά τήν επικράτησιν τής 'Επαναστάσεως τοϋ 1909 συνήλθε τήν 1 Σεπτεμβρίου 1910 ή πρώτη 'Αναθεωρητική Βουλή, ή όποία και διελύθη τήν 12 'Οκτωβρίου.

'Η Β' Διπλή 'Αναθεωρητική Βουλή έπεράτωσε τήν αναθεώρησιν και τήν 1 'Ιουνίου 1911 έτέθη εις έφαρμογήν τό αναθεωρηθέν Σύνταγμα, τό όποιον μεταξύ άλλων περιελάμβανε τήν επανίδρυσιν τοϋ Συμβουλίου τής 'Επικρατείας, τήν μονιμότητα τών δημοσίων ύπαλλήλων, τήν ένίσχυσιν τών άτομικών δικαιωμάτων και τήν άγροτικήν μεταρρύθμισιν.

'Η διαφωνία μεταξύ Βασιλέως και πλειοψηφίας τής Βουλής ώδήγησεν εις δύο άλλεπαλλήλους διαλύσεις τής Βουλής (1915) και μετά ταϋτα εις τήν δημιουργίαν χωριστοϋ κράτους εις τήν Θεσσαλονίκην (Σεπτέμβριος 1916), τήν απομάκρυνσιν τοϋ Βασιλέως Κων-

σταντίνου (Ίούσιος 1917) καὶ εἰς τὴν ἀνάκλησιν εἰς τὴν ζωὴν τῆς διαλυθείσης Βουλῆς τὴν 31 Μαΐου 1915.

Ἡ ἐκλεγείσα Βουλὴ τὴν 1 Νοεμβρίου 1920 ἀνεκήρυξεν ἑαυτὴν ὡς «Γ' Συντακτικὴν Συνέλευσιν» καὶ διὰ δημοψηφίσματος ἐπανέφερε καὶ πάλιν εἰς τὸν θρόνον τὸν Βασιλέα Κωνσταντίνον.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1922 ἡ στρατιωτικὴ Ἐπανάστασις ὑπὸ τὸν Πλαστήραν μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν διέλυσε τὴν Συνέλευσιν, ἡ ὁποία δὲν εἶχε περατώσει τὸ ἔργον τῆς, ὑπεχρέωσεν εἰς παραίτησιν τὸν Κωνσταντίνον καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1923 ἠνάγκασε τὸν Βασιλέα Γεώργιον ν' ἀπομακρυνθῆ τῆς Ἑλλάδος μέχρις ὅτου ρυθμισθῆ τὸ ὅλον πολιτειακὸν θέμα.

5. Πέμπτη Περίοδος: Προεδρικὴ κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία (1927 - 1935).—Τὴν 2 Ἰανουαρίου 1924 συνήλθεν ἡ Δ' Συντακτικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ὁ Πλαστήρας κατέθεσε τὴν ἐξουσίαν. Διὰ ψηφίσματος τῆς 25 Μαρτίου ἐκηρύχθη ἔκπτωτος ἡ δυναστεία καὶ ἀνεκηρύχθη ἡ δημοκρατία. Τὸ δημοψήφισμα τῆς 13 Ἀπριλίου ἐπεκύρωσε τὴν μεταβολήν. Τὴν 25 Ἰουνίου 1925 ἐξεργάγη ὑπὸ τὸν Πάγκαλον στρατιωτικὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον ἔφερεν εἰς τὴν πρωθυπουργίαν τὸν Πάγκαλον, λαβόντα ψήφον ἐμπιστοσύνης, ὁ ὁποῖος ὁμως προξικοπηματικῶς τὴν 29 Σεπτεμβρίου διέλυσε τὴν Συνέλευσιν. Κατ' Αὐγούστον 1926 ἡ δικτατορία Παγκάλου ἀνετράπη ὑπὸ τοῦ Κονδύλη, ὁ ὁποῖος προεκήρυξεν ἐκλογὰς ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς. Ἡ νέα Βουλὴ συνέστησε 30μελῆ Ἐπιτροπὴν πρὸς ἐπεξεργασίαν τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη τὴν 3 Ἰουνίου 1927.

Τὸ Σύνταγμα τοῦτο καθιεροῖ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, τὸν κοινοβουλευτισμὸν, τὸν ὁποῖον περιλαμβάνει εἰς τὰς διατάξεις αὐτοῦ, δύο Βουλὰς, τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἐκλεγόμενον ὑπὸ τῶν δύο νομοθετικῶν Σωμάτων. Ἡ νομοθετικὴ λειτουργία ἐνεργεῖται μόνον ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας, ὁ Πρόεδρος ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς διαλύσεως μετὰ σύμφωνον γνώμην τῆς Γερουσίας, ἡ ὁποία ὁμως εὐρίσκεται εἰς δευτέραν μοῖραν ἔναντι τῆς Βουλῆς. Εἰς τὰ δικαστήρια ἀναγνωρίζεται τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων. Τέλος διὰ νόμου ἐπιτρέπεται ἡ παραχώρησις πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς τὰς γυναῖκας, ἡ δὲ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος προβλέπεται κατόπιν προαιρετικοῦ δημοψηφίσματος.

6. Ἑκτὴ Περίοδος: Ἀναβίωσις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911 καὶ ἀναθεώρησις 1 Ἰανουαρίου 1952.—Μετὰ τὴν καταστολήν τῶν στρατιωτικῶν κινήματων τοῦ 1933 καὶ ἰδίως τοῦ 1935 διὰ διαφόρων συντακτικῶν πράξεων κατ' οὐσίαν κατελύθη τὸ δημοκρα-

τικόν Σύνταγμα. Ἡ Ε΄ Ἐθνικὴ Συνέλευσις τὴν 15 Νοεμβρίου 1935 ἀπεφάσισε τὴν διενέργειαν δημοψηφίσματος περὶ τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος.

Τὴν 10 Ὀκτωβρίου ὁ διὰ τῶν στρατιωτικῶν παραγόντων ἀναλαβὼν τὴν διακυβέρνησιν Κονδύλης ἐπέτυχεν ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως τὴν κατάργησιν τῆς ἀβασιλεύτου δημοκρατίας καὶ τὴν ἐπαναφορὰν ἐν ἰσχύϊ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911. Τὴν 25 Νοεμβρίου ἐπανῆλθε καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Γεώργιος Β΄.

Τὴν 17 Δεκεμβρίου διελύετο ἡ Ε΄ Ἐθνικὴ Συνέλευσις καὶ ἀνελάμβανε τὴν κυβέρνησιν ὁ Κ. Δεμερτζῆς, ὁ ὁποῖος προεκήρυξεν ἐκλογάς, ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθεν ἡ Γ΄ Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ τῆς 2 Μαρτίου 1936.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δεμερτζῆ ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς διακόπτει τὰς ἐργασίας τοῦ Σώματος μέχρι τῆς 30 Σεπτεμβρίου, τὴν δὲ 4 Αὐγούστου κηρύσσει δικτατορίαν, διαλύων τὴν ἀναθεωρητικὴν, ἀνευ συγχρόνου προκηρύξεως ἐκλογῶν, καὶ ἐπιβάλλει τὸν στρατιωτικὸν νόμον, ἀναστέλλων συγχρόνως τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας.

Μετὰ τὴν στρατιωτικὴν κατάληψιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις τοῦ ἐξωτερικοῦ θέτουν τέρμα εἰς τὸ αὐτορρικὸν καθεστῶς τῆς 4^{ης} Αὐγούστου (Ὀκτώβριος 1941).

Εἰς τὴν κατεχομένην χώραν ἐσχηματίσθησαν αἱ κατοχικαὶ κυβερνήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐστεροῦντο πάσης τυπικῆς νομιμότητος, αὐτοτελείας καὶ ἰδίας δυνάμεως ἔστω *de facto*. Ἦσαν ἀπλῶς ὄργανα τοῦ κατακτητοῦ. Παρὰ ταῦτα αἱ πράξεις τῶν κατοχικῶν κυβερνήσεων διὰ ψηφίσματος τῆς Δ΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς (15/20 Ἰουλίου 1946) διετήρησαν ὡς ἀπλοῖ νόμοι τὴν ἰσχύν των μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1946, ἡ δὲ ἀκύρωσις ἢ ἐπικύρωσις αὐτῶν ἐγένετο διὰ νόμου.

Ἡ Συμφωνία τοῦ Λιβάνου (20 Μαΐου 1944) μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ, τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ὁμάδων ἀντιστάσεως καὶ τῶν πολιτικῶν κομμάτων, ἀπεφάσισε τὴν παραμονὴν τοῦ Βασιλέως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μέχρις «εἰλικρινοῦς ἐκδηλώσεως τῆς ἔθνικῆς θελήσεως». Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1944 ἐδημοσιεύθη ὁ νόμος περὶ ἀντιβασιλείας, ἡ δὲ συμφωνία τῆς Βάρκιζας (17/23 Μαρτίου 1945) ὥρισεν ὅτι ἐντὸς τοῦ ἔτους θὰ διεξαχθῆ δημοψήφισμα ἐπὶ τοῦ Πολιτεύματος καὶ ἐκλογαὶ συντακτικῆς συνελεύσεως.

Παρὰ τὰ ἀνωτέρω ἐγένετο πρῶτον προκήρυξις ἐκλογῶν ἀναθεωρητικῆς, ἐκ τῶν ὁποίων προέκυψεν ἡ Δ΄ Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ, ἡ δὲ κυβέρνησις μετὰ ταῦτα προσέφυγεν εἰς δημοψήφισμα μὲ τὸ ἐρώτημα τῆς ἐπιστροφῆς ἢ μὴ τοῦ Βασιλέως. Τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1946 τὸ δημοψήφισμα ἀπέβη ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου τοῦ Γεωργίου Β΄.

Ἡ ἐπεξεργασία τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων τοῦ Συντάγματος ἐβράδυνεν ὑπὲρ τὸ δέον, ἢ δὲ Ἀναθεωρητικὴ διελύθη προκηρυχθεισῶν ἐκλογῶν δι' ἀπλὴν Βουλὴν διὰ τὴν 5 Μαρτίου 1950, ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ διελύθη προώρως. Κατὰ συμφωνίαν τῶν πολιτικῶν κομμάτων αἱ νέαι ἐκλογαὶ τῆς 9 Σεπτεμβρίου 1950 προεκηρύχθησαν μὲν δι' ἀπλὴν Βουλὴν, αὕτη ὅμως «πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τῆς διαλυθείσης Δ' ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς (τοῦ 1946), δι' ἀποφάσεώς της ἐντὸς τοῦ Α' διμήνου κατὰ τὴν Α' σύνοδον, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπικυρώσῃ ἐν συνόλῳ ἢ νὰ ἀπορρίψῃ τὸ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΞΗ' ψηφίσματος τῆς Βουλῆς τοῦ 1946 καταρτισθὲν σχέδιον Συντάγματος, ρυθμίζουσα καὶ τὴν ἰσχύοντων ἐκδιδομένων Συντακτικῶν Πράξεων καὶ ψηφισμάτων».

Ἡ Κυβέρνησις Πλαστήρα ὑπέβαλε κατὰ τὰ ἀνωτέρω πρὸς ψήφισιν τὸ σχέδιον τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἔλαβε 132 ψήφους ἐναντίον 8 καὶ ἐνὸς βουλευτοῦ ἀποσχόντος, τοῦ δὲ Ἑλληνικοῦ Συναγερμοῦ ἀποχωρήσαντος ἐν σώματι πρὸ τῆς ψηφοφορίας καὶ δηλοῦντος ὅτι ἀρνεῖται εἰς τὴν Βουλὴν ἀναθεωρητικὰ δικαιώματα. Παρὰ ταῦτα τὸ Νέον Σύνταγμα ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ τὴν 1 Ἰανουαρίου 1952.

Τοῦτο ἐπαναλαμβάνει κυρίως τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911, προσθέτει ὠρισμένας διατάξεις τοῦ 1927 καὶ περιλαμβάνει μερικὰς νέας, ὡς π.χ. περὶ ἀντιβασιλείας, ἀπαλλοτριώσεως τῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας πρὸς ὄφελος τῶν ἀκτημόνων, ἀπαγορεύσεως τῆς ἀπεργίας τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, περὶ παιδείας κ.τ.λ.

Τὸ Σύνταγμα περιλαμβάνει 114 ἄρθρα περιέχοντα τὰ ἀκόλουθα: περὶ θρησκείας (ἄρθρ. 1—2), περὶ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων (ἄρθρ. 3—20), περὶ συντάξεως τῆς Πολιτείας (ἄρθρ. 21—28), περὶ τοῦ Βασιλέως (ἄρθρ. 29—44), περὶ τῆς διαδοχῆς καὶ τῆς ἀντιβασιλείας (ἄρθρ. 45—53), περὶ τῆς Βουλῆς (ἄρθρ. 54—75), περὶ τῆς Κυβερνήσεως (ἄρθρ. 76—81), περὶ διοικητικῆς δικαιοσύνης (ἄρθρ. 82—86), περὶ δικαστικῆς ἐξουσίας (ἄρθρ. 87—97), περὶ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου (ἄρθρ. 98), περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους (ἄρθρ. 99—102), περὶ Ἀγίου Ὁρους (ἄρθρ. 103), περὶ μεταβατικῶν διατάξεων (ἄρθρ. 104—105), Γενικὰς διατάξεις (ἄρθρ. 106—114). *OK*

5.

✓ (1^{ον}) Αἱ ΠΗΓΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Αἱ πηγαὶ τοῦ συνταγματικοῦ Δικαίου διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, εἰς ἀμέσους καὶ εἰς ἐμμέσους. Καὶ ἄμεσοι μὲν πηγαὶ εἶναι τὸ γραπτὸν δίκαιον, ὁ νόμος δηλαδὴ ἐν εὐρυτάτῃ ἐννοίᾳ,

καὶ τὸ ἔθιμον, ἔμμεσος δὲ τὸ διεθνὲς δίκαιον. Ἐπικουρικῶς θεωροῦνται ὡς ἔμμεσοι πηγαὶ αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῶν συγχρόνων δημοκρατικῶν πολιτευμάτων, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἀπὸ τὰς Διακηρύξεις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου ἢ προκύπτουν ἐκ τῆς μακρᾶς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀγγλικοῦ περὶ πολιτεύματος δικαίου. Τοῦτο ὁμῶς δὲν εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον.

Ἄμφισβητεῖται ἐὰν ἡ νομολογία καὶ ἡ ἐπιστήμη ἀποτελοῦν ἔμμεσους ἐπικουρικὰς πηγὰς τοῦ δικαίου τούτου.

1. Ὁ Νόμος.—Ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ περιλαμβάνει πάσας τὰς διατάξεις τοῦ γραπτοῦ δικαίου, ἥτοι κυρίως τὸ Σύνταγμα ὑπὸ τυπικὴν ἔννοιαν, τοὺς νόμους πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ Συντάγματος καὶ τοὺς κανονισμοὺς τῶν νομοθετικῶν σωμάτων.

α) *Αἱ διατάξεις τῶν Συνταγμάτων* 1864, 1911, καὶ ἰδίως τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος τοῦ 1952.

β) *Αἱ ἐρμηνευτικαὶ διατάξεις* ἐπὶ τῶν συνταγματικῶν διατάξεων, αἱ ὁποῖαι εἴτε ἐρμηνεύουν ἀσθεντικῶς εἴτε συμπληροῦν τὸ Σύνταγμα.

γ) *Συντακτικαὶ πράξεις*, ψηφίσματα ἠϋξημένης τυπικῆς δυνάμεως, συντακτικῶν ἢ ἀναθεωρητικῶν σωμάτων, ἢ de facto κυβερνήσεων. Ἡ ἰσχύς αὐτῶν παρατείνεται ἐὼν καὶ ἐφόσον δὲν ἀντίκειται πρὸς τὸ Σύνταγμα ἢ δὲν ἔληξεν ἡ προθεσμία τῆς ἰσχύος των.

δ) *Οἱ ἐκτελεστικοὶ τοῦ Συντάγματος Νόμοι*, οἱ ὁποῖοι ἐκδίδονται κατ' ἐπιταγὴν αὐτοῦ καὶ ἄνευ τῶν ὁποίων τυγχάνει ἀδύνατος ἡ ἐφαρμογὴ τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος, π.χ. οἱ νόμοι περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν, περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν, ἰδίως οἱ νόμοι οἱ ρυθμιζόντες τὰ ὄρια καὶ τὰς ἐγγυήσεις τῆς ἀσκήσεως τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν. Ἐπίσης ὠρισμένοι διοικητικοὶ νόμοι, περὶ ἰδρύσεως ὑπουργείων, θεσμοῦ ὑφυπουργοῦ κ.τ.λ.

ε) Ὁ *κανονισμὸς τῆς Βουλῆς*, δι' οὗ ρυθμίζεται ἡ ὀργάνωσις τῆς Βουλῆς καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων αὐτῆς, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἐπιψηφίσεως τῶν νόμων, καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου εἶναι ἀδύνατος ἡ ὁμαλὴ λειτουργία τοῦ πολιτεύματος.

2. Τὸ ἔθιμον.—Τὸ ἔθιμον εἰς μὲν τὰ ἡπια Συντάγματα θεωρεῖται ὡς ἄμεσος καὶ κυρία πηγὴ τοῦ δικαίου, ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὰ αὐστηρὰ Συντάγματα ἀμφισβητεῖται ὁ ρόλος τοῦ ἔθιμου ὡς πηγῆς δικαίου. Παρὰ ταῦτα γίνεται δεκτόν, κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἀντίληψιν, ὅτι καὶ εἰς τὰ αὐστηρὰ Συντάγματα εἶναι δυνατὴ ἡ δημιουργία ἔθιμου, οὐχὶ ὁμῶς πρὸς κατάλυσιν ἢ τροποποίησιν συνταγματικῶν διατάξεων ἀλλὰ μόνον πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῶν, ὑπὸ τὰς ἀκολούθους προϋποθέσεις: α) νὰ συνυπάρχουν τὰ στοιχεῖα τοῦ ἔθιμου, β) νὰ

δημιουργηθῆ τοῦτο μεταξύ τῶν ὀργάνων τῶν ἐχόντων ἀντιπροσωπευτικὸν χαρακτήρα καὶ γ) νὰ δημιουργηθῆ διὰ θετικῶν πράξεων καὶ ὄχι δι' ἀρνήσεως ἐφαρμογῆς.

Δέον πάντως νὰ γίνεται διάκρισις μεταξύ ἔθιμου καὶ πολιτικῆς πρακτικῆς. Τὸ ἔθιμον ἐπιβάλλεται ὡς κανὼν, ἐνῶ ἡ ἐφαρμογὴ ὠρισμένης πρακτικῆς ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς νομιμότητος γίνεται διὰ λόγους σκοπιμότητος. Τὰ «ἀξιώματα» καὶ αἱ «συνθηκαὶ» δὲν ἀποτελοῦν κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην ἐν Ἑλλάδι πηγὰς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου.

3. Τὸ Διεθνὲς Δίκαιον.—Τὸ δίκαιον τοῦτο ἔθεωρεῖτο μέχρι ἐσχάτων ὡς ἕμμεσος πηγὴ τοῦ Συνταγματικοῦ δικαίου. Εἰς ὅλα τὰ Σύνταγματα περιλαμβάνοντο διατάξεις δυνάμει τῶν ὁποίων ἐρρυθμίζετο ἡ ἰσχύς τῶν συμβατικῶν κανόνων ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως. Ἐν Ἑλλάδι οἱ μὲν συμβατικοὶ κανόνες μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν ἔπρεπε νὰ περιβληθοῦν τὴν μορφήν τοῦ ἐσωτερικοῦ κανόνος εἴτε διὰ νόμου, εἴτε διὰ διατάγματος διὰ νὰ τύχουν ἐφαρμογῆς, οἱ δὲ ἔθιμοι κανόνες, κατόπιν παγίας νομολογίας χρονολογούμενης ἀπὸ τῆς ὑπ' ἀριθ. 14/1896 ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, θεωροῦνται ὡς ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ἑλληνικῆς ἐννόμου τάξεως, ὡς νόμος τοῦ κράτους, ἐφόσον εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένοι μετὰ τῶν πολιτισμένων Πολιτειῶν καὶ ἀνεγνωρισμένοι ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας. Κατὰ τὸ ἄρθρον 13 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος τὸ Διεθνὲς Δίκαιον καθίσταται ἄμεσος μερικὴ πηγὴ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, προκειμένου περὶ τῶν ἐξαιρέσεων τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, ὡς πρὸς τὴν προστασίαν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ζωῆς παντὸς ἀνθρώπου, ἀδιακρίτως ἐθνότητος, θρησκείας καὶ γλώσσης.

Κατ' ἐξαιρέσιν τῆς ἀνωτέρω πρακτικῆς τὰ ἀγγλοσαξωνικά κράτη παρεδέχοντο τὴν ἀρχὴν ὅτι «τὸ Διεθνὲς Δίκαιον εἶναι τμῆμα τοῦ δικαίου τῆς χώρας». Ρητὴν δὲ διάταξιν περιέχει τὸ Σύνταγμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι ἐν τῇ πράξει ἐγένετο δεκτὸν καὶ εἰς τὰς χώρας ταύτας ὅτι τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ, ἐσωτερικοῦ δικαίου, ἐφόσον δὲν συνεκρούετο πρὸς τὸ τελευταῖον, οὐδέποτε ὁμως εἶχεν ἐπηυξημένην ἰσχύν.

Μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον εἰς τὰ τότε Σύνταγματα τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἀναγνωρίζεται ὡς ἄμεσος πηγὴ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου διὰ ρητῆς διατάξεως αὐτῶν. Οὕτω τὸ Γερμανικὸν Σύνταγμα τῆς Βεῖμάρης, τὸ Αὐστριακόν, τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας. Τὰ δύο μάλιστα τελευταῖα ἀνεγνώρισαν συνταγματικὴν ἰσχύν εἰς ὠρισμένας διατάξεις τοῦ συμβατικοῦ δικαίου.

Μετά τόν δεύτερον πόλεμον τὰ σύγχρονα Συντάγματα τῆς Γαλλίας (1946) καί τῆς Ἰταλίας (1948) διὰ ρητῆς διατάξεως ἀναγνωρίζουν τήν ὑποχρέωσιν συμμορφώσεως «πρός τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου». Ἔτι πλέον συγκατατίθενται ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀμοιβαιότητος εἰς τοὺς «περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας της, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀναγκαῖοι διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν προάσπισιν τῆς εἰρήνης». Ἐν συνεχείᾳ δὲ ὀρίζεται ὅτι αἱ κανονικῶς ἐπικυρωθεῖσαι συνθηκαὶ ἐπέχουν ἰσχὺν νόμου, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς νόμους, καὶ ὅτι ἔχουν ἰσχὺν μεγαλυτέραν τῶν ἐσωτερικῶν νόμων, εἴτε προγενεστέρων εἴτε μεταγενεστέρων τῶν συνθηκῶν.

Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις ἀνυψώνουν τὸ Διεθνὲς Δίκαιον εἰς ἄμεσον πηγὴν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, ἐναρμονίζουν τὰ δύο δίκαια καὶ ἀναγνωρίζουν κατ' οὐσίαν τὰ πρωτεῖα εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον. ~οχι

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΜΟΡΦΗ, ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

1.

ΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

2^α

1. Δημοκρατία—Λαϊκή Κυριαρχία.— Ἡ δημοκρατία εἶναι ἡ μορφή τοῦ Κράτους κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἀνώτατον ὄργανον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον πηγάζει καὶ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία (imperium), εἶναι εὐρύτατος σύλλογος, ἄνευ κατ' ἀρχὴν ποιοτικῶν γνωρισμάτων, συγκροτούμενος ἐκ τῶν μελῶν τοῦ λαοῦ. Συνεπῶς φορεὺς τῆς κρατικῆς ἐξουσίας εἶναι ὁ Λαός.

Ἡ σχέσις τοῦ λαοῦ καὶ κρατικῆς ἐξουσίας ἐκφράζεται διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ἐκδηλουμένης διὰ τοῦ μέσου τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας.

Ἡ λαϊκὴ κυριαρχία ἢ ἡ κυριαρχία τοῦ Ἔθνους ἀποτελεῖ τὸ θεμελιακὸν στοιχεῖον τῆς ἐννοίας τῆς δημοκρατίας, διέπεται δὲ ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος ἔναντι τῶν νόμων, τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων. Τρία εἶναι τὰ στοιχεῖα τῆς κυριαρχίας: βούλησις, ἐπιταγὴ καὶ ἀνεξαρτησία.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα ἅπασαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουν ἀπὸ τὸ Ἔθνος. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι: α) ἡ Συντακτικὴ ἐξουσία, ἡ ὁποία εἶναι ἡ πρωταρχικὴ ἐκδήλωσις τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ἀνήκει εἰς τὸ Ἔθνος. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ ἐννοία Ἔθνος ἐννοεῖ τὸν Λαόν, ὡς σύνολον τῶν πολιτῶν, τοῦ ὁποίου ὁμοῦς ἡ θέλησις ἐξωτερικεύεται διὰ τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος, ἧτοι τῶν ἐκλογέων, τῶν ἐχόντων πολιτικὰ δικαιώματα καὶ ψήφον. β) Μία καὶ ἐνιαία εἶναι ἡ πηγὴ ὅλων τῶν λειτουργιῶν καὶ πάσης ἐξουσίας καὶ γ) ὁ καθορισμὸς τῶν ἀσκούντων ἐξουσιῶν πρέπει νὰ γίνεται ὑπὸ τοῦ Λαοῦ.

Τὸ Σύνταγμα ρητῶς καθορίζει τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος, «Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι Βασιλευομένη Δημοκρατία» (ἄρθρ. 21) καὶ προσθέτει ὅτι ἅπασαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουσιν ἐκ τοῦ Ἔθνους καὶ ἐνεργοῦνται καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα καὶ

ὕπερ τοῦ Ἔθνους ὑπάρχει τὸ τεκμήριον τῆς ἀρμοδιότητος (ἄρθ. 44). «Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλας ἐξουσίας εἰμὴ ὅσας τῷ ἀπονέμουσι ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ συνάδοντες πρὸς αὐτὸ ἰδιαίτεροι νόμοι».

Ἡ λαϊκὴ κυριαρχία ἀσκεῖται διὰ τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος, ἧτοι ὑπὸ ὀργάνων ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ θεωρουμένων ὡς ἀντιπροσώπων αὐτοῦ.

2. Ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα — Κοινοβουλευτισμός. —

Α) Διὰ τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος ὀργανοῦνται ἡ ἄσκησις τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας διὰ πολυμερῶν Σωμάτων, ἀντιπροσωπευτικῶν τοῦ λαοῦ, συγκροτουμένων δὲ κυρίως ὑπὸ τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος δι' ἐκλογῆς ἐπαναλαμβανομένης κατὰ τακτὰς περιόδους.

Στοιχεῖα τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ συστήματος εἶναι: α) Ἡ ἐκλογή, ἡ ὁποία ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ τακτὰς περιόδους, εἶναι ἄμεσος καὶ ἐπανολαμβάνεται τακτικὰ διὰ νὰ ὑπάρχη ἐναρμόνισις μεταξὺ τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀντιπροσώπων του. Ἐπίσης δύναται νὰ ἐνεργῆται τόσον κατὰ τοπικὰς ὅσον καὶ καθ' ἐνιαίαν περιφέρειαν. β) Ὁ πολιτικὸς χαρακτήρ τῆς ἐκλογῆς. Ἡ ἐκλογή διενεργεῖται βάσει πολιτικῶν κριτηρίων τὰ ὁποῖα ἐκτίθενται εἰς τὸν Λαόν, ὁ ὁποῖος προβαίνει εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῶν ἀντιπροσώπων του βάσει τῶν ἰδεῶν τὰς ὁποίας ἰσχυρίζονται ὅτι θὰ ὑποστηρίξουν καὶ θὰ μεταβάλουν εἰς πρᾶξιν. γ) Ἡ δημοσιότης τῆς ὅλης λειτουργίας καὶ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων διὰ νὰ ἐλέγχωνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ οἱ ἐντολεῖς αὐτοῦ. Εἰς τὰς χώρας ὅπου λειτουργεῖ τὸ ἡμιαντιπροσωπευτικὸν σύστημα, δηλαδὴ ὅπου ὁ λαὸς ἐκλέγει μὲν τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως συμπράττει ἀμέσως εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας, ἐφαρμόζονται οἱ ἑξῆς θεσμοί: α) Τὸ δημοψήφισμα, β) Ἡ λαϊκὴ ἀρνησικυρία, καὶ γ) Ἡ λαϊκὴ πρωτοβουλία.

Β) Τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα εἶναι ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ κυβέρνησις καὶ οἱ ὑπουργοί, διοριζόμενοι καὶ παύομενοι ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχόντος, ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Βουλῆς. Ὁργανικὰ αὐτοῦ στοιχεῖα εἶναι: Τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σῶμα, ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ τὸ Ὑπουργεῖον, δηλαδὴ ἡ κυβέρνησις. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι: πᾶσα νέα κυβέρνησις πρέπει νὰ τύχη τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, ἡ κυβέρνησις καὶ ἕκαστος ὑπουργὸς ἐλέγχονται καὶ ὑπέχουν εὐθύνην καὶ πᾶσα ἀποδοκιμασία ὁδηγεῖ ὑποχρεωτικῶς εἰς παραίτησιν.

Τὸ κοινοβουλευτικὸν σύστημα ἀγράφως καθιερώθη εἰς τὸ ἡμέτερον Πολίτευμα ἀπὸ τοῦ 1875. Ἐθεωρήθη ὡς ἀπαραίτητον προσόν

των καλουμένων εις τὴν διακυβέρνησιν τοῦ τόπου ἢ δεδηλωμένη πρὸς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Ἐκτοτε ἢ ἀρχὴ τῆς δεδηλωμένης ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τοῦ ἡμετέρου πολιτεύματος, τὸ ὁποῖον στηρίζεται τελικῶς εἰς τὴν ἰσοστάθμισιν τῶν ἐξουσιῶν.

Εἰς τὸ ἰσχυρὸν Σύνταγμα καθιεροῦται πλέον γραπτῶς ὁ κοινοβουλευτισμός, ὅπως καὶ εἰς τὸ δημοκρατικὸν Σύνταγμα τοῦ 1927. Ἡ κυβέρνησις πρέπει ν' ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς (ἄρθρ. 78). Ὅφειλει μόνις καταρτισθῆ καὶ δύναται ὅποτεδήποτε ἄλλοτε νὰ ζητήσῃ ψήφον ἐμπιστοσύνης ἀπὸ τὴν Βουλὴν. Ἐάν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως ἔχουσι διακοπὴ οἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς, καλεῖται αὕτη ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν γνώμην τῆς περὶ τῆς κυβερνήσεως. Ἡ Βουλὴ δύναται δι' ἀποφάσεώς της ν' ἀποσύρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ἢ ἀπὸ μέλους αὐτῆς.

Διὰ νὰ ὑπάρξῃ ὁμοῦς κυβερνητικὴ σταθερότης ὀρίζεται ὅτι πρότασις περὶ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῆ εἰμὴ μετὰ πάροδον δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀπορρίψεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς τοιαύτης προτάσεως, πρέπει δὲ νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ εἴκοσι βουλευτῶν τοῦλάχιστον καὶ νὰ καθορίζωνται ἐν αὐτῇ σαφῶς τὰ θέματα περὶ τὰ ὁποῖα θέλει στραφῆ ἢ ἐπὶ τῆς προτάσεως συζήτησις. Ἐξαιρετικῶς δύναται νὰ ὑποβληθῆ πρότασις περὶ δυσπιστίας καὶ πρὸ τῆς παρόδου τοῦ ἀνωτέρου διμήνου, ἐάν εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἡμίσεος τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν. Εἶναι εὐνόητον ὅτι ἡ Κυβέρνησις δύναται ἢ ἴδια νὰ θέσῃ ζήτημα ἐμπιστοσύνης ὅταν κρίνῃ τοῦτο σκόπιμον. Ἐπίσης διὰ ν' ἀποφευχθῆ πᾶς αἰφνιδιασμός κατὰ τῆς Κυβερνήσεως ὀρίζεται ὅτι εἰς περίπτωσιν ὑποβολῆς προτάσεως δυσπιστίας ἢ συζήτησις δὲν δύναται νὰ διεξαχθῆ πρὸ τῆς παρόδου διημέρου ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς της, οὐδὲ νὰ παραταθῆ πέραν τῶν πέντε ἡμερῶν. Ἡ ψηφοφορία ἐπὶ τῆς προτάσεως δύναται ν' ἀναβληθῆ ἐπὶ 48ωρον ἐάν τὸ ζητήσουν εἴκοσι βουλευταί.

Πρότασις περὶ ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ ἐάν δὲν ψηφίσουν ὑπὲρ αὐτῆς τοῦλάχιστον τὰ δύο πέμπτα τῶν βουλευτῶν συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ὑπουργῶν - βουλευτῶν, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι οἱ ψηφίζοντες ὑπὲρ εἶναι περισσότεροι τῶν ψηφιζόντων κατὰ.

Ἡ ἀποδοχὴ προτάσεως δυσπιστίας συνεπάγεται ὡς ἐπιτακτικὴν ὑποχρέωσιν τὴν ἄμεσον παραίτησιν τῆς κυβερνήσεως ἢ τοῦ ὑπουργοῦ, ἐάν στρέφεται ἐναντίον ἐνὸς μέλους αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ἀφήνεται ἀκάλυπτον, ἄλλως ὁ Βασιλεὺς ὑποχρεοῦται νὰ παύσῃ

άμέσως τὴν ἀποδοκιμασθεῖσαν κυβέρνησιν ἢ νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν προκηρύσσων συγχρόνως ἐκλογάς. Διὰ τῶν ἀνωτέρω περιορισμῶν ἀποσκοπεῖται ἡ ἐξουδετέρωσις τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ κοινοβουλευτικοῦ καὶ ἡ ὑπαρξίς κυβερνήσεων κατὰ τὸ δυνατόν διαρκείας.

5. 3. Διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν.— Α) Ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἐκδηλοῦται εἰς τρεῖς λειτουργίας: τὴν νομοθετικὴν, τὴν ἐκτελεστικὴν καὶ τὴν δικαστικὴν. Ἡ ἐκτελεστικὴ διακρίνεται εἰς κυβέρνησιν καὶ διοικήσιν. Διὰ τοῦ συστήματος αὐτοῦ αἱ λειτουργίαι τῆς κρατικῆς ἐξουσίας κατανέμονται οὕτως ὥστε ἐκάστη ν' ἀσκήθῃ κατὰ κύριον λόγον ὑπὸ ἴδιου κατ' ἀρχὴν ὄργανου, ἀποτελεῖ δὲ τοῦτο τὴν βάσιν τοῦ ἐπικρατοῦντος πολιτεύματος. Ἡ διάκρισις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμόζεται ἀπολύτως, διὰ τοῦτο ἀπαντῶνται αἱ διασταυρώσεις τῶν λειτουργιῶν. Τὰς σπουδαιοτέρας ἐξ αὐτῶν καθορίζει τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ νόμοι κατ' ἐξουσιοδότησιν τοῦ Συντάγματος.

Ἡ διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν εἶναι ἀρχὴ καθιστῶσα δυνατὴν τὴν ἰσορροπίαν τῶν διακεκριμένων ὀργάνων τῆς Πολιτείας πρὸς περιστολὴν οἰασδῆποτε καταχρήσεως τῆς δυνάμεως ἑνὸς ἐκάστου καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν, ἀποβλέπει δὲ εἰς τὴν δημιουργίαν κράτους Δικαίου. Δέον νὰ γίνεταί διάκρισις μεταξύ οὐσιαστικῆς καὶ τυπικῆς διακρίσεως τῶν λειτουργιῶν.

✓ Κράτος δικαίου ὀνομάζεται τὸ κράτος ὡσάκις εἰς τὰς σχέσεις του πρὸς τοὺς ὑπηκόους του καὶ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς νομικῆς αὐτῶν θέσεως περιορίζεται διὰ κανόνων δικαίου. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ αὐτοπεριορισμοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ὀρισμένων δικαιωμάτων ὑπὲρ τῶν πολιτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τοῦ καθορισμοῦ ἐκ τῶν προτέρων τῶν ἐπιτρεπομένων μέσων πρὸς πραγματοποίησιν τῶν κρατικῶν σκοπῶν. Οὕτω πᾶσα ἐπέμβασις εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀτόμων ἐπιτρέπεται μόνον ἐπὶ τῇ βάσει κανόνων δικαίου.

Κατὰ τὸ ἡμέτερον Δημόσιον Δίκαιον ἡ δικαιοκρατία εἶναι βάσις τῆς ἀσκήσεως τῆς κρατικῆς ἐξουσίας.

Β) Βασικὴ προστασία τῶν ἐλευθεριῶν ἔγκειται καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, τὰ ὁποῖα κέκτηνται ἀρμοδιότητα καὶ δὲν ἐφαρμόζουν νόμον ὃ ὁποῖος κρίνεται ὡς ἀντιβαίνων εἰς τὸ Σύνταγμα. Ἐν Ἑλλάδι ἅπαντα τὰ δικαστήρια ἔχουν τὸ δικαίωμα τοῦτο καὶ οὕτω ἐξασφαλίζεται ὁ ἔλεγχος καὶ ἐπὶ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Σημειωτέον ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς ὡς ἀντισυνταγματικοῦ ἑνὸς νόμου δὲν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀκύρωσιν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπλῶς μόνον τὴν μὴ ἐφαρμογὴν του. Πᾶσα διχογνωμία μεταξύ δικαστηρίων ἐπιλύεται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου. Τὸ σύστημα τοῦτο θεωρητικῶς διασφα-

λίζει πλήρως τὴν νομιμότητα, ἐν τῇ πράξει ὅμως δημιουργεῖ ἐνίοτε ἀνωμαλίας, ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἀντιθέτων δικαστικῶν ἀποφάσεων μέχρι τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Ἀκυρωτικοῦ. Εἰς ὠρισμένας χώρας ὑπάρχει ἐιδικὸν δικαστήριον τὸ ὁποῖον κέκτηται τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως ἐνὸς νόμου ὡς ἀντισυνταγματικοῦ (Αὐστρία), καὶ εἰς ἄλλας τοιοῦτον δικαίωμα οὐδόλως ἀναγνωρίζεται, διότι θεωρεῖται ὡς ἐπέμβασις εἰς τὰς ἀρμοδιότητας τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας καὶ ὡς μείωσις τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ κυριάρχου λαοῦ (Γαλλία). Τὸ νέον Γαλλικὸν σύστημα καθιεροῖ ἐιδικὴν διαδικασίαν ὑπὸ πολιτικοῦ ὄργανου, τὸ ὁποῖον ἐναρμονίζει τὸ Σύνταγμα πρὸς τὸν Νόμον καὶ προκαλεῖ ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος εἰς περιπτώσιν καθ' ἣν τὰ νομοθετικὰ σώματα ἐπιμείνουν εἰς τὴν ψήφισιν νόμου ἀντισυνταγματικοῦ. Οὕτω, κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην, διασφαλίζεται ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ.

4. Κληρονομικότης τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος.— Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ἰσόβιον καὶ κληρονομικὸν ἄμεσον ὄργανον τῆς πολιτείας. Δὲν εἶναι ἀνώτατον ἢ κυρίαρχον ὄργανον, διότι τοιοῦτον εἶναι μόνον ὁ λαός. Ὡς καὶ τὰ ἄλλα ἄμεσα ὄργανα τῆς πολιτείας, καὶ ὁ Βασιλεὺς κέκτηται τὴν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀνατιθεμένην αὐτῷ ἀρμοδιότητα, χωρὶς βεβαίως νὰ ὑπάρχη ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ τεκμήριον τῆς ἀρμοδιότητος. Τὰ ἀνωτέρω χαρακτηρίζουν τὸ πολίτευμα ὡς βασιλευσμένην δημοκρατίαν.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα, τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ συνταγματικά αὐτοῦ δικαιώματα εἶναι διαδοχικά καὶ περιέρχονται εἰς τοὺς κατ' εὐθείαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας, προτιμωμένων τῶν ἀρρένων (ἄρθρ. 45).

6 **5. Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία** ἐξασφαλίζει δικαίωμα εἰς πάντα Ἑλληνα πολίτην συμπληρώσαντα τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας του νὰ ἀσκήσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, τὸ δὲ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι ἀπὸ τοῦ 25ου ἔτους. Ἀπὸ τοῦ 1952 τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀσκοῦν καὶ αἱ γυναῖκες.

Κατ' ἀρχὰς τὸ δικαίωμα ψήφου ἐδίδετο μόνον εἰς ὠρισμένην κατηγορίαν πολιτῶν. Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία ἐπεβλήθη κατόπιν μακρῶν ἀγώνων, εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲ ἀπὸ τοῦ 1864.

Τὸ ζήτημα τοῦ ὀρίου ἡλικίας, τοῦ φύλου καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀνεξαρτησίας σημειοῦται ἀκόμη καὶ σήμερον. Ἐπίσης ἡ οἰκογενειακὴ ψήφος καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπροσώπησις ἀποτελοῦν προβλήματα πρὸς μελέτην. Εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς Δημοκρατίας τοῦ 1927 προεβλέπετο μερικὴ ἀντιπροσώπευσις τῶν ἐργατικῶν καὶ ἀγροτικῶν

ένώσεων καθώς καὶ τῶν πνευματικῶν ἰδρυμάτων εἰς τὴν ὑπάρχουσαν τότε Γερουσίαν. Ἀλλαχοῦ ἰδρύθησαν δεύτερα νομοθετικά σώματα ἐπαγγελματικῆς προελεύσεως. Τὸ φασιστικὸν καθεστῶς, συντεχνιακῆς μορφῆς ἀλλὰ φύσεως δικτατορικῆς, ἐδολοφόνησε τὴν ἰδέαν τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπροσωπήσεως. Ἡ ψήφος εἶναι μὲν δημοσία λειτουργία, συγχρόνως ὅμως καὶ δικαίωμα τοῦ λαοῦ. Ἡ ψήφος κατὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦντα εἶναι: α) ἀτομική, β) καθολική, γ) ἴση, δ) ἄμεσος, ε) μυστική καὶ ς) κατ' ἀρχὴν ὑποχρεωτική.

Τρεῖς κατηγορίαι ἐκλογικῶν συστημάτων συναντῶνται: α) τὸ πλειοψηφικόν, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐπικρατεῖ ὁ λαβὼν τὰς περισσοτέρας ψήφους, ἥτοι τὴν σχετικὴν πλειοψηφίαν· β) τὸ ἀναλογικόν, διὰ τοῦ ὁποῦ γίνεται καταμερισμὸς τῶν ἀντιπροσώπων ἀναλόγως τῶν ψήφων τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἕκαστος συνδυασμὸς εἰς τρεῖς διαδοχικὰς περιφερείας, ἥτοι εἰς τὸν νομόν, εἰς τὴν ἐφετειακὴν περιφέρειαν καὶ εἰς τὸ σύνολον τῆς ἐπικρατείας. Ὑπάρχουν διάφοροι τρόποι ἐφαρμογῆς τῆς ἀναλογικῆς, ἀναλόγως τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς βάσεως ἐκάστης περιφερείας καὶ τῆς κατανομῆς τῶν ὑπολειμμάτων. Οὕτω καὶ ἡ ἐνισχυμένη, ἔνθα καθορίζεται ὠρισμένον ποσοστὸν ψήφων, κατ' ἀρχὴν ἠύξημένον, τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει τὴν κατάληψιν βουλευτικῆς ἔδρας καὶ τὴν συμμετοχὴν τοῦ κόμματος εἰς τὴν Β' καὶ Γ' κατανομὴν· γ) τὰ διάφορα μικτὰ συστήματα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε μὲν ἀπαιτοῦν ἐπαναληπτικὴν ἐκλογὴν εἰς περίπτωσιν μὴ ἐπιτεύξεως ἀπολύτου πλειοψηφίας (Γαλλία), ἄλλοτε ἀναγνωρίζουν ὡς βάσιν τὸ πλειοψηφικὸν σύστημα, ἀλλ' ἀφήνουν καὶ εἰς τὴν μειοψηφίαν ἀνάλογον ἐκπροσώπησιν. Αἱ ἐκλογαὶ γίνονται εἴτε εἰς τὴν εὐρυτάτην περιφέρειαν (Διοίκησις), εἴτε εἰς εὐρείαν περιφέρειαν (νομός), εἴτε εἰς στενὴν (ἐπαρχία), εἴτε εἰς μονοεδρικὴν (Ἀγγλία), εἴτε εἰς ἐνιαίαν (εἰς τὰ ὀλοκληρωτικὰ κράτη). Διάφορα θέματα γεννῶνται ὡς πρὸς τὸν τρόπον ψηφοφορίας (ψηφοδελτίων, σφαιριδίου κτλ.) καὶ ὡς πρὸς τὴν προτίμησιν τῶν ὑποψηφίων τοῦ αὐτοῦ συνδυασμοῦ (διαγραφαί, σταυροί, ἔγγραφαί, κομματικὴ σειρά). Ἐν Ἑλλάδι κατὰ καιροὺς ἐφηρμόσθησαν διάφορα συστήματα, πλὴν τοῦ μονοεδρικοῦ καὶ τῆς ἐνιαίας περιφερείας. Τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα ἐπαφίεται ἐκάστοτε εἰς τὸν νομοθέτην ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ καταλλήλου συστήματος

6. Ἀτομικαὶ ἐλευθερίαι.—Τὰ δικαιώματα ταῦτα στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος.

Ἡ πρώτη ἀρχὴ πραγματοποιεῖται διὰ τῆς διασφαλίσεως ὑπὸ τοῦ Συντάγματος τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, διὰ τῶν ὁποίων κατοχυροῦνται ὠρισμένη σφαιρα ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου ἐκ τῆς αὐθαιρέτου ἐπεμβάσεως τῆς Πολιτείας καὶ τῶν ὀργάνων αὐτῆς.

Τὰ δικαιώματα ταῦτα διακρίνονται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὰ ἀστικά δικαιώματα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὰ πολιτικά δικαιώματα, περιλαμβάνονται δὲ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ Συντάγματος «περὶ τοῦ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων» ("Ἀρθρ. 3—20).

Τὸ δικαίωμα τῶν δικαστηρίων νὰ μὴ ἐφαρμόζουν νόμον ἀντιβαίνοντα πρὸς τὸ Σύνταγμα ἐξασφαλίζει τὴν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων τούτων.

Ἡ δευτέρα ἀρχὴ τῆς ἰσότητος εἶναι ἡ ἰσότης ὄλων τῶν Ἑλλήνων ἔναντι τῶν νόμων, ὡς π.χ. ἀπέναντι τῶν φορολογικῶν βαρῶν ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν ἐκάστου δυνάμεων, ἀπέναντι τῆς ὑποχρέωσεως τῆς ἀμύνης τῆς Πατρίδος κτλ.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τῶν νόμων. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουσιν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεων των. Μόνον Ἕλληνες πολῖται εἶναι δεκτοὶ εἰς ὅλας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων. Πολῖται εἶναι ὅσοι ἀπέκτησαν ἢ ἀποκτήσωσι τὰ προσόντα τοῦ πολίτου κατὰ τοὺς νόμους τοῦ κράτους. Εἰς πολίτας Ἕλληνας τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεως οὔτε ἀπονέμονται, οὔτε ἀναγνωρίζονται (τὰ παράσημα καὶ τὰ μετάλλια δὲν ἐμπίπτουν εἰς τὴν διάταξιν ταύτην). Πᾶς Ἕλλην δυνάμενος φέρειν ὄπλα ὑποχρεοῦται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ὑπὲρ Πατρίδος ἀμυναν κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων ("Ἀρθρον 3).

1. Εἰς τὰ ἄρθρα περὶ δημοσίου δικαίου τῶν Ἑλλήνων περιλαμβάνονται: α) ἡ διακήρυξις τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων) β) ὠρισμένα πολιτικά δικαιώματα, γ) τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου, δ) κανόνες γενικοὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἀπορρέουν δικαιώματα καὶ ε) αἱ θετικαὶ ὑποχρεώσεις τῆς Πολιτείας.

Δι' ἕκαστον δικαίωμα δέον νὰ ἐρευνηθῇ ἡ ἔννοια, τὸ περιεχόμενον καὶ ἡ ἔκτασις αὐτοῦ. Ἐπίσης ἡ νομοθετικὴ του ρύθμισις, ἡ νομικὴ καὶ πολιτικὴ αὐτοῦ σημασία.

Τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα περιελήφθησαν τὸ πρῶτον εἰς τὴν Διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου (1789) κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀπεκλήθησαν δὲ ταῦτα καὶ κλασσικὰ δικαιώματα.

Μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον τὰ δικαιώματα ταῦτα συνεπληρώθησαν δι' ἑτέρας κατηγορίας δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα φέρουν τὸ ὄνομα «κοινωνικὰ δικαιώματα».

Τὰ ἐν τῷ Συντάγματι ἀναφερόμενα δικαιώματα ρυθμίζονται διὰ νόμων, οἱ ὁποῖοι ὁμως δέον νὰ περιέχουν γενικοὺς περιορισμοὺς ἀναγομένους εἰς λόγους δημοσίου συμφέροντος, χωρὶς ν' ἀνατρέπε-

ται βεβαίως ή βάσις τοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος. Δέον ἐπίσης νά παρέχονται θετικά ἐγγυήσεις διά τήν διασφάλισιν τοῦ δικαιώματος καί ἐπίσης νά προβλέπωνται κυρώσεις δικαστικῆς φύσεως κατά τοῦ παραβάτου.

2. Μετά τήν ὑπογραφήν τοῦ Χάρτου τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν τά ἀτομικά δικαιώματα τίθενται ὑπό τήν προστασίαν τῆς διεθνοῦς ἐννόμου τάξεως.

Οὕτω ὁ Χάρτης τοῦ Ο.Η.Ε. εἰς τό προοίμιον αὐτοῦ ὡς καί εἰς τά ἄρθρα 1, 13, 55, 68, 76 ἀναφέρεται εἰς τήν προαγωγήν καί τόν σεβασμόν πρὸς «τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καί τὰς θεμελιώδεις ἐλευθερίας διά πάντας, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς, φύλου, γλώσσης ἢ θρησκείας».

Πολλαί ἀντιρρήσεις ἠγέρθησαν ὡς πρὸς τήν νομικήν φύσιν τῶν ἐν λόγῳ διατάξεων, λόγῳ τῆς γενικότητος καί ἀοριστίας αὐτῶν, τῆς μὴ ἀπαριθμήσεώς των ἐν τῷ Χάρτῃ, ὡς καί τῆς ἐλλείψεως ἐδικῆς διαδικασίας διά τήν τήρησιν αὐτῶν καί τέλος ἐκ τῆς κατοχυρωμένης ἐσωτερικῆς δικαιοδοσίας ἐκάστου κράτους - μέλους τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἡ μὴ ἀπαρίθμησις καί ἡ ἀοριστία τῆς διατυπώσεως οὐδόλως μειώνει τήν φύσιν ἐνὸς συμβατικοῦ κανόνος νομίμως ἐπικυρωθέντος καί ἰσχύοντος, ἡ δὲ ἔλλειψις κυρώσεων δὲν δύναται νά ἐπηρέασῃ τήν νομικήν ἰσχύν ἐνὸς κανόνος. Ἐτι περισσότερο διότι ἡ ἐπέμβασις τοῦ Ο.Η.Ε. νομιμοποιεῖται εἰς καθοριζόμενας περιπτώσεις.

Τέλος ἡ προβολή τῆς ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ κράτους εἰς περιπτώσιν παραβιάσεως τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων δὲν δύναται νά εὐσταθήσῃ, καθόσον πᾶν ζήτημα τό ὁποῖον ἀποτελεῖ ἀντικείμενον διεθνοῦς συμβάσεως παύει αὐτοδικαίως νά ἀνήκῃ εἰς τήν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς πολιτείας, ἀνεξαρτήτως τῆς φύσεως αὐτοῦ.

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς διεθνοῦς προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ὑπό τοῦ Χάρτου ἀποτελεῖ μὲν νομικήν ὑποχρέωσιν, πλὴν ὅμως ἐν τῇ πράξει ἡ τήρησις αὐτῆς προϋποθέτει συμπλήρωσιν τῶν ἤδη κειμένων διατάξεων καί κατά τήν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐρμηνείαν συνάδουσαν πρὸς τό γενικόν πνεῦμα τοῦ Χάρτου καί τήν φύσιν τῶν σχέσεων διεθνοῦς δικαίου καί τῶν διαφόρων ἐσωτερικῶν ἐννόμων τάξεων.

Οὕτω, ἡ ἐφαρμογή τοῦ Χάρτου καταργεῖ πάντα ἐσωτερικόν νόμον ἀντίθετον πρὸς τὰς διεθνεῖς διατάξεις περὶ προστασίας τοῦ ἀνθρώπου, καί ἐάν πρὸς τοῦτο ὑπάρχῃ συνταγματικόν κώλυμα, δημιουργεῖται ἡ ὑποχρέωσις συνταγματικῆς ἀναθεωρήσεως καί εὐθυγραμμίσεως τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως πρὸς τήν διεθνή ἐννομον τάξιν.

Ἡ παραβίασις τῶν ἀνωτέρω ὑποχρεώσεων συνεπάγεται τὴν διεθνή εὐθύνην τῆς Πολιτείας καὶ τὸ δικαίωμα προσφυγῆς οἰουδήποτε μέλους ἐνώπιον τοῦ Ο.Η.Ε., ὁ ὁποῖος «ἐνεργεῖ συμφώνως πρὸς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν».

Ἡ διεθνὴς προστασία τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ ἐπανάστασιν εἰς τὴν κλασσικὴν ἀντίληψιν περὶ σχέσεων ἀτόμου καὶ διεθνῶς κοινωνίας, διὰ τοῦτο καὶ οἱ πρῶτοι ἀναφερόμενοι εἰς τὸν ἄνθρωπον κανόνες εἶναι ἀτελεῖς, ἰδίως ἐξ ἀπόψεως ἀκριβείας, πληρότητος καὶ διαδικασίας ἐφαρμογῆς.

Ὁ Ο.Η.Ε., ἔχων ἐπίγνωσιν τῶν δυσχερειῶν τοῦ προβλήματος, ἀνέθεσεν τὴν προώθησιν τοῦ ζητήματος τούτου εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν καὶ εἰς τὸ Κοινωνικὸν καὶ Οἰκονομικὸν συμβούλιον, καθὼς καὶ εἰς τὴν εἰδικὴν ἐπιτροπὴν τῶν Ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τῶν συντονισμένων προσπαθειῶν τῶν ἀνωτέρω ὀργάνων εἶναι ἡ Οἰκουμἐνικὴ Διακήρυξις τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, ψηφισθεῖσα ἐν Παρισίοις τὴν 10^{ην} Δεκεμβρίου 1948 ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. Ἀποτελουμένη ἐκ 30 ἄρθρων ἡ Διακήρυξις αὕτη διακηρύσσει τὴν πίστιν τῆς εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ, πάσης φύσεως, καὶ εἰς τὴν νομικὴν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων του.

Εἰς τὴν Διακήρυξιν περιλαμβάνονται τέσσαρες κατηγορίαι δικαιωμάτων: α) Ἀτομικὰ δικαιώματα (ζωή, προσωπικὴ ἀσφάλεια, ἐλευθερία), β) οἰκογενειακὰ δικαιώματα (γάμου, τιμῆς καὶ μητρότητος), γ) πολιτικὰ δικαιώματα (ἐλευθερία σκέψεως, συνειδήσεως, δικαίωμα ἐκλέγειν καὶ εἰς τὴν ἰθαγένειαν) καὶ δ) οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ δικαιώματα (προστασία ἰδιοκτησίας, κοινωνικὴ ἀσφάλισις, δικαίωμα ἐργασίας, ἀναπαύσεως καὶ παιδείας).

Ἡ λεπτομερὴς ἀπαρίθμησις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν κοινωνικῶν λεγομένων δικαιωμάτων προσδίδει εἰς τὴν Οἰκουμἐνικὴν Διακήρυξιν ἰδιάζουσαν θέσιν εἰς τὴν ὄλην προσπάθειαν περὶ νομικῆς προστασίας τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τοῦ διεθνῶς πεδίου, ἡ δὲ πανηγυρικὴ υἱοθέτησις τῆς Διακηρύξεως ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Ο.Η.Ε. ἐνισχύει τὸ κύρος καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητά τῶν διατάξεων αὐτῆς.

Ὑπὸ πολλῶν ὑπεστηρίχθη ὅτι αἱ διατάξεις τῆς Διακηρύξεως στηριζόμεναι εἰς τὰ σχετικὰ ἄρθρα τοῦ Χάρτου τοῦ Ο.Η.Ε., τῶν ὁποίων συνεπλήρωσαν καὶ ὠλοκλήρωσαν τὸ περιεχόμενον, ἐνέχουν ἀπόλυτον νομικὴν ἀξίαν.

Ἡ ἄποψις αὕτη δὲν εἶναι ἡ κρατοῦσα, καθόσον πᾶσα μεταβολὴ ἢ συμπλήρωσις τοῦ Χάρτου τοῦ Ο.Η.Ε. δεόν νὰ γίνεται διὰ τῆς ὑπὸ

τοῦ Ἰδίου Χάρτου εἰδικῶς προβλεπομένης διαδικασίας περὶ ἀναθεωρήσεως τῶν διατάξεων αὐτοῦ. Ἐπὶ πλέον ἡ Διακήρυξις ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, ἡ ὁποία στερεῖται νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος, οὐδόλως δ' ἐτηρήθη ἡ νόμιμος διαδικασία περὶ συνομολογήσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν συμβατικῶν κανόνων. Τέλος, παρὰ τὴν λεπτομερῆ ἀπαρίθμησην τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, οὐδεμία διαδικασία προβλέπεται ἢ εἰδικὸς τρόπος περὶ ἐφαρμογῆς καὶ προστασίας τῶν διατάξεων αὐτῆς.

Αἱ ἀνωτέρω διατυπώσεις οὐδόλως μειώνουν τὴν ἠθικὴν ἀξίαν τῆς Διακηρύξεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐνέχει ἀποφασιστικὴν σημασίαν διὰ τὴν θεμελίωσιν τῶν κανόνων καὶ τὴν δημιουργίαν ἐνιαίας νομικῆς συνειδήσεως, ἰδίως εἰς τὰ πλαίσια τῆς διεθνοῦς κοινωνίας, καὶ δὲν ἀποστεροῦν ταύτην πάσης νομικῆς ἀξίας.

Πράγματι, ἡ θεμελίωσις τῆς Διακηρύξεως στηρίζεται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Χάρτου τοῦ Ο.Η.Ε. τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀνθρώπου, συνεπῶς αἱ διατάξεις τῆς Διακηρύξεως αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν συμπλήρωσιν ἢ ἐρμηνείαν τῶν σχετικῶν ἄρθρων τοῦ Χάρτου ἐνέχουν ἀναμφισβήτητον νομικὴν ἀξίαν. Ἄλλὰ καὶ πέραν τούτου διὰ τῆς Διακηρύξεως τὰ κράτη—μέλη ἀναλαμβάνουν κατ' ἀρχὴν τὴν νομικὴν ὑποχρέωσιν ὅπως διατυπώσουν εἰς συγγκριμένους κανόνας δικαίου τὰς ἐν τῇ Διακηρύξει ἀρχάς, εἴτε διὰ τῆς συμβατικῆς διαδικασίας, εἴτε διὰ τῆς νομοθετικῆς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν δίκαιον. Ἐξ ἄλλου τὸ περιεχόμενον τῆς Διακηρύξεως περιλαμβάνει ἀρχάς ἐφαρμοζόμενας ἤδη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν περισσοτέρων κρατῶν, ἡ δὲ μετεμφύτευσις αὐτῶν εἰς τὴν διεθνή ἔννομον τάξιν προσδίδει εἰς αὐτάς τὴν νομικὴν φύσιν τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου καὶ ἐν τῇ ἰδιότητι ταύτῃ δύνανται νὰ ἰσχύσουν ἐπικουρικῶς ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀντίθετος συμβατικὸς ἢ ἐθιμικὸς κανὼν.

Ἡ μέχρι σήμερον ἀκολουθηθεῖσα διεθνῆς τακτικὴ δικαιώνει τὴν ἄποψιν ταύτην, διότι αἱ ἀρχαὶ τῆς Διακηρύξεως ἀναφέρονται ἤδη εἰς Συντάγματα (Συρίας, Λιβάνου, Σαλβατόρ καὶ ἄλλων Νοτιοαμερικανικῶν Δημοκρατιῶν κλπ.), εἰς ἐσωτερικοὺς νόμους, εἰς εἰδικὰς συνθήκας, γενικοῦ ἢ μερικωτέρου χαρακτήρος, ἐφαρμόζονται δὲ ὑπὸ τῆς διεθνοῦς νομολογίας ὠρισμένων ἐθνικῶν δικαστηρίων (π.χ. Αὐστρία, Ὁλλανδία, Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι).

3. Συνέπεια καὶ συνέχεια τῆς Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως εἶναι ἡ Εὐρωπαϊκὴ σύμβασις τῆς Ρώμης περὶ προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν τῆς 4ης Νοεμβρίου 1950, ὡς καὶ τὸ σχέδιον γενικῆς συμβάσεως, τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἡ Σύμβασις, ὑπογραφεῖσα ὑπὸ δεκαπέντε κρατῶν - μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, περιλαμβάνει 66 ἄρθρα καὶ ἐτέθη ἤδη ἐν ἰσχύϊ κυρωθεῖσα παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ Νόμου 2329 τῆς 18/3/1953.

Εἰς τὸ προοίμιον ἀφοῦ γίνεται μνεῖα τῆς Οἰκουμενικῆς Διακηρύξεως καὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως αἱ ἀρχαὶ αὐτῆς τύχουν ἐφαρμογῆς, διαπιστοῦται ἡ ἀλληλεγγύη τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν εἰς τὸ ζήτημα τῆς προστασίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον κοινὴ κληρονομία καὶ κοινὰ ἰδεώδη συνδέουν τοὺς λαοὺς αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀποφασίζεται ἡ διὰ συλλογικῆς ἐγγυήσεως διασφάλισις τῶν διακηρυχθεισῶν ἀρχῶν.

Τὸ κείμενον τῆς Συμβάσεως διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα. Εἰς τὸ πρῶτον περιλαμβάνονται τὰ προστατευόμενα δικαιώματα εἰς τὴν ζωὴν, τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν βασάνων, τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀτόμου, τὸν σεβασμὸν τῆς ἰδιωτικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ζωῆς, τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταιρίζεσθαι. Εἰς τὸ δεύτερον τμήμα προβλέπεται εἰδικὴ διαδικασία κυρωτικοῦ χαρακτήρος, πᾶσα παράβασις συνεπάγεται προσφυγὴν ἐνώπιον τῶν ἐθνικῶν δικαστηρίων, εἰς περίπτωσιν μὴ ἱκανοποιήσεως ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ προβλέπεται προσφυγὴ ἐνώπιον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐν ἀνάγκῃ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπιλαμβάνεται πάσης ἀναφορᾶς φυσικοῦ ἢ νομικοῦ προσώπου, κράτους ἢ ὁμάδος κρατῶν καὶ ἀποφαίνεται περὶ τοῦ κατ' ἀρχὴν παραδεκτοῦ (ἐξάντλησις ἐσωτερικῶν ἐνδίκων μέσων, συμβιβαστὸν πρὸς τὴν Σύμβασιν) καὶ μετὰ ταῦτα ἐρευνᾶται ἡ οὐσία πρὸς τὸν σκοπὸν ἐξευρέσεως εἰρηνικῆς λύσεως. Ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας ἢ διαφορὰ φέρεται ἐνώπιον τῆς ἐξ Ὑπουργῶν Ἐπιτροπῆς τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, τῆς ὁποίας αἱ ἀποφάσεις εἶναι ὑποχρεωτικαί. Ἐὰν τέλος ἀποτύχη ὁ εἰρηνικὸς διακανονισμὸς ἢ διαφορὰ παραπέμπεται κατὸ πιν αἰτήσεως ἐνὸς ἐκ τῶν συμβαλλομένων κρατῶν ἐνώπιον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου, αἱ ἀποφάσεις τοῦ ὁποίου εἶναι ὑποχρεωτικαί, τοῦ Συμβουλίου τῶν Ὑπουργῶν ἀναλαμβάνοντος τὴν φροντίδα τῆς ἐκτελέσεως. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἤρχισεν ἤδη λειτουργοῦσα (περίπτωσις παραβιάσεως ἐν Κύπρῳ), ἀντιθέτως τὸ Δικαστήριον δὲν συνεστήθη εἰσέτι.

Δέον νὰ παρατηρηθῇ ὅτι τὰ οἰκογενειακὰ δικαιώματα προστατεύονται λίαν περιωρισμένως ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Οἰκουμενικὴν Διακήρυξιν καὶ τὰ κοινωνικὰ δικαιώματα οὐδὲν ἀναφέρονται, πλὴν ὁμως ἡ διατύπωσις τῶν προστατευομένων δικαιωμάτων ἔχει τὴν μορφήν κανόνων δικαίου συγκεκριμένου χαρακτήρος καὶ ἐπιδικτικῶν ἐφαρμογῆς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον.

Ἀντιθέτως ἡ Σύμβασις παρουσιάζει σοβαρὰν πρόοδον ἐν συγ-

κρίσει πρὸς τὴν Διακήρυξιν διὰ τῆς προβλεπομένης διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς διαδικασίας κυρωτικοῦ χαρακτήρος. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔγκειται ἡ συμβολὴ τῆς ἐν λόγῳ Συμβάσεως εἰς τὸ θέμα τῆς προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ Σύμβασις συνεπληρώθη διὰ τοῦ ἐν Παρισίοις ὑπογραφέντος Πρωτοκόλλου τῆς 20 Μαρτίου 1952, τὸ ὁποῖον ἐπεξέτεινε τὴν προστασίαν εἰς τὰ δικαιώματα τῆς παρουσίας, τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς προσφυγῆς εἰς ἐκλογὰς κατὰ τακτὰς περιόδους. Ἡ Ἑλλάς κατὰ τὴν ὑπογραφὴν διετύπωσε ρητὴν ἐπιφύλαξιν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀναφερομένην εἰς τὸ δικαίωμα τῆς Παιδείας φράσιν : «φιλοσοφικαὶ δοξασαί», τὴν ἔννοιαν τῆς ὁποίας κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιφύλαξιν καλεῖται νὰ συμπληρώσῃ καὶ νὰ ἐρμηνεύσῃ ἡ ἑλληνικὴ ἔννομος τάξις.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ Σύμβασις ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον βῆμα, περιφερειακοῦ χαρακτήρος, διὰ τὴν ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων τῆς Διακηρύξεως.

Ἡ ἰδέα τῆς διεθνοῦς προστασίας τοῦ ἀνθρώπου, διακηρυχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Χάρτου τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ διατυπωθεῖσα εἰς τὸν Χάρτην τοῦ Ο.Η.Ε. ὡς θεμελιώδης προϋπόθεσις τῆς διατηρήσεως τῆς εἰρήνης, περιλαμβάνεται ἤδη καὶ εἰς τὰς διαφόρους περιφερειακὰς ὁργανώσεις, ἰδίως τῆς Παναμερικανικῆς Ἑνώσεως καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Συμβουλίου, εἰς τὸ καταστατικὸν τοῦ ὁποίου ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι προϋπόθεσις εἰσδοχῆς ἐνὸς μέλους εἶναι ἡ ἀποδοχὴ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν διατάξεων περὶ προστασίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ τήρησις τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν. (Ἡ αὐτὴ βάση ἀναγνωρίζεται εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑνωσιν, τὴν Κοινότητα Ἀνθρακος καὶ ἐμμέσως εἰς τὸ Ἀτλαντικὸν Σύμφωνον).

Τὰ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπόμενα δικαιώματα εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

Α) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος.— «Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ Νόμου. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουσιν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των.—Μόνον πολῖται Ἕλληνες εἶναι δεκτοὶ εἰς ὄλας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων.—Πολῖται εἶναι ὅσοι ἀπέκτησαν ἢ ἀποκτήσωσι τὰ προσόντα τοῦ πολίτου κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.—Εἰς πολίτας Ἕλληνας τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεις οὔτε ἀπονέμονται, οὔτε ἀναγνωρίζονται.—Πᾶς Ἕλλην δυνάμενος φέρειν ὄπλα ὑποχρεοῦται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἄμυναν κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων». (Ἄρθρ. 3).

1. Ἡ ἰσότης ἀποτελεῖ τὸ ἰδεολογικὸν βᾶθρον τῆς συγχρόνου δημοκρατίας, διακηρύσσεται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ περιελήφθη ἔκτοτε εἰς ὅλα τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα, νοεῖται δὲ ὡς ἴση συμπεριφορὰ τοῦ Κράτους πρὸς τοὺς πολίτας καὶ τούτων ἔναντι τοῦ Κράτους.

Ἡ ἰσότης εἶναι νομική, δηλ. ἰσότης δικαίου ἐνώπιον τοῦ νόμου καὶ ἰσότης τοῦ νόμου, δηλ. ἴσον δίκαιον δι' ὅλους. Συνεπῶς τὸ Σύνταγμα ἀπαγορεύει ὄχι μόνον τὴν ἄνισον ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου, ἀλλὰ κατ' ἀρχὴν καὶ τὴν ἄνισον ρύθμισιν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, ἦτοι ὁ τελευταῖος α) δὲν δικαιούται νὰ θεσπίζη κανόνας εἰδικούς δι' ὠρισμένην κατηγορίαν ἀτόμων ἢ νὰ μεταχειρίζεται δυσμενῶς ὠρισμένα πρόσωπα· β) ἐξαιρέσεις προβλέπονται ἔνεκα σοβαρῶν λόγων, ὑπαγομένων εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς Δικαιοσύνης γ) χωρὶς πάντως νὰ δύναται νὰ ὑπερβληθοῦν «ἀκραῖα τινὰ ὄρια» συνιστῶντα ὑπέρβασιν ἢ κατάχρησιν ἐξουσίας.

Ἡ ἄρνησις τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ Κράτους Δικαίου καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς ἀληθῶς δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Ἡ ἰσότης ἐπεκτείνεται, πέραν τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς Δικαιοσύνης μεταξὺ κράτους καὶ ἰδιωτῶν, ὡς διαδίκων, καὶ μεταξὺ τῶν φύλων, μὲ ὠρισμένας ἐξαιρέσεις.

2. Ἡ ἀρχὴ τῆς φορολογικῆς ὑποχρέωσεως περιλαμβάνει α) τὴν καθολικότητα τοῦ φόρου καὶ β) εἰδικὸν κριτήριον κατανομῆς τῶν δημοσίων βαρῶν. Συνεπῶς ἀπαγορεύεται ἡ ἄνισος ἐφαρμογὴ φορολογικῶν νόμων, ἡ ἀπαλλαγὴ ὠρισμένων προσώπων, ἡ αὐθαίρετος ἐπιβολὴ ἢ εἴσπραξις φόρων καὶ ἐπιβάλλεται ἡ «ἀναλόγως τῶν δυνάμεων» ἐνὸς ἐκάστου συμμετοχὴ εἰς τὰ φορολογικὰ βάρη πρὸς ἐπίτευξιν ἐξισώσεως τῶν θυσιῶν.

3. Ἀπαγορεύεται ἡ χορήγησις ἢ ἀναγνώρισις τίτλων, κληρονομικῶ δικαιώματι, οὐχὶ ὁμῶς ἡ ἀπονομὴ τιμῆς ἢ βαθμοῦ ἢ καὶ παρασῆμων.

4. Τὰ τῆς ἰθαγενείας, ὡς θεσμοῦ νομικοῦ μεταξὺ κράτους καὶ ἀτόμου, ρυθμίζονται, ὡς ἀνωτέρω, ὑπὸ τῶν νόμων τῆς Πολιτείας, ἀλλ' ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς διεθνοῦς νομιμότητος.

5. Ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωσις ἀποτελεῖ δικαίωμα διὰ πάντα Ἕλληνα πολίτην, καὶ τοῦτο διότι ἡ ἄμυνα τῆς πατρίδος ἀποτελεῖ τιμὴν. Ἐφαρμόζεται βεβαίως ἐπὶ τῶν δυναμένων νὰ φέρουν ὄπλα.

Πᾶς Ἕλλην ὀφείλει νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν στρατὸν αὐτοπροσώπως. Ἡ ὑπηρεσία εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἀπὸ τοῦ 21 μέχρι τοῦ 50 ἔτους.

Ἡ στράτευσις λαμβάνει χώραν βάσει τοῦ στρατολογικοῦ πίνακος. Ἀποκλείονται αὐτῆς οἱ καταδικασθέντες εἰς ἐγκληματικὴν ποινὴν.

6. Τὸ δικαίωμα τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰς δημοσίας λειτουργίας ἀνήκει κατ' ἀρχὴν εἰς τοὺς Ἕλληνας πολίτας, εἴτε ἐκ γενετῆς εἴτε ἐκ πολιτογραφήσεως ἢ ἄλλου τρόπου. Ἐπίσης καὶ εἰς τὰς γυναῖκας, πλὴν τῶν βάσει ἐιδικῶν νόμων προβλεπομένων ἐξαιρέσεων.

Κατ' ἐξαιρέσιν καὶ βάσει ἐιδικῆς διατάξεως δύναται καὶ ἄλλοδαπὸς νὰ καταλάβῃ δημόσιον λειτούργημα, καὶ τοῦτο ὡσάκις ἡ Πολιτεία κρίνει ὅτι ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ δημόσιον συμφέρον.

Β) Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία. — Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ πάσης φύσεως προσωπικῆς ἐξαρτήσεως καὶ δουλείας καὶ εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 13 πάντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἀπολαύουσιν ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας των, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος, θρησκείας καὶ γλώσσης. Ἐξαιρέσεις ἐπιτρέπονται εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου. Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης προστατεύονται καὶ οἱ ἄλλοδαποί, τὸ δὲ Διεθνὲς Δίκαιον καθίσταται ἄμεσος πηγὴ τοῦ συνταγματικοῦ ἐν Ἑλλάδι δικαίου.

Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία ἐξασφαλίζεται περαιτέρω διὰ τῶν ἐγγυήσεων ὡς πρὸς τὴν διώξιν, σύλληψιν, φυλάκισιν, περιορισμὸν κλπ. Οὐχὶ αὐθαιρέτως ἡ Διοικήσις δύναται νὰ προβῇ εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀλλὰ μόνον εἰς ἐκτέλεσιν ἐιδικῶν περὶ τούτου νόμων (κατὰ τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ Συντάγματος): «Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος· οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ἢ ἄλλως πῶς περιορίζεται εἰμὴ ὁπόταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὁρίζει». Οὕτω προστατεύεται ἡ φυσικὴ ἢ ἡ σωματικὴ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐλευθερία κινήσεως ἡμεδαπῶν καὶ ἄλλοδαπῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σύλληψιν καὶ τὴν φυλάκισιν, προβλέπονται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος περαιτέρω ἐγγυήσεις ὡς πρὸς τὰς ἐνδεχομένας αὐθαιρέσις τῶν Διοικητικῶν ὀργάνων ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν τήν τοιαύτην σύλληψιν καὶ φυλάκισιν προβλεπόντων νόμων. Αἱ ἐγγυήσεις αὗται συνίστανται κυρίως εἰς τὸ ὅτι πᾶσα σχετικὴ πρὸς τὴν σύλληψιν καὶ τὴν φυλάκισιν ἐνέργεια τῶν διοικητικῶν ὀργάνων τελεῖ ὑπὸ τὸν αὐστηρὸν ἔλεγχον τῆς ἀνεξαρτήτου δικαστικῆς ἐξουσίας. Οὕτω κατὰ τὸ ἄρθρ. 5 τοῦ Συντάγματος: Ἐξαιρουμένου τοῦ αὐτοφώρου ἐγκλήματος, οὐδεὶς (ἄχι μόνον οἱ Ἕλληνες) συλλαμβάνεται οὐδὲ φυλακίζεται ἄνευ ἢ τ ι ο λ ο γ η μ ἔ ν ο υ δ ι κ α σ τ ι κ ο ὁ ἔ ν τ ἄ λ μ α τ ο ς, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κοινοποιηθῇ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλακίσεως. Ὁ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἢ

δι' εντάλματος συλλήψεως κρατηθείς προσάγεται εις τόν αρμόδιον άνακριτήν άνευ τινός άναβολής, τό βραδύτερον δέ εντός είκοσι τεσσάρων ώρων άπό της συλλήψεως, άν δέ ή σύλληψις έγένητο έκτός της έδρας τοϋ άνακριτοϋ, εντός τοϋ άπολύτως άναγκαίου πρός μεταγωγήν χρόνου. Ο άνακριτής όφείλει εντός τριών τό πολύ ήμερών άπό της προσαγωγής είτε ν' άπολύση τόν συλληφθέντα είτε νά έκδώση κατ' αύτοϋ ένταλμα φυλακίσεως. Η προθεσμία αύτη παρατείνεται μέχρι πέντε ήμερών αίτήσει τοϋ προσαχθέντος ή έν περιπτώσει άνωτέρας βίας, βεβαιουμένης άμέσως δι' άποφάσεως τοϋ αρμοδίου δικαστικοϋ συμβουλίου. Παρελθούσης άπράκτου έκάτερας τών προθεσμιών τούτων, πäs δεσμοφύλαξ ή άλλος έπιτετραμμένος τήν κράτησιν τοϋ συλληφθέντος, είτε πολιτικός ύπάλληλος είτε στρατιωτικός, όφείλει ν' άπολύση αύτόν παραχρήμα. Οι παραβάται τών άνωτέρω διατάξεων τιμωροϋνται επί παρανόμω κατακρατήσει, ύποχρεοϋνται δέ εις τε τήν άνόρθωσιν πάσης ζημίας προσγενομένης εις τόν παθόντα καί προσέτι εις Ικανοποίησιν αύτοϋ διά χρηματικοϋ ποσοϋ, ως ό νέος νόμος όρίζει. Διά νόμου όρίζονται τό άνώτατον όριον προφυλακίσεως καί ή άποζημίωσις.

Επί τών πολιτικών έγκλημάτων δύναται πάντοτε τό συμβούλιον τών πλημμελειοδικών, τή αίτήσει τοϋ προφυλακισθέντος, νά έπιτρέψη τήν άπόλυσιν τούτου επί έγγυήσει όριζομένη διά δικαστικοϋ βουλεύματος, έναντίον τοϋ όποίου έπιτρέπεται άνακοπή. Ουδέποτε επί τών έγκλημάτων τούτων ή προφυλάκισις δύναται νά παραταθῆ πέραν τών τριών μηνών (Άρθρ. 6). Δέον νά σημειωθῆ ότι ένταυθα δέν γίνεται διάκρισις μεταξύ άπλών καί συνθέτων πολιτικών έγκλημάτων. Έρμηνευτική δήλωσις της άνωτέρω διατάξεως άναφέρει ότι οϋδόλως άποκλείεται εις τό μέλλον είσαγωγή γενικών ή ειδικών νόμων, καταργούντων ή περιοριζόντων τήν προφυλάκισιν ή καθιστώντων τήν επί έγγυήσει άπόλυσιν ύποχρεωτικήν διά τόν δικαστήν. Η προβλεπομένη τρίμηνος προθεσμία περιλαμβάνει καί τό στάδιον της άνακρίσεως καί τό στάδιον της ένώπιον τών συμβουλίων διαδικασίας.

Η προσωπική έλευθερία προστατεύεται έπίσης διά της διατάξεως τοϋ άρθρ. 7 τοϋ Συντάγματος, καθ' ήν: «Άδίκημα δέν ύπάρχει οϋτε ποινή έπιβάλλεται άνευ νόμου Ισχύοντος πρὸ της τελέσεως της πράξεως». Βαρυτέρα ποινή οϋδέποτε έπιβάλλεται μετά τήν τέλεισιν της πράξεως. Οϋτω: α) δέν έπιβάλλεται ποινή έκ τών ύστέρων, β) δέν δύναται τό άδίκημα νά έπισύρη ποινήν σοβαρωτέραν της προβλεπομένης κατά τήν τέλεισιν καί γ) δύναται έκ τών ύστέρων νά θεσπισθῆ έλαφροτέρα ή νά καταργηθῆ. Δέν δύναται κατά ταϋτα ή Διοίκησις νά δημιουργῆ τās άντικειμενικάς προϋποθέσεις έγκλήμα-

τος αὐθαιρέτως. Αὗται μόνον διὰ νόμου προγενεστέρου τῆς διαπραχθείσης ἐγκληματικῆς πράξεως δύνανται νὰ ὀρισθοῦν. Τὴν προστασίαν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας συμπληροῦν αἱ ἑξῆς διατάξεις : « Δικαστικά Ἐπιτροπαὶ καὶ ἔκτακτα Δικαστήρια, ὑφ' οἰονδήποτε ὄνομα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συστηθῶσι, ἀφοῦ τὰ τακτικά Δικαστήρια παρῶσι αἰάζουν τὰς ἀναγκαίας ἐγγυήσεις »· καὶ « Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρά τοῦ νόμου ὀρισμένου εἰς αὐτὸν Δικαστοῦ » (Ἄρθρ. 8). Βεβαίως τοῦτο δὲν ἰσχύει εἰς περίπτωσιν καταστάσεως πολιορκίας.

Τὸ ἄρθρον 18 ὀρίζει ὅτι αἱ βάσανοι καὶ ἡ γενικὴ δήμευσις ἀπαγορεύονται. Ὁ πολιτικὸς θάνατος καταργεῖται. Ἡ θανατικὴ ποινὴ ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων, ἐκτὸς τῶν συνθέτων, καταργεῖται. Ἐπίσης τὸ ἄρθρον 19 ὀρίζει ὅτι οὐδεμίᾳ προηγουμένη ἄδεια ἀπαιτεῖται πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς δίκην τῶν δημοσίων καὶ δημοτικῶν ὑπαλλήλων διὰ τὰς περὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀξιοποίνους πράξεις αὐτῶν. Ἐξαιροῦνται οἱ ὑπουργοί, οἱ ὁποῖοι ὑπάγονται εἰς εἰδικὴν διαδικασίαν.

Ἐν τῇ προσωπικῇ ἐλευθερίᾳ περιλαμβάνονται καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐπαγγέλματος, ἡ ἐλευθερία τῆς οικονομικῆς δράσεως (περιορισμοὶ αὐτῆς πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον), ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας (προστασία ἐργαζομένων ὡς ρητῶς ἀναφέρει τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 ὁμοῦ μὲ ἄλλα δικαιώματα).

Οἱ περιορισμοὶ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας εἶναι διαφόρων εἰδῶν, προέρχονται δὲ ἐκ λόγων ἀσφαλείας, δημοσίου συμφέροντος, ὑγειονομικῆς προστασίας, ἀστυνομίας ἡθῶν. Εἰδικῶς ἢ ἀπέλασις καὶ ἡ ἐκτόπισις ἀναφέρονται εἰς λόγους δημοσίας τάξεως.

Ἡ οικονομικὴ ἐλευθερία, ἂν καὶ μὴ ρητῶς μνημονευομένη, ἀφορᾷ τὴν ἐλευθερίαν τῶν συμβάσεων, τῆς ἀσκήσεως τῶν ἐπαγγελμάτων, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐπίσης ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας, ὡς κοινωνικοῦ καθήκοντος, προστατεύεται ὑπὸ τῆς συγχρόνου ἐννόμου τάξεως.

Γ) Τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ ἀσύλου κατοικίας ὑπὲρ παντὸς προσώπου (ἄρθρ. 12).— « Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἄσυλον. Οὐδεμίᾳ κατ' οἶκον ἔρευνα ἐνεργεῖται, εἰμὴ ὅτε καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει. Οἱ παραβάται τῶν διατάξεων τούτων τιμωροῦνται ἐπὶ κατὰ χρῆσιν τῆς ἐξουσίας τῆς Ἀρχῆς, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς πλήρη ἀποζημίωσιν τοῦ παθόντος καὶ προσέτι εἰς ἰκανοποίησιν αὐτοῦ διὰ χρηματικοῦ ποσοῦ ὡς ὁ νόμος ὀρίζει ». Ἡ κατοικία ἐνταῦθα λαμβάνεται ὑπὸ εὐρυτάτην ἔννοιαν καὶ ἀπαγορεύεται ἡ παραβίασις ἢ καὶ ἡ εἴσοδος ἄνευ συγκαταθέσεως, νοεῖται δὲ τοιαύτη πᾶν μέρος περιτοισμῆνον ἔνθα διαμένει τις εἴτε μονίμως εἴτε προσωρινῶς, δηλ. κατάλυμα, οἰκοδομημένος ἢ μὴ χῶρος, ἀτομικὸς ἢ οἰκογενειακός, πρόσκαι-

ρος ἢ συμπτωματικός, στέγη τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτός, τόπος ἐπαγγελματικός, δωμάτιον ξενοδοχείου. Ἐξαιροῦνται τὰ δημόσια μέρη.

Δ) Ἐλευθερία τῆς πνευματικῆς κινήσεως καὶ ἐκδηλώσεως.—Εἰς αὐτὴν περιλαμβάνονται ἡ ἐλευθερία τῆς γνώμης καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου. Ἐκαστος (ὄχι μόνον οἱ Ἕλληνες) δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμοὺς του τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Τύπος δὲν εἶναι μόνον αἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικά, εἶναι καὶ πᾶν μέσον διὰ τοῦ ὁποίου μηχανικῶς ἢ χημικῶς πολλαπλασιάζονται ἀντικείμενα, ἐφ' ὧν εὐρίσκεται ἀναγεγραμμένη, ἀπεικονισμένη ἢ καθ' οἴονδῆποτε τρόπον ἀποκρυσταλλωμένη γνώμη τις ἢ στοχασμὸς (π.χ. λιθογραφία, φωτογραφία, μετάλλια κλπ.). Ὡς πρὸς τὸν κινηματογράφον μᾶλλον πρόκειται περὶ ἀντικειμένου ὑπαγομένου εἰς τὰς περὶ θεατρικῶν παραστάσεων διατάξεις ἄρθρ. 14 Συντάγματος. «... Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος...». Συστήματα περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς, τὸ προληπτικὸν καὶ ἰδίᾳ ἡ λογοκρισία. Τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ ἐλέγχου ρητῶς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀπαγορεύεται, ἄρθρ. 14: «... Ἡ λογοκρισία ὡς καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέτρον ἀπαγορεύεται...» «... Ἀπαγορεύεται ὡσαύτως ἡ κατάσχεσις ἐφημερίδων ἢ ἄλλων ἐντύπων διατριβῶν (ἄρα φωτογραφιῶν, εἰκόνων κλπ. ἐπιτρέπεται) ... πρὸ τῆς δημοσιεύσεως...». Ἀντίθετον εἶναι τὸ κατασταλτικὸν σύστημα περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου τὸ συνιστάμενον εἰς τὴν ἐκ τῶν ὑστέρων ληψιν περιοριστικῶν μέτρων. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰς ἄλλας ἐντύπους διατριβὰς ἀπαγορεύεται κατ' ἀρχὴν καὶ ἡ μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν κατάσχεσις αὐτῶν (ἄρθρ. 14 Σ.) «... εἴτε μετ' αὐτὴν» (τὴν δημοσίευσιν) «... Ἐπιτρέπεται κατ' ἐξαιρέσιν ἡ κατάσχεσις μετὰ τὴν δημοσίευσιν ἕνεκα προσβολῆς: α) κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας· β) κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ Βασιλέως, τοῦ Διαδόχου, συζύγου καὶ τέκνων αὐτῶν ἢ ἀσέμνων δημοσιευμάτων προσβαλλόντων καταφανῶς τὴν δημοσίαν αἰδῶ, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένας περιπτώσεις· γ) ἐὰν τὸ περιεχόμενον τοῦ δημοσιεύματος κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου εἶναι φύσεως τοιαύτης ὥστε ν' ἀποκαλύπτωνται στρατιωτικὰ μυστικά, νὰ στρέφεται κατὰ τῆς ἐθνικῆς ἀκεραιότητος ἢ νὰ ἀποτελῇ πρόκλησιν διαπράξεως ἐσχάτης προδοσίας...». Πάντως ὁ εἰσαγγελεὺς ὀφείλει ἐντὸς 24 ὥρων νὰ ὑποβάλλῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ συμβούλιον, τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἀποφανθῇ καὶ αὐτὸ ἐντὸς 24 ὥρων. Ἀνακοπὴ τοῦ βουλεύματος ἐπιτρέπεται εἰς μόνον τὸν δημοσιεύσαντα τὸ κατασχεθέν. Μετὰ τρεῖς καταδίκας τὸ δικαστήριον δύναται νὰ διατάξῃ τὴν προσωρινὴν ἢ ὀριστικὴν παῦσιν, ἐνίοτε δὲ καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς

ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος. Ἀπαγορεύεται ἡ ἐπὶ δεκαετίαν χρῆσις τοῦ τίτλου παυθείσης ἐφημερίδος. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκδοσιν ἐφημερίδος τὸ Σύνταγμα προβλέπει τὸν ἕξῃς περιορισμόν: Εἰς μόνον πολίτας Ἑλληνας μὴ ἐστερημένους τῶν πολιτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων ἐπιτρέπεται ἡ ἔκδοσις ἐφημερίδων (ἄρθρ. 14). Ὁ περιορισμὸς αὐτὸς ἀφορᾷ τὴν ἔκδοσιν ἐφημερίδος, οὐχὶ δὲ ἀπλῶς τὴν ἐν ἐφημερίδι δημοσίευσιν ἄρθρου ἢ γνώμης. Τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου εἶναι αὐτόφωρα. Ὁ Νόμος θέλει ὀρίσει τὸν τρόπον τῆς διὰ τοῦ τύπου ἐπανορθώσεως τῶν ἀνακριβῶν δημοσιυμάτων, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰ προσόντα διὰ τὴν ἀσκήσιν τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος. Ἐπιτρέπονται κατασταλτικὰ μέτρα πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἐπικινδύνου εἰς τὸ ἦθος τῆς νεότητος φιλολογίας.

Αἱ προστατευτικαὶ περὶ τύπου διατάξεις δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν κινηματογράφων, δημοσίων θεαμάτων, ραδιοφωνίας καὶ ἄλλων παρεμφερῶν μέσων μεταδόσεως λόγου ἢ παραστάσεως.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι δημοσίευσίς κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Συντάγματος θεωρεῖται ὄχι ἀπλῶς ἡ ἐκτύπωσις, ἀλλὰ ἡ διανομή, πώλησις, καθὼς καὶ ἡ εἰς δημόσιον μέρος τοιχοκόλλησις ἢ ἔκθεσις παντὸς ἐντύπου. Τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου, ὡσάκις δὲν ἀφορῶσι τὸν ἰδιωτικὸν βίον, δικάζονται ὑπὸ τῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων. Ἡ συγκρότησις διὰ νόμου τοῦ Δικαστηρίου τούτου πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε ἡ πλειονοψηφία νὰ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἐνόρκων Δικαστῶν.

Συνεπῶς αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου διασφαλίζονται: α) διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως προληπτικῶν μέτρων, β) διὰ τῆς χρήσεως κατασταλτικῶν μέτρων συμφώνως τῷ νόμῳ, γ) διὰ τῆς καταστολῆς τῶν παρεκτροπῶν μόνον ὑπὸ τῆς Δικαιοσύνης καὶ δ) διὰ τῆς ἐκδικάσεως ὑπὸ τῶν ἐνόρκων τῶν ἀδικημάτων ὡσάκις ταῦτα δὲν ἀφορῶσι τὸν ἰδιωτικὸν βίον.

Ε) Τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν (ἄρθρ. 20).— Τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς καθ' ὁλονδὴποτε ἄλλον τρόπον ἀνταποκρίσεως εἶναι ἀπολύτως ἀπαραβίαστον. Κατὰ τὸ ἄρθρον 13 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 προεβλέπετο ρητῶς καὶ τὸ ἀπόρρητον τῶν τηλεγραφημάτων καὶ τηλεφωνημάτων. Οὕτω δὲν ἐπιτρέπεται ἀποσφράγισις πρὸς ὄφελος ὁλονδὴποτε ἢ δι' ὁλονδὴποτε λόγον, ἔστω καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Δικαιοσύνης. Ἀποσφραγισμένη ἐπιστολή δύναται νὰ κατασχεθῇ καὶ ν' ἀναγνωσθῇ. Τὸ ἀπόρρητον δὲν ἰσχύει δι' ἐπιστολὴν μὴ ταχυδρομηθεῖσαν, διότι ἡ προστασία παρέχεται λόγῳ τοῦ κρατικοῦ μονοπωλίου τῆς μεταφορᾶς. Ἐπίσης ἡ ἴδια ἀρχὴ

ἰσχύει καὶ εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, ἀκόμη καὶ ἐν καιρῷ πολέμου μεταξύ ἐμπολέμων καὶ οὐδετέρων.

ΣΤ) Ἡ ἐλευθερία ἐκπαιδεύσεως (ἄρθρ. 16).— Ἡ παιδεία τελοῦσα ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν τοῦ Κράτους ἐνεργεῖται δαπάνῃ αὐτοῦ ἢ τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις εἶναι ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους, παρέχεται δὲ δωρεάν ὑπὸ τοῦ Κράτους. Ὁ νόμος ὀρίζει τὰ ἔτη τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως, τὰ ὅποια δὲν δύνανται νὰ εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἑξ. Εἰς πάντα τὰ σχολεῖα ἢ διδασκαλῖα ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀγωγὴν, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν νέων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδεολογικῶν κατευθύνσεων τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα αὐτοδιοικοῦνται ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ κράτους. Ἡ διδασκαλῖα τῶν ἐπιστημονικῶν θεωριῶν εἶναι ἐλευθέρη, πάντως αὕτη δέον νὰ μὴ προσλαμβάνῃ προπαγανδιστικὸν χαρακτήρα. Ὁ καθηγητής, καθ' ὃ δημόσιος ὑπάλληλος, ὀφείλει πιστὸν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Πολιτείαν.

Ἐπιτρέπεται εἰς ἰδιώτας (κατόπιν ἀδείας) μὴ ἐστερημένους τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ εἰς νομικὰ πρόσωπα ἢ ἴδρυσις ἐκπαιδευτηρίων λειτουργούντων κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ κράτους. Συνεπῶς τὸ κράτος δὲν ἔχει τὸ μονοπώλιον τῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ τοῦτο διὰ νὰ διασφαλιστῆται ἡ ἐλευθερία τῆς πνευματικῆς κινήσεως καὶ γνώμης.

Ζ) Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκείας καὶ συνειδήσεως.— Τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ Συντάγματος πραγματεύεται τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς λατρείας.

Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς γνώμης, ἀλλ' ἐπεκτείνεται α) εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρως πίστεως καὶ τῆς μεταβολῆς αὐτῆς, β) τῆς θρησκευτικῆς ἐκδηλώσεως καὶ λατρείας κατ' οἶκον ἢ δημοσίᾳ, γ) τοῦ συνεταίριζεσθαι ἢ συνέρχεσθαι διὰ θρησκευτικούς σκοπούς, δ) τῆς θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 1^{ον} ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Πᾶσα δὲ ἄλλη γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλευθέρη καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων, ἀπαγορευομένου τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ πάσης ἄλλης ἐπεμβάσεως κατὰ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

Διὰ τοῦ ὄρου ἐπικρατοῦσα θρησκεία νοεῖται ἡ ἕκτασις τῆς θρησκείας ταύτης καὶ τὸ γεγονός ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ

κράτους. Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ὁ προσηλυτισμὸς εἰς βάρους τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ὡς πρὸς τὰ νέα θρησκευόμενα ἢ ἰδία πράξεις τιμωρεῖται ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου, ἐφόσον γίνεται διὰ βίας ἢ ἀπειλῶν.

Γνωστὴ θρησκεία σημαίνει φανεράν, ἔστω καὶ νεοφανῆ. Συνεπῶς ἕκαστος δύναται νὰ πρεσβεύῃ ὅποιανδήποτε θρησκεύμα. Εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως περιλαμβάνεται ὄχι μόνον ἡ ἐκδήλωσις τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποσιώπησις αὐτῶν. Ἐπίσης ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκείας καὶ τῆς λατρείας προϋποθέτει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταίριζεσθαι πρὸς θρησκευτικούς σκοπούς. Πάντα ταῦτα ἐπιτρέπονται ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μὴ προσβάλλωνται τὰ χρηστὰ ἥθη ἢ ἡ δημοσία τάξις. Πρὸς ἄσκησιν τῆς θρησκείας ἢ εἰσαγωγῆς νέας οὐδεμίας ἔγκρισις, ἀναγνώρισις ἢ ἄδεια ἀπαιτεῖται.

«Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει ἀναποσπᾶστως ἡνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς καὶ πάσης ἄλλῃς ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τηροῦσα ἀπαρασαλεύτως ὡς ἐκεῖναι τοὺς τε ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις. Εἶναι δὲ αὐτοκέφαλος, ἐνεργοῦσα ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλῃς ἐκκλησίας τὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Ἀρχιερέων. Οἱ λειτουργοὶ ὄλων τῶν ἀναγνωριζομένων θρησκειῶν ὑπόκεινται εἰς τὴν αὐτὴν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἐπιτήρησιν, εἰς ἣν καὶ οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας» (*Ἀρ. 2).

Διὰ τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ Συντάγματος α) κατοχυροῦνται συνταγματικῶς τὸ αὐτοκέφαλον τῆς Ἐκκλησίας, παρὰ τὴν δογματικὴν αὐτῆς ἐνότητά πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ β) κατοχυροῦνται οἱ ἱεροὶ ἀποστολικοὶ καὶ συνοδικοὶ κανόνες, οἱ ὅποιοι δὲν δύναται ν' ἀλλοιωθοῦν ἢ ν' ἀποδοθοῦν εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἄνευ προηγουμένης ἐγκρίσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἀντιθέτως ἡ Πολιτεία ρυθμίζει διὰ νόμων τὰ τῆς ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔχει δικαίωμα ἐπιτηρήσεως ἐπὶ τῶν λειτουργῶν ὄλων τῶν ἀνεγνωρισμένων θρησκειῶν.

Τέλος τὸ νέον Σύνταγμα ρητῶς ἀναφέρει διὰ πρώτην φοράν ὅτι οὐδεὶς δύναται ἕνεκα τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν πρὸς τὴν Πολιτείαν καθηκόντων ἢ ν' ἀρνηθῇ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων τῆς χώρας (χιλιασταί).

Οἱ ἐν Ἑλλάδι λειτουργοὶ τῶν ξένων θρησκευμάτων ὑπόκεινται εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιτήρησιν εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας.

Αί Ἰσραηλιτικαί καί Μουσουλμανικαί κοινότητες διέπονται ὑπὸ ἰδιαίτερας ἐκάστη νομοθεσίας, τελοῦσαι πάντως ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους. Εἰδικῶς τὰ τοῦ Οἰκογενειακοῦ καὶ Κληρονομικοῦ δικαίου αὐτῶν διέπονται ὑπὸ τοῦ ἰδίου των Ἐρησκευτικοῦ Δικαίου.

Εἰδικῶς τὰ προνόμια τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας προστατεύονται διὰ τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου τῆς 3 Φεβρουαρίου 1830, ἐπεκταθέντα καὶ εἰς τὰς Ἰονίους νήσους διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου 1866. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι πᾶσα μεταβολὴ ἢ ἐπέκτασις τῶν ἀνωτέρω προνομίων δὲν εἶναι νόμιμος, εἰμὴ μόνον κατόπιν συγκαταθέσεως τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας. Διὰ τῶν συνθηκῶν τῶν Σεβρῶν καὶ Λωζάννης (1920 - 1923), ἡ Ἑλλάς ὑπήχθη, διὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι μειονότητας, εἰς τὸ εἰδικὸν καθεστῶς προστασίας αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἀγίδα τῆς Κ.Τ.Ε.

✓ ζ) *Ἡ ἐλευθερία τοῦ συνέρχεσθαι καὶ τοῦ συνεταιρίζεσθαι.* Τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι συνίσταται εἰς τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκέντρωσιν πολλῶν προσώπων, προσωρινῶς πάντοτε καὶ ἄνευ ἰδρύσεως νομικοῦ τινος μεταξὺ αὐτῶν δεσμοῦ, πρὸς κοινὴν συζήτησιν ὑποθέσεων ἢ ἐκδήλωσιν κοινῶν φρονημάτων ἢ κοινὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικαίωματος τοῦ ἀναφέρεσθαι πρὸς τὰς ἀρχάς. Ἐνῶ τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι ἀφορᾷ συνάθροισιν προσώπων ἐχόντων νομικὴν σχέσιν πρὸς ἐπίτευξιν ὠρισμένου κοινοῦ σκοποῦ μὴ κερδοσκοπικοῦ.

Τὰ δικαιώματα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ τοῦ συνεταιρίζεσθαι θεωροῦνται πολιτικὰ δικαιώματα καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀναγνωρίζονται μόνον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Οἱ ἄλλοδαποὶ δὲν προστατεύονται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ("Ἀρθρ. 10 καὶ 11).

Α) Οἱ Ἕλληνες (ἄρα ὄχι οἱ ἄλλοδαποὶ) ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἡσύχως καὶ ἀόπλως. Μόνον εἰς τὰς δημοσίας συναθροίσεις (ὅπου δηλαδὴ, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται περὶ κλειστοῦ χώρου, εἶναι ἡ εἴσοδος εἰς πάντας ἐλευθέρᾳ) δύναται (ὄχι ὑποχρεοῦται) νὰ παρίσταται ἡ ἀστυνομία (τοιαύτας δηλ. συναθροίσεις δὲν δύναται ἡ ἀστυνομία ν' ἀπαγορεύσῃ καὶ οὔτε ν' ἀξιῶσῃ προηγουμένην ἄδειαν). Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ (μὴ κεκλεισμένους χώρους) συναθροίσεις δύνανται ν' ἀπαγορευθῶσιν ἂν ὡς ἐκ τούτων ἐπίκειται κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν. Ἄρα δι' αὐτάς ἀπαιτεῖται προηγουμένη ἄδεια.

Ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου αἱ συναθροίσεις διακρίνονται : α) Εἰς ἰδιωτικὰς, ὡσάκις γίνονται μεταξὺ προσώπων ἀτομικῶς προσκληθέντων, ἀποκλειομένου παντὸς ἄλλου, ὅποτε ταύτας ἡ ἀστυνομία δὲν δικαιούται ν' ἀπαγορεύσῃ, οὔτε νὰ παρευρεθῇ εἰς αὐτάς ἐνόσφ γίνονται ἡσύχως καὶ ἀόπλως, εἴτε αὗται γίνονται εἰς ἰδιωτικὸν χώ-

ρον κλειστόν ἢ ἀσκεπῆ ἀλλὰ περιτοιχισμένον (θέατρον, καφενεῖον, γήπεδον κλπ.).

β) Εἰς δημοσίας ἐν κλειστῷ χώρῳ ἢ ἀσκεπεῖ ἀλλὰ περιτοιχισμένῳ, ὅποτε ἐφαρμόζεται τὸ κατασταλατικὸν σύστημα, δηλ. ἡ ἀστυνομία δὲν δύναται μὲν ν³ ἀπαγορεύσει τὰς συναθροίσεις ταύτας, ἀλλὰ δικαιούται νὰ παρίσταται καὶ νὰ ἐπεμβαίνει ὡς ἂν ἐκδηλωθῶν ταραχαὶ καὶ

γ) Εἰς δημοσίας ἐν ὑπαίθρῳ, ὅποτε ἐφαρμόζεται τὸ προληπτικὸν σύστημα, δηλ. ἡ ἀστυνομία δύναται ἐκ τῶν προτέρων ν³ ἀπαγορεύσει ταύτας ἂν ἐπίκειται κίνδυνος διασαλεύσεως τῆς δημοσίας τάξεως.

Β) Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα (ἄρα ὄχι οἱ ἀλλοδαποὶ, ἐπιτρεπομένων δι' αὐτοὺς περιορισμῶν) τοῦ συνεταιρίζεσθαι τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ κράτους, οἵτινες ὅμως οὐδέποτε δύνανται νὰ ὑπαγάγῃσι τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς προηγουμένην τῆς κυβερνήσεως ἄδειαν. Συνεταιρισμὸς δὲν δύναται νὰ διαλυθῆ ἕνεκα παραβάσεως τῶν νόμων εἰμὴ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως. Τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ὑπαλλήλους νομικῶν προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου δύναται διὰ νόμου νὰ ὑποβληθῆ εἰς ὄρισμένους περιορισμούς.

Ἡ ἀπεργία εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους προσώπων καὶ ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου ἀπαγορεύεται (ἄρθρ. 11).

Τὸ δικαίωμα συνεπῶς τοῦ συνεταιρίζεσθαι διὰ πολιτικούς σκοποὺς ἢ ἄλλους πάντως μὴ κερδοσκοπικούς ἀνήκει μόνον εἰς Ἕλληνας. Αἱ ἀστικά καὶ ἐμπορικὰ ἐταιρεῖα διέπονται ὑπὸ τοῦ Α.Κ. καὶ δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὸ ἄρθρ. 11. Ἐκτὸς τῶν ἠθελημένων συνεταιρισμῶν δύνανται νὰ συσταθοῦν καὶ ἀναγκαστικοί. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 109 οἱ συνεταιρισμοί, γεωργικοὶ καὶ ἀστικοί, τελοῦσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ κράτους, μεριμνῶντος συστηματικῶς ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν. Ἑρμηνευτικὴ δὴλωσις τοῦ ἄρθρου τούτου καθορίζει ὅτι «ἡ κατὰ νόμον σύστασις ἀναγκαστικοῦ συνεταιρισμοῦ δὲν ἀντιβαίνει, ὡς τοιαύτη, εἰς τὸ Σύνταγμα». Οὕτω λήγει πᾶσα ἐπ' αὐτοῦ ἀμφισβήτησις.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 11 γίνεται διάκρισις μεταξὺ δικαιώματος συνεταιρισμοῦ καὶ δικαιώματος ἀπεργίας. Τὸ πρῶτον ἀνήκει εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας πολίτας· εἰδικῶς διὰ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, οἵτινες δύνανται νὰ συνεταιρισθῶσιν διὰ τὰς οἰκονομικὰς αὐτῶν ἐπιδιώξεις ἔναντι τοῦ κράτους, τὸ Σύνταγμα προβλέπει τὴν δυνατότητα τῆς θεσπίσεως, διὰ νόμου, ὄρισμένων περιορισμῶν. Τὸ δεύ-

τερον ρητῶς ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, καθόσον ἡ φύσις τῆς σχέσεως τούτων πρὸς τὸ Κράτος ἐπιβάλλει τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας.

Συνεπῶς, πλὴν τῆς ἐξαιρέσεως ταύτης, πᾶσα ἄλλη διάταξις ἀπαγορεύουσα τὴν ἀπεργίαν εἶναι ἀντισυνταγματική.

✓ η) *Προστασία τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἐλευθερία τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως.* Οὐδείς στερεῖται τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, εἰμὴ διὰ δημοσίαν ὠφέλειαν προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅτε καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσει, πάντοτε δὲ προηγουμένης πλήρους ἀποζημιώσεως. Ἡ ἀποζημιώσις ὀρίζεται πάντοτε ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Ἐν ἐπειγούσῃ δὲ περιπτώσει δύναται καὶ προσωρινῶς νὰ ὀρισθῇ δικαστικῶς μετ' ἀκρόασιν ἢ πρόσκλησιν τοῦ δικαιοῦχου, ὅστις δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ εἰς παροχὴν ἀναλόγου ἐγγυήσεως, καθ' ὃ τὸν τρόπον ὀρίσει ὁ νόμος. Πρὸ τῆς κατοβολῆς τῆς ὀριστικῆς προσωρινῶς ὀρισθείσης ἀποζημιώσεως διατηροῦνται ἀκέραια πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ ἰδιοκτῆτου, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς καταλήψεως (ἄρθρ. 17).

Ἐν τῷ ὄρῳ ἰδιοκτησία νοεῖται καὶ ἡ κινητὴ καὶ συνεπῶς πάντα τὰ ἐπὶ ἀκινήτων καὶ κινητῶν ἐμπράγματα δικαιώματα. Τὰ ἐνοχικὰ δικαιώματα δὲν προστατεύονται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα.

Ἡ ἰδιοκτησία, ἀπὸ δικαίωμα ἱερὸν, ἀπαραβίαστον καὶ ἀπαράγραπτον, εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν μετεβλήθη εἰς κοινωνικὴν λειτουργίαν.

Ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης προστατεύει τὴν μετάθεσιν εἰς ἄλλον τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, τὴν ἔκτασιν τοῦ ὁποῦ καθορίζει ἐκάστοτε ὁ κοινὸς νομοθέτης.

Τὸ ἴδιον ἄρθρον ἀναφέρει ὅτι εἰδικοί νόμοι κανονίζουν εἰς τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διαθέσεως τῶν μεταλλείων, ὄρυχείων, ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν, λαματικῶν, ρεόντων καὶ ὑπογείων ὑδάτων. Ἐπίσης διὰ νόμου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἰχθυοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ μεγάλων λιμνῶν. Τέλος εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν εἰς τῶν ἐπιτάξεων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως, ἢ πρὸς θεραπείαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ ὑγίαν. Οὕτω προσβολὴ τοῦ δικαιώματος τούτου προκύπτει ἐκ τῆς ἐπιτάξεως κινητῶν, ἀκινήτων ἢ καὶ ὑπηρεσιῶν.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα, ἵνα στερηθῇ τις τοῦ δικαιώματος τῆς ἰδιοκτησίας πρέπει: α) νὰ πρόκειται περὶ δημοσίας ὠφελείας. Ἡ ἔννοια αὕτη εἶναι ρευστὴ καὶ προσδιορίζεται ἐκάστοτε ἐκ τῆς ἀποστολῆς

του κράτους πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, β) νὰ ὀρίζῃ ὁ νόμος τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐθνικῆς ὠφελείας, γ) πρὸ τῆς καταλήψεως νὰ χορηγηθῇ ἀποζημίωσις εἰς τὸν δικαιοῦχον καὶ δ) ἡ ἀποζημίωσις νὰ ὀρισθῇ ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων.

Ἡ συνταγματικὴ αὕτη προστασία τῆς ἰδιοκτησίας καθίστα διὰ λόγους οἰκονομικοὺς ἀνέφικτον τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀκτημόνων, διὰ τοῦτο εἰς τὰς μεταβατικὰς διατάξεις αὐτοῦ περιελήφθη τὸ ἄρθρ. 104, τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει τὴν ἀπαλλοτριώσιν μεγάλων ἐκτάσεων γαιῶν πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν καὶ τῶν ἀκτημόνων μικρῶν κτηνοτρόφων, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ Ν.Δ. ὑπ' ἀριθ. 2185/1952.

Κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἄρθρ. 17 τοῦ Συντάγματος χωρεῖ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις: α) διὰ τὰ πέραν τῶν πεντακοσίων αὐτοκαλλιεργουμένων στρεμμάτων ἢ διακοσίων πεντήκοντα μὴ αὐτοκαλλιεργουμένων καὶ τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς φυσικά ἢ νομικά πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου ἀσκεπῶν ἐκτάσεων δι' ἕκαστον ἰδιοκτήτην ἢ συνιδιοκτήτην· β) διὰ τὰς ἐκτάσεις πάσης φύσεως ἀνηκούσας εἰς πρόσωπα δημοσίου δικαίου, πλὴν ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς εὐαγῆ ἰδρύματα προσηκόντως ἀποδεδειγμένου τοῦ χαρακτήρος αὐτῶν· γ) διὰ κτηνοτροφικὰς ἐκτάσεις πέραν τῶν χιλίων στρεμμάτων ἢ ἐφόσον ὁ ἰδιοκτήτης εἶναι κτηνοτρόφος διὰ τὰς ἐκτάσεις πέραν τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ κατὰ τὰ ἔτη πρὸ τοῦ 1940.

Ἡ ἀποζημίωσις ὀρίζεται εἰς μεταλλικὰς δραχμὰς διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ, οὐδέποτε μικροτέρα τοῦ ἐνὸς τρίτου τῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου κτήματος κατὰ τὸν χρόνον τῆς καταλήψεως. Διὰ νόμου ἐκδιδομένου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. Τέλος ἐπιτρέπεται κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἄρθρ. 17 τοῦ Συντάγματος ἢ νομοθετικὴ ρύθμισις ἀγροληψιῶν, ἐδαφονομικῶν βαρῶν καὶ γενικῶς ἰδιορρύθμων ἐμπραγμάτων σχέσεων.

Οὕτω βάσει τῶν ἀνωτέρω διὰ τὴν ἀπαλλοτριώσιν δὲν ἀπαιτοῦνται: α) ἀπόδειξις δημοσίας ὠφελείας, β) πλήρης ἀποζημίωσις καὶ γ) προκαταβολὴ τῆς ἀποζημιώσεως ταύτης.

Τὸ Ν.Δ. ὑπ' ἀριθ. 2185/1952 περιώρισεν εἰς τὸ ἕν τρίτον τῆς ἀξίας τοῦ κτήματος τὴν ἀποζημίωσιν εἰς ὁμόλογα πρὸς τόκον 6⁰/₁₀ ἐξοφλητέα εἰς εἴκοσιν ἔτη. Ὡς πρὸς τὰ κτήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ὑπεγράφη σύμβασις μεταξὺ κράτους καὶ Ἐκκλησίας, ἡ ὁποῖα ἐρρύθμισε τὸ ὄλον ζήτημα. Ἡ Ἐκκλησία παρεχώρησε τὰ ⁴/₅ τῶν καλλιεργησίμων γαιῶν καὶ τὰ ²/₃ τῶν βοσκοτόπων αὐτῆς, συνολικῆς ἀξίας περίπου 100 δισεκατομμυρίων δραχμῶν. Ἐναντι τούτων τὸ κράτος κατέβαλε δεκαπέντε δισεκατομμύρια εἰς τρεῖς ἐτησίας.

δόσεις, τὰ δὲ ὑπόλοιπα συνεψηφίσθησαν διὰ τῆς παραχωρήσεως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀκινήτων ἀνηκόντων εἰς τὸ Κράτος.

Μεταξὺ τῶν μεταβατικῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος ὑπάρχουν δύο ἄρθρα τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν προστασίαν τῆς περιουσίας.

Οὕτω τὸ ἄρθρ. 106 ἀναφέρει ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβολὴ τοῦ περιεχομένου ἢ τῶν ὄρων τῆς διαθήκης ἢ δωρεᾶς κατὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἢ κοινωφελούς σκοποῦ διατάξεις αὐτῆς. Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται διὰ νόμου ἢ διάθεσις τοῦ διατιθεμένου ἢ δωρουμένου πρὸς ἄλλον παρεμφερῆ σκοπόν, ὅταν ἡ θέλησις τοῦ δωρητοῦ ἢ διαθέτου ἀποβαίνῃ ἀπολύτως ἀπραγματοποίητος. Οὕτω κατοχυροῦται ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου.

Ἐπίσης τὸ ἄρθρ. 112 διὰ νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν μετὰ τὸν πόλεμον ἀνασυγκρότησιν τῆς χώρας, ἀναφέρει ὅτι διὰ νόμου ἐφ' ἅπαξ ἐκδιδομένου θέλει ρυθμισθῆ ἡ προστασία τῶν ἐκ τῆς ἄλλοδαπῆς εἰσαγομένων πρὸς τοποθέτησιν εἰς τὴν χώραν κεφαλαίων. Ὅντως τοιοῦτος προστατευτικὸς νόμος ἐψηφίσθη τὸν Μάϊον τοῦ 1953.

θ) *Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι.* Τὸ ἄρθρ. 9 λέγει ὅτι ἕκαστος ἢ και πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουσι τὸ δικαίωμα, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ κράτους, ν' ἀναφέρωνται ἐγγράφως πρὸς τὰς ἀρχάς, ὑποχρεωμένους εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἔγγραφον ἀπάντησιν πρὸς τὸν ἀναφερόμενον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Μόνον μετὰ τὴν τελικὴν ἀπόφασιν τῆς πρὸς ἡν ἡ ἀναφορὰ ἀρχῆς καὶ τῆ ἀδεία αὐτῆς ἐπιτρέπεται ἡ ζήτησις εὐθυνῶν παρὰ τοῦ ὑποβαλόντος τὴν ἀναφορὰν διὰ παραβάσεις ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσας.

Ἐρμηνευτικῶς δηλοῦται ὅτι ἀναφραὶ νοεῖται ἡ προσφυγὴ πρὸς ἀρμοδίαν ἀρχὴν, οὐχὶ δὲ ἡ αἴτησις πληροφοριῶν, διὰ τὴν παροχὴν τῶν ὁποίων πάντως εἶναι ἠθικῶς ὑπεύθυνος ἐκάστη ἀρχή.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι πρὸς τὰς ἀρχάς κοσμίως καὶ ἀξιοπρεπῶς καὶ ἡ ὑποχρέωσις τῶν ἀρχῶν πρὸς ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἀπάντησιν.

Εἰς τὰ μεταπολεμικὰ συντάγματα, πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔλκουν τὴν καταγωγὴν τῶν ἀπὸ τὴν Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τοῦ Πολίτου τοῦ 1789, κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν ἐν Γαλλίᾳ περίοδον, ἀναγνωρίζουν καὶ νέαν κατηγορίαν δικαιωμάτων καλουμένων «κοινωνικὰ δικαιώματα». Οὕτω τὸ Γαλλικὸν Σύνταγμα τοῦ 1946 ἀναγνωρίζει ἐπὶ πλεόν τὴν ἰσότητά τῶν φύλων, τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ἐργασίαν, τὴν προστασίαν τῆς οἰκογενείας, τῆς μητρότητος, τοῦ γήρατος, κτλ. Ἰδιαιτέρα προσοχὴ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κοινωνι-

κῶν δικαιωμάτων παρατηρεῖται εἰς τὰ συντάγματα τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν, π.χ. τὸ νέον Σύνταγμα τῆς Γιουγκοσλαβίας τῆς 12 Ἰανουαρίου 1953 περιλαμβάνει σειρὰν ἄρθρων σχετικῶς μὲ τὰ κοινωνικὰ δικαιώματα. Ἐπίσης τὸ νέον Γαλλικὸν Σύνταγμα εἰς τὸ προοίμιον ἀναφέρει πλεῖστα ἐξ αὐτῶν.

✓

2.

✓ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

1. Αἱ τρεῖς λειτουργίαι.— Ἡ δρᾶσις τῆς Πολιτείας ἐκδηλοῦται κατὰ τρεῖς κατευθύνσεις : νομοθεσία (θέσις κανόνων δικαίου), διοικήσις, ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης. Τρεῖς ἄρα εἶναι αἱ λειτουργίαι τῆς Πολιτείας (οὐσιαστικῇ διάκρισις, ἀπὸ ἀπόψεως δηλαδὴ περιεχομένου τῆς δράσεως). Ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν ἢ ὀρθότερον, διότι ἡ πολιτικὴ ἐξουσία εἶναι ἐνιαία, ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν λειτουργιῶν τῆς πολιτείας, ἰσχύουσα κατὰ τὸ ἑλληνικὸν Σύνταγμα, ὡς ἀνωτέρω, συνίσταται εἰς τὸ ὅτι δι' ἐκάστην ἐκ τῶν ἄνω λειτουργιῶν προβλέπεται ἰδιαιτέρον ὄργανον ἀνεξάρτητον ἐτέρου ἐν τῇ ἀσκῆσει τῆς εἰς αὐτὸ ἀνατεθειμένης λειτουργίας (τυπικῇ διάκρισις) καὶ τὸ ὁποῖον δι' ἰδίας πράξεως ἐξωτερικεῦει τὴν βούλησιν τῆς πολιτείας.

Κατὰ ταῦτα τρεῖς εἶναι αἱ λειτουργίαι τῆς πολιτείας, ἡ ἰσορροπία τῶν ὁποίων διασφαλίζει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πολίτου, συμφῶνως πρὸς τὸ ἀξίωμα « ἡ ἐξουσία περιορίζει τὴν ἐξουσίαν ».

α) Ἡ νομοθετικὴ λειτουργία, ἡ ἔχουσα ὡς περιεχόμενον τὴν θέσιν, μεταβολὴν ἢ κατάργησιν κανόνων δικαίου συνήθως γενικῶν καὶ ἀφηρημένων.

β) Ἡ διοικητικὴ λειτουργία, ἡ ἔχουσα ὡς περιεχόμενον τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων, συνήθως δι' ἐιδικῶν καὶ συγκεκριμένων πράξεων, τὴν ἐν γένει ἐκτέλεσιν τῆς βουλήσεως τοῦ Κράτους καὶ τὴν ἄσκησιν τῆς « Κυβερνήσεως » ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν νόμων (ἐκτελεστικὴ ἐξουσία).

γ) Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία, ἡ ἔχουσα ὡς περιεχόμενον τὴν ἀπονομὴν τῆς Δικαιοσύνης, δηλ. ἀφ' ἐνός τὴν λύσιν τῶν δικαστικῶν διαφορῶν οἰασδήποτε φύσεως καὶ ἀφ' ἐτέρου τὴν ἄσκησιν τῆς ποινικῆς ἐξουσίας τῆς πολιτείας.

Πᾶσα κατὰ ταῦτα ἐκδήλωσις τῆς Πολιτείας κατατάσσεται, ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου οὐσίας, εἰς μίαν ἐκ τῶν ὡς ἄνω τριῶν λειτουργιῶν. Κατατάσσεται ὁμως συγχρόνως ἀπὸ ἀπόψεως ὄργανου ἐκ

τοῦ ὁποίου ἐκπορεύεται, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν τύπον δι' οὗ περιβάλλεται ἡ σχετικὴ πράξις. Τὸ φυσικὸν θὰ ἦτο πᾶσα πράξις τῆς πολιτείας ἀνήκουσα κατὰ περιεχόμενον εἰς ὠρισμένην λειτουργίαν νὰ ἐκπορεύεται ἀναγκαστικῶς καὶ ἀπὸ ὄργανον προβλεπόμενον διὰ τὴν λειτουργίαν αὐτὴν καὶ τάνάπαλιν. Τοῦτο θὰ ἐπέφερον ἐν τούτοις πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸν μηχανισμόν τῆς πολιτείας, δι' ὃ καὶ ἡ κατανομὴ δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὰ ὄρια μεταξύ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Ἐκ τούτου προκύπτει ἡ διασταύρωσις τῶν διαφόρων λειτουργιῶν. Οὕτω πράξεις κατ' οὐσίαν διοικητικοῦ περιεχομένου ἀνήκουν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας καὶ ἀντιστρόφως, π.χ. ὁ προϋπολογισμὸς κ.τ.λ.

2. **Διάκρισις τῶν νόμων.**— Οὐσιαστικῶς νόμος καὶ τυπικὸς νόμος: Οὐσιαστικὸς νόμος εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς βουλήσεως τῆς πολιτείας, νομοθετικοῦ περιεχομένου (θέσις κανόνος δικαίου), ὑφ' ὁποιαδήποτε ἐξωτερικὴν μορφήν (νόμου ἢ διατάγματος) καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐκφράζοντος τὴν βούλησιν αὐτὴν ὄργανου (τύπου).

Τυπικὸς νόμος εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς βουλήσεως τῆς Πολιτείας γενομένη ὑπὸ τῶν κυρίως νομοθετικῶν ὀργάνων (Βουλῆς - Βασιλέως) καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ περιεχομένου αὐτῆς (νομοθετικοῦ ἢ διοικητικοῦ).

Ἡ κρατοῦσα γνώμη ἀποδέχεται ὅτι στοιχεῖα τοῦ οὐσιαστικοῦ νόμου εἶναι ἡ προσταγὴ τῆς Πολιτείας καὶ ὁ κανὼν δικαίου, ἅτινα δέον νὰ συνυπάρχουν.

Πρακτικαί συνέπειαι τῆς διακρίσεως τῶν νόμων εἰς οὐσιαστικούς καὶ τυπικούς εἶναι: α) ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς καταργήσεως ἢ τροποποιήσεως αὐτῶν, συντελουμένης δι' ἑτέρας πράξεως τοῦ αὐτοῦ τύπου, β) ὡς πρὸς τὸ εἰδικὸν μέσον τῆς ἀναιρέσεως τὸ ὁποῖον χωρεῖ ἐπὶ ἐσφαλμένης ἐφαρμογῆς ἢ ψευδοῦς ἐρμηνείας οὐσιαστικοῦ νόμου καὶ οὐχὶ τυπικοῦ καὶ γ) ὡς πρὸς τὴν ἀκυρωτικὴν διαδικασίαν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἥτις δύναται νὰ τεθῆ εἰς ἐφαρμογὴν μόνον κατὰ πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ὑπὸ τὴν τυπικὴν ἔννοιαν αὐτῶν καὶ οὐχὶ ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτῶν.

3. **Ἐλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων καὶ τῶν διαταγμάτων.**— Ἡ ἐπιταγὴ οἰασδήποτε λειτουργίας τῆς Πολιτείας διὰ νὰ εἶναι ὑποχρεωτικὴ πρέπει νὰ εἶναι νόμιμος κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ τύπους.

Ὁ ἔλεγχος τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων καθὼς καὶ τῶν διαταγμάτων ἀνήκει εἰς τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, ἡ ὁποία πρὸ πάσης ἐφαρμογῆς ἐνὸς κανόνος ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ἐρευνήσῃ τὴν νομιμότητα αὐτοῦ. Οὕτω εἰς περιπτώσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ νόμος

κριθῆ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων τύποις ἢ οὐσίᾳ ἀντίθετος πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ταῦτα ὑποχρεοῦνται ν' ἀρνηθοῦν τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀχθεῖσαν ἐνώπιόν των ὑπόθεσιν. Οὕτω κατοχυροῦται ἡ νομιμότης.

Ἡ ἀνωτέρω ἐνέργεια τῆς δικαστικῆς λειτουργίας οὐδόλως ἀποτελεῖ ἐπέμβασιν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς νομοθετικῆς, διότι ἡ δικαστικὴ δὲν ἀκυροῖ τὸν νόμον, ἀπλῶς ἀρνεῖται τὴν ἐφαρμογὴν του εἰς συγκεκριμέναις περιπτώσεις, ἐνῶ ἄλλο δικαστήριον δύναται νὰ κρίνῃ διαφορητικά. Τὴν τυχόν ἀντίθεσιν μεταξὺ δικαστικῶν ἀποφάσεων αἴρει τὸ ἀνώτατον δικαστήριον, ὁ Ἄρειος Πάγος. Ὅποτε εἰς περιπτώσιν κηρύξεως ὑπὸ τοῦ Ἄρειου Πάγου ὡς ἀντισυνταγματικὸς ἑνὸς νόμου, τότε ἡ ὀρθὴ λειτουργία τοῦ πολιτεύματος ἐπιβάλλει εἰς τὸν νομοθέτην τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μεταβάλλῃ αὐτὸν ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει, ὥστε νὰ προσαρμόσῃ τοῦτον πρὸς τὸ Σύνταγμα. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ διατάγματα τὰ οὐποτελεῖ ἢ τὰ μὴ οὐποτελεῖ, τὰ ὁποῖα στηρίζονται εἰς νόμους ἀντισυνταγματικούς.

Α. Νομοθετικὴ λειτουργία.

Περιεχόμενον τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας εἶναι ἡ θέσις κανόνων δικαίου κατ' ἀρχὴν γενικῶν καὶ ἀφηρημένων, ἐπίσης ἡ κατάργησις αὐτῶν ὡς καὶ ἡ τροποποίησις των.

Ἀρμόδια πρὸς τοῦτο ὄργανα τῆς πολιτείας εἶναι ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βουλὴ. « Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Βουλῆς » (ἄρθρ. 22).

Ἡ διαδικασία τῆς ψηφίσεως τῶν νόμων ὀρίζεται λεπτομερῶς ἐν τῷ Συντάγματι καὶ τῷ κανονισμῷ τῆς Βουλῆς. Ἡ νομοθετικὴ αὕτη διαδικασία διὰ τὴν κατάρτισιν τῶν νόμων ἀκολουθεῖ πέντε στάδια, τὴν πρότασιν, τὴν ψήφισιν, τὴν κύρωσιν, τὴν ἐκδοσιν καὶ τὴν δημοσίευσιν.

α) Ἡ πρότασις νόμου. « Τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὸν Βασιλέα, ὅστις ἐνασκεῖ τοῦτο διὰ τῶν ὑπουργῶν » (ἄρθρ. 23).

Πᾶσα πρότασις νόμου εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν καὶ συνοδεύεται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ ἡτιολογημένης ἐκθέσεως καὶ παραπέμπεται εἰς τὴν ἀρμοδιάν κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς συζήτησιν. Ἡ ἐπιτροπὴ ὑποβάλλει τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς ἢ, παρελθούσης τῆς ταχθείσης πρὸς τοῦτο προθεσμίας, ἢ πρότασις νόμου εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ προφορικὴν εἰσήγησιν τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ ἢ τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς.

Προτάσεις νόμων σκοποῦσαι τὴν τροποποίησιν τῶν περὶ ἀπονομῆς συντάξεων νόμων, ἢ τὴν ἀπονομὴν συντάξεως ἢ τὴν ἀναγνώρισιν ὑπηρεσίας παρεχούσης δικαίωμα συντάξεως, ὑποβάλλονται μόνον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Προκειμένου δὲ περὶ συντάξεων αἱ ὁποῖα βαρύνουσι τὸν προϋπολογισμὸν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, αἱ προτάσεις τῶν σχετικῶν νόμων ὑπογράφονται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ τοῦ ἀσκοῦντος τὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν προσώπων δημοσίου δικαίου. Διατάξεις περὶ συντάξεων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ περιληφθοῦν εἰς νόμους, οἱ ὁποῖοι σκοποῦν τὴν ρύθμισιν ἄλλων θεμάτων μὴ συνταξιοδοτικῶν.

Κάθε πρότασις συνεπαγομένη ἐπιβαρύνει τὸν Προϋπολογισμοῦ, ἐφόσον μὲν ὑποβάλλεται ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐκθέσεως τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ, καθοριζούσης τὴν δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν, ἐφόσον δὲ ὑποβάλλεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς πρὸ πάσης συζητήσεως διαβιβάζεται εἰς τὸ Γενικὸν Λογιστήριον ὑποχρεούμενον νὰ ὑποβάλῃ ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν τὴν σχετικὴν ἐκθεσιν. Παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἢ πρότερος εἰσάγεται τότε καὶ ἄνευ ἐκθέσεως. Τὰ αὐτὰ ἰσχύουν καὶ εἰς περιπτώσιν ὑποβολῆς τροπολογίας τινός, ἀλλὰ ἡ προθεσμία περιορίζεται εἰς τρεῖς ἡμέρας.

Κάθε πρότασις νόμου συνεπαγομένη δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ πρέπει νὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἐκθεσιν περὶ τῆς καλύψεώς της, ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Κάθε πρότασις νόμου ἢ ὁποῖα ἐπιβαρύνει τὸν προϋπολογισμὸν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, πρέπει νὰ προσυπογράφεται ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Κάθε πρότασις ἀποβλέπουσα εἰς τὴν τροποποίησιν διατάξεως προηγουμένου νόμου διὰ νὰ εἰσαχθῇ πρὸς συζήτησιν πρέπει εἰς τὴν αἰτιολογικὴν ἐκθεσιν νὰ καταχωρίζεται ὁλόκληρον τὸ κείμενον τῆς ὑπὸ τροποποίησιν διατάξεως ("Ἀρθρ. 57).

Τέλος πρότασις νόμου ἀποκρουσθεῖσα ὑπὸ ἑνὸς ἐκ τῶν δύο νομοθετικῶν παραγόντων δὲν δύναται νὰ εἰσαχθῇ ἐκ νέου εἰς τὴν αὐτὴν βουλευτικὴν σύνοδον ("Ἀρθρ. 25).

β) Ἡ ψήφισις νόμου. Διὰ νὰ γίνῃ δεκτὴ πρότασις νόμου πρέπει νὰ συζητηθῇ καὶ νὰ ψηφισθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς δις καὶ εἰς δύο διαφόρους συνεδριάσεις, αἱ ὁποῖαι ν' ἀπέχουν ἀλλήλων δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας. Κατὰ τὴν πρώτην συζήτησιν συζητεῖται καὶ ψηφίζεται κατ' ἀρχὴν καὶ κατ' ἄρθρον, εἰς δὲ τὴν δευτέραν κατ' ἄρ-

θρον και σύνολον. Ἐάν κατα τήν δευτέραν συζήτησιν ἐγένοντο τροπολογίαι ἢ προσθήκαι, ἢ ψήφισις τοῦ συνόλου ἀναβάλλεται ἐπὶ 24ωρον ἀπὸ τῆς διανομῆς εἰς τοὺς βουλευτάς τῆς τροποποιήσεως. Ἐπιτρέπεται ἐξαιρετικῶς ἢ εἰς μίαν καὶ μόνον κατ' ἀρχὴν καὶ κατ' ἄρθρον συζήτησιν ψήφισις ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἐάν ἐζητήθη τοῦτο ἀπὸ τὸν ὑποβαλόντα τὴν πρότασιν πρὸ τῆς παραπομπῆς ταύτης εἰς τὴν ἀρμοδίαν κοινοβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ ἐφόσον ἢ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἐδέχθη τὴν αἴτησιν ταύτην. Ἐπὶ πλέον δέ, ἐφόσον ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς προτάσεως μέχρι τοῦ τερματισμοῦ τῆς συζητήσεως δὲν ἠγέρθη ἀντίρρησις ἐκ μέρους 20 τοῦλάχιστον βουλευτῶν.

Δικαστικοὶ ἢ διοικητικοὶ κώδικες, συνταχθέντες ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν, ὡς καὶ κωδικοποιήσις ὕφισταμένων διατάξεων δι' ἀπλῆς ταξινομήσεως αὐτῶν, ἢ ἐπαναφορὰ ἐν ὄλῳ καταργηθέντων νόμων, πλὴν φορολογικῶν, «δύναται νὰ γίνῃ δι' ἰδιαιτέρου νόμου κυροῦντος ἐν ὄλῳ τοὺς εἰρημένους κώδικας» (ἄρθρ. 57).

Τέλος διὰ νὰ γίνῃ δεκτὴ τροπολογία ἢ προσθήκη εἰς πρότασιν νόμου πρέπει νὰ σχετίζεται αὕτη ἀμέσως πρὸς τὸ κύριον περιεχόμενον τῆς προτάσεως.

γ) Ἡ κύρωσις νόμου. Μετὰ τὴν ψήφισιν ὑπὸ τῆς Βουλῆς τοῦ σχεδίου, ἵνα τοῦτο γίνῃ νόμος ἀπαιτεῖται ἡ κύρωσις, ἢ ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως καὶ ἡ δημοσίευσις αὐτῶν: «Ὁ Βασιλεὺς κυροῖ καὶ δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφισθέντας νόμους. Νόμος μὴ δημοσιευθεὶς ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου εἶναι ἄκυρος» (ἄρθρ. 36).

Ἡ κύρωσις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως εἶναι ἡ συγκατάθεσις τοῦ ἐτέρου ὄργανου τῆς νομοθετικῆς λειτουργίας, μὴ διαφέρουσα νομικῶς τῆς ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφίσεως τοῦ νόμου. Εἰς τὸν Βασιλέα παραχωρεῖται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος θετικὸν δικαίωμα κυρώσεως καὶ συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν νομοθετικὴν λειτουργίαν. Δὲν πρόκειται συνεπῶς περὶ δικαιώματος ἀρνησικυρίας, ἀπολύτου ἢ σχετικοῦ. Δύναται ὁ Βασιλεὺς νὰ μὴ προβῇ εἰς τὴν κύρωσιν καὶ χωρὶς νὰ ἐκδηλώσῃ ρητὴν ἀρνήσιν, ἀπλῶς μὲ τὸ ν' ἀφήσῃ νὰ παρέλθῃ ἡ προθεσμία ἀπρακτοῦ τῶν δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ Βασιλέως ἐν τῇ πράξει περιορίζεται οὐσιωδῶς διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος.

δ) Ἡ ἔκδοσις νόμου. Ἡ ἔκδοσις εἶναι ἡ διὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς προσυπογραφῆς τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ πιστοποιήσις περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων ψηφίσεως τοῦ νόμου. Ἡ ἔκδοσις εἶναι ἀναγκαία καὶ ὑποχρεωτικὴ, πλὴν ὅμως ρητῶς δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐλληνικὸν Σύνταγμα καὶ εἰς τὴν πρᾶ-

ξιν συγχέεται με την κύρωσιν, διότι αἱ πράξεις αὗται συμπίπτουν χρονικῶς καὶ ἐξωτερικεύονται ἀμφότεραι ὑπὸ τοῦ ἰδίου πολιτειακοῦ ὄργανου, τοῦ Βασιλέως.

ε) Ἡ δημοσίευσις νόμου. Ἡ δημοσίευσις εἶναι ἡ ἐντολὴ πρὸς καταχώρισιν τοῦ νόμου εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα πάντες γνωρίσωσι τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ. Ὁ νόμος παρ' ἡμῖν ἄνευ δημοσιεύσεως δὲν ἔχει οὐσιαστικὴν ἰσχύον. Ἡ δημοσίευσις συντελεῖται διὰ τῆς ἰδίας πάντοτε ὑπογραφῆς, τῆς κυρώσεως ὑπὸ τοῦ Βασιλέως.

Β. Ἐκτελεστικὴ ἢ διοικητικὴ λειτουργία

Περιεχόμενον τῆς ἐκτελεστικῆς ἢ διοικητικῆς λειτουργίας εἶναι ἡ ἄσκησις τῆς ἐν τῇ στενῇ ἐννοίᾳ διοικήσεως, ἥτοι ἡ ἐκτέλεσις καὶ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων, καὶ ἡ κυβέρνησις, ἥτοι ἡ ἐξ ἐλευθέρας πρωτοβουλίας ἐν τῇ ἐκτελέσει ἐνὸς ὠρισμένου πολιτικοῦ προγράμματος ἐνέργεια τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἥτις δὲν ἀφορᾷ τὴν ἐκτέλεσιν ὠρισμένων νόμων ἀλλ' ἀσκεῖται πάντοτε ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν νόμων.

Ἀρμόδια ὄργανα εἶναι τὰ ὄργανα τῆς Διοικήσεως μετὰ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Βασιλέα ὡς ἀρχηγὸν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας (ἄρθ. 27) : «ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα, ἐνεργεῖται δὲ διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ διοριζομένων ὑπευθύνων Ὑπουργῶν». Ὁ τύπος τῆς διὰ τῆς ἐκτελεστικῆς λειτουργίας δηλώσεως τῆς βουλήσεως τῆς Πολιτείας εἶναι ἡ διοικητικὴ πράξις, συνήθως τὸ Διάταγμα, ἐπίσης ἡ ἀπόφασις Ὑπουργοῦ, ἡ διαταγή, ἡ ἐγκύκλιος, ἡ ἀστυνομικὴ διάταξις (περιέχουσα καὶ κανόνας δικαίου), κλπ.

Κατὰ κανόνα ἡ διοικητικὴ πράξις (ὑπὸ εὐρείαν ἔννοιαν) περιέχει ἐκδήλωσιν τῆς διοικητικῆς βουλήσεως τῆς πολιτείας, ἔχει δηλ. διοικητικὸν περιεχόμενον. Κατ' ἐξαιρέσιν, ὑπὸ τὸ ἐξωτερικὸν τοῦτο περίβλημα τίθενται καὶ κανόνες δικαίου. Ὡς ἐκ τούτου διακρίνομεν τὰ Διατάγματα εἰς :

α) Κανονιστικὰ διατάγματα αὐτοτελεθῆ. Ἐκδίδονται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ὡς ἀσκοῦντος βάσει τοῦ ἄρθ. 27 τοῦ Συντάγματος τὴν ἐκτελεστικὴν λειτουργίαν, εἶναι δὲ κατ' οὐσίαν διοικητικαὶ πράξεις, μὴ περιέχουσαι κανόνας δικαίου καὶ μὴ συνδεόμεναι πρὸς ὠρισμένον νόμον, ἐφόσον πηγάζουν ἐκ δικαιώματος περιλαμβανομένου εἰς τὸ Σύνταγμα, π.χ. διάταγμα ἀμνηστίας, περὶ καταστάσεως πολιορκίας.

β) Κανονιστικὰ διατάγματα μὴ αὐτοτελεθῆ, δηλαδὴ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων ἐκδιδόμενα. Ταῦτα

θέτουν κανόνες δικαίου μη αυτοτελείς, οί όποιοι συνδέονται πρὸς νόμον, ὁ όποῖος ἐξουσιοδοτεῖ τὴν διοίκησιν νά προβῆ εἰς συμπλήρωσιν κατ' οὐσίαν τῶν τυπικῶν αὐτοῦ διατάξεων: «ὁ Βασιλεὺς ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων» ("Αρθρ. 35). Διὰ τῶν τοιούτων διαταγμάτων συνιστῶνται ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν ἀναφορικῶς πρὸς τὸν τρόπον καὶ τὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων. Ἐπίσης ὁ Βασιλεὺς ἐκδίδει καὶ ἀτομικά διατάγματα ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν νόμου ἐπὶ συγκεκριμένης περιπτώσεως κοί οὐχί εἰς θέσπισιν κανόνων, π.χ. διορισμὸν ὑπαλλήλου.

γ) Νομοθετικά διατάγματα. Ὁ Βασιλεὺς δύναται διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπουσίας τῆς Βουλῆς, ἢ τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, νά προβαίη εἰς ἔκδοσιν νομοθετικῶν διαταγμάτων πρὸς ρύθμισιν ἐξαιρετικῶς ἐπείγοντων θεμάτων μετὰ σύμφωνον γνώμην εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ βουλευτῶν, ὀριζομένης εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης συνόδου καὶ λειτουργούσης μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς νέας συνόδου. Ἡ Βουλὴ δύναται ἐκάστοτε δι' ἀποφάσεώς της νά θέτῃ περιορισμοὺς εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀνωτέρω νομοθετικῶν διαταγμάτων. Ἐπίσης δύναται, ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἐπανολήψεως τῆς Βουλῆς, νά ζητηθῆ, ὑπὸ 15 βουλευτῶν, ἢ ἀκύρωσις, κατάργησις ἢ τροποποίησις τῶν νομοθετικῶν τούτων διαταγμάτων. Προϋποθέσεις ἐκδόσεως ν. δ. : α) δέον νά μὴ ἔχη λήξει ἡ βουλευτικὴ περίοδος, β) δέον ν' ἀπουσιάζη ἡ Βουλὴ, γ) σύμφωνος γνώμη τῆς ἐκ Βουλευτῶν εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ δ) ἀνάγκη ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσα.

Συνεπῶς ἡ ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ἀναγκαστικῶν νόμων ἢ ἀναγκαστικῶν διαταγμάτων, ἐκδιδομένων διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπουσίας τῆς Βουλῆς ἢ τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, εἶναι ἀντισυνταγματικὴ.

Στασιάζεται τὸ ζήτημα ἐάν ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία δύναται νά καταφύγῃ εἰς ἀναγκαστικούς νόμους ἢ ἀναγκαστικά διατάγματα πρὸς ρύθμισιν ἐξαιρετικῶς ἐπείγοντων ζητημάτων, ὡσάκις δὲν ὑφίσταται Βουλὴ, λόγῳ διαλύσεως αὐτῆς, ἢ λήξεως τῆς κοινοβουλευτικῆς περιόδου, ὅποτε δὲν ὑφίσταται δυνατότης ὑπάρξεως οὐδὲ εἰδικῆς κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἡ ἐν ἰσχύϊ συνταγματικὴ νομιμότης φαίνεται ἀρνούμενη τὴν ἄποψιν ταύτην. Γίνεται πάντως ἀποδεκτὸν ὅπως εἰς περίπτωσιν ἐκδόσεως ὡς ἀνωτέρω διαταγμάτων, ὑποβάλλωνται ταῦτα ἐκ τῶν ὑστέρων πρὸς «ἐπικύρωσιν» εἰς τὴν Βουλὴν.

Γ. Δικαστική εξουσία

1. Ἡ δικαστικὴ λειτουργία ἔχει ὡς περιεχόμενον τὴν δρᾶσιν τῆς πολιτείας ἐν τῇ κατευθύνσει τῆς διατηρήσεως τῆς ἐννόμου τάξεως διὰ τῆς ἐπιλύσεως τῶν δικαστικῶν διαφορῶν καὶ τῇ ἀσκήσει τῆς ποινικῆς ἐξουσίας τῆς πολιτείας.

Ἐπὶ τοῦ Συντάγματος ἐξασφαλίζεται ἡ ἀνεξαρτησία τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἐκ μέρους ἰδίᾳ τῶν διοικητικῶν ὀργάνων αὐθαιρεσιῶν καὶ πραγμάτων τῶν αἰτημάτων τοῦ κράτους δικαίου. Τὰ μέσα δι' ὧν ἐξασφαλίζεται ἡ ἀνεξαρτησία αὐτῆ ἀποτελοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐγγύησιν ὑπὲρ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν δικαστῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐγγύησιν ὑπὲρ τῶν ἀτόμων τῶν ὑποκειμένων εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν δικαστηρίων.

α) Ἐγγυήσεις ὑπὲρ τῶν δικαστῶν :

αα) Διορισμὸς μὲν (οὐχὶ ἐκλογὴ ὑπὸ τοῦ λαοῦ) ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀλλὰ συμφώνως τῷ νόμῳ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένων ἐν τῷ νόμῳ προσόντων (ἄρθρ 89 Συνταγμ.). « Τὰ προσόντα τῶν δικαστικῶν ἐν γένει ὑπαλλήλων ὀρίζονται διὰ νόμου ».

ββ) Ἴσοβιότης τῶν δικαστῶν (Ἀρεοπαγῖται, Σύμβουλοι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, Ἐφέται, Πρωτοδίκαι. Οἱ λοιποὶ εἶναι μόνιμοι).

γγ) Ἐξασφάλις τῆς ὑπηρεσιακῆς σταδιοδρομίας τῶν δικαστῶν : προαγωγή, μετάθεσις, ἀπόσπασις κλπ. ἐνεργεῖται διὰ διατάγματος, μετὰ σύμφωνον, εἰδικὴν καὶ ἡτιολογημένην γνώμην Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου ἐξ Ἀρεοπαγιτῶν.

β) Ἐγγυήσεις ὑπὲρ τῶν ἀτόμων :

αα) Οἱ δικασταὶ ὑπόκεινται μόνον εἰς τὸν νόμον.

ββ) Τὰ δικαστήρια ὑποχρεοῦνται νὰ μὴ ἐφαρμόζουσι νόμον ἀντισυνταγματικόν.

γγ) Προβλέπεται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος τὸ ὄρκωτὸν σύστημα διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν κακουργημάτων, τῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων καὶ ἕν τινι μέτρῳ τῶν ἐγκλημάτων τοῦ τύπου (ἄρθρ. 94, 95 Συντάγμ.).

δδ) Ἀπαγόρευσις ἐκ τοῦ Συντάγματος τῆς συστάσεως δικαστικῶν ἐπιτροπῶν καὶ ἐκτάκτων δικαστηρίων (ἄρθρ. 91 ἐδ. 1 Συντάγμ.) : « Δικαστικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἑκτακτὰ δικαστήρια, ὑφ' οἰονδήποτε ὄνομα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συστηθῶσιν ». Σημασία τῆς ἀπαγορεύσεως αὐτῆς (ἄρθρ. 8 Συντάγμ.) : « Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρὰ τοῦ νόμου ὠρισμένου εἰς αὐτὸν δικαστοῦ ».

εε) Δημοσιότης τῶν συνεδριάσεων τῶν δικαστηρίων (ἄρθρ. 92 Συντάγμ.) : « Αἱ συνεδριάσεις τῶν δικαστηρίων εἶναι δημόσιαι, ἐκτὸς ὅταν ἡ δημοσιότης ἤθελεν εἶσθαι ἐπιβλαβὴς εἰς τὰ χρηστὰ

ἦθη ἢ τὴν κοινὴν εὐτοξίαν, ἀλλὰ τότε τὰ δικαστήρια ὀφείλουσι νὰ ἐκδίδωσι περὶ τούτου ἀπόφασιν».

ςς) Αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων δεόν νὰ ᾧσιν ἠτιολογημένοι, νὰ ἀπαγγέλλωνται δὲ ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει (ἄρθρ. 93 Συντάγμ.).

2. Ὁ ρ γ α ν α τ ῆ ς δ ι κ α σ τ ι κ ῆ ς ἑ ξ ο υ σ ι α ς. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 87 Συντάγμ.: «Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ὑπὸ δικαστῶν διοριζομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως κατὰ τὸν νόμον». Ὁ ρ γ α ν α κατὰ ταῦτα τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας εἶναι οἱ δικασταί, συγκροτούμενοι εἰς δικαστήρια.

Διακρίνομεν τὰ δικαστήρια εἰς :

α) Τακτικὰ δικαστήρια ἢ γενικῆς δικαιοδοσίας δικαστήρια. Ταῦτα εἶναι ἀρμόδια πρὸς ἐκδίκασιν πάσης διαφορᾶς ἢ υποθέσεως, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν ἤθελεν ἀνατεθῆ διὰ νόμου εἰς εἰδικὸν δικαστήριον. Τὰ τακτικὰ δικαστήρια συγκροτοῦνται ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστῶν, ἐχόντων ὡς μόνον καὶ ἀποκλειστικὸν ἐπάγγελμα τὸ δικαστικόν (τοῦτο ἀποτελεῖ ἐγγύησιν ὅτι ἡ προσοχὴ τῶν δὲν θέλει ἀποσπασθῆ εἰς ἄλλας ἀσχολίας). Τὰ τακτικὰ δικαστήρια διακρίνομεν εἰς : τακτικῆς δικαιοδοσίας καὶ ἐκτάκτου δικαιοδοσίας. Ἐκτάκτου δικαιοδοσίας εἶναι τὰ εἰ ρ η ν ο δ ι κ ε ῖ α. Τὰ λοιπὰ τακτικὰ δικαστήρια εἶναι τακτικῆς δικαιοδοσίας. Ἀπὸ ἀπόψεως βαθμοῦ δικαιοδοσίας ἔχομεν δικαστήρια πρῶτου καὶ δευτέρου βαθμοῦ, ἐπίσης καὶ ἀκυρωτικόν. Πρῶτου βαθμοῦ εἶναι τὰ Πρωτοδικεῖα καὶ κατ' ἐξαιρέσιν τὰ Εἰρηνοδικεῖα. Δευτέρου βαθμοῦ εἶναι τὰ Ἐφετεῖα καὶ κατ' ἐξαιρέσιν ἐπὶ τῶν εἰρηνοδικειακῶν διαφορῶν τὰ Πρωτοδικεῖα. Ἀκυρωτικόν εἶναι ὁ Ἄρειος Πάγος ὡς ἀνώτατον δικαστήριον δι' οὗ ἐξασφαλίζεται ἡ ἐνότης τῆς νομολογίας.

β) Εἰδικὰ δικαστήρια ἢ δικαστήρια εἰδικῆς δικαιοδοσίας (περιωρισμένη ἀρμοδιότης) εἶναι :

α) Τὸ Ἐκλογοδικεῖον (ἄρθρ. 73 Συντάγμ.).

β) Τὰ τακτικὰ Στρατοδικεῖα, τὰ Ναυτοδικεῖα, τὰ Ἀεροδικεῖα καὶ τὰ Δικαστήρια Λειῶν ἢ Συλοδικεῖα (πρβλ. ἄρθρ. 97 Συντάγμ.). Τὰ ἔκτακτα στρατοδικεῖα, ναυτοδικεῖα καὶ αεροδικεῖα δύνανται νὰ συσταθοῦν μόνον ἐν περιπτώσει θέσεως ἐν ἰσχύϊ τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπομένας περιπτώσεις.

γ) Τὰ δικαστήρια ἀνηλικῶν.

δ) Τὰ διοικητικὰ δικαστήρια. Ταῦτα εἶναι ἀρμόδια διὰ τὰς υποθέσεις τοῦ λεγομένου ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ἔνθα ὁ ἕτερος τῶν διαδικῶν εἶναι ἡ Πολιτεία ὡς ἀσκοῦσα τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ὡς κυρίαρχος (οὐχὶ ὡς νομικὸν πρόσωπον ὑποκείμενον δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τοῦ ἀστικοῦ δικαίου). Αἱ

υποθέσεις αὐται δέον νά ἔχουν ἀνατεθῆ εἰς τὰ διοικητικά δικαστήρια ὑπό τοῦ νόμου εἰδικῶς, διότι ἄλλως καί ἐπ' αὐτῶν ἀρμόδια εἶναι τὰ τακτικά δικαστήρια κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Τὰ διοικητικά δικαστήρια δέν παρουσιάζουν τὰς αὐτάς ἐγγυήσεις ὡς καί τὰ τακτικά δικαστήρια, ἰδίᾳ διότι ὡς μέλη αὐτῶν δέν εἶναι τακτικοὶ δικασταὶ ἀλλὰ καί πρόσωπα στενῶς ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς Διοικήσεως (δημόσιοι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι), εἰς τρόπον ὥστε ἡ Πολιτεία ἦτις πρόκειται νά δικασθῆ εὐρίσκεται, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἀντιδικοῦντα ἰδιώτην, εἰς πλεονεκτικὴν θέσιν, ἔχουσα μεταξὺ τῶν δικαστῶν πρόσωπα ἅτινα δύναται νά ἐπηρέαση.

Ἐκ τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων εἰδικὴν σπουδαιότητα ἔχουν τὰ ἀνώτερα δικαστήρια, τῶν ὁποίων ἡ συγκρότησις παρουσιάζει τὰς ἀνωτέρω ἐγγυήσεις τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Εἶναι τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον καί τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Ἀμφότερα, εἰς ἐφαρμογὴν τοῦ ἀνωτέρω λεχθέντος ὅτι αἱ ἐξουσίαι τῆς πολιτείας ἐμπλέκονται μεταξὺ τῶν, δέν ἔχουν ἀποκλειστικῶς δικαστικὴν ἀρμοδιότητα ἀλλὰ μικτὴν τοιαύτην, δηλαδὴ δικαστικὴν καί διοικητικὴν.

11
OX 11-1-1
0

Δ' Συνομολόγησις τῶν διεθνῶν συνθηκῶν

Ἡ συνομολόγησις τῶν συνθηκῶν εἶναι εἰδικὴ διοδικασία θεσπίσεως κανόνων δικαίου ὑπὸ τῶν Πολιτειῶν, οἱ ὅποιοι δεσμεύουν μὲν αὐτάς εἰς τὰς μετὰ τῶν ἄλλων Πολιτειῶν σχέσεις των, ἐφαρμόζονται δὲ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐκάστης Πολιτείας μὲ ἴσην κατ' ἀρχὴν ἰσχὺν νόμου.

Συνθήκη καλεῖται πᾶσα ρητὴ δήλωσις κοινῆς βουλήσεως δύο ἢ πλειόνων Πολιτειῶν, πρὸς δημιουργίαν κανόνος ἢ τρόπου συμπεριφορᾶς εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς διεθνοῦς κοινωνίας.

Αἱ συνθηκαὶ ἢ συμβάσεις διακρίνονται εἰς : α) συνθήκας νόμους, αἱ ὁποῖαι θέτουν ἀντικειμενικοὺς κανόνας δικαίου, καί εἰς συνθήκας, συμβόλαια, αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν ρύθμισιν ὄρισμένου ἀντικειμένου, β) εἰς διμερεῖς καί εἰς συλλογικάς, γ) αἱ συλλογικαὶ διαιροῦνται εἰς ἀνοικτάς, εἰς κλειστάς καί εἰς συνθήκας εἰς τὰς ὁποίας ἢ προσχώρησις γίνεται ὑπὸ ὄρους. Ἀναλόγως δὲ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν αἱ συνθηκαὶ διακρίνονται εἰς πολιτικάς, ἐμπορικάς, τεχνικάς, εἰρήνης, συμμαχίας κτλ.

Προϋποθέσεις ἰσχύος τῶν ἐκ τῶν συμβάσεων κανόνων.

Α) Ἡ ἰκανότης πρὸς σύναψιν ἐγκύρων συνθηκῶν ἀνήκει εἰς τὰς ἀνεξαρτήτους Πολιτείας καί εἰς τὰ ἄλλα ὑποκείμενα τοῦ Διε-

θνοῦς Δικαίου. Ἡ βούλησις τῆς Πολιτείας δεόν νά ἐκδηλωθῆ διὰ τοῦ ἀρμοδίου ὄργάνου αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα. Στοιχεῖα δὲ ἀκυρότητος εἶναι ἡ πλάνη, ὁ δόλος καὶ ἡ ἄσκησις ὑλικῆς ἢ ἠθικῆς βίας ἐπὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Πολιτείας.

Ἡ διαπραγματεύσις καὶ ἡ σύνταξις τοῦ κειμένου τῆς συνθήκης ἀνήκει εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ κράτους καὶ εἰς τὸν πληρεξούσιον αὐτοῦ. Ἡ ὑπογραφή τῆς ἐπελθούσης συμφωνίας διαπιστοῖ τὴν ὀριστικὴν μορφήν καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. Οὐδεμία ἔκτοτε μεταβολὴ δύναται νά ἐπέλθῃ ἐκτὸς ἂν ὑπάρχῃ περίπτωσις : α) προσχωρήσεως εἰς ἀνοικτὴν συνθήκην καὶ β) ἐπιφυλάξεως, ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς διαρκείας ἢ τῆς ἀποδοχῆς ὠρισμένων διατάξεων αὐτῆς ἢ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὅρου τῆς ἀμοιβαιότητος.

Β) Ἡ συνθήκη καθίσταται ὑποχρεωτικὴ κατ' ἀρχὴν διὰ τῆς ἐπικυρώσεως, ἡ ὁποία εἶναι πρᾶξις μονομερῆς τῆς συμβληθείσης Πολιτείας. Τὸ χρονικὸν σημεῖον τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τῶν συνθηκῶν εἶναι ἡ στιγμή τῆς ἀνταλλαγῆς ἢ τῆς καταθέσεως τῶν ἐπικυρώσεων διὰ τὰς συλλογικὰς συμβάσεις.

Ἀρμόδιον ὄργανον εἶναι ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους, οἱ δὲ ὅροι τῆς διαδικασίας καθορίζονται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος.

1) Ἐν Ἑλλάδι ἀρμόδιον ὄργανον εἶναι ὁ Βασιλεὺς (ἄρθρ. 32 Συντ.), ἀλλὰ δι' ὠρισμένας συνθήκας ἐπιβάλλεται ἡ συγκατάθεσις τῆς Βουλῆς : α) διὰ τὰς συνθήκας αἱ ὁποῖαι ἐπιβαρύνουν ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας, β) διὰ τὰς ἐμπορικὰς καὶ γ) διὰ τὰς συνθήκας τὰς περιεχούσας παραχωρήσεις, περὶ τῶν ὁποίων κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος δὲν δύναται νά ὀρισθῆ τι ἄνευ νόμου.

Αἱ ἀντισυνταγματικῶς ἐπικυρωθεῖσαι συνθηκαὶ εἶναι ἄκυροι.

2) Ἡ συνθήκη καθίσταται ὑποχρεωτικὴ καὶ ἐφαρμοστὴ ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου ταξεως ἀφοῦ μετατραπῆ εἰς ἐσωτερικὸν δίκαιον, διὰ νόμου ἢ διὰ διατάγματος ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου αὐτῆς.

3) Ὁ ὀργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἀξιοῖ τὴν καταχώρησιν καὶ δημοσίευσιν πάσης συνθήκης, ἄλλως αὕτη δὲν δύναται νά ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ τῶν ὀργάνων του.

Γ) Ἡ συνθήκη δημιουργεῖ δίκαιον κατ' ἀρχὴν μόνον μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων. Κατ' ἐξαιρέσιν τοῦ κανόνος τούτου ὑπάρχουν συνθηκαὶ εἰς βᾶρος τρίτων καὶ πρὸς ὄφελος τρίτων.

Τὸ τέλος τῶν συνθηκῶν ἐπέρχεται διὰ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἀντικειμένου, διὰ τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἐκτελέσεως ἢ ἀδυναμίας ἐκτελέσεως αὐτῆς, διὰ τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας ἢ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς διαλυτικῆς αἰρέσεως καὶ διὰ μεταγενεστέρως ἀντιθέτου συνθήκης.

Ἐπίσης ἡ καταγγελία θέτει τέρμα εἰς τὴν ἰσχύον τῆς συνθήκης. Ἐνίοτε προβλέπεται διαδικασία ἀναθεωρήσεως.

Ἡ διεθνὴς πρακτικὴ παρεδέχεται εἰς ἐκάστην συνθήκην ὅτι ἐξυπακούεται ἡ ρήτρα *rebus sic stantibus*, δυνάμει τῆς ὁποίας αἱ ἄνευ διαρκείας συνθήκαι ἀτονοῦν, ὡσάκις μετεβλήθησαν αἱ προϋποθέσεις καὶ ἡ πραγματικὴ κατάστασις κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ὑπογραφῆς.

Δ) Σύγκρουσις συνθηκῶν πρὸς ἄλλους κανόνες :

1) Μεταξὺ διμεροῦς καὶ πολυμεροῦς συνθήκης ἐπικρατεῖ ἡ πρώτη ὡς *lex specialis*, ἐκτὸς ἂν ἡ δευτέρα ἔχη «συνταγματικὸν χαρακτήρα» (Χάρτης Ο.Η.Ε.) εἰς τὰ πλαίσια τῆς διεθνούς κοινωνίας.

2) Μεταξὺ συνθήκης καὶ ἐθίμου ἐφαρμόζεται ἡ ἀρχὴ *lex posterior derogat priori*.

3) Μεταξὺ συνθήκης καὶ γενικῶν ἀρχῶν τοῦ Δικαίου ἐφαρμόζεται ἡ πρώτη, διότι αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ ἔχουν ἐπικουρικὸν χαρακτήρα. ✓ 81

3.

ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ὅργανα τῆς Πολιτείας λέγονται τὰ φυσικὰ ἐκεῖνα πρόσωπα ἢ ομάδες τῶν φυσικῶν προσώπων ἅτινα συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα ἐκφράζουν τὴν θέλησιν τῆς Πολιτείας καὶ ἀσκοῦν ἐξουσίαν. Ἡ δρᾶσις αὐτῶν ἀποτελεῖ δρᾶσιν αὐτῆς ταύτης τῆς Πολιτείας.

Τὰ ὅργανα διακρίνονται εἰς :

1) Ἀτομικὰ (ἐν φυσικὸν πρόσωπον) καὶ συλλογικὰ (ὁμάς προσώπων).

2) Ἄμεσα ὅργανα, τὰ ὁποῖα ἀρῶνται τὰς ἀρμοδιότητας αὐτῶν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν θέλησιν ἢ τὴν ἀρμοδιότητα ἄλλων ὀργάνων. Τοιαῦτα εἶναι ὁ Λαὸς ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν, δηλαδὴ τὸ ἐκλογικὸν σῶμα, ἡ Βουλὴ (τακτικὴ ἢ ἀναθεωρητικὴ), ὁ Βασιλεὺς ὡς ἀνώτατος ἀρχων, τὰ Δικαστήρια ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ ἐλέγχου τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων.

Ἐμμεσα ὅργανα εἶναι τὰ ὅργανα τῆς Πολιτείας τῶν ὁποίων ἡ ἀρμοδιότης καὶ ἡ βούλησις προσδιορίζονται ἀπὸ ἄλλα, τὰ ἄμεσα ὅργανα τῆς Πολιτείας, ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὁποῖα εἶναι ἔμμεσα. Ἐμμεσα ὅργανα εἶναι: οἱ Ὑπουργοί, οἱ Δημόσιοι ὑπάλληλοι· ἐν μέρει ἐπίσης τὰ ὅργανα τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Τὰ ἔμμεσα ὅργανα τῆς Πολιτείας συνήθως διορίζονται ὑπὸ τῶν ἀμέσων ὀργάνων αὐτῆς.

Ἀρχαὶ διέπουναι τὰ ὅργανα τῆς Πολιτείας γενικῶς ἐν Κράτει δικαίου :

Πᾶν ὄργανον ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ἀσκεῖ μίαν εἰς τὴν πολιτείαν ἀνήκουσαν λειτουργίαν. Συνεπῶς :

α) Οὐδὲν ὄργανον τῆς πολιτείας δικαιοῦται νὰ ἐπεκτείνῃ αὐτοπροαιρέτως τὴν ἀρμοδιότητά του, περιοριζόμενον ἐντὸς τῶν ὁρίων τὰ ὁποῖα θέτουν τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ νόμοι.

β) Πᾶν ὄργανον τῆς Πολιτείας πρέπει νὰ εἶναι αὐστηρῶς ὑποταγμένον εἰς τοὺς κανόνας τοῦ δικαίου τοὺς ρυθμίζοντας τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀνατιθεμένου αὐτῷ ὑπὸ τῆς Πολιτείας λειτουργήματος.

Α. Ὁ Λαὸς

Ὁ Λαὸς (τὸ ἐκλογικὸν σῶμα). Ἔχει ὡς ἀρμοδιότητα νὰ ἐκλέγῃ τὰ ἄλλα ὄργανα τῆς πολιτείας (ἐκλέγει τὰ μέλη τῆς Βουλῆς· συμμετέχει κατὰ τινὰ συντάγματα ἀμέσως διὰ δημοψηφίσματος εἰς τὴν νομοθεσίαν).

Ὁ Λαὸς κατὰ τὸ ἐλληνικὸν Σύνταγμα εἶναι τὸ ἀνώτατον, τὸ κυρίαρχον ὄργανον. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 21 : «Ἀπασαὶ αἱ ἐξουσίαι πηγάζουσιν ἐκ τοῦ Ἔθνους, ἐνεργοῦνται δὲ καθ' ὃν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα».

Ὁ Λαὸς, ὡς ὄργανον τῆς Πολιτείας, ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν τῆς χώρας οἱ ὁποῖοι ἔχουν κατὰ νόμον τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐκλογέως (ἐκλογικὸν σῶμα).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἰδιότητος τοῦ ἐκλογέως ἐπὶ εὐρύτερων βάσεων σημειοῦται ἡ ἱστορικὴ τάσις πρὸς τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν. Ἡ ψηφοφορία λογιζέται ἐπὶ τοσοῦτον καθολικῆ ἐφόσον δὲν ἔχουν ἐπίδρασιν διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος ψήφου κοινωνικά, οἰκονομικά, πνευματικά, φυλετικά γνωρίσματα ἢ καὶ τὸ κριτήριον τοῦ φύλου.

Κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον δίκαιον τὰ προσόντα τοῦ ἐκλογέως εἶναι τὰ ἑξῆς :

α) Ἑλληνικὴ Ἰθαγένεια. β) Ἡ συμπλήρωσις τοῦ 21 ἔτους τῆς ἡλικίας.

Πάντες οἱ συγκεντροῦντες τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς δικαιοῦνται ψήφου. Μεταπολεμικῶς ἐψηφίσθη νόμος διὰ τοῦ ὁποῦ ἀπονέμεται καὶ εἰς τὰς γυναῖκας δικαίωμα ψήφου ἀπὸ τοῦ 25ου ἔτους. Αἱ γυναῖκες μετεῖχον κατ' ἀρχὰς μόνον εἰς τὰς δημοτικὰς ἐκλογάς.

Ἴνα ἐνασκήσουν ὅμως οἱ ἐκλογεῖς τὸ δικαίωμα αὐτῶν ἢ μᾶλλον τὸ λειτουργήμα τοῦτο, διότι ὁ ἐκλογεὺς ὑπέχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀσκήσῃ «τὸ δικαίωμα» αὐτὸ τῆς ψήφου, δεόν νὰ ᾧσιν ἐγγεγραμμένοι εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους. Περιπτώσεις καθ' ἃς κατ' ἐξ-

αίρεσιν πρόσωπα κεκτημένα τὰ προσόντα τοῦ ἐκλογέως στεροῦνται τοῦ δικαιώματος ψήφου (κληρικοί, μοναχοί, οἱ καταδικασθέντες εἰς ὄρισμένας ποινάς, ὅπως λ.χ. οἱ ὑπὸ ἀπαγόρευσιν φρενοβλαβεῖς κλπ.). Περιπτώσεις καθ' ἃς ἀναστέλλεται τὸ λειτούργημα τοῦ ἐκλέγειν (π.χ. στρατιωτικοὶ ὑπηρετοῦντες εἰς τόπον διάφορον τῆς ἐκλογικῆς τῶν περιφέρειας, πλὴν ἀντιθέτου διατάξεως).

Χαρακτηριστικὰ τῆς ἐκλογικῆς λειτουργίας τῆς ψηφοφορίας :

1) Καθολικὴ (κατὰ τὰ ἀνωτέρω).

2) Ἀμεσος (δηλ. ὁ λαὸς ἐκλέγει αὐτὰ ταῦτα τὰ πρόσωπα ἅτινα θὰ συγκροτήσουν τὸ ὄργανον τῆς πολιτείας, δὲν ἐκλέγει τουτέστιν κατὰ πρῶτον λόγον ἓνα σῶμα ἐκλεκτόρων οἵτινες θὰ ἐκλέξουν περαιτέρω τὰ μέλη τοῦ νομοθετικοῦ σώματος).

3) Ἀτομικὴ.

4) Μυστικὴ.

Ταῦτα ὀρίζει ρητῶς τὸ ἄρθρ. 66 τοῦ Συντάγματος, καθ' ὃ : «Ἡ βουλὴ σύγκειται ἐκ βουλευτῶν ἐκλεγομένων κατὰ νόμον ὑπὸ τῶν ἐχόντων δικαίωμα πρὸς τοῦτο πολιτῶν δι' ἀμέσου καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας».

5) Ἴση (ὡς συνέπεια τῆς κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀρχῆς τῆς ἰσότητος), δὲν ἐφαρμόζεται τουτέστι τὸ λεγόμενον σύστημα πολλαπλῆς ψήφου καθ' ὃ τὸ αὐτὸ πρόσωπον συγκεντροῦν ὄρισμένας ἰδιότητας ψηφίζει κατὰ τὴν αὐτὴν ψηφοφορίαν περισσοτέρας τῆς μιᾶς φοράς ἢ ἡ ψήφος του ἰσχύει διὰ περισσοτέρας τῆς μιᾶς, π.χ. οἱ οἰκογενειάρχαι νὰ ἔχουν ψήφον ἀντιστοιχοῦσαν εἰς δύο ψήφους. Τέλος ἐνίοτε εἶναι ὑποχρεωτικὴ, ὑφισταμένης κυρώσεως διὰ τοὺς ἀνευ λόγου ἀπέχοντας τῆς ἐκλογῆς, ὡς συμβαίνει σήμερον παρ' ἡμῖν.

Ἐνα νέον στοιχεῖον τῆς συνταγματικῆς τάξεως εἶναι τὰ Κόμματα, τὰ ὅποια εἰσήγαγον εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα καὶ ἴδιον ὁ κοινοβουλευτισμὸς.

Τὸ Κόμμα εἶναι ὀργάνωσις πολιτικὴ, γενικὴ καὶ ἐθελοντικὴ, ἐπιδιώκουσα διὰ πολιτικῶν ἐνεργειῶν τὴν ἄσκησιν ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ τὴν κατάληψιν αὐτῆς πρὸς ἀναγωγὴν τῶν προγραμματικῶν σκοπῶν τῆς εἰς σκοποὺς τοῦ κράτους.

Τὸ Δίκαιον τοῦ 19ου αἰῶνος ἠγνόησε τὰ Κόμματα. Κατὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον Πόλεμον τὸ Δίκαιον ἀνεγνώρισε τὰς νομικὰς σχέσεις μεταξὺ Πολιτείας καὶ Κόμματος, ἰδίως εἰς τοὺς κανονισμοὺς τῶν Βουλῶν. Εἰς ὄρισμένα μάλιστα Συντάγματα τοῦ ἐξωτερικοῦ ὁ θεσμὸς τοῦ κόμματος εἰσήχθη ὡς θεμελιώδης θεσμὸς, ὡς π.χ. εἰς

τὴν ναζιστικὴν Γερμανίαν καὶ τὴν φασιστικὴν Ἰταλίαν, καθὼς καὶ εἰς τὰς λαϊκὰς δημοκρατίας, ἔνθα ἐπεβλήθη ἡ ἀρχὴ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου Κόμματος.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς καὶ εἰς τὴν Δύσιν αἱ συνταγματικαὶ διατάξεις ἀγνοοῦν τὰ κόμματα, ἀλλὰ ἡ συνταγματικὴ λειτουργία ἐπηρεάζεται ἀποφασιστικῶς ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν κομμάτων.

Ἐπαγγελματικὴ Ἀντιπροσωπεία. Ἡ θεωρία αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς ὑφισταμένης πραγματικῆς καταστάσεως κατὰ τὴν ὁποίαν κάθε ἄτομον ἀνήκει εἰς μίαν ἐνότητα εἰδικῶν συμφερόντων καὶ συνεπῶς παραλλήλως πρὸς τὴν καθολικὴν ἐκπροσώπησιν πρέπει νὰ συνυπάρχη καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ τοιαύτη, εἴτε ἔχουσα ἀποφασιστικὸν χαρακτήρα, εἴτε ἀπλῶς συμβουλευτικόν.

Ἐν Ἑλλάδι τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 ἀνεγνώρισε μερικῶς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀντιπροσωπείαν ἐντὸς τοῦ Β' νομοθετικοῦ Σώματος τῆς Γερουσίας. (Γερουσιασταὶ τῶν γεωργικῶν συναιτερισμῶν, τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων καὶ τῶν πνευματικῶν ἰδρυμάτων).

Β. Ὁ Βασιλεὺς

Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ἄμεσον ὄργανον τῆς Πολιτείας ἐφόσον ἔλκει τὰς ἀρμοδιότητας αὐτοῦ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Συντάγματος.

1. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Βασιλέως εἶναι διοικητικαί, νομοθετικαὶ καὶ δικαστικαί.

α) **Διοικητικαὶ ἀρμοδιότητες.** Ὡς ἀνώτατος Ἄρχων καὶ Ἄρχηγός τῆς Ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ὁ Βασιλεὺς διορίζει καὶ παύει τοὺς Ὑπουργοὺς (ἄρθρ. 31), ἄρχει τῶν κατὰ ξηρὰν, θάλασσαν καὶ ἀέρα δυνάμεων, κηρύσσει τὸν πόλεμον (ἄρθρ. 32) καὶ ἀπονέμει τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ ναυτικοὺς βαθμοὺς, διορίζει καὶ παύει ὡσαύτως κατὰ νόμον τοὺς Δημοσίους ὑπαλλήλους (ἄρθ. 34), ἀπονέμει τὰ κεκανονισμένα παράσημα (ἄρθρ. 40), ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντας νόμους (ἄρθρ. 36).

β) **Νομοθετικαὶ ἀρμοδιότητες.** Ὁ βασιλεὺς ὡς παράγων τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας κυροῖ τοὺς νόμους (ἄρθρ. 36). Νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος εἶναι καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως νὰ θέτῃ εἰς ἐφαρμογὴν διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος, συμφώνως πρὸς τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ ἄρθ. 91 ἐδ. 2 Συνταγμ., τὸν νόμον περί καταστάσεως πολιρκίας, δι' οὗ ἀναστέλλονται ὠρισμέναι διατάξεις τοῦ Συντάγματος.

γ) Ἀρμοδιότητες σχετικαὶ μετὴν διεθνή παράστασιν τῆς χώρας συνομολογεῖ καὶ ἐπικυροῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας καὶ ἐμπορίας ἄλλοτε μόνος, ἄλλοτε κατόπιν συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς (ἄρθρ. 32). Παρ' αὐτῷ εἶναι διαπεπιστευμένοι ἀντιπρόσωποι τῶν ξένων κρατῶν.

δ) Ἀρμοδιότητες τοῦ Βασιλέως ὡς ρυθμιστοῦ τῆς λειτουργίας τῆς Πολιτείας. Συγκαλεῖ τὴν Βουλὴν, κηρύττει τὴν ἐναρξιν καὶ λήξιν ἐκάστης βουλευτικῆς συνόδου (ἄρθρ. 37), ἀναστέλλει τὰς ἐργασίας τῆς βουλευτικῆς συνόδου (ἄρθρ. 38), ἔχει δικαίωμα νὰ διαλύῃ τὴν Βουλὴν (ἄρθρ. 37 Συντάγμ.).

ε) Ἀρμοδιότητες τοῦ Βασιλέως ἐν μέρει δικαστικῆς φύσεως. Δύναται νὰ ἀπονέμῃ χάριν καὶ ἀμνηστίαν (ἄρθ. 39). Διὰ τῆς πρώτης αἴρεται ἢ μεταβάλλεται ἢ ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ἐπιβληθεῖσα ποινή, διὰ τῆς δευτέρας ἀναστέλλεται ἢ ἐφαρμογὴ τοῦ ποινικοῦ νόμου δι' ὠρισμένας κολασίμους πράξεις.

2) Εὐθύνη τοῦ βασιλέως. Βασικὴ ἀρχή: Ὁ βασιλεὺς εἶναι ἀνεύθυνος κατὰ νομικὸν τεκμήριον. Οὕτω ὅσον ἀφορᾷ τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ πράξεις καλύπτεται διὰ τῆς εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν. Ποινικῶς εἶναι ἀνεύθυνος. Ἀστικῶς δὲ—διὰ τὰς ὑπ' αὐτοῦ προσγενομένας περιουσιακὰς ζημίας εἰς τρίτους—εὐθύνεται δι' αὐτὸν τὸ ἀνακτορικὸν ταμεῖον ("Ἀρθρ. 29). Τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως εἶναι ἀνεύθυνον καὶ ἀπαραβίαστον, οἱ δὲ ὑπουργοὶ αὐτοῦ εἶναι ὑπεύθυνοι.

Τέλος τὸ ἄρθρ. 44 ὀρίζει: «Ὁ Βασιλεὺς δὲν ἔχει ἄλλας ἐξουσίας εἰμὴ ὅσας τῷ ἀπονέμουσι ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ συνάδοντες πρὸς αὐτὸ ἰδιαιτεροὶ νόμοι». Τὸ ἄρθρον τοῦτο διασφαλίζει τὸ δημοκρατικὸν ἐν Ἑλλάδι πολίτευμα καὶ δημιουργεῖ τεκμήριον ὑπὲρ τοῦ κυριάρχου ὄργανου, ἧτοι τοῦ λαοῦ, ἐκπροσωπομένου ὑπὸ τῶν νομίμων αὐτοῦ ἀντιπροσώπων.

3. Ἡ διαδοχὴ τοῦ Θρόνου. Τὸ ἐλληνικὸν Στέμμα καὶ τὰ συνταγματικὰ αὐτοῦ δικαιώματα εἶναι διαδοχικὰ καὶ περιέρχονται εἰς τοὺς κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν γνησίους καὶ νομίμους ἀπογόνους τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' κατὰ τὴν τάξιν πρωτοτοκίας, προτιμωμένων τῶν ἀρρένων (ἄρθρ. 45). Διάδοχος συνεπῶς θὰ εἶναι ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Βασιλέως καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας. Ἐν ἔλλειψει δὲ ἀπογόνων τοῦ πρωτοτόκου, τότε διάδοχος εἶναι ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Βασιλέως. Ὁ Θρόνος χηρεύει ὅταν κατὰ τὸν θάνατον ἢ τὴν παραίτησιν τοῦ Βασιλέως δὲν ὑπάρχει διάδοχος. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὁ Βασιλεὺς διορίζει τὸν διάδοχον κατόπιν συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς διὰ πλειοψηφίας τῶν $\frac{2}{3}$ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν καὶ διὰ φανερᾶς ψηφοφο-

ρίας. Πᾶς διάδοχος ἀπαιτεῖται νὰ πρεσβεύῃ τὴν θρησκείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἐν περιπτώσει χηρείας τοῦ Ἐθρόνου, ἡ Βουλὴ, καὶ ἂν ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς, ἢ διελύθη, ἐκλέγει προσωρινῶς καὶ διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας Ἀντιβασιλέα πολίτην Ἑλληνα τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος, τὸ δὲ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐνεργεῖ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν μέχρι τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Ἀντιβασιλέως. Ἐντὸς δύο μηνῶν τὸ βραδύτερον ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἰσάριθμοι τῶν βουλευτῶν ἀντιπρόσωποι, οἵτινες εἰς ἓν μετὰ τῆς Βουλῆς συνεργόμενοι ἐκλέγουσι τὸν Βασιλέα διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν $\frac{2}{3}$ τοῦ ὄλου καὶ διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας.

Ὁ ὄρκος τοῦ Βασιλέως προηγεῖται πάσης ἀσκήσεως καθήκοντος, δίδεται δὲ πρῶτον ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Ὑπουργῶν, τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν ἀρχῶν. Ἐντὸς δὲ δύο μηνῶν ἐπαναλαμβάνεται ὁ ὄρκος ἐνώπιον τῆς Βουλῆς.

Ἡ Ἀντιβασιλεία. α) Ἐν περιπτώσει ἀποδημίας τοῦ Βασιλέως ἐκτὸς τοῦ Κράτους ἡ Ἀντιβασιλεία ἀνατίθεται διὰ Β.Δ., προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, εἰς τὸν ἐνήλικον διάδοχον. Ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ διάδοχος ἢ εἶναι ἀνήλιξ, τότε ἡ Ἀντιβασιλεία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βασιλισσῆς. Ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ καὶ Βασίλισσα, τότε ὁ Βασιλεὺς διορίζει ἀνακλητὸν Τοποτηρητὴν μὲ ὠρισμένης ἀρμοδιότητος καθοριζομένης διὰ Β.Δ. προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Δὲν προβλέπεται ἡ περίπτωσις ἀποδημίας ἀμφοτέρων τῶν Βασιλέων, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἐνήλιξ διάδοχος.

β) Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως ἢ παραιτήσεως τοῦ Βασιλέως, ἐὰν ὁ ἐνήλικος διάδοχος εἶναι ἀπῶν, τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ μέχρι τῆς ἀφίξεώς του τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ἀποβιώσεως τοῦ Βασιλέως καὶ ἂν ὁ διάδοχος εἶναι ἀνήλιξ, ἢ ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βασιλισσῆς μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Βασιλέως, ἐφόσον ὁμοῦς διατελεῖ ἐν χηρείᾳ. Ἐὰν ἡ Βασίλισσα δὲν ἐπιζῇ ἢ δὲν διατελῇ ἐν χηρείᾳ τότε ἡ Βουλὴ ἐκλέγει Ἀντιβασιλέα.

γ) Ἐν περιπτώσει ἀσθενείας, ἐὰν ὁ Βασιλεὺς, ἔνεκα νόσου, κρίνῃ ἀναγκαίαν τὴν σύστασιν Ἀντιβασιλείας, ὀρίζει διὰ Β.Δ. Ἀντιβασιλέα τὸν διάδοχον, ἢ μὴ ὑπάρχοντος τοιοῦτου ἐνηλίκου, τὴν Βασίλισσαν. Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ βασιλεύσῃ, τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον συγκαλεῖ τὴν Βουλήν, ἢ ὁποία διὰ πλειοψηφίας τῶν $\frac{2}{3}$ ἀναγνωρίζει τὴν ἀνάγκην συστάσεως κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀντιβασιλείας. Ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ οὔτε διάδοχος, οὔτε βασίλισσα, ἢ Βουλὴ ἐκλέγει ἀντιβασιλέα καὶ, χρείας καλούσης, Ἐπίτροπον τοῦ Βασιλέως.

Ἐάν ὁ διάδοχος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως εἶναι ἀνήλιξ καὶ μὴ ὑπαρχούσης Βασιλείας ἐν χρεῖρα, τότε ἡ Βουλὴ ἐκλέγει Ἐπίτροπον τοῦ ἀνηλικίου Βασιλέως (ἄρθρ. 51). ✓

Γ. Ἡ Βουλὴ

Εἶναι τὸ συλλογικὸν ὄργανον τῆς πολιτείας εἰς ὃ κυρία ἀρμοδιότης ἔχει ἀνατεθῆ ἢ νομοθετικὴ λειτουργία ὡς καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

1) Σ υ γ κ ρ ό τ η σ ι ς τῆς Βουλῆς : α) Ἄριθμὸς βουλευτῶν. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 68 Συντάγμ. δὲν δύναται νὰ εἶναι κατώτερος τῶν ἑκατὸν πενήκοντα. Κατὰ τὸν ἐκλογικὸν νόμον ἐκλέγεται εἰς βουλευτῆς ἀνά 20.000 κατοίκους.

β) Ἡ Βουλὴ σύγκειται ἀπὸ βουλευτάς, οἵτινες ἀντιπροσωπεύου τὸ ἔθνος (... οὐχὶ μόνον τὴν ἐκλογικὴν περιφέρειαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκλέγονται, ἄρθρ. 67 Συντάγμ.) καὶ οἵτινες ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ, δηλαδὴ τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος (ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα) δι' ἀμέσου καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας, τῆς ἐκλογῆς αὐτῆς ἐνεργουμένης ταυτοχρόνως καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν (ἄρθρ. 66 Συνταγμ.).

Προσόντα ἐκλογιμότητος εἶναι κατὰ τὸ ἄρθρ. 70 Συντάγματος τὰ ἑξῆς : Νὰ εἶναι τις πολίτης Ἑλλήν, νὰ ἔχη συμπληρώσει τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ νὰ κέκτηται τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν.

α) Μὴ ἐκλογιμότης. Περιπτώσεις καθ' ἃς πρόσωπα κεκτημένα τὰ προσόντα τῆς ἐκλογιμότητος δὲν δύναται νὰ ἐκλεγῶσι βουλευταί. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 71 Συντάγμ. ἔμμισθοι δημόσιοι ὑπάλληλοι, στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ, δήμαρχοι, συμβολαιογράφοι, φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν καὶ δικαστικοὶ κλητῆρες δὲν δύναται νὰ ἐκλεγῶσι βουλευταί, ἐὰν μὴ παραιτηθῶσι πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὡς ὑποψηφίων.

β) Ἀσυμβίβαστον. Περιπτώσεις καθ' ἃς πρόσωπα κατέχοντα ὠρισμένας ἰδιωτικὰς θέσεις δὲν δύναται νὰ εἶναι ταυτοχρόνως καὶ βουλευταί, χωρὶς ἐκ τούτου νὰ ἀποκλείεται ἢ εἰς τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα ἐκλογῆ αὐτῶν. Οἱ κατέχοντες τοιαύτας θέσεις ἐκλεγόμενοι βουλευταί δέον νὰ δηλώσωσιν ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῶν ὡς ἄνω ἔργων, ἄλλως ἐπίπτουσιν αὐτοδικαίως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος (ἄρθρ. 71, 72). Κατὰ τὸ ἄρθρ. 71 ἐδ. 2 : «τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ ἔργα τοῦ Διευθυντοῦ ἢ ἄλλου ἀντιπροσώπου διοι-

κητικοῦ ἢ ἐμμίσθου νομικοῦ συμβούλου καὶ ὑπαλλήλου ἐμπορικῶν Ἑταιριῶν ἢ ἐπιχειρήσεων, ἀπολαυσουσῶν εἰδικῶν προνομίων ἢ τακτικῆς ἐπιχορηγήσεως, δυνάμει εἰδικοῦ νόμου... Νόμος δύναται νὰ καθιερώσῃ τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ πρὸς ἕτερα ἔργα».

2. **Λειτουργία Βουλῆς.** Συγκροτεῖται εἰς σῶμα καὶ ὑπάρχει ὡς ὄργανον διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Προεδρείου αὐτῆς. Λειτουργεῖ βάσει ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ ὡς καὶ τῶν σχετικῶν πρὸς τὰς ἐργασίας τῆς Βουλῆς ἀρθρῶν τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 54, 55, 56, 58, 60, 65, 74 κλπ.).

3. **Βουλευτικαὶ προνομίαι καὶ ἀσυλῖαι.** Βουλευτικὴν προνομίαν ἀποτελεῖ ἡ ἐλευθερία ἧς ἀπολαύει ὁ βουλευτῆς κατὰ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῶν καθηκόντων του ἔκφρασιν γνώμης ἢ ψήφου. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 62 Συνταγμ. «Βουλευτῆς δὲν καταδιώκεται οὐδὲ ἐξετάζεται ἕνεκα γνώμης ἢ ψήφου δοθείσης παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν βουλευτικῶν του καθηκόντων». Βουλευτικὴν ἀσυλίαν ἀποτελεῖ ἡ ἰδιαιτέρα προστασία τοῦ προσώπου τοῦ Βουλευτοῦ κατὰ ποινικῶν διώξεων. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 63 Συντάγμ.: «Βουλευτῆς, διαρκύσεως τῆς βουλευτικῆς συνόδου, δὲν καταδιώκεται οὐδὲ συλλαμβάνεται ἢ φυλακίζεται ἄνευ ἀδείας τοῦ σώματος. Τοιαύτη ἀδεια δὲν ἀπαιτεῖται εἰς τὰ ἐπ' αὐτοφώρῳ κακουργήματα...».

4. **Χρόνος ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς.** Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται διὰ μίαν τετραετίαν (βουλευτικὴ περίοδος). Ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐργάζεται ἡ Βουλὴ καλεῖται σὺνοδος. Διαρκούσεως τῆς βουλευτικῆς περιόδου συγκαλεῖται ἡ Βουλὴ εἰς τακτικὰς ἐκάστην 15ην τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου, ἄρθρ. 54 Συντ.) καὶ ἐκτάκτους συνόδους (ὀπότε παραστῆ ἀνάγκη).

5. **Ἀρμοδιότητες Βουλῆς.** Ἡ θέσις κανόνων δικαίου διὰ τυπικῶν νόμων (νομοθετικὴ λειτουργία), ἡ σύμπραξις εἰς ἔργα διοικητικῆς φύσεως ἰδιαζούσης σημασίας (π.χ. ψήφισις προϋπολογισμοῦ, θέσις εἰς ἐφαρμογὴν τοῦ Στρατιωτικοῦ Νόμου, ἔγκρισις διεθνῶν συμφωνιῶν κ.τ.λ.), ἐμμέσως διὰ τῆς πλειοψηφίας ὁ προσδιορισμὸς τῆς συνθέσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὁ ἔλεγχος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας (κοινοβουλευτισμὸς).

6. **Τερματισμὸς τοῦ βίου τῆς Βουλῆς:** α) Διὰ τῆς παρόδου τῆς τετραετίας τῆς βουλευτικῆς περιόδου. β) Διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως διαλύσεως τῆς Βουλῆς. Ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς ἀποτελεῖ τρόπον προσφυγῆς εἰς τὴν λαϊκὴν ἐτυμηγορίαν ἵνα αὕτη ἀποφανθῆ εἰς περιπτώσεις καθ' ἃς ἐξ ὠρισμένων ἐξωτερικῶν σημείων διαπιστοῦται ὅτι ὡς πρὸς ὠρισμένα βασικά ζητήματα ἢ

υπάρχουσα Βουλή έπαυσε νά αντιπροσωπεύη τήν κοινήν γνώμην, ή όσάκις εύρίσκεται ή Βουλή έν άδυναμίξ νά δόση βιώσιμον κυβέρνησιν. 'Ο Βασιλεύς τή εύθύνη τοϋ 'Υπουργικοϋ Συμβουλίου δικαιούται— ούχι ύποχρεούται— νά διαλύση τήν Βουλήν (τήν συγκεκροτημένην). Κατά τό άρθρ. 37 τοϋ Συντάγμ. : «ό Βασιλεύς... έχει τό δικαίωμα νά διαλύη τήν Βουλήν, αλλά τό περι διαλύσεως διάταγμα προσυπογε γραμμένον ύπό τοϋ 'Υπουργικοϋ Συμβουλίου πρέπει νά διαλαμβάνη συγχρόνως καί τήν σύγκλησιν τών μέν έκλογέων έντός 45 ήμερών, τής δέ Βουλής έντός 3 μηνών», άμφότερα άνώτατα χρονικά όρια.

'Η Βουλή συνέρχεται αύτοδικαίως κατ' έτος τήν 15ην τοϋ μηνός 'Οκτωβρίου εις τακτικήν σύνοδον, έκτός άν συγκαλέση αύτήν πρότερον ό Βασιλεύς. 'Η διάρκεια έκάστης τακτικής συνόδου δέν δύναται νά είναι βραχυτέρα τών τριών μηνων (άρθρ. 54).

'Ο Βασιλεύς έχει άπαξ μόνον τό δικαίωμα νά άναστείλη τās εργασίας τής βουλευτικής περιόδου, είτε άναστέλλων τήν έναρξιν, είτε διακόπτων τās εργασίας αύτης, καί τοϋτο μόνον διά διάστημα τριάκοντα ήμερών (άρθρ. 38).

'Η Βουλή συνεδριάζει δημοσίξ καί κατ' έξαιρέσιν κεκλεισμένων τών θυρών, άν τοϋτο ήθελεν άποφασισθῆ. 'Η άπαρτία καθορίζεται τούλάχιστον εις τό $\frac{1}{3}$ τοϋ όλου αριθμοϋ, αί δέ άποφάσεις λαμβάνονται κατ' άπόλυτον πλειοψηφίαν τών παρόντων, ήτις όμως δέν δύναται νά είναι κατωτέρα τοϋ $\frac{1}{4}$ τοϋ όλου αριθμοϋ τών μελών αύτης. Εις περίπτωσιν ίσοψηφίας ή πρότασις άπορρίπτεται (άρθρ. 56).

7. **Έ κ λ ο γ ι κ ά σ υ σ τ ῆ μ α τ α.** Τά κυριώτερα είναι τό πλειοψηφικόν καί τό άναλογικόν. Διά τοϋ πρώτου έκλέγονται βουλευταί εις έκάστην περιφέρειαν οί συγκεντρώσαντες τήν σχετικήν πλειοψηφίαν τών ψήφων. Τοϋτο κατ' άρχήν διασφαλίζει ίσχυράν κυβέρνησιν, αλλά δύναται ή μειοψηφία τοϋ 49% τών ψήφων ν' άπουσιάξη τελείως άπό τήν Βουλήν. Διά τοϋ άναλογικοϋ αί βουλευτικάί έδραι κατανέμονται μεταξύ τών κομμάτων κατ' άναλογίαν τών ψήφων. 'Η κατανομή γίνεται πρώτον κατ' έκλογικήν περιφέρειαν καί μετά ταϋτα διά τών ύπολοίπων κατ' έφετειακήν καί τέλος λαμβάνεται όλόκληρος ή 'Επικράτεια διά τήν τρίτην κατανομήν τών έδρών. 'Αμφότερα τά συστήματα ίσχυσαν κατά καιρούς έν 'Ελλάδι. 'Επίσης έφηηρόσθη καί ή ένισχυμένη άναλογική, κατά τήν όποίαν τά κόμματα έπρεπε νά λάβουν ώρισμένον αριθμόν ψήφων διά νά έχουν δικαίωμα νά ύπολογισθοϋν αί ψηφοί αύτών εις τήν δευτέραν καί τρίτην κατανομήν, άλλως αί ψηφοί των έχάνοντο.

'Ως πρός τήν έκτασιν τής έκλογικής περιφερείας ύπάρχουν τό μονοεδρικόν σύστημα, ή στενή περιφέρεια (έπαρχία), ή εύρεία (νομός) καί ή εύρυτάτη (πλειονες νομοί).

Α. Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον συγκείμενον ἐκ τῶν ὑπουργῶν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Πρωθυπουργοῦ ἀποτελεῖ τὴν Κυβέρνησιν. Διὰ Διατάγματος εἶναι δυνατὸν νὰ διορισθοῦν εἰς ἢ πλείονες ἀντιπρόεδροι. Ἐπίσης διορίζονται καὶ ὑφυπουργοί, οἵτινες ἔχουν βαθμὸν καὶ ἀποδοχὰς ὑπουργοῦ, μετέχουν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ἀσκοῦν ὑπευθύνως τὰς ἀρμοδιότητας τὰς ὁποίας ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς ὁ νόμος. Ἀναπληροῦν κατ' ἀρχὴν δὲ τὸν ὑπουργὸν ἀπόντα ἢ κωλυόμενον. Τέλος δύνανται νὰ διορισθοῦν καὶ ὑπουργοὶ ἄνευ χαρτοφυλακίου, ἤτοι ὑπουργοὶ οἱ ὁποῖοι δὲν προΐστανται Ὑπουργεῖου τινὸς ἢ συνόλου ὑπηρεσίας. Κατὰ κανόνα ὁ Πρωθυπουργὸς εἶναι ἄνευ χαρτοφυλακίου.

α) Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις θεωρεῖται ὡς ἄμεσον ὄργανον τῆς Πολιτείας. Τοῦτο καθορίζει τὴν γενικὴν πολιτικὴν, ἔχει τὴν νομοθετικὴν πρωτοβουλίαν, ὑπογράφει τὸ διάταγμα τῆς διαλύσεως τῆς Βουλῆς, τῆς χορηγήσεως ἀμνηστίας, διορίζει ὠρισμένους ἀνωτάτους κρατικούς λειτουργούς. Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἔχει διπλὴν νομικὴν ἰδιότητα, εἶναι συγχρόνως καὶ συλλογικὸν ὄργανον καὶ διασκεπτόμενον σῶμα.

β) Ὁ Πρωθυπουργὸς εἶναι ὁ πρόεδρος τοῦ πολυμελοῦς σώματος, τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀλλὰ συγχρόνως ἐμφανίζεται ἔχων καὶ ἰδίαν ἀρμοδιότητα, κατέχει μεγίστην θέσιν τόσον κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς γενικῆς πολιτικῆς, ὅσον καὶ μεταξὺ τῶν ὑπουργῶν.

γ) Εἰς τὴν πρᾶξιν ἐπεκράτησεν ἡ τακτικὴ τῶν συνεδριάσεων τοῦ «μικροῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου» ἢ τοῦ «Συντονιστικοῦ Κυβερνητικοῦ Συμβουλίου», ἀποτελουμένου ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τῶν ὑπουργῶν τῶν ἀποφασιστικῶν ὑπουργείων. Εἰς τὸ ὄργανον τοῦτο περιέρχεται σὺν τῷ χρόνῳ ἡ κυβερνητικὴ ἐξουσία, ἂν καὶ στερεῖται πάσης τυπικῆς ἀρμοδιότητος, ἐφόσον ὡς ὄργανον εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν συνταγματικὴν τάξιν.

δ) Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐκδίδει «ἀποφάσεις» καὶ «πράξεις» εἴτε διοικητικῆς κατ' οὐσίαν φύσεως, εἴτε νομοθετικοῦ περιεχομένου. Ἐπίσης προτείνει εἰς τὸν Βασιλέα τὴν ἔκδοσιν ὠρισμένων πράξεων τὰς ὁποίας συνυπογράφει, εἴτε λόγῳ ρητῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος, εἴτε λόγῳ σπουδαιότητος τοῦ ἀντικειμένου (ἀρ. 37, 39, 84, 91 τοῦ Συντάγματος).

Ε. ΟΙ 'ΥΠΟΥΡΓΟΙ

Οί 'Υπουργοί εἶναι τὰ ἔμμεσα ὄργανα διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἀνώτατος ἄρχων ἀσκεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν· εἶναι ἀνώτατοι Δημοσίοι λειτουργοί, οἵτινες κατὰ κανόνα (ἐξαιρέσεις οἱ λεγόμενοι 'Υπουργοί ἄνευ χαρτοφυλακίου) εὐρίσκονται ἐπὶ κεφαλῆς ἐνὸς 'Υπουργείου ἢ ἐνὸς κλάδου διοικήσεως. 'Υπουργεῖον εἶναι ἔν ὠρισμένον σύνολον Δημοσίων ὑπηρεσιῶν, τοῦ ὁποίου τὴν διοίκησιν ἔχει ἐν ἔμμεσον ὄργανον τοῦ Κράτους, ὁ 'Υπουργός.

Κ τ η σ ι ς τ ῆ ς ἰ δ ι ὀ τ η τ ο ς τ ο ῦ ' Υ π ο υ ρ γ ο ῦ : Διὰ τοῦ διορισμοῦ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῇ προτάσει τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὃν κατ' ἐλευθέραν ἐκλογὴν διορίζει ὡσαύτως ὁ Βασιλεὺς (ἄρθρ. 31) : «Ὁ Βασιλεὺς διορίζει καὶ παύει τοὺς ὑπουργούς». Περιορισμὸς τοῦ Βασιλέως περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προσώπου τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν ὑπουργῶν ὑπάρχει ἐκ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος, ἐκ τῆς ὑποχρεώσεως τουτέστι τοῦ 'Υπουργείου νὰ τυγχάνῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς. Οὐδὲν κώλυμα ὑπάρχει διορισμοῦ ὑπουργοῦ καὶ ἔξω τῆς Βουλῆς. Ἐπίσης οὐδὲν προσὸν ἀπαιτεῖται διὰ τὸν ὑπουργὸν πλὴν τῆς ἑλληνικῆς ἰθαγενείας. Οἱ ὑπουργοὶ προΐστανται τῶν διαφόρων 'Υπουργείων—κλάδων—ἐκδίδουν κανονιστικὰς πράξεις, ἀσκοῦν τὸν ἱεραρχικὸν ἔλεγχον καὶ εἶναι διατάκται τῶν δημοσίων δαπανῶν. Οἱ ὑπουργοὶ ἐλέγχονται οὐχὶ ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Βουλήν. Οἱ ὑπουργοὶ δεόν νὰ ἀπολαμβάνουν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς. Μόλις καταρτισθῇ ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς. Ἐπίσης ἡ Βουλὴ δύναται νὰ ἄρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν. Ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ διορίσῃ Κυβέρνησιν μειοψηφίας, ἀλλὰ τότε ὑποχρεοῦται νὰ προβῇ εἰς τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς. Οὐδεὶς ἐκ τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας δύναται νὰ διορισθῇ 'Υπουργός. ("Ἀρθρ. 77).

Ἄ ρ μ ο δ ι ὀ τ η τ ε ς τ ῶ ν ' Υ π ο υ ρ γ ῶ ν : ἀτομικαὶ καὶ συλλογικαί, κυβερνητικαὶ καὶ διοικητικαί.

Εἰδικώτερον : 1) ὁ 'Υπουργός προτείνει τὴν ἔκδοσιν Β. Δ. καὶ προσυπογράφει αὐτά. ("Ἀρθρ. 30). Ἡ προσυπογραφή τυγχάνει ἀπαραίτητος, διότι προσδίδει ἰσχὺν εἰς τὸ Β. Δ. καὶ δημιουργεῖ τὴν ὑπουργικὴν εὐθύνην.

2) Διορίζει καὶ ἀπολύει τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους. ("Ἀρθρ. 34).

3) Λομβάνει ἀποφάσεις καὶ ἐντέλλεται τὰς δαπάνας.

4) Ἀσκεῖ ἱεραρχικὸν καὶ πειθαρχικὸν ἔλεγχον ἐπὶ πάντων τῶν ὑπ' αὐτὸν ὑπαλλήλων.

5) Ἀσκεῖ τὴν διοικητικὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν νομικῶν προσώπων τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ.

6) Εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν τήρησιν τοῦ Συντάγματος, τῶν νόμων, τῶν συμφερόντων τοῦ Δημοσίου καὶ διὰ τὴν δικαίαν ἀσκήσιν τῆς ἐξουσίας.

7) Ὑπέχει πολιτικὴν εὐθύνην ἔναντι τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Βασιλέως, ὡς καὶ ποινικὴν καὶ ἀστικὴν ὡς κατωτέρω.

Εὐθύνῃ ὑπουργῶν: α) Διὰ τὰς πράξεις τοῦ Βασιλέως (διὰ τῆς προσουπογραφῆς αὐτῶν)· κατὰ τὸ ἄρθρ. 30 Συντ.: «Οὐδεμία πρᾶξις τοῦ Βασιλέως ἰσχύει οὐδ' ἐκτελεῖται, ἂν δὲν εἶναι προσουπογεγραμμένη παρὰ τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ, ὅστις διὰ μόνῃς τῆς ὑπογραφῆς του καθίσταται ὑπεύθυνος», συνεπῶς ὑπάρχει εὐθύνῃ διὰ τὰς πράξεις καὶ παραλείψεις τοῦ Βασιλέως, β) διὰ τὰς ἰδίας αὐτῶν πράξεις ἢ παραλείψεις. Εἰς τὰς περιπτώσεις ὑπάρξεως κατὰ τὰ ἀνωτέρω εὐθύνῃς ὑπουργοῦ, αὕτη διακρίνεται εἰς:

αα) Ποινικὴν εὐθύνην (εἰδικὸς νόμος προβλέπει εἰδικὰς περιπτώσεις ποινικῆς εὐθύνῃς ὑπουργῶν διὰ τὰς δημοσίας αὐτῶν πράξεις· διὰ τὰς ἰδιωτικὰς ὑπέχουν τὴν κοινὴν εὐθύνην, ὑπαγόμενοι μόνον λόγῳ τῆς ἰδιότητός των εἰς εἰδικὴν δωσιδικίαν). Ὁ ὑπουργὸς εὐθύνεται διὰ πᾶσαν παράβασιν κανόνος δικαίου ἐφ' ὅσον συντρέχη δόλος, ἀσύγνωστος ἀμέλεια ἢ ἔβλαψεν ἐκ προθέσεως τὰ συμφέροντα τοῦ δημοσίου. Ἡ ποινικὴ εὐθύνῃ εἶναι ἀτομικὴ, ἢ ἀλληλέγγυος ἐφόσον ὑπάρχει ἀπόφασις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Ἡ Βουλὴ ἔχει δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς ὑπουργοὺς ἐνώπιον εἰδικοῦ Δικαστηρίου ἐκ 12 μελῶν δικαστῶν, προεδρευομένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Οἱ Ὑπουργοὶ διώκονται διὰ παραβάσεις, ἐκ προθέσεως ἢ ἀσυγνώστου ἀμελείας, διατάξεων τοῦ Συντάγματος, ἤτοι διὰ ἀντισυνταγματικὰ διατάγματα, ἀποφάσεις, διαταγὰς, παραλείψεις ἐκτελέσεως νόμων ἢ διαταγμάτων ἢ ἄρθρων τοῦ Συντάγματος, ὑπογραφὴν πρὸς κύρωσιν νόμου μὴ ψηφισθέντος κανονικῶς, παραβίασιν ποινικῶν νόμων, βλάβην ἐκ προθέσεως ἢ ἐκ βαρείας ἀμελείας διὰ παραβιάσεως τῆς νομιμότητος οὐσιωδῶν συμφερόντων τῆς Πολιτείας.

Μόνον ἡ Βουλὴ κατηγορεῖ τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ μόνον αὕτη. Ἡ πρότασις δεόν νὰ ὑπογραφῇ ὑπὸ 20 βουλευτῶν καὶ νὰ ἀναφέρεται ἐπακριβῶς εἰς τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν ἀξιόποιον πρᾶξιν Ἡ ἀπόφασις πρὸς παραπομπὴν ἐνός Ὑπουργοῦ λαμβάνεται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας. Ἀρμοδιότητα εἰσαγγελέως ἔχουν πέντε Βουλευταὶ ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῆς Βουλῆς. Ὡς πρὸς τὴν διαδικασίαν ἐφσρμόζονται συμπληρωματικῶς αἱ διατάξεις τῆς Ποι-

νικης Δικονομίας. Οὐδὲν εἰδικὸν μέτρον προβλέπεται κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, πλὴν τῆς ἀναψηλαφήσεως (Νομ. ΦΠΣΤ/1877).

Ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ ἀπονείμῃ χάριν εἰς Ὑπουργὸν καταδικασθέντα μόνον τῇ συγκαταθέσει τῆς Βουλῆς (*Αρ. 81). Ἄνευ τοῦ περιορισμοῦ τούτου ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἐξέλειπεν ἡ Ὑπουργικὴ εὐθύνη, ἐφόσον ὁ Ὑπουργὸς ἐνήργει κατ' ἐντολὴν τοῦ Βασιλέως, διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπονομῆς εἰς αὐτὸν χάριτος.

ββ) Ἀστικὴν εὐθύνην διὰ τὰς δημοσίας αὐτῶν πράξεις ὑπέχουν εὐθύνην πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ βλαβέντος ἰδιώτου ἐφ' ὅσον διεπιστώθῃ ἡ ποινικὴ εὐθύνη τοῦ ὑπουργοῦ διὰ τὰς ἰδιωτικὰς πράξεις ὑπέχει τὴν κοινὴν ἀστικὴν εὐθύνην ἐνώπιον τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Οὕτω ἡ ποινικὴ καταδίκη εἶναι προδικαστικὸν ζήτημα τῆς περὶ ἀστικῆς εὐθύνῃς ἀγωγῆς.

γγ) Κοινοβουλευτικὴν εὐθύνην. Ἡ κοινοβουλευτικὴ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν συνίσταται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν αὐτῶν ὅπως λογοδοτήσουν πρὸ τῆς Βουλῆς καὶ παραιτηθοῦν ἐάν ἡ Βουλὴ δι' ἀποφάσεώς της ρητῆς ἄρῃ ἀπ' αὐτῶν τὴν ἐμπιστοσύνην της. Ἡ κοινοβουλευτικὴ εὐθύνη ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς συνδεούσης τὴν κυβέρνησιν καὶ ἕκαστον ὑπουργὸν πρὸς τὰς Βουλὰς σχέσεως, ἥτοι τῆς κοινοβουλευτικῆς σχέσεως, ἥτις εἶναι τὸ οὐσιώδες περιεχόμενον τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος.

Ἡ κοινοβουλευτικὴ ἐξάρτησις τῶν ὑπουργῶν ἢ ἄλλως ἢ κοινοβουλευτικὴ ἢ πολιτικὴ εὐθύνη αὐτῶν περιλαμβάνει εἰδικώτερον :

- α) Τὴν ὑποχρέωσιν οὕτων ὅπως λογοδοτοῦν εἰς τὰς Βουλὰς.
- β) Τὸ δικαίωμα τῶν Βουλῶν ὅπως ἐλέγχουν τοὺς ὑπουργοὺς καὶ
- γ) Τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ὑπουργοῦ (νομικὴν ἢ μόνον ἠθικὴν, κατὰ τὰς ἀνωτέρω διακρίσεις) ὅπως παραιτηθῇ εὐθὺς ὡς ἡ Βουλὴ δι' ἀποφάσεώς της ἄρῃ ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐμπιστοσύνην της.

Ὁ ἔλεγχος τῶν Βουλῶν ἀπευθύνεται ἢ καθ' ὀλοκλήρου τῆς Κυβερνήσεως ἢ καθ' ὀρισμένου ὑπουργοῦ. Διεξάγεται δὲ διὰ τριῶν μέσων : α) τῆς ἀναφορᾶς, β) τῆς ἐρωτήσεως καὶ γ) τῆς ἐπερωτήσεως, συμφώνως πρὸς τὰς λεπτομερεῖς διατάξεις τῶν Κανονισμῶν. Ἡ ἐπερωτήσις εἶναι τὸ δραστικώτερον μέσον, διότι καταλήγει εἰς ἔκφρασιν ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας πρὸς τὴν κυβέρνησιν.

Ἡ Κυβέρνησις ἅμα τῇ καταρτίσει της ὀφείλει νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τὸ ταχύτερον καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῆς. Δύναται δὲ καὶ ὅποτεδήποτε ἄλλοτε βραδύτερον νὰ ζητήσῃ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐμπιστοσύνης ταύτης ἢ, ὅπως συνήθως λέγεται,

« νά θέση ζήτημα έμπιστοσύνης ». 'Εάν εύρίσκεται εις διακοπὰς ή Βουλή συγκαλείται έντός 15 ήμερών.

'Η έκφρασις τής έμπιστοσύνης ή τής δυσπιστίας τής Βουλής πρὸς τήν Κυβέρνησιν ή τοὺς κατ' ἴδιαν ὑπουργοὺς γίνεται μόνον διὰ ρητῆς ειδικῆς ἀποφάσεως τής Βουλῆς. Δέν συνάγεται τουτέστι σιωπηρῶς καί έμμέσως έκ πράξεώς τινος τῶν Βουλῶν, λ.χ. έκ τής ἀπορρίψεως νομοσχεδίου, ἀλλὰ πρέπει νά γίνη δι' ειδικῆς ἀποφάσεως, ὅποτε καί μόνον ἔχει νομικὰς συνεπείας. 'Η τοιαύτη ἀπόφασις τής Βουλῆς λαμβάνεται καθ' ὠρισμένην διαδικασίαν, συμφῶνως τῷ ἄρθρ. 78 τοῦ Συντάγματος.

γ) 'Η περί έκφράσεως έμπιστοσύνης ή δυσπιστίας πρότασις ὑπογράφεται ἀπὸ 20 τούλάχιστον βουλευτάς, πρέπει δέ νά περιέχῃ σαφῶς τὰ θέματα περί τὰ ὁποῖα θά περιστραφῇ ή συζήτησις.

δ) 'Η συζήτησις ἐπ' αὐτῶν δέν δύναται νά διεξαχθῇ πρὸ τῆς παρελεύσεως δύο ήμερῶν, καί τοῦτο ἵνα δοθῇ καιρὸς εις τήν κυβέρνησιν νά παρασκευασθῇ καί νά συγκεντρώσῃ τοὺς φίλους τῆς, δέν δύναται δέ ἐπίσης νά διαρκέσῃ πλέον τῶν 5 ήμερῶν, καί τοῦτο διὰ νά μὴ παρατείνεται ή ἐξ αὐτῆς ἀνωμαλία ή νά μὴ έκβιάζεται ή κυβέρνηση παρά διαφόρων βουλευτῶν.

ε) 'Η ἐλευθερία τής Βουλῆς ὅπως έκφράζῃ τήν έμπιστοσύνη τῆς ὑπόκειται εις ὠρισμένους χρονικοὺς περιορισμοὺς. Οὕτω πρότασις δυσπιστίας δέν δύναται νά ὑποβληθῇ εἰμὴ μετὰ πάροδον διμήνου ἀπὸ τῆς ἀπορρίψεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἄλλης ὁμοίας προτάσεως. 'Εξαιρετικῶς ὅμως δύναται καί πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ διμήνου νά ὑποβληθῇ πρότασις περί δυσπιστίας, ἐάν εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ 1/2 τῶν βουλευτῶν.

Διὰ τῶν διατάξεων τούτων ή κυβέρνησις ἀπολαύει ἐπὶ δίμηνον τούλάχιστον σταθερότητος, ὥστε νά μὴ φοβῆται ὅτι καθ' ἐκάστην εἶναι δυνατόν νά ὑποβάλλωνται ἐναντίον τῆς προτάσεις περί δυσπιστίας. Προέβλεψεν ὅμως τὸ Σύνταγμα ὥστε ἐάν ἐν τῷ μεταξὺ συμβῇ τόσον σπουδαία μεταβολή, λ.χ. ἐνεκα σοβαροῦ σφάλματος τῆς Κυβερνήσεως, ὥστε τὸ 1/2 τῶν βουλευτῶν νά μεταστραφῇ ἐναντίον τῆς, νά εἶναι δυνατόν καί πρὸ τῆς παρόδου τοῦ διμήνου νά ἀνατραπῇ ή Κυβέρνησις διὰ τῆς έκφράσεως δυσπιστίας. Αἱ διατάξεις αὗται εἶναι πρωτότυποι, μὴ ἀπαντώμεναι καί ἀλλαχοῦ.

ς) 'Η ψηφοφορία, μετὰ τὸ πέρας τῆς συζητήσεως, δύναται νά ἀναβληθῇ ἐπὶ διήμερον ἐάν τὸ ζητήσουν 20 βουλευταί.

ζ) Πρότασις περί έμπιστοσύνης ή δυσπιστίας δέν γίνεται δεκτὴ ἂν δέν ψηφίσουν ὑπὲρ αὐτῆς τὰ 2/5 τῶν βουλευτῶν. Τῆς ψηφοφορίας μετέχουν καί οἱ βουλευταί ὑπουργοί.

Διὰ τοῦ συνόλου τῶν ἀνωτέρω διατάξεων τὸ Σύνταγμα ρυθμίζει διαδικαστικῶς τὴν κοινοβουλευτικὴν ἐξάρτησιν τῶν ὑπουργῶν, οὕτως ὥστε ἡ θέσις αὐτῶν νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ αἰφνιδιασμῶν, οἱ ὅποιοι ἄλλοτε συχνὰ συνέβαιναν.

Ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ἢ ὁ ὑπουργὸς ἀποδοκιμασθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ὀφείλει νὰ παραιτηθῇ. Ἐὰν οὐχ ἦιτον ἦρθη ἡ ἐμπιστοσύνη ἀπὸ δλόκληρον τὴν Κυβέρνησιν, δύναται αὕτη νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἀρχὴν μόνον ἐφόσον ὁ Ἀνώτατος Ἀρχων συμφωνήσῃ νὰ ἀσκήσῃ διὰ τῆς Κυβερνήσεως τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς, ἄλλως ἡ Κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἀρχήν, ὁ δὲ Ἀνώτατος Ἀρχων θὰ εἶχεν ὑποχρέωσιν νὰ τοὺς παύσῃ ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας κατὰ τὰς συνθήκας τοῦ πολιτεύματος.

Ἡ κοινοβουλευτικὴ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν εἶναι συνήθως ἀτομική. Ἐκαστὸς ὑπουργὸς ἐλέγχεται διὰ τὰς πράξεις τῆς ἀρμοδιότητός του, διὰ τὴν γενικὴν ὁμῶς πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως ὑπάρχει ἀλληλέγγυος εὐθύνη ὄλων τῶν μελῶν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου (λ.χ. διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἢ διὰ τὴν λήψιν μέτρων γενικῆς φύσεως, ὡς ἡ πτώχευσις τοῦ κράτους κ.ἄ.). Φυσικὰ, ἂν θέλῃ ἡ Κυβέρνησις, δύναται νὰ κηρυχθῇ ἀλληλέγγυος πρὸς τὸν ὑπουργὸν δι' οἰονδήποτε ζήτημα ὡς συνήθως συμβαίνει.

Ποτὲ διαταγὴ τοῦ Βασιλέως, ἔγγραφος ἢ προφορικὴ, δὲν ἀπαλλάσσει τῆς εὐθύνῃς τοὺς ὑπουργοὺς (ἄρθρ. 79).

Κωσ. Ε. Στ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

1.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Ἡ διοικητικὴ λειτουργία περιλαμβάνει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἐκτέλεσιν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων ἄνευ εἰδικῆς ἐπιταγῆς ἄσκησιν πάσης πρωτοβουλίας ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων, ἐν τῇ διευθύνσει τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ μηχανῆς. Αἱ πράξεις αὗται διαίρουνται συνεπῶς εἰς διοικητικὰς καὶ κυβερνητικὰς. Τὸ κριτήριον ὁμῶς τῆς διαιρέσεως ταύτης δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερές, ἂν καὶ ἡ διαίρεσις ἐνέχει σπουδαίαν σημασίαν ἐφόσον μόνον αἱ διοικητικαὶ πράξεις ὑπάγονται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἡ διοικητικὴ λειτουργία ἀσκεῖται διὰ διαταγμάτων καὶ ἄλλων πράξεων, ὡς ἀποφάσεις, διαταγαί, ἐγκύκλιοι κ.λ.π. Τὸ διάταγμα εἶναι ὁ κυριώτερος τύπος τῆς διοικητικῆς πράξεως, ἀσχέτως τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ.

Τὰ διατάγματα, λόγῳ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, διακρίνονται εἰς διοικητικὰ καὶ εἰς νομοθετικά. Τὰ πρῶτα ἀναφέρονται εἰς τὰς δύο ἐκδηλώσεις, κυβέρνησις καὶ διοικήσις, τῆς διοικητικῆς λειτουργίας, προέρχονται δὲ ἐκ τῆς γενικῆς ἀρμοδιότητος, τὴν ὅποιαν κέκτηται ὁ Ἄνωτατος Ἀρχῶν, ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἢ ἀνώτατον ὄργανον τοῦ κράτους. Τὰ δεύτερα, περιέχουν ἐν γένει κανόνας δικαίου καὶ προέρχονται ἐκ τῆς διασταυρώσεως τῶν ἀρμοδιοτήτων, μεταξὺ νομοθετικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς λειτουργίας.

Τὰ διοικητικὰ διατάγματα, ὑποδιαιροῦνται : α) εἰς αὐτοτελεῖ, μὴ σχετιζόμενα μὲ νόμον ἀλλ' ἐκδιδόμενα εἰς ἐκτέλεσιν ἀπ' εὐθείας τοῦ Συντάγματος π.χ. διάλυσις τῆς Βουλῆς, β) εἰς μὴ αὐτοτελεῖ, τὰ προβλεπόμενα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὀρισμένου νόμου. Ταῦτα περιλαμβάνουν ἀναγκαίως ὁδηγίαν ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου ἢ διὰ τὸν διορισμὸν τῶν ἐμμέσων ὀργάνων (π.χ. δημόσιος ὑπάλληλος).

Τὰ νομοθετικά διατάγματα, τὰ ὅποια περιέχουν κανόνες δικαίου προέρχονται: α) ἐκ τοῦ Συντάγματος, περιλαμβάνοντα κανόνες δευτερευούσης σημασίας μὴ αὐτοτελοῦς, κανονιστικά διατάγματα, β) ἐκ πράξεων τῆς Βουλῆς, κατόπιν ἐιδικῆς πρὸς τοῦτο ἐξουσιοδοτήσεως, γ) ἐξ ἐξουσιοδοτήσεως τυπικοῦ νόμου.

Ἡ ἐπεξεργασία τῶν διαταγμάτων ἀνατίθεται ὑπὸ τοῦ Συντάγματος εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖον ἐρευνᾷ μόνον τὴν νομιμότητα τῶν διαταγῶν αὐτῶν καὶ οὐχὶ τὴν σκοπιμότητα. Ἡ γνώμη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὴν Διοίκησιν.

Διοικήσις ἢ δημοσία διοικήσις καλεῖται τὸ σύνολον τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν λειτουργίαν τῆς Πολιτείας, ἥτις ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα (Ἄρθρ. 24) καὶ ἐνεργεῖται διὰ τῶν ὑπουργῶν. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην δὲν ὑπάγονται αἱ ὑπηρεσίαι αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὰς δύο ἄλλας λειτουργίας, τὴν νομοθετικὴν καὶ τὴν δικαστικὴν.

Ἡ διοικήσις χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ἐνεργείας, δράσεως καὶ πράξεως, στηρίζεται δὲ εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν μηχανισμόν διὰ τοῦ ὁποίου πραγματοποιοῦνται ὁ σκοπὸς τῆς διοικήσεως.

Δημοσία δὲ ὑπηρεσία εἶναι «συστηματικὸν σύνολον ὀργάνων τοῦ Κράτους, εἰς τὰ ὅποια εἶναι ἀνατεθειμένη ἢ διεξαγωγή ὑποθέσεων ὀρισμένης κατηγορίας».

Ὁ ἱεραρχικὸς ἔλεγχος καὶ ἡ ἐποπτεία ἀποτελοῦν τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν.

Ἐντικείμενον τοῦ κλάδου τούτου εἶναι: ἡ ὀργάνωσις τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν (σύνθεσις, διάρθρωσις κτλ.), ἡ λειτουργία αὐτῶν, (ἀρμοδιότης καὶ διαδικασίαι), ὡς καὶ αἱ σχέσεις τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν πρὸς τοὺς διοικουμένους (συνέπειαι, μέσα προστασίας τῶν πολιτῶν κτλ.).

Κύρια καὶ κεντρικὰ τῆς Διοικήσεως εἶναι ὁ Βασιλεὺς καὶ οἱ Ὑπουργοί. Ἐπίσης προβλέπονται κεντρικὰ συλλογικὰ ὄργανα. Ἀκολουθοῦν τὰ περιφερειακὰ ὄργανα καὶ οἱ πάσης φύσεως δημόσιοι ὑπάλληλοι.

2.

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

1. Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας εἶναι συγχρόνως ἀνώτατον διοικητικὸν Δικαστήριον καὶ γνωμοδοτικὸν συμβούλιον τῆς

Διοικήσεως. Ἡ ἀρμοδιότης αὐτοῦ ἐπεκτείνεται: α) εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων, β) εἰς τὴν ἐκδίκασιν διαφορῶν ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ καὶ γ) εἰς τὴν κατ' αἴτησιν ἀκύρωσιν διοικητικῶν πράξεων, ἐκδοθεισῶν κατὰ παράβασιν νόμου.

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα: Τὸ πρῶτον ἐπιλαμβάνεται τῆς ἐπεξεργασίας τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων ἐλέγχον τὴν σκοπιμότητα καὶ μονιμότητα αὐτῶν. Ἡ παραπομπή πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν διαταγμάτων εἶναι ὑποχρεωτική, τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως παραμένει γνωμοδοτικόν. Δικάζει συγχρόνως τὰς προσφυγὰς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων κατ' ἀποφάσεων ἀπολύσεως, ὑποβιβασμοῦ αὐτῶν. Τὸ δὲ δεύτερον τμήμα εἶναι καθαρῶς δικαστικόν, ἐπὶ τῶν ζητημάτων ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ. Δικάζει εἰς πρῶτον βαθμόν, κατ' ἔφεσιν ἢ κατ' ἀναίρεσιν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένας περιπτώσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων.

Ἡ ὀλομέλεια τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἔχει ἀκυρωτικὴν ἀρμοδιότητα δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας, ἢ παράβασιν νόμου κατὰ τὰ εἰδικώτερον ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα, ἐπιλαμβάνεται ἐπίσης πάσης ὑποθέσεως ἢ ὁποῖα παραπέμπεται εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Προέδρου ἢ τῶν τμημάτων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας ὀρίζεται διὰ νόμου, μέχρι 25 τὸν ἀριθμόν, διορίζονται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, εἶναι δὲ ἰσόβιοι. Σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν Συμβούλων εἶναι 21, τῶν παρέδρων 17 καὶ τῶν εισηγητῶν 15. Ἐκ τῶν συμβούλων ὀρίζεται ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ δύο ἀντιπρόεδροι. Τὰ καθήκοντα αὐτῶν εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ καθήκοντα οἰουδήποτε δημοσίου ὑπαλλήλου, πλὴν τοῦ καθηγητοῦ Ἀνωτάτης Σχολῆς. Εἰς τὸ ἔργον τῶν συνεπικουροῦνται ὑπὸ τῶν παρέδρων καὶ τῶν εισηγητῶν.

Οἱ λόγοι ἀκυρώσεως τῶν διοικητικῶν πράξεων εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) ἀναρμοδιότης τῆς ἐκδόσεως τὴν πρᾶξιν διοικητικῆς ἀρχῆς, 2) παράβασις οὐσιώδους τύπου διατεταγμένου περὶ τὴν ἐνεργειαν τῆς πράξεως, 3) παράβασις κατ' οὐσίαν διατάξεως νόμου καὶ 4) κατάχρησις ἐξουσίας.

Οἱ λόγοι ἀναίρεσεως εἶναι οἱ ἑξῆς: 1) ὑπέρβασις καθηκόντων ἢ ἀναρμοδιότης τοῦ ἐκδόντος τὴν ἀπόφασιν διοικητικοῦ δικαστηρίου, 2) κακὴ σύνθεσις αὐτοῦ, 3) παράβασις οὐσιώδους τύπου τῆς διαδικασίας, 4) ἐσφαλμένη ἐρμηνεία ἢ πλημμελὴς ἐφαρμογὴ τοῦ διέποντος τὴν ἐπίδικον σχέσιν νόμου, καὶ 5) ὑπαρξίς δύο ἢ πλει-

όνων αντιφασκουσών πρὸς ἀλλήλας τελεσιδικῶν ἀποφάσεων ἐν τῇ αὐτῇ ὑποθέσει καὶ περὶ τῶν αὐτῶν διαδίκων.

2. Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἀποτελεῖται ἐκ δέκα ὀκτῶ συμβούλων, ἕξ παρέδρων, ἑνὸς προέδρου καὶ δύο ἀντιπροέδρων. Παρ' αὐτῷ διορίζεται Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον συνεδριάζει ἐν ὁλομελείᾳ καὶ κατὰ τμήματα. Αἱ δὲ ἀρμοδιότητες αὐτοῦ εἶναι διοικητικαὶ καὶ δικαστικαί.

Διοικητικά: 1) προληπτικὸς καὶ κατασταλτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν, 2) ἔλεγχος ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ ἰσολογισμοῦ τοῦ κράτους, 3) ἔλεγχος τῶν λογαριασμῶν δημοσίων ὑπολόγων, 4) κανονισμὸς τῶν συντάξεων.

Δικαστικά: 1) ἐπὶ ἀστικῆς εὐθύνης δημοσίου ὑπαλλήλου, ὅστις διὰ πράξεώς του ἔβλαψε τὰ συμφέροντα τῆς Πολιτείας, 2) δικάζει κατ' ἔφεσιν ἐπὶ τῶν προσφυγῶν τῶν δημοσίων ὑπολόγων, 3) δικάζει κατ' ἔφεσιν ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν συντάξεων, 4) δικάζει κατ' ἔφεσιν ἐπὶ ἀποφάσεων φορολογικῶν δικαστηρίων.

Οἱ Σύμβουλοι καὶ οἱ πάρεδροι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἶναι ἰσόβιοι καὶ δὲν παύονται, εἰμὴ ὡς οἱ δικαστικοί, τὰ δὲ προσόντα αὐτῶν ὀρίζονται διὰ νόμου. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου αἱ ἀφορῶσαι καταλογισμὸν ὑπολόγων καὶ ἀπονομὴν συντάξεων δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας (ἀριθ. 98).

3. Τὸ Νομικὸν Συμβούλιον τοῦ Κράτους εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν γνωμοδοτικὸν ὄργανον τοῦ Δημοσίου, ὡς πρὸς τὰ συμφέροντα αὐτοῦ. Ἀποτελεῖται ἐκ συμβούλων ἕκαστος τῶν ὁποίων εὐρίσκεται τοποθετημένος παρ' ἑκάστῳ Ὑπουργείῳ, βοηθουμένων εἰς τὸ ἔργον των ὑπὸ τῶν παρέδρων ὡς καὶ τῶν δικαστικῶν ἀντιπροσώπων.

Ὡς συλλογικὸν ὄργανον ἀποφαίνεται ἐπὶ παντὸς νομικοῦ ζητήματος τὸ ὁποῖον παραπέμπεται εἰς αὐτό, εἰδικώτερον: α) ὑπερασπίζει τὰ συμφέροντα τοῦ Δημοσίου ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, β) παρέχει πρὸς τὴν Διοίκησιν γνωμοδοτήσεις, γ) ἀποφαίνεται γνωμοδοτικῶς ἐπὶ συμβιβασμῶν καὶ ἀναγνωρίσεως χρεῶν τοῦ Δημοσίου καὶ δ) ἐπεξεργάζεται τὰ εἰς αὐτὸ ἀποστελλόμενα σχέδια νόμων ἢ διαταγμάτων.

Ἡ ἀρμοδιότης αὐτοῦ εἶναι συμβουλευτικὴ.

4. Ἀνώτατον Συμβούλιον Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν (Α.Σ.Δ.Υ.). Τὸ Α.Σ.Δ.Υ. ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητον δημοσίαν ὑπηρεσίαν ὑπαγομένην ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, συγκροτεῖται δὲ ἐξ ἑνδεκα μελῶν, ἐξ ὧν τὰ ἑπτὰ εἶναι τακτικά καὶ ἰσόβια, τὰ δὲ τέσσαρα ἑκτακτα, ὡς καὶ ἑπτὰ παρέδρων μετὰ συμβουλευτικῆς ψή-

φου. Τακτικά μέλη διορίζονται σύμβουλοι, καθηγηταί, διευθύνται καὶ πᾶρεδροι. Τὰ ἔκτακτα μέλη ἐπὶ τριετεί θητεία εἶναι ὁ ἀρμόδιος καθηγητῆς τοῦ διοικητικοῦ δικαίου καὶ τρεῖς γενικοὶ διευθύνται. Ὅρίζεται πρόεδρος καὶ ἀντιπρόεδρος. Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Α.Σ.Δ.Υ. εἶναι :

1) Ἡ γνωμοδότησις ἐπὶ παντὸς νόμου σχετικῶς μετὰ τὴν διάρθρωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. 2) Ἐπὶ παντὸς διατάγματος τῆς αὐτῆς φύσεως. 3) Ἡ μελέτη παντὸς θέματος ἀφορῶντος τὴν ὑπηρεσιακὴν ἐξάσκησιν καὶ μετεκπαίδευσιν. 4) Ἡ μελέτη ὡς καὶ ἡ διατύπωσις συστάσεων καὶ ὁδηγιῶν διὰ τοὺς ἐν γένει ὄρους ἐργασίας. 5) Ἡ τήρησις πινάκων ὀργανικῆς συνθέσεως τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ 6) Πᾶν ζήτημα ἀνατιθέμενον εἰς αὐτὸ δι' εἰδικῶν διατάξεων.

Ἐπίσης τὰ ὑπηρεσιακὰ κατὰ Ὑπουργεῖα Συμβούλια συγκροτοῦνται βάσει Νόμου, ἀλλὰ πάντοτε ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ Συντάγματος.

Τὸ ἄρθρον 101 τοῦ Συντάγματος ἀναφέρεται εἰς τὸν θεσμόν τοῦ ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου. Τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι 1) ὠργανωμένον κατὰ νόμον, 2) κατὰ τὰ $\frac{2}{3}$ τουλάχιστον νὰ εἶναι συντεθειμένον ἐκ μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων, 3) ἐναντίον τῶν ἀποφάσεων αὐτοῦ χωρεῖ προσταφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Α' Τμήματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Πλὴν τῶν γενικῶν τούτων ὑπηρεσιακῶν συμβουλίων προβλέπονται καὶ εἰδικὰ τοιαῦτα (Γεν. Διοικήσεων κ.τ.λ.).

5. Τὸ δικαστήριον Συγκρούσεως καθηκόντων ἔχει ἀρμοδιότητα ἐκ τοῦ Συντάγματος (ἄρθρον 85) νὰ αἴρῃ τὰς συγκρούσεις α) μεταξύ δικαστικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν, β) μεταξύ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν καὶ γ) μεταξύ διοικητικῶν καὶ κοινῶν δικαστηρίων. Ἀποτελεῖται δὲ ἐξ ἴσου ἀριθμοῦ ἀρεοπαγιτῶν καὶ συμβούλων Ἐπικρατείας (τριῶν τὸν ἀριθμόν), ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης ἢ τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένου ἀναπληρωτοῦ αὐτοῦ.

Αἱ συγκρούσεις τὰς ὁποίας καλεῖται νὰ ἐπιλύσῃ εἶναι ἢ καταφατικαὶ ἢ ἀποφατικαί.

3.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Ὅργανα γενικῆς διοικήσεως

1. Οἱ γενικοὶ Διοικηταί εἶναι ἀνώτατοι διοικητικοὶ ὑπάλληλοι, προστανται μεγάλων περιφερειῶν, ἐνίοτε δὲ φέρουν καὶ τὸν

βαθμόν τοῦ ὑπουργοῦ. Ἔχουν δὲ γενικὴν ἀρμοδιότητα καὶ ἐποπτεῖαν ἐφ' ὄλων τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, πλὴν τῶν δικαστικῶν. Ὁ ὑπουργὸς Β. Ἑλλάδος ἐδρεύει ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ εἶναι μέλος τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Παρ' ἐκάστη γενικῇ διοικήσει συνεστήθη καὶ διοικητικὸν Συμβούλιον. τὸ ὁποῖον γνωμοδοτεῖ ἐπὶ τῶν μεταθέσεων καὶ ποινῶν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν γενικῶν ἐπιθεωρητῶν Διοικήσεως προβλέπεται εἰς 5.

2. Οἱ Νομάρχαι προΐστανται τοῦ Νομοῦ. Μέχρι τινὸς οἱ νομάρχαι ἦσαν ἐλευθέρως μετακλητοί· διὰ μίαν περίοδον ἐθεωρήθησαν μόνιμοι ὑπάλληλοι ἢ ἐπὶ θητεία. Ἦδη διορίζονται ἐπὶ τριετῇ θητείᾳ ὑπὸ τοῦ Ἑπουργικοῦ Συμβουλίου, βάσει πίνακος συντασσόμενου ὑπὸ Ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ τῶν προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἑνὸς ἀκαδημαϊκοῦ, δύο καθηγητῶν, τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ δύο ἀντιπροσώπων τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων, δύνανται ὅμως ν' ἀπολυθοῦν κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Ἑπουργικοῦ Συμβουλίου, τῆς γνώμης τῆς Ἐπιτροπῆς οὔσης σήμερον συμβουλευτικῆς.

Τὰ καθήκοντα τῶν νομαρχῶν εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν νομόν, 2) ἔχει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων καὶ τῶν διαταγμάτων, 3) ἐποπτεύει καὶ συντονίζει τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, 4) ἀσκεῖ τὴν διοικητικὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν δήμων, κοινοτήτων καὶ προσώπων δημοσίου δικαίου, 5) ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα τῆς διατηρήσεως τῆς δημοσίας τάξεως, 6) ἀσκεῖ πειθαρχικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων πλὴν τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν δικαστικῶν, 7) ἐποπτεύει τὰ ἰδιωτικὰ σωματεῖα, 8) ἀσκεῖ τὰς ἀρμοδιότητας τῶν διαφόρων Ἑπουργείων ἐφόσον διὰ νόμου εἰδικῶς παρεχωρήθησαν εἰς τὸν Νομάρχην.

Κατὰ πάσης πράξεως τοῦ Νομάρχου ἀσκεῖται ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Ἑπουργοῦ ἢ γενικοῦ διοικητοῦ.

Παρ' ἐκάστη Νομαρχία λειτουργεῖ τὸ Νομαρχιακὸν Συμβούλιον μετὰ τὴν ἐκ τοῦ νόμου καθοριζομένην ἀρμοδιότητα.

3. Οἱ Ἐπαρχοὶ ὑφίστανται σήμερον κατ' ἐξαιρέσιν εἰς τινὰς περιφερείας, ἔχουν δὲ περίπου τὰς ἀρμοδιότητας τοῦ Νομάρχου, πάντως ἢ ἔκτασις αὐτῶν καθορίζεται διὰ νόμου, ἀσκοῦν δὲ αὐτὰς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὰς διατάγας τοῦ Νομάρχου. Σήμερον οἱ Ἐπαρχοὶ εἶναι διοικητικοὶ μόνιμοι ὑπάλληλοι ἐπὶ βαθμῶ 5^ῳ ἢ 4^ῳ.

4. **Οι Δήμαρχοι** ως ὄργανα τῆς κρατικῆς διοικήσεως ἔχουν ἐκ τοῦ νόμου καθωρισμένης ἀρμοδιότητος ἐν τῇ ἰδιότητι αὐτῶν ὡς περιφερειακὰ ὄργανα.

Οἱ Δήμαρχοι ὡς καὶ οἱ πρόεδροι τῶν κοινοτήτων, ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἰδιότητα καὶ ὄχι ὡς ὄργανα τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἔχουν ἀρμοδιότητος σχετικῶς μὲ τὴν τήρησιν ληξιαρχικῶν βιβλίων, μητρώου ἀρρένων, στρατολογίας, ζητήματα ἀγροτικῆς ἀσφαλείας, καταρτισμὸν καταλόγου τῶν ἐνόρκων, στρατιωτικὰς ἐπιτάξεις, καταδίωξιν ληστείας, βεβαίωσιν φόρων καὶ εἴσπραξιν αὐτῶν κ.τ.λ.

Ἐν περιπτώσει ἀμελείας τοῦ δημάρχου ἢ τοῦ προέδρου τῆς Κοινότητος εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀρμοδιότητας ὑποκαθίσταται ὑπὸ τοῦ Νομάρχου.

4.

ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

1. **Ὅρισμός.** Δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι τὰ ἔμμεσα, ἔμμισθα ὄργανα τοῦ κράτους τὰ διατελοῦντα ἐν προαιρετικῇ καὶ πειθαρχικῇ, ἀμέσῳ ὑπηρεσιακῇ καὶ πειθαρχικῇ πρὸς αὐτὸ σχέσει (Νόμος ὑπ' ἀριθ. 1811 περὶ Κώδικος καταστάσεως τῶν Δημοσίων Διοικητικῶν ὑπαλλήλων).

Ἡ ἰδιότης τοῦ ὄργανου τῆς Πολιτείας 1) εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν πολιτείαν εἴτε ὀργανικῶς, εἴτε διὰ συμβάσεως, 2) εἶναι ἔμμεσος σχέσις πρὸς τὴν Πολιτείαν, 3) προαιρετικῇ, 4) σχέσις πειθαρχικῇ καὶ 5) ἀφορᾷ ὑπηρεσίαν διοικουμένην ἀμέσως ὑπὸ τῆς Πολιτείας. Δὲν ὑπάγονται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ὑπαλληλικοῦ Κώδικος :

1) Οἱ δικαστικοί, 2) Οἱ στρατιωτικοί, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπάγονται οἱ μόνιμοι ἀξιωματικοί καὶ ὑπαξιωματικοί τοῦ κατὰ ξηρὰν, θάλασσαν καὶ ἀέρα στρατοῦ, οἱ λιμενικοί καὶ οἱ τῆς χωροφυλακῆς, 3) οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὴν Ἀστυνομίαν πόλεων, 4) εἰς τὴν Ἀγροφυλακίαν, 5) εἰς τὴν πυροσβεστικὴν ὑπηρεσίαν, 6) οἱ ὑπάλληλοι τῶν γραφείων τῆς Βουλῆς, 7) τὸ προσωπικὸν τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, 8) ἄμισθοι ὑπάλληλοι (π.χ. ἄμισθοι πρόξενοι), 9) οἱ ὑπάλληλοι τῆς διπλωματικῆς προξενικῆς ὑπηρεσίας, 10) οἱ ὑπάλληλοι τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Διάκρισις μεταξὺ δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ δημοσίων ἀρχῶν. Αἱ ἀρχαὶ εἶναι ὄργανα τοῦ Κράτους, τὰ ἔχοντα ἴδιαν δικαιοδοσίαν μετὰ διατακτικῆς ἐξουσίας. Χαρακτηριστικὰ εἶναι : ἡ ἔννομος ἰκανότης πρὸς ἐκδοσιν ἐκτελεστι-

κων πράξεων καθώς και ή οργανωτική ένότης προσδίδουσα εις τὸ ὄργανον τῆς ιδιότητος τῆς ἀρχῆς.

2. Προσόντα. Διὰ νὰ διορισθῆ δημόσιος ὑπάλληλος δέον α) νὰ εἶναι θέσις νομοθετημένη και β) νὰ ὑπάρχουν τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς διορισμὸν προσόντα.

Προσόντα εἶναι: ἑλληνική ἰθαγένεια, ἡλικία, φύλον, ἐκπλήρωσις στρατολογικῶν ὑποχρεώσεων, ἔλλειψις ποινικῆς καταδίκης, ἦθος, ὑγεία, ὠρισμένοι γνώσεις.

Διορισμὸς ἄλλοδαποῦ ἐπιτρέπεται κατ' ἐξαιρέσιν και βάσει εἰδικοῦ νόμου, ὁ δὲ πολιτογραφηθεὶς διορίζεται μετὰ τὴν συμπλήρωσιν μιᾶς πενταετίας ἀπὸ τῆς πολιτογραφήσεως. Αἱ θέσεις ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποκλείονται αἱ γυναῖκες καθορίζονται διὰ Β.Δ. Οὐδεὶς διορίζεται πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 21 ἔτους και μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ 35. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλεφθοῦν ὠρισμένοι ἐξαιρέσεις.

Εἰδικοί λόγοι κωλύοντες τὸν διορισμὸν: 1) Ἐνυποταξία και λιποταξία, 2) στέρησις πολιτικῶν δικαιωμάτων, 3) καταδίκη διὰ τινὰ ἀδικήματα, 4) ὑποδικία, 5) ἀπαγόρευσις και δικαστικὴ ἀντίληψις, 6) προηγουμένη πειθαρχικὴ ἀπόλυσις διὰ τῆς κανονικῆς διαδικασίας.

Πᾶς διορισμὸς γίνεται κατ' ἀρχὴν κατόπιν διαγωνισμοῦ ἐνώπιον ἐπιτροπῆς συγκροτουμένης ἐκ μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων διὰ πράξεως τοῦ Ἐνωτάτου Συμβουλίου Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν και ἀφοῦ δημοσιευθῆ εἰς τὰς ἐφημερίδας ἢ προκήρυξις τοῦ διαγωνισμοῦ 60 ἡμέρας πρὸ τῆς διενεργείας αὐτοῦ.

Κατ' ἐξαιρέσιν ἐπιτρέπεται ὁ διορισμὸς ἄνευ διαγωνισμοῦ ἐὰν εἰδικαὶ ἢ ἐξαιρετικαὶ συνθηκαὶ ἐπιβάλλουν τὴν τοιαύτην παρέκκλισιν και κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Α.Σ.Δ.Υ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ διαγωνισμοῦ συγκροτεῖται ἐκ μονίμων ὑπαλλήλων. Ἀπαιτεῖται προκήρυξις, δημοσίευσις, ἔλεγχος προσόντων και πίναξ ἐπιτυχίας.

3. Διορισμός. Ἡ πρᾶξις τοῦ διορισμοῦ εἶναι α) διοικητικὴ, β) μονομερῆς, γ) διακριτικῆς ἐξουσίας.

Ἀρμόδιος διὰ διορισμὸν εἶναι ὁ Βασιλεὺς διὰ τοὺς ὑπαλλήλους ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ 8 και ἄνω, διὰ δὲ τοὺς λοιποὺς ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ 9 και κάτω οἱ ὑπουργοί.

Ὁ διορισμὸς δέον νὰ εἶναι ἔγγραφος και νὰ δημοσιευθῆ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ὅπερ ἀποτελεῖ συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ διορισμοῦ. Κοινοποιεῖται ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν και τάσσεται εὐλόγος προθεσμία πρὸς ὀρκωμοσίαν και ἀνάληψιν καθηκόντων τὸ μέγιστον τριάκοντα ἡμερῶν.

Ὁ δημοσιευθεὶς διορισμὸς ἀνακαλεῖται, ἐὰν ὁ διορισθεὶς δὲν ἀποδεχθῆ αὐτὸν ρητῶς ἢ σιωπηρῶς ἢ δὲν ἐξεπλήρωσε τὰς τυχόν προβλεπομένας ὑποχρεώσεις του.

Διορισμὸς γενόμενος κατὰ παράβασιν τοῦ νόμου ἀνακαλεῖται ἐντὸς εὐλόγου χρονικοῦ διαστήματος, μὴ δυναμένου νὰ ὑπερβῆ τὴν διαιτησίαν, ἐκτὸς ἐὰν ὁ διορισθεὶς προεκάλεσεν ἢ ὑπεβοήθησε τὴν παρανομίαν. Ἐὰν ἀσκηθῆ κατὰ ὑπαλλήλου πειθαρχικὴ δίωξις, ἀνάκλησις τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ δὲν ἐπιτρέπεται. Αἱ πράξεις τοῦ ἀνακληθέντος ὑπαλλήλου εἶναι ἔγκυροι. Ἀμφισβητεῖται ἐὰν χωρεῖ ἀπεριόριστος ἀνάκλησις λόγῳ δημοσίου συμφέροντος.

4. Ὁρκωμοσία καὶ ἀνάληψις ὑπηρεσίας. Ἡ ἀποδοχὴ τοῦ διορισμοῦ δηλοῦται διὰ τῆς ὀρκωμοσίας. Ἀνάληψις ὑπηρεσίας δὲν ἐπιτρέπεται πρὸ τῆς δόσεως τοῦ ὄρκου. Ἡ ὀρκωμοσία διδεται ἐνώπιον τῆς ἀρμοδίας δημοσίας ἀρχῆς καὶ βεβαιοῦται διὰ πρωτοκόλλου.

Ὁ ὄρκος ἔχει οὕτω : «Ὁρκίζομαι νὰ φυλάττω πίστιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους αὐτῆς καὶ νὰ διαχειρίζομαι τιμῶς καὶ εὐσυνειδήτως τὴν ἀνατεθεῖσαν μοι δημοσίαν ὑπηρεσίαν».

Ὁ διορισμὸς ἰσχύει ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν ὁ διορισμὸς δὲν δύναται νὰ ἀνακληθῆ, καθιεροῦται ἡ ὑπαλληλικὴ ἀρχαιότης καὶ ἀρχεται ἡ εὐθύνη. Ὁ μισθὸς καταβάλλεται μετὰ τὴν ἀνάληψιν ὑπηρεσίας.

Ἀναδιορισμὸς ἐπιτρέπεται ἐντὸς πενταετίας ἀπὸ τῆς ἀπολύσεως προκειμένου περὶ μονίμων ὑπαλλήλων ἐχόντων πενταετὴ τουλάχιστον ὑπηρεσίαν καὶ ἐφόσον ἀπελύθη λόγῳ σωματικῆς ἢ πνευματικῆς ἀνικανότητος καὶ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου.

Εἰδικώτερον ὁ ἀναδιορισμὸς ἐπιτρέπεται ὑπὸ τὰς ἐξῆς προϋποθέσεις : 1) Προηγούμενη ἀπόλυσις συνεπιείξω σωματικῆς ἢ πνευματικῆς ἀνικανότητος, 2) πενταετὴς προηγούμενη ὑπηρεσία, 3) παρέλευσις πενταετίας ἀπὸ τῆς ἀπολύσεως, 4) ἀποκατάστασις πλήρως τῆς σωματικῆς ἢ πνευματικῆς ἰκανότητος, 5) ὑπαρξίς τῶν ἀπαιτούμενων προσόντων, 6) ἀπόφασις Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου, 7) κενὴ θέσις.

5. Κατηγορίαι καὶ διαβαθμίσεις ὑπαλλήλων. Αἱ προβλεπόμεναι κατηγορίαι εἶναι αἱ κατηγορίαι τῶν εἰδικῶν θέσεων καὶ αἱ κατηγορίαι Α, Β καὶ Γ :

1) Εἰδικαὶ θέσεις : Γενικοῦ Διοικητοῦ (ὑπαλλήλου), πληρεξουσίου ὑπουργοῦ Α' καὶ Β' τάξεως, Γενικοῦ Γραμματέως Ὑπουργείου, Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβούλου καὶ Νομάρχου.

2) Θέσεις Α κατηγορίας είναι εκείνες διὰ τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖται πτυχίον ἀνωτάτης ἢ ἀνωτῆρας Σχολῆς ἡμεδαπῆς ἢ ἀλλοδαπῆς.

3) Θέσεις Β, διὰ τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖται ἀπολυτήριον γυμνασίου ἢ ἰσοτίμου σχολείου.

4) Θέσεις Γ, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἀπαιτοῦνται τὰ ἀνωτέρω τυπικὰ προσόντα.

Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι κατατάσσονται εἰς δέκα πέντε ἐν ὄλῳ βαθμούς,

Ἐκαστος ὑπάλληλος ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς θέσεως αὐτοῦ. Ἀπαγορεύεται ἡ διὰ μεταθέσεως, μετατάξεως, προαγωγῆς ἢ καθ' ὁσονδήποτε ἄλλον τρόπον ὑπαγωγή ὑπαλλήλου ἀπὸ μιᾶς κατηγορίας εἰς τὴν ἄλλην, ἐξαιρέσει ἐιδικῆς μετεκπαιδεύσεως.

6. Καθήκοντα. Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος εἶναι ἐκτελεστῆς τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους καὶ ὀφείλει πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη ἰδεολογία σκοποῦσαι τὴν διὰ βιαιῶν μέσων ἀνατροπὴν τοῦ ὑφισταμένου πολιτειακοῦ ἢ κοινωνικοῦ καθεστώτος, ἀντίκεινται ἀπολύτως πρὸς τὴν ἰδιότητα τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου.

Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του, τὴν νομιμότητα τῶν ὑπηρεσιακῶν του ἐνεργειῶν. Ὁ ὑπάλληλος ὀφείλει ὑπακοὴν εἰς τὰς διαταγὰς τῶν προϊσταμένων του. Ἐκτελῶν διαταγὴν παράνομον, πρὸ πάσης ἐκτελέσεως ὀφείλει ν' ἀναφέρῃ ἐγγράφως τὴν γνώμην αὐτοῦ εἰς τὴν προϊσταμένην ἀρχήν. Εἰς περίπτωσιν ὅμως καθ' ἣν ἡ διαταγὴ εἶναι προδήλως παράνομος, ὁ ὑπάλληλος ὀφείλει νὰ μὴ ἐκτελέσῃ αὐτήν, ἀναφέρων ὅμως ἄνευ ἀναβολῆς, ἐκτὸς ἐὰν διαταχθῇ ἐκ δευτέρου, ὅποτε ὀφείλει νὰ ἐκτελέσῃ.

Διαφωνῶν ὑπάλληλος δύναται νὰ διατυπώσῃ ἐγγράφως τὴν διαφωνίαν αὐτοῦ.

Κατὰ τὸν Ὑπαλληλικὸν Κώδικα προβλέπονται αἱ ἑξῆς περιπτώσεις ἐλέγχου τῆς παρανομίας διὰ διαταγῆς τοῦ προϊσταμένου :

α) Ἀντιθέτου γνώμης, ὅποτε ἡ ἐκτέλεσις ἐπιβάλλεται, β) προδήλου παρανομίας, ὅποτε ὁ ὑπάλληλος ὀφείλει νὰ μὴ συμμορφωθῇ καὶ γ) συμμόρφωσις λόγῳ ἐπικλήσεως γενικωτέρου συμφέροντος καὶ μάλιστα ἐγγράφως.

Πᾶς ὑπάλληλος ὀφείλει νὰ τηρῇ ἐχεμύθειαν ἰδίως ἐπὶ ἐνεργείας θεμάτων χαρακτηριζομένων ὡς ἀπορρήτων. Τὸ καθῆκον τῆς ἐχεμυθείας παρακολουθεῖ τὸν ὑπάλληλον καὶ μετὰ τὴν λύσιν τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως.

Ὁ υπάλληλος υποχρεοῦται νὰ ἐργάζεται ἀνελλιπῶς, ἐφόσον αἱ ὑπηρεσιακαὶ ἀνάγκαι ἀπαιτοῦν τοῦτο. Ἡ μὴ ἐκτέλεισις ἢ ἡ πλημμελὴς ἐκτέλεισις συνεπάγεται πειθαρχικὴν δίωξιν.

Ἡ ἀπεργία ἀντίκειται ἀπολύτως πρὸς τὴν φύσιν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας. Ἐπίσης ἀπαγορεύονται εἰς τοὺς υπαλλήλους δημόσια ἐκδηλώσεις πολιτικοῦ χαρακτήρος ἢ ἡ δημοσία ἄσκησις κριτικῆς τῶν πράξεων τῆς Κυβερνήσεως ἢ τῶν προϊσταμένων ἀρχῶν.

Τὸ ἄρθρον 14 τοῦ Συντάγματος ὀρίζει «ὅτι ἕκαστος δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμοὺς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ κράτους». Ὁ νόμος περιορίζει τὴν ἔλευθερίαν ταύτην ὡς πρὸς τοὺς δημοσίους υπαλλήλους, ἐφόσον ἡ κριτικὴ γίνεται δημοσίᾳ καὶ μὲ ἔλλειψιν ἀντικειμενικότητος ἢ σεβασμοῦ.

Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ συμμετοχὴ τῶν υπαλλήλων εἰς σωματεῖα μὲ πολιτικοὺς σκοποὺς ἢ συμμετοχὴ εἰς ἕτερα ἐπαγγελματικὰ σωματεῖα.

Ὁ δημόσιος υπάλληλος δεόν νὰ ἔχη ἀξιοπρεπῆ διαβίωσιν, καλὴν συμπεριφορὰν πρὸς τοὺς πολίτας καὶ νὰ δηλώσῃ τὰ περιουσιακὰ αὐτοῦ στοιχεῖα.

7. Ἀσυμβίβαστον. Ἀπαγορεύεται εἰς τὸν δημόσιον υπάλληλον ἢ ἄσκησις ἰδιωτικοῦ ἔργου ἢ ἐργασίας, ἐπ' ἀμοιβῇ, ἐκτὸς ἐάν τοῦτο εἶναι συμβίβαστόν μὲ τὰ καθήκοντά του, δὲν παρεμποδίζει τὴν ἐκτέλεισιν τῆς ὑπηρεσίας του, ἐπιτραπῆ διὰ πράξεως τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ γίνῃ σχετικὴ ἀναφορὰ εἰς τὴν προϊσταμένην ἀρχήν, π. χ. ἀσχολία πνευματικῆς φύσεως, λογοτεχνικαὶ μεταφράσεις κτλ.

Ἡ ἄσκησις ἐμπορίας ἀπαγορεύεται ἀπολύτως.

Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ συμμετοχὴ εἰς διοικήσιν ἀνωνύμου ἐταιρίας, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ κατοχὴ μετοχῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἄσκησις τῆς δικηγορίας, πλὴν τῶν ειδικῶν προβλεπομένων ἐξαιρέσεων.

Ἡ ἰδιότης τοῦ δημοσίου υπαλλήλου εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα. «Δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγῶσι βουλευταὶ ἐάν μὴ παραιτηθῶσι πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὑποψηφίων. Τὸ ἴδιον ἰσχύει διὰ τὰ δημοτικὰ καὶ κοινοτικὰ ἀξιώματα.

Ἀπαγορεύεται ἡ πολυθεσία. Οὐδεὶς δημόσιος υπάλληλος δύναται νὰ κατέχῃ δευτέραν υπαλληλικὴν θέσιν· ἐξαιροῦνται ὅμως οἱ καθηγηταὶ τῶν Ἀνωτάτων τοῦ Κράτους Σχολῶν.

Ἡ πολυθεσία ἀπαγορεύεται εἰς τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Δημοσίου, τῆς τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως, τῶν Νομικῶν Προσώπων δημοσίου δι-

καίου, τών επιχειρήσεων τών υπό τοῦ Κράτους παραχωρηθεισῶν καί τών κοινωφελῶν ὀργανισμῶν.

Ὁ καταλαβῶν δευτέραν θέσιν θεωρεῖται ὡς αὐτοδικαίως παραιτηθεὶς τῆς πρώτης. Ὁ νόμος ἐξαιρεῖ τοὺς καθηγητὰς Ἀνωτάτων Σχολῶν.

Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος δὲν δύναται νὰ ἀποσιωπήσῃ κώλυμα συμμετοχῆς αὐτοῦ ἐφόσον ἔχει πρόδηλον συμφέρον εἰς ὑπόθεσιν ἢ εἰς συμβούλιον διὰ λόγους συγγενείας.

Δὲν δύναται νὰ ὑπηρετοῦν ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκ τῆς ὁποίας κατάγεται ὁ δημόσιος ὑπάλληλος ἢ ἡ σύζυγος αὐτοῦ: οἱ Γενικοὶ Διοικηταί, Νομάρχαι, Ἐπαρχοὶ, οἰκονομικοὶ Α' κατηγορίας, προϊστάμενοι γεωργικῶν ὑπηρεσιῶν, δασικοὶ, νομομηχανικοὶ καὶ ἐπιθεωρηταὶ δημοσίων ἔργων, ἐπιθεωρηταὶ μέσης καὶ στοιχειώδους ἐκπαίδευσως, ἐπιμεληταὶ εἰσπράξεως καὶ τῆς τελωνοφυλακῆς.

8. Ἀστική εὐθύνη. Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος εὐθύνεται ἔναντι τοῦ Δημοσίου διὰ πᾶσαν θετικὴν ζημίαν, τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸ ἐκ δόλου ἢ βαρείας ἀμελείας κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του, ὡς καὶ τὰς ἀποζημιώσεις εἰς τὰς ὁποίας ὑπεβλήθη τὸ Δημοσίον ἔναντι τρίτων, ἔνεκα παρανόμων πράξεων ἢ παραλείψεων τοῦ ὑπαλλήλου γενομένων ἐκ δόλου ἢ βαρείας ἀμελείας. Συνεπῶς ὁ δημόσιος ὑπάλληλος ἀπαλλάσσεται τῆς εὐθύνης: α) Ἀπὸ τῆς ἀπ' εὐθείας ἀγωγῆς τοῦ ἰδιώτου κατ' αὐτοῦ καὶ β) ἀπὸ πάσης εὐθύνης δι' ἐλαφρὰν ἀμέλειαν. Ἡ εὐθύνη περιορίζεται ἔναντι τοῦ Δημοσίου, παραγράφεται δὲ μετὰ τριετίαν.

Διὰ τοὺς δημοσίους ὑπολόγους ἰσχύουν εἰδικαὶ διατάξεις.

9. Δικαιώματα. Τὸ θεμελιώδες δικαίωμα εἶναι ἡ μονιμότης τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων βάσει τοῦ ἀρθροῦ 101 τοῦ Συντάγματος.

Εἰς τὴν μονιμότητα δὲν περιλαμβάνονται: οἱ δικαστικοὶ (ισόβιοι), οἱ στρατιωτικοὶ, οἱ ἔκτακτοι, οἱ ὑπάλληλοι νομικῶν προσώπων (διὰ νόμου δύναται νὰ ὑπαχθοῦν), αἱ προβλεπόμεναι ἐξαιρέσεις.

Ἡ μονιμότης περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς: α) Δὲν ἐπιτρέπεται ἀπόλυσις ἢ ὑποβιβασμὸς ἄνευ ἀποφάσεως τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου, οὔτε μετὰθεσις ἄνευ γνωμοδοτήσεως αὐτοῦ, β) τὸ ὑπηρεσιακὸν συμβούλιον δέον κωτὰ τὰ $\frac{2}{3}$ ν' ἀποτελεῖται ἐκ μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων, γ) κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου ἐπιτρέπεται προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Α' τμήματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Εἰς ἕκαστον ὑπάλληλον ἀντιστοιχεῖ ἀνάλογος μισθός: Ὁ μισθός ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς ὑπηρεσίας. Τὸ δημόσιον δικαιοῦται νὰ μεταβάλλῃ ἐκάστοτε τὸ ὕψος τοῦ μισθοῦ, διὰ μειώσεως

ἢ αὐξήσεως αὐτοῦ. Μισθὸς δὲν ὀφείλεται διὰ μὴ παρασχεθεῖσαν ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ ὑπάλληλου ὑπηρεσίαν ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει. Ἡ ἀξίωσις ἐπὶ τοῦ μισθοῦ παύει ἀπὸ τῆς λύσεως τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως.

Εἰδικαὶ διατάξεις ἀναφέρονται εἰς τὰ ἐπιδόματα καὶ λοιπὰς ἀποδοχάς.

Ὁ τακτικὸς ὑπάλληλος δικαιούται εἰς μηνιαίαν κανονικὴν ἀπουσίας ἄδειαν μετὰ πλήρων ἀποδοχῶν ἀφοῦ συμπληρώσῃ τριετὴ πραγματικὴν ὑπηρεσίαν, χορηγουμένην ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ. Προβλέπονται ἐπίσης ἀναρρωτικαὶ ἄδειαι, ὡς ἐπίσης ἐκπαιδευτικαὶ ἄδειαι.

10. Αἱ μεταβολαὶ τῆς καταστάσεως τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου προϋποθέτουν τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς σύνταξιν ὑπηρεσιακῶν ἐκθέσεων καὶ μητρώου.

Αἱ μεταβολαὶ εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) ἡ τοποθέτησις τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου εἰς τὰς ὀργανικὰς προβλεπομένας θέσεις, 2) ἡ μετάθεσις ἐπιτρέπεται μετὰ τριετίαν καὶ εἶναι κατ' ἀρχὴν ὑποχρεωτικὴ μετὰ πενταετίαν, 3) ἡ μετακίνησις ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου, 4) ἡ ἀπόσπασις ἐπιτρέπεται διὰ σοβαρὰν ὑπηρεσιακὴν ἀνάγκην, διὰ πράξεως τοῦ ὑπουργοῦ μετ' ἀπόφασιν τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου καὶ διὰ χρονικὸν διάστημα ἕξ μηνῶν, 5) μετάταξις εἰς κενὴν ὁμοίῳ βαθμὸν θέσιν κατ' ἐξαιρέσιν ἢ ἐφόσον ὁ ἐνδιαφερόμενος κέκτηται τὰ νόμιμα προσόντα, 6) προαγωγή ἀπὸ βαθμοῦ εἰς βαθμὸν ἐάν α) ὑπάρχῃ κενὴ θέσις, β) ἐάν ἔχῃ συμπληρώσει τὸ ἀπαιτούμενον χρονικὸν διάστημα ἐν τῷ κατωτέρῳ βαθμῷ, γ) ὑπάρχῃ ἡ γνώμη τοῦ ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου. Αἱ προαγωγαὶ ἐνεργοῦνται κατ' ἀπόλυτον ἐκλογὴν, κατ' ἐκλογὴν καὶ κατ' ἀρχαιότητα. Τὰ στοιχεῖα κρίσεως ἐλέγχονται ὑπὸ τοῦ ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου. Ὑπάλληλος κρινόμενος δὶς ὡς μὴ προακτέος ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ εἰσάγεται ὑποχρεωτικῶς πρὸς κρίσιν ἐνώπιον τοῦ Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου. Ἡ διαθεσιμότης (σχύει, α) ἔνεκα νόσου, ἔνεκα καταργήσεως θέσεως, ὑπηρεσίας ἢ κλ' ἀδου. Ὁ εἰς διαθεσιμότητα τεθεὶς δημοσίος ὑπάλληλος παύεται ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του καὶ παρεπομένων καθηκόντων καὶ μειοῦνται κατὰ τὸ ἥμισυ αἱ ἀποδοχαὶ αὐτοῦ, β) τίθεται αὐτοδικαίως εἰς ἀργίαν ὁ στερηθεὶς τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας συνεπιεὶς ἐντάλματος φυλακίσεως ἢ δικαστικῆς ἀποφάσεως ὑπάλληλος, ἔστω καὶ ἂν ἀπελύθη ἐπὶ ἐγγυήσει, ἐπίσης ἐφόσον ἐξεδόθη πειθαρχικὴ περὶ ἀπολύσεως ἀπόφασις, μέχρι λήξεως τῆς προθεσμίας προσφυγῆς ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ δυνητικὴ ἀργία προβλέπεται εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ὑφίσταται :

α) έκκρεμής ποινική δίωξις δι' ἀδίκημα δυνάμενον νά ἐπιφέρῃ ἐκπτῶσιν, β) έκκρεμής πειθαρχική δίωξις, δυναμένη νά ἐπιφέρῃ ἀπόλυσιν, γ) βάσιμος ὑπόνοια ἀτάκτου διαχειρίσεως.

11. Πειθαρχική δίωξις Πειθαρχικόν ἀδίκημα εἶναι πᾶσα δι' ὑπαιτίου πράξεως ἢ παραλείψεως παράβασις ὑπαλληλικοῦ καθήκοντος, δυνάμενη νά καταλογισθῇ εἰς τόν δημόσιον ὑπάλληλον.

Τά πειθαρχικά ἀδικήματα εἶναι: 1) ἡ ἔλλειψις πίστεως καί ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν πατρίδα, τὰ ἔθνικὰ ἰδεώδη ὡς καί ἡ ἐπιδίωξις διαβιῶν μέσων ἀνατροπῆς τοῦ καθεστώτος, 2) ἡ ἐκτὸς ὑπηρεσίας ἀναξία διαγωγή, 3) ἡ ἐπὶ χρήμασι χαρτοπαιξία, 4) ἡ σύναψις στενῶν σχέσεων μετὰ προσώπων τὰ ὅποια ἔχουν συμφέροντα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπαλλήλου, 5) δημοσία ἐκδήλωσις καί προπαγάνδα πολιτικοῦ χαρακτήρος, 6) ἄσκησις δημοσίας κριτικῆς κατὰ τῶν προϊσταμένων καί ἔλλειψις σεβασμοῦ πρὸς αὐτούς, 7) ἀποσιώπησις συμμετοχῆς ἐπ' ἀμοιβῇ εἰς ἔργα ξένα πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν, 8) χρησιμοποίησις τρίτων προσώπων πρὸς ἀπόκτησιν ὑπηρεσιακῆς εὐνοίας, 9) ἄμεσος ἢ ἔμμεσος συμμετοχὴ εἰς δημοπρασίαν ὑπηρεσίας εἰς τὴν ὅποιαν ἀνήκει ὁ ὑπάλληλος, 10) ἀναξιοπρεπῆς ἢ ἀναξία διαγωγή, 11) βραδεῖα προσέλευσις ἢ πρόωρος ἀποχώρησις ἐκ τῆς ὑπηρεσίας, 12) ραθυμία, ἢ ἀμέλεια, ἢ ἀτελής ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος, 13) μὴ προσήκουσα συμπεριφορὰ, 14) μὴ ἔγκαιρος ἀπάντησις εἰς ἀναφοράν, 15) μὴ εὐσυνειδήτος ἔκθεσις περὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ὑπαλλήλων, 16) ἀναρμοδία παρέμβασις ὑπὲρ ἢ κατὰ τρίτου, 17) ἀδικαιολόγητος προτίμησις ὑποθέσεων εἰς βάρος ἄλλων παλαιότερων, 18) ἀδικαιολόγητος ἀποχὴ ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τῶν καθηκόντων, 19) ἄρνησις ἢ παρέλκυσις ἐκτελέσεως ὑπηρεσίας, 20) συμμετοχὴ εἰς ἀπεργίαν, ἔστω καί λευκὴν, 21) παραβίασις τῆς ἐπιβαλλομένης ἐχεμυθείας, 22) χρησιμοποίησις τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἰδιωτικῶν συμφερόντων, 23) χρησιμοποίησις πληροφοριῶν πρὸς ἴδιον ὄφελος, 24) ἡ εἴσπραξις μὴ δικαιουμένων ἀποδοχῶν, 25) ἡ ἀποδοχὴ οἰασδήποτε ὑλικῆς εὐνοίας, μὴ συνιστώσης δωροληψίαν, 26) ἡ λόγῳ ἀσυνήθους χρήσεως φθορὰ δημοσίου πράγματος, 27) ἡ ἐγκατάλειψις δημοσίου πράγματος, 28) ἡ παράνομος χρῆσις δημοσίου πράγματος, 29) πᾶσα ἐκ δόλου ἢ βαρείας ἀμελείας ζημία τοῦ Δημοσίου, 30) παράβασις καθήκοντος κατὰ τόν ποινικόν ἢ εἰδικούς νόμους.

Πειθαρχικαὶ ποιναὶ εἶναι: 1) ἔγγραφος ἐπίπληξις, 2) πρόστιμον μέχρις ἀποδοχῶν τριῶν μηνῶν, 3) δυσμενῆς μετάθεσις, 4) διακοπὴ προαγωγῆς ἐπὶ πενταετίαν, 5) ὑποβιβασμός, 6) ὀριστικὴ παύσις.

Ἐν περιπτώσει ἀμνηστίας, ἀποκαταστάσεως, χάριτος, ἢ καὶ καθ' ὁλονδήποτε ἄλλον τρόπον ἄρσεως τοῦ κολασίμου ἢ ἄρσεως ἢ μεταβολῆς τῶν συνεπειῶν τῆς καταδίκης, δὲν αἴρεται τὸ πειθαρχικῶς κολάσιμον τῆς πράξεως.

Τὰ ἀδικήματα παραγράφονται τὰ μὲν βαρέα μετὰ πενταετίαν, τὰ δὲ λοιπὰ μετὰ διετίαν.

Ἡ πειθαρχικὴ δίκη εἶναι αὐτοτελὴς καὶ ἀνεξάρτητος τῆς ποινικῆς.

Ἡ πειθαρχικὴ εὐθύνη μόνον διὰ τοῦ θανάτου παύει ὑφισταμένη.

Αἱ πειθαρχικαὶ δικαιοδοσίαι εἶναι εἴτε μονομερεῖς (ὑπουργός, Γεν. Γραμματεὺς, διευθυντὴς κ.τ.λ.), εἴτε πολυμελεῖς (πειθαρχικά συμβούλια, Συμβούλιον Ἐπικρατείας).

Ἡ πειθαρχικὴ ἀγωγή ἐγείρεται ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ὑπουργοῦ μετὰ τὴν προανάκρισιν, ἐπακολουθεῖ ἢ ἀνάκρισις, ἢ ἀπολογία, ἐκτίμησις τῶν προταχθεισῶν ἀποδείξεων καὶ ἐκδίδεται ἡτιολογημένη ἀπόφασις. Τὰ ἔνδικα μέσα εἶναι : ἔφεσις καὶ προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ προσφυγὴ δικάζεται καὶ κατ' οὐσίαν, ἔχει δὲ ἀνασταλτικὸν ἀποτέλεσμα. Ἐπίσης ἐπιτρέπεται ἡ ἐπανάλη τῆς δίκης.

Ἡ μὴ ὑποκειμένη εἰς ἔφεσιν ἢ προσφυγὴν ὀριστικὴ πειθαρχικὴ ἀπόφασις εἶναι ὑποχρεωτικῶς ἐκτελεστή.

Οἱ λόγοι ἀπολύσεως τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου εἶναι : 1) πειθαρχικὴ ποινὴ ὀριστικῆς παύσεως, 2) κακὴ διαγωγὴ πρὸς τοῦ διορισμοῦ, 3) σωματικὴ ἢ πνευματικὴ ἀνικανότης, 4) ἀνάιτιος ὑπηρεσιακὴ ἀνεπάρκεια, 5) κατάργησις θέσεως ἢ ὑπηρεσίας, 6) συμπλήρωσις ὀρίου ἡλικίας.

12. Λύσις τῆς δημοσίας ὑπαλληλικῆς σχέσεως. Αὐτοδικαίως : α) λόγῳ θανάτου, β) λόγῳ ἐκπτώσεως συνεπεῖα καταδικαστικῆς ἀποφάσεως, γ) λόγῳ λήξεως τῆς θητείας.

Διὰ πράξεως τῆς Διοικήσεως : α) συνεπεῖα ἀπωλείας τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας, β) λόγῳ παραιτήσεως, γ) λόγῳ ὀριστικῆς παύσεως, σωματικῆς ἢ πνευματικῆς ἀνικανότητος, ὑπηρεσιακῆς ἀνεπάρκειας, καταργήσεως θέσεως, συμπληρώσεως τοῦ ὀρίου ἡλικίας.

Ἡ λύσις τῆς ὑπαλληλικῆς σχέσεως δὲν ἐπέρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως εἰς τὸν ἀπολυόμενον, ἢ ὅποια δέον νὰ γίνῃ ἐντὸς 20 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως.

5.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

1. Διοικητική αποκέντρωση είναι «ή διεξαγωγή των περιφερειακών διοικητικών υποθέσεων υπό περιφερειακών οργάνων της κεντρικής έξουσίας κεκτημένων αποφασιστικήν αρμοδιότητα».

Η καλή λειτουργία της Διοικήσεως και ή έπεμβατική πολιτική της Πολιτείας επιβάλλουν την αποκέντρωση, ως σύστημα προσφέρων μεγάλας υπηρεσίας.

Το άρθρον 99 του Συντάγματος όρίζει : Η διοικητική οργάνωσις του Κράτους βασίζεται εις την αποκέντρωση και την τοπικήν αυτοδιοίκησιν ως ο νόμος όρίζει. Η έκλογή των δημοτικών και κοινοτικών αρχών γίνεται διά καθολικής ψηφοφορίας. Συνεπώς υπάρχει συνταγματική διάταξις όρίζουσα την αποκέντρωση, έπαφίουσα δε εις τον νόμον τον καθορισμόν της έκτάσεως αυτής.

Το Β.Δ. του 1845 «περί των καθηκόντων των νομαρχών» αποτελεί την άφετηριάν εν Ελλάδι της διοικητικής αποκεντρώσεως. Διά των νόμων 1149/1918 και 3265/1925 καθωρίσθη νέο διοικητική περιφέρεια, ή γενική διοίκησις, και τέλος ο νόμος 4393/1929.

Διά του νόμου 3200/55 αι Γενικαί Διοικήσεις ως μονάδες διοικητικής αποκεντρώσεως κατηργήθησαν. Όλοι αι αρμοδιότητες αυτών μετεβιβάσθησαν εις τον Νομάρχη. Η δε Γενική Διοίκησις Βορείου Ελλάδος μετετράπη εις Υπουργείον.

Συνεπώς ο θεσμός του Νομάρχου αποτελεί σήμερα την βάση του αποκεντρωτικού συστήματος.

Εις τον νομάρχη ανήκει ή διοίκησις του νομού. Ως αντιπρόσωπος της Κυβερνήσεως προηγείται των πολιτικών, στρατιωτικών και ναυτικών αρχών, ως ανωτέρα δε αρχή προϊσταται όλων των αρχών, πλην των δικαστών. Υπάγεται εις το Υπουργείον των Έσωτερικών και εις τα υπόλοιπα Υπουργεία λόγω ειδικής αρμοδιότητος.

Ειδικώτερον, πλην των αρμοδιοτήτων του Γενικού Διοικητού ο Νομάρχης άσκει καθήκοντα α) ως προς την έπιμέλειαν της έκτελέσεως των νόμων, διαταγμάτων και ύπουργικών αποφάσεων, β) ως προς τον συντονισμόν των διαφόρων υπηρεσιών, γ) ως προς την έποπτεϊαν και τον έλεγχον των κρατικών οργάνων, δ) ως προς την έποπτεϊαν και τον έλεγχον των αυτοδιοικουμένων οργανισμών, ε) ως προς την έποπτεϊαν επί της δημοσίας τάξεως και άσφαλείας, ς) ως προς την άσκησιν της πειθαρχικής έξουσίας επί των ύπαλλή-

λων, ζ) ως πρὸς τὴν χορήγησιν ἀδειῶν εἰς τοὺς ὑπαλλήλους, η) ὡς πρὸς τὴν ἐποπτεῖαν τῶν σώματιων καὶ ἐνώσεων.

Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Νομάρχου ἐπεκτείνονται καὶ ἐπὶ συλλογικῶν περιφερειακῶν ὀργάνων, Ἐπιτροπῶν κλπ.

Αἱ πράξεις καὶ ἀποφάσεις τοῦ Νομάρχου εἶναι ἀμέσως ἐκτελεσταί. Ἐντὸς δὲ τριάκοντα ἡμερῶν δύναται νὰ προσφύγῃ πᾶς ἔχων ἔννομον συμφέρον ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ. Τοῦτο οὐδὲν πρὸδικάζει τὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας προσφυγὴν.

Ὁ νομὸς στερεῖται ἰδίας προσωπικότητος κατὰ τὰ παρ' ἡμῖν κρατοῦντα. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ εἶναι ἄμεσος ἐκπρόσωπος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἀσκεῖ ἀπάσας τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου καθοριζομένας ἐξουσίας.

Τὸ Νομαρχιακὸν Συμβούλιον ἀποτελούμενον ἀπὸ ὑπηρεσιακὰ καὶ αἰρετὰ μέλη ἔχει καθαρῶς συμβουλευτικὴν ἀρμοδιότητα. Κυρία ἀποστολὴ του εἶναι νὰ ὑποδεικνύῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ νομοῦ μετὰ τῶν ἀντιστοιχῶν δαπανῶν.

2. **Αὐτοδιοικήσις** εἶναι «ἡ διεξαγωγὴ ὠρισμένου κύκλου διοικητικῶν ὑποθέσεων ἐκ μέρους ὀργάνων οὐχὶ τοῦ Κράτους ἀλλὰ προσώπου δημοσίου δικαίου».

Ἡ αὐτοδιοικήσις δύναται νὰ εἶναι εἴτε κατὰ τόπον—τοπικὴ αὐτοδιοικήσις—ὅποτε συνδέεται μὲ ὠρισμένον ἔδαφος (δῆμος, κοινότης), εἴτε καθ' ὕλην, ὅποτε ἀναλαμβάνει τὸ νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου τὴν διοίκησιν ὠρισμένου τομέως (Πανεπιστήμιον). Εἰς τὸ πρῶτον σύστημα τὰ ὄργανα ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν πολιτῶν, εἰς τὸ δεῦτερον κατὰ διαφόρους τρόπους.

Ἀπὸ τὴν περίοδον τῆς Ἐπαναστάσεως ἡ τοπικὴ αὐτοδιοικήσις ἀποτελεῖ παρ' ἡμῖν θεμελιώδη θεσμὸν τοῦ πολιτικοῦ βίου.

Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν δύο μορφῶν τῆς αὐτοδιοικήσεως—τοπικῆς καὶ καθ' ὕλην—εἶναι: α) ἡ αὐτοτέλεια τῆς δραστηριότητος τῶν νομικῶν προσώπων καὶ β) ἡ ἐπὶ τῆς δράσεως αὐτῶν ἄσκησις ἐποπτείας ὑπὸ τῆς κρατικῆς διοικήσεως.

Οἱ ὀργανισμοὶ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως εἶναι ὁ Δῆμος καὶ αἱ κοινότητες, καὶ οἱ δύο πρωτοβάθμιοι.

Δῆμον ἀποτελοῦν αἱ πόλεις ἄνω τῶν δέκα χιλιάδων κατοίκων, κοινότητα δὲ δύναται ν' ἀποτελέσῃ αὐτοτελὴς συνοικισμὸς ἔχων τουλάχιστον 500 κατοίκους.

Ἡ διοικήσις τοῦ Δήμου ἀνατίθεται εἰς τὸν Δήμαρχον καὶ τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον, ἐκλεγομένους διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας, τῆς δὲ Κοινότητος εἰς Συμβούλιον ἐκλεγόμενον κατὰ τὸν αὐτὸν

τρόπον καὶ τὸ ὅποιον ἐκλέγει τὸν Πρόεδρον αὐτοῦ. Διὰ νόμου ὀρίζονται τὰ τῆς ἀρμοδιότητος τῶν διαφόρων ὀργάνων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

Ὁ Δ ἡ μ α ρ χ ο ς εἶναι ἡ ἐκτελεστικὴ ἀρχή, διοικεῖ τὰς δημοτικὰς ὑποθέσεις, ἐκτελεῖ τὰς ἀποφάσεις τοῦ δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς δημαρχιακῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν διορισμῶν καὶ τῶν προσλήψεων. Διατάσσει τὴν εἴσπραξιν τῶν ἐσόδων, ἐκδίδει τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα. Ἐκπροσωπεῖ τὸ νομικὸν πρόσωπον τοῦ Δήμου ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων καὶ πάσης ἀρχῆς.

Τὸ ἀξίωμα τοῦ δημάρχου εἶναι ἀμισθον. Χορηγοῦνται εἰς αὐτὸν ἔξοδα παραστάσεως.

Ὁ Δήμαρχος ἐκλέγεται διὰ καθολικῆς καὶ ἀμέσου ψηφοφορίας διὰ μίαν τετραετίαν. Κενουμένης τῆς θέσεως αὐτοῦ γίνεται νέα προσφυγὴ εἰς τὸν λαόν.

Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς θητείας αὐτοῦ ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Δημαρχιακῆς Ἐπιτροπῆς ἐκτελεῖ καθήκοντα Δημάρχου

Τὸ Δ η μ ο τ ι κ ὸ ν Σ υ μ β ο ῦ λ ι ο ν, ἐκλεγόμενον διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας εἶναι τὸ κύριον ὄργανον τοῦ Δήμου, ἀποφασίζει καὶ ἐποπτεύει ἐπὶ τῆς ὅλης διοικήσεως, ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ 9—31 μέλη. Εἰδικώτερον ἀποφασίζει ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Δήμου, ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἀπολογισμοῦ, ἐπὶ τῆς ἐπιβολῆς φόρων καὶ εἰσφορῶν, ἐπὶ ἐκμισθώσεως καὶ ἀγορᾶς ἀκινήτων, ἐπὶ συνάψεως δανείου, ἐπὶ ἀποδοχῆς κληρονομιῶν καὶ δωρεῶν, ἐπὶ ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων κ.τ.λ.

Ἡ Δ η μ α ρ χ ι α κ ῆ Ἐ π ι τ ρ ο π ῆ ἀποτελουμένη ἀπὸ 3—5 μέλη ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ ἐπιβλέπει τὴν ὅλην διοίκησιν.

Τὰ καθήκοντα αὐτῆς εἰδικώτερον ἀναφέρονται εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, εἰς τὴν διάθεσιν τῶν πιστώσεων, εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ὄρων τῶν δημοπρασιῶν καὶ εἰς τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν, εἰς τὴν ἔναρξιν δικαστικῶν ἀγώνων, συμβιβασμῶν κ.τ.λ.

Ὅλαι αἱ ἀποφάσεις τῶν αὐτοδιοικουμένων ὀργανισμῶν ὑποβάλλονται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὸν Νομάρχην, καθίστανται δὲ ἐκτελεσταὶ μετὰ παρέλευσιν δεκαημέρου. Αἱ μὴ ἐπιβαρύνουσαι οἰκονομικῶς τὸν Δήμον ἀποφάσεις εἶναι ἀμέσως ἐκτελεσταί. Ἡ ἐποπτεύουσα ἀρχὴ ἔχει δικαίωμα κατ' ἀρχὴν ἐλέγχου ἐπὶ τῆς νομιμότητος τῶν πράξεων. Ὅσάκις ὁμως ρητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου προβλέπεται ὁ ἔλεγχος, ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς σκοπιμότητος διὰ τὰς πράξεις ἐκείνας αἱ ὁποῖαι διὰ νὰ καταστοῦν ἐκτελεσταὶ πρέπει προηγουμένως νὰ τύχουν τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Νομάρχου. Κατ' ἐξαιρέσιν τέλος ὁ Νο-

μάρχης κέκτηται τὸ δικαίωμα νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸ δημοτικὸν ἢ κοινοτικὸν Συμβούλιον εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ρητῶς προβλεπομένης περιπτώσεις, π. χ. ἐὰν δὲν συνταχθῇ ἐγκαίρως ὁ προϋπολογισμός, ἐὰν δὲν ἀναγραφῶν εἰς αὐτὸν αἱ ἀναγκαῖαι δαπάναι. Κατὰ τῶν πράξεων τούτων τοῦ Νομάρχου ἐπιτρέπεται προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Οἱ Δήμαρχοι, πρόεδροι Κοινοτήτων, δημοτικοὶ καὶ κοινοτικοὶ σύμβουλοι δύνανται ν' ἀπολυθῶν διὰ λόγους δημοσίου συμφέροντος. Δύνανται νὰ διαλυθῇ τὸ δημοτικὸν ἢ κοινοτικὸν συμβούλιον, διὰ τοὺς ἰδίους λόγους. Ἐκπίπτουν αὐτοδικαίως τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν συνεπεῖα καταδικαστικῆς ἀποφάσεως ὡς αὐτουργοὶ ἢ συνεργοὶ κακουργήματος καὶ τινῶν πλημμελημάτων, ὡς ἐπίσης ἐὰν στερηθῶν τῶν πολιτικῶν τῶν δικαιωμάτων. Δύνανται τέλος νὰ τεθῶν εἰς ἀργίαν.

Σύνοδοι Δήμων καὶ Κοινοτήτων συνιστῶνται πρὸς θεραπείαν κοινῶν σκοπῶν καὶ ἀναγκῶν, ἀποτελοῦν δὲ ἴδιον νομικὸν πρόσωπον μὲ εἰδικὴν ἀρμοδιότητα. Διὰ τὴν σύστασιν αὐτῶν ἀπαιτοῦνται σχετικαὶ ἀποφάσεις τῶν ἀρμοδίων Συμβουλίων καὶ ἀπόφασιν περὶ ἐγκρίσεως τοῦ Νομάρχου.

3. Διοικητικὴ ἐποπτεία. Τὸ Κράτος διὰ τῶν κεντρικῶν καὶ περιφερειακῶν αὐτοῦ ὀργάνων ἀσκεῖ ἔλεγχον ἐπὶ τῶν νομικῶν πράξεων τῶν ὀργάνων τῆς αὐτοδιοικήσεως, συμφῶνως τῷ νόμῳ. Ὁ ἔλεγχος τοῦ Κράτους ἔχει ὡς ἀντικείμενον, ἐνίοτε, τὴν ἔγκρισιν τῶν πράξεων, ἢ τὴν ἀκύρωσιν αὐτῶν, ἀσκεῖται δὲ ἐπὶ τῶν ὀργάνων καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων τῶν αὐτοδιοικουμένων ὀργανισμῶν, εἶναι ἔλεγχος νομιμότητος καὶ σκοπιμότητος.

Ἡ διοικητικὴ ἐποπτεία διαφέρει ἀπὸ τὸν ἱεραρχικὸν ἔλεγχον κατὰ τὸ ὅτι ὁ τελευταῖος ἀσκεῖται ὑπὸ ὀργάνου τοῦ Κράτους ἐπὶ ἄλλου ὀργάνου τοῦ Κράτους, ἐνῶ ἡ ἐποπτεία ἀσκεῖται ὑπὸ ὀργάνου τοῦ Κράτους ἐπὶ ὀργάνου ἄλλου προσώπου δημοσίου δικαίου. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ ἀσκοῦν τὸν ἔλεγχον ὄργανον εἶναι ἱεραρχικῶς προϊστάμενον, ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν εἶναι ἐποπτεῦθον.

4. Δημόσιαι παραχωρήσεις ἢ ἐπιχειρήσεις. Τὸ Κράτος δύνανται κατὰ παραχώρησιν ν' ἀναθέσῃ τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν διοικήσιν ὠρισμένης ὑπηρεσίας εἰς πρόσωπον φυσικὸν ἢ νομικὸν ἰδιωτικοῦ δικαίου, καὶ τοῦτο διὰ λόγους τεχνικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς. Τὸ Κράτος ἔναντι τοῦ ἀναδόχου διατηρεῖ δικαιώματα ἐποπτείας.

Τὸ σύστημα ὡσαύτως τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων συμβιβάζει τὴν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου διατήρησιν τῆς κυριότητος ἐπὶ τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐνῶ κατὰ τὴν λειτουργίαν αὐτῆς ἐφαρμόζονται αἱ ἀρχαὶ τῆς

ιδιωτικής επιχειρήσεως (Ο.Τ.Ε.). Ὁ συγκερασμός οὗτος ἀποδεικνύεται χρήσιμος διὰ μεγάλα τεχνικά ἔργα.

5. Νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἀσκοῦν δοτὴν δημοσίαν ἐξουσίαν καὶ διέπονται ἀπὸ τοὺς κανόνες τοῦ δημοσίου δικαίου: α) ἡ ἐπιδίωξις σκοποῦ δημοσίου καὶ β) ἡ ἄσκησις δημοσίας ἐξουσίας.

1) Ἡ ἴδρυσις τῶν νομικῶν προσώπων ἀνήκει εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν.

2) Τὰ πρόσωπα ταῦτα εἶναι συνυφασμένα μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς εἰδικότητος.

3) Ἐπίσης στοιχεῖον διακριτικὸν εἶναι ἡ αὐτοτέλεια εἰς τὴν δρᾶσιν των.

4) Ὑπάγονται εἰς τὴν διοικητικὴν ἐποπτεῖαν (π.χ. Ἡ Ἐκκλησία, τὰ Πανεπιστήμια, οἱ Σιδηρόδρομοι κ.τ.λ.).

Τὰ κοινωφελῆ ἰδρύματα τῶν ὁποίων ἡ ἰδρυτικὴ πράξις εἶναι ἰδιωτικοῦ δικαίου δὲν εἶναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. (π.χ. Ἐθνικὴ Τράπεζα, Φιλεκπαιδευτικὴ Ἑταιρία, Ἐρυθρὸς Σταυρὸς κ.τ.λ.).

6.

Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ

Ἡ Διοικητικὴ πράξις εἶναι δήλωσις βουλήσεως ἑνὸς διοικητικοῦ ὄργανου ἢ ὁποῖα καθορίζει μονομερῶς τί δέον νὰ ἰσχύη ὡς δίκαιον εἰς ὠρισμένην ἀτομικὴν περίπτωσιν.

Συνεπῶς στοιχεῖα αὐτῆς εἶναι: α) δήλωσις βουλήσεως, β) προερχομένη ἐξ ὄργανου διοικητικοῦ, γ) μονομεροῦς φύσεως καὶ δ) καθορίζουσα τί δέον νὰ ἰσχύη ὡς δίκαιον εἰς συγκεκριμένην ἀτομικὴν περίπτωσιν.

Εἰς τὰς διοικητικὰς πράξεις δὲν ὑπάγονται α) αἱ πράξεις κυβερνήσεως καὶ β) αἱ πράξεις διαχειρίσεως ἰδιωτικοῦ δικαίου. (Διαφοραὶ ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰς νομικὰς συνεπειὰς).

1. Ἡ διοικητικὴ πράξις διὰ νὰ εἶναι ἔγκυρος δέον νὰ ἔχη ἐκδοθῆ κατὰ τὴν νόμιμον διαδικασίαν καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς νὰ εἶναι σύμφωνον μὲ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Οἱ κανόνες διαδικασίας ἀνάγονται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὄργανου, εἰς τὴν νομικὴν αὐτοῦ ὑπόστασιν καὶ εἰς τὴν τήρησιν τῶν τύπων.

Ἡ ἀρμοδιότης εἶναι καθ' ὕλην, κατὰ τόπον καὶ κατὰ χρόνον. Ἡ νομοθεσία ἀναγνωρίζει ὠρισμένον κύκλον ἀρμοδιότητος εἰς ἕν

ὄργανον, ἢ δρᾶσις τοῦ ὁποῦ δέον νὰ περιορίζεται ἐντὸς τοῦ κύκλου τούτου, ἵνα παράγῃ ἔννομα ἀποτελέσματα.

Ἐπίσης εἰς τὸ ὄργανον τοῦτο καθορίζονται καὶ γεωγραφικὰ πλαίσια ἀρμοδιότητος. Οὕτω ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Νομάρχου δὲν δύναται νὰ ἀσκηθῇ ὑπὸ τοῦ Δημάρχου, ἕκαστος δὲ Νομάρχης κέκτηται ἀρμοδιότητα εἰς τὰ πλαίσια τοῦ νομοῦ τοῦ ὁποῦ προΐσταται.

Ἐπίσης ἡ ἀρμοδιότης εἶναι περιορισμένη κατὰ χρόνον : ἦτοι ἡ ἀρμοδιότης ἀσκεῖται ἐντὸς τῶν χρονικῶν ὀρίων τοῦ ἰσχύοντος νόμου (*ratio temporis*). Αἱ προθεσμῖαι διακρίνονται εἰς ἐνδεικτικὰς καὶ ἀνατρεπτικὰς, μόνον ἡ λήξις τῶν τελευταίων τούτων συνεπάγεται ἀκυρότητα τῶν πράξεων.

2. Ὁ ἱεραρχικὸς ἔλεγχος ἐπιτρέπει τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἱεραρχικῶς προΐσταμένου εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὑφισταμένου κατὰ τοὺς ἑξῆς τρόπους : α) εἰς τὸ δικαίωμα ἀποστολῆς ὁδηγῶν καὶ ἐγκυκλιῶν, β) εἰς τὸ δικαίωμα ἀναιρέσεως αὐτεπαγγέλτως ἢ αἰτήσει τοῦ ἐνδιαφερομένου διὰ λόγους νομιμότητος ἢ σκοπιμότητος, γ) εἰς τὸ δικαίωμα μερικῆς μεταρρυθμίσεως τῆς πράξεως, δ) καὶ κατ' ἐξαιρέσιν εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἱεραρχικῆς ὑποκαταστάσεως ἢ ἐμμέσου ἀσκήσεως τῆς ἀρμοδιότητος.

Ἡ μεταβίβασις ἀρμοδιότητος ἐνὸς ὀργάνου εἰς ἄλλο δὲν ἐπιτρέπεται παρὰ ὁσάκις ρητῶς τοῦτο προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου.

3. Τὰ *de facto* ὄργανα ὡς καὶ οἱ *de facto* ὑπάλληλοι νομίμως προβαίνουν εἰς διοικητικὰς πράξεις μέχρι τῆς νομίμου ἀνακλήσεως ἢ ἀκυρώσεως αὐτῶν.

4. Ἡ νόμιμος λειτουργία τῶν συλλογικῶν ὀργάνων προϋποθέτει : α) ἀπαρτίαν, β) νόμιμον συγκρότησιν, γ) ἔγκυρον πρόσκλησιν τῶν μελῶν, δ) ἰδίαν σύνθεσιν κατὰ τὸ διάστημα τῆς συζητήσεως ὀρισμένης ὑποθέσεως, ε) πλειοψηφίαν καθοριζομένην ὑπὸ τοῦ νόμου.

5. Ὁ τύπος καθορίζει τὴν μορφήν καὶ τὴν διαδικασίαν τὴν ὁποῖαν δέον νὰ λάβῃ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ διοικητικὴ πρᾶξις.

Οἱ τύποι διακρίνονται εἰς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς ὡς καὶ εἰς οὐσιώδεις καὶ μὴ οὐσιώδεις.

Οἱ ἐσωτερικοὶ τύποι ἀναφέρονται εἰς τὸ σῶμα τῆς πράξεως. Κατ' ἀρχὴν ἡ διοικητικὴ πρᾶξις εἶναι ἔγγραφος ἠτιολογημένη δὲ κατ' ἐξαιρέσιν, ἐφόσον τοῦτο προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου.

Οἱ ἐξωτερικοὶ τύποι ἀφορῶντες τὰς ἔξω τῆς πράξεως ἐνεργείας ἀναφέρονται εἰς τὴν κοινοποίησιν, δημοσίευσιν, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς ἄλλας διοικητικὰς ἐνεργείας, ὡς ἡ γνωμοδότησις, ἡ πρότασις, ἡ ἔγκρισις κ.τ.λ.

6. Ἡ ἰσχὺς τῶν διοικητικῶν πράξεων ἄρχεται διὰ τῆς πληρώσεως τῶν ὡς ἄνω προϋποθέσεων καὶ τύπων συμφῶνως τῷ νόμῳ.

Αἱ διοικητικαὶ πράξεις κατὰ κανόνα δὲν ἔχουν ἀναδρομικὴν ἰσχύν, ἐξαιρέσειν ἀποτελοῦν αἱ ἐκδιδόμεναι πράξεις πρὸς συμμόρφωσιν εἰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ὡς καὶ αἱ ἀνακλήσεις παρανόμων πράξεων.

Ἡ λήξις τῶν πράξεων ἐπέρχεται : α) διὰ τῆς ἐξαντλήσεως τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, β) διὰ τῆς ἐκλείψεως τοῦ ἀντικειμένου, γ) διὰ τῆς ἀχρηστίας, δ) διὰ τῆς ἀνακλήσεως.

Αἱ νόμιμοι πράξεις ἐκ τῶν ὁποίων ἐδημιουργήθησαν δικαιώματα ὑπὲρ τρίτων δὲν ἀνακαλοῦνται. Ἀντιθέτως αἱ παράνομοι ἀνακαλοῦνται, ἀλλ' ἐντὸς εὐλόγου χρονικοῦ διαστήματος, ἐκτὸς ἐάν ὑπάρχη δόλος ἐκ μέρους τοῦ ἐνδιαφερομένου.

Ἡ ἀνάκλησις δὲν καθίσταται δυνατὴ ἐφόσον ἡ πράξις εἶναι : α) ἀτομικὴ, β) ἐδημιούργησε δικαιώματα, γ) παρήλθεν εὐλογος χρόνος καὶ δ) ἀποδεικνύεται ἡ καλὴ πίστις τοῦ ἐνδιαφερομένου.

Παρά ταῦτα, ἡ ἀνάκλησις καθίσταται νόμιμος : α) διὰ τῆς συναιδέσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου, β) διὰ τῆς ἀθετήσεως ρητῆς ὑποχρέωσης, γ) διὰ λόγους δημοσίου συμφέροντος καὶ δ) διὰ μεταβολῆς τῶν ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν.

7. Ἐναντίον ὄλων τῶν παρανόμων διοικητικῶν πράξεων ὁ νόμος ἀναγνωρίζει ὑπὲρ τοῦ διοικουμένου προστασίαν, ἐκδηλουμένην διὰ τῶν ἑξῆς μέσων : 1) δικαίωμα ἀνυπακοῆς εἰς ἀντισυνταγματικὰς ἢ παρανόμους πράξεις, 2) δικαίωμα τῆς ἐνδίκου ἐνστάσεως κατὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς πράξεως, 3) δικαίωμα προσφυγῆς πρὸς ἀκύρωσιν καὶ 4) εὐθύνη τῆς Διοικήσεως πρὸς ἀποζημίωσιν.

7.

Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

Ἡ ἀστικὴ εὐθύνη τῆς Διοικήσεως σκοπὸν ἔχει τὴν χρηματικὴν ἱκανοποίησιν τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν ζημίας ἐκ τῶν παρανόμων πράξεων τῶν ὀργάνων αὐτῆς.

Ἀρμόδια πρὸς ἐκδίκασιν τῶν ἀνωτέρω ὑποθέσεων εἶναι τὰ τακτικὰ δικαστήρια καὶ τοῦτο διότι ἡ διοικητικὴ δικαιοσύνη ἔχει τὴν ὑπὸ τῶν νόμων προβλεπομένην περιορισμένην καὶ ἔκτακτον δικαιοδοσίαν.

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀστικῆς εὐθύνης τῆς Διοικήσεως εἶναι ἀπό-

κτημα τῶν τελευταίων ἐτῶν ἀπὸ τῆς ὀλοκληρώσεως τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἐννοίας τοῦ κράτους δικαίου.

Κατὰ τῆς παρανομίας τῆς Διοικήσεως ὑπάρχουν δύο ἔνδικα μέσα : 1) ἡ αἴτησις ἀκυρώσεως τῆς διοικητικῆς πράξεως ἐνώπιον τῆς ὀλομελείας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ 2) ἡ ἀγωγή ἐνώπιον τῶν τακτικῶν δικαστηρίων, ὡσάκις ἡ βλάβη ἐπῆλθε διὰ πράξεως, ἡ ὁποία λόγῳ τῆς φύσεώς της δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὴ ἀκυρώσεως ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, π. χ., ὡσάκις ἡ ζημία ὑπῆρξε δι' ἐνεργείας διοικητικοῦ ὄργανου διὰ καταστροφᾶς ὑλικῶν περιουσιακῶν στοιχείων. Εἶναι ὅμως δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις ἀμφοτέρων τῶν ἐνδίκων μέσων, ὡσάκις ἡ ζημία προῆλθε συνεπείᾳ ἐκτελεστικῆς πράξεως.

Τὸ ἄρθρον 71 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος λέγει «τὸ νομικὸν πρόσωπον εὐθύνεται ἐκ τῶν πράξεων ἢ παραλείψεων τῶν ἀντιπροσωπευόντων αὐτὸ ὄργανων, ἐφόσον ἡ πρᾶξις ἢ ἡ παράλειψις ἔλαβε χώραν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνατεθειμένων εἰς αὐτὰ καθηκόντων καὶ παράγει ὑποχρέωσιν ἀποζημιώσεως. Εὐθύνεται ἐπὶ πλεον εἰς ὀλόκληρον καὶ τὸ ὑπαίτιον πρόσωπον».

Αἱ προϋποθέσεις τῆς εὐθύνης εἶναι : 1) ἡ ὑπαρξις ὄργανου ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην σημασίαν, 2) πρᾶξις ἢ παράλειψις τοῦ ὄργανου, 3) ἐνέργεια παράνομος, 4) κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς ἀνατεθειμένης εἰς τὸ ὄργανον δημοσίας ἐξουσίας, 5) ἡ ὑπηρεσία νὰ συνιστᾷ ἄσκησιν δημοσίας ἐξουσίας.

Ὅσάκις ἡ ζημία προέρχεται ἐκ τῆς νομίμου ἀσκήσεως τῆς δημοσίας ἐξουσίας, ἀναγνωρίζεται τὸ ἀνεύθυνον τοῦ κράτους ὡσάκις ἡ πρᾶξις εἶναι νομοθετικῆς προελεύσεως. Ὅσάκις ὅμως ἡ νομοθετικὴ πρᾶξις συνιστᾷ ἀτομικὴν προσβολὴν ἢ ἐπιβάλλει εἰδικὴν θυσίαν, τότε αὕτη προσκρούει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Συντάγματος καὶ κατὰ συνέπειαν δημιουργεῖ ὑποχρέωσιν πρὸς ἱκανοποίησιν.

Ἡ εὐθύνη δὲν γεννᾶται ἐκ πράξεων τῶν δικασοικῶν ἀρχῶν.

8.

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΣΟΔΑ

Κατὰ τὸ ἄρθρον 60 τοῦ Συντάγματος, ἐν τῇ ἐτήσιᾳ τακτικῇ συνόδῳ ἡ Βουλὴ ψηφίζει διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸν προϋπολογισμὸν καὶ ἀποφασίζει ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ. Ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ κράτους πρέπει νὰ σημειοῦνται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν καὶ τὸν

άπολογισμόν. Ὁ προϋπολογισμός εισάγεται εἰς τὴν Βουλὴν δύο μῆνας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οικονομικοῦ ἔτους, ἀφοῦ δὲ ἐξετασθῆ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς Βουλευτῶν, ψηφίζεται ἅπαξ κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα, εἰς τμήματα ἐν τῷ κανονισμῷ τῆς Βουλῆς ὀριζόμενα καὶ εἰς τέσσαρας διαφόρους ἡμέρας, καθ' ἕνα ὑπουργεῖον καὶ δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως. Ἐντὸς ἔτους τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς οικονομικῆς χρήσεως εισάγεται ὁ ἀπολογισμός, ὡς καὶ ὁ γενικὸς ἰσολογισμός τοῦ κράτους εἰς τὴν Βουλὴν, ἐξετάζεται δὲ ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς Βουλευτῶν καὶ ψηφίζεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ἐν τῷ κανονισμῷ ὀριζόμενα.

Ὁ προϋπολογισμός εἶναι κατ' οὐσίαν πρᾶξις διοικητικῆς φύσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναγράφονται ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ κράτους, λόγῳ ὅμως σπουδαιότητος ἢ πρᾶξις αὕτη τίθεται ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῆς Βουλῆς.

Ὁ προϋπολογισμός δεόν νὰ περιλαμβάνῃ τὴν καθολικότητα τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων. Τὰ προσδιοριζόμενα ἐκ τοῦ νόμου εἰς ἕκαστον τῶν ἄρθρων ποσὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμεύσουν εἰς ἄλλα ἄρθρα, μόνον τῶν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου ποσῶν ἐπιτρέπεται ἢ μεταφορὰ πιστώσεων.

Ἡ ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἔγκρισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀποτελεῖ ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν ἵνα ἡ Κυβέρνησις εἰσπράττῃ τοὺς κατὰ τὴν νομοθεσίαν ἐπιβεβλημένους φόρους καὶ χορηγῆ τὰς δαπάνας. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεσιν διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῶν πράξεων τῆς Κυβερνήσεως. Εἰς περίπτωσιν καθυστερήσεως ὑποβολῆς τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τὴν Βουλὴν ἢ ψηφίσεως αὐτοῦ ἀκολουθεῖται ἡ πολιτικὴ τῶν δωδεκατημορίων.

Ἡ Βουλὴ ἀσκοῦσα τὸν ἔλεγχον ἐξετάζει :

1) Κατὰ πόσον τὰ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀναγραφόμενα στηρίζονται ἐπὶ τῆς κειμένης νομοθεσίας,

2) τὴν σκοπιμότητα τῶν μὴ νομικῶς ἀναγκαίων δαπανῶν.

Ἡ Βουλὴ ὑποχρεοῦται νὰ ψηφίσῃ τὸν προϋπολογισμόν, ἄλλως παραβιάζει καθήκον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ Συντάγματος.

Οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται οὐδ' εἰσπράττεται ἄνευ νόμου. Ἐξαιρετικῶς ἐπὶ ἐπιβολῆς ἢ αὐξήσεως εἰσυγωγικοῦ δασμοῦ ἢ εἰσπραξίς αὐτοῦ ἐπιτρέπεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς εἰς τὴν Βουλὴν καταθέσεως τῆς περὶ αὐτοῦ προτάσεως νόμου, ὑπὸ τὸν ρητὸν ὄρον τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου τὸ βραδύτερον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς βουλευτικῆς συνόδου.

Τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας, ὁ φορολογικὸς συντελεστὴς καὶ αἱ ἀπὸ τῆς φορολογίας ἀπαλλαγῆ ἢ ἐξαιρέσεις καὶ ἡ ἀπονομῆ

συντάξεως δὲν δύνανται ν' ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενα νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης τὸ Σύνταγμα διασφαλίζει τὸν ἔλεγχον τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως.

Τὰ δημόσια ἔσοδα εἶναι : οἱ φόροι, τὰ τέλη καὶ αἱ εἰσφοραί. Οἱ φόροι εἶναι ἢ χρηματικὴ παροχὴ τὴν ὁποίαν κυριαρχικῶς ἐπιβάλλει τὸ κράτος εἰς βάρος τῶν ἀτόμων ἄνευ ἐιδικῆς ἀντιπαροχῆς. Διὰ τὴν καταβολὴν τοῦ φόρου ἕκαστος εἶναι ὑπόχρεως προσωπικῶς ἔναντι τοῦ κράτους δ' ὅλης αὐτοῦ τῆς περιουσίας.

Τὰ τέλη εἶναι χρηματικὴ ἐπιβαλλομένη παροχὴ εἰς βάρος τοῦ ἀτόμου ἀλλ' ἔναντι ἀντιπαροχῆς ἢ ἀνταλλάγματος, π.χ. δικαστικά τέλη.

Αἱ εἰσφοραὶ εἶναι οικονομικαὶ παροχαί, εἰς τὰς ὁποίας ὑποχρεοῦνται τὰ μέλη τῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, π. χ. κρατήσεις μισθοῦ.

Ἡ εἴσπραξις τῶν φόρων ἐνεργεῖται κατὰ κανόνα ἀπ' εὐθείας παρὰ τῶν ὀργάνων τῆς Διοικήσεως, ἐνίοτε ὁμως γίνεται εἰς ἰδιώτην ἐκμίσθωσις τῶν δημοσίων προσόδων, ἔναντι ὠρισμένου ποσοῦ τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ εἰς τὴν Διοίκησιν, ἐφαρμόζεται τέλος καὶ τὸ σύστημα τῶν μονοπωλίων καὶ τοῦ χαρτοσήμου.

Οἱ φόροι εἶναι ἄμεσοι ἢ ἔμμεσοι. Οἱ πρῶτοι ἐπιβάλλονται ἐπὶ τῶν εἰσοδημάτων ἢ τοῦ κεφαλαίου, οἱ δεῦτεροι ἐπὶ ὠρισμένων εἰσόδων, πλήττοντες ἐξ ἴσου ὅλους τοὺς πολίτας καὶ συνεπῶς γενόμενοι πλέον ἐπαχθεῖς διὰ τοὺς οικονομικῶς ἀσθενεστεροὺς, π.χ. χαρτόσημον, φόροι ποτῶν, τελωνεῖα κ.τ.λ.

Πλὴν τῶν φόρων, τὸ Κράτος ἐξασφαλίζει τὴν λειτουργίαν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ καὶ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ συνόλου, διὰ διαφόρων δανείων.

Τὰ δάνεια κατ' ἀρχὴν εἶναι προαιρετικά, κατ' ἐξαιρέσιν ὁμως εἶναι καὶ ὑποχρεωτικά, ὅποτε ἀποτελοῦν ἐπιβάρυνσιν τῶν πολιτῶν.

Τὸ Κράτος δύνανται νὰ προβῇ εἰς ἀπαλλοτριώσεις διὰ δημοσίαν ὠφέλειαν, εἰς ἐθνικοποιήσεις καὶ εἰς ἐπιτάξεις, ἀλλὰ πάντοτε βάσει τῶν νόμων καὶ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν συνταγματικῶν διατάξεων.

9.

ΕΙΔΙΚΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω, ἀπὸ τῆς Μεγάλης Βίγλας καὶ ἐξῆς, ἀποτελοῦσα τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, εἶναι κατὰ τὸ ἀρχαῖον τούτου προνομιακὸν καθεστῶς, αὐτοδιοίκητον τμήμα τοῦ

Ἑλληνικοῦ Κράτους, τοῦ ὁποῦ ἡ κυριαρχία παραμένει ἄθικτος ἐπ' αὐτοῦ. Ἐξ ἀπόψεως πνευματικῆς διατελεῖ τὸ Ἅγιον Ὄρος ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκονομικοῦ Πατριαρχείου. Ὅλοι οἱ μονάζοντες εἰς αὐτὸ ἀποκτῶσι τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, ἅμα τῇ προσλήψει αὐτῶν ὡς δοκιμῶν ἢ μοναχῶν, χωρὶς ἄλλην διατύπωσιν.

Τὸ Ἅγιον Ὄρος διοικεῖται κατὰ τὸ καθεστῶς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν του, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι κατανεμημένη ὀλόκληρος ἡ Χερσονήσος τοῦ Ἄθω, καὶ διατηρεῖ ἀναπολλοτρίωτον τὸ ἔδαφος αὐτῆς. Ἡ Διοίκησις ἀσκεῖται δι' ἀντιπροσώπων τῶν Ἱερῶν Μονῶν του, ἀποτελούντων τὴν ἱερὰν κοινότητα. Οὐδεμία ἀπολύτως μεταβολὴ ἐπιτρέπεται τοῦ διοικητικοῦ συστήματος ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, οὐδὲ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ὑποτελῆ των ἐξαρτήματα. Ἀπαγορεύεται δὲ ἡ ἐγκατάστασις ἐν αὐτῷ ἑτεροδόξων ἢ σχισματικῶν.

Ὁ λεπτομερὴς καθορισμὸς τῶν ἀγιορειτικῶν καθεστώτων καὶ τοῦ τρόπου λειτουργίας αὐτῶν γίνεται διὰ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τὸν ὁποῖον, συμπράττοντος τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Κράτους, συντάσσουν μὲν καὶ ψηφίζουν αἱ εἴκοσι Ἱεραὶ Μοναί, ἐπικυρώνουσι δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

Τὰ ὄργανα τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἶναι :

α) Ἡ Ἁγιορειτικὴ Σύναξις ἐκ 40 μελῶν, β) ἡ Ἱερὰ Κοινότης καὶ γ) ἡ Ἱερὰ Ἐπιστοασία, ὡς ἐκτελεστικὸν ὄργανον.

Αἱ ἀνωτέρω ἐξουσίαι τοῦ Κράτους ἀσκοῦνται διὰ τοῦ Διοικητοῦ, τοῦ ὁποῦ τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα καθὼς καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Μοναστηριακῶν Ἀρχῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀσκουμένη δικαστικὴ ἐξουσία καὶ τέλος τὰ τελωνειακὰ καὶ φορολογικὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἁγίου Ὄρους κανονίζονται διὰ νόμου (Ἄρθρ. 103 τοῦ Συντάγματος).

Ἡ ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους κυριαρχία τῆς Ἑλλάδος ἀνεγνωρίσθη ὀριστικῶς διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (ἄρθρ. 13).

Ἡ περιοχὴ τοῦ Ἁγίου Ὄρους δὲν εἶναι αὐτόνομος, ἀλλ' ἀπλῶς αὐτοδιοίκητος, ἡ δὲ ἐποπτεία τοῦ Κράτους ἀσκεῖται διὰ τοῦ Διοικητοῦ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΧΕΣΕΙΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

I

Τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου καὶ τοῦ Δημοσίου Δικαίου ἐκάστης Πολιτείας, πλὴν τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ ἀξίας, ἐνέχει καὶ ἰδιαίτερον πρακτικὸν ἐνδιαφέρον διότι ἐκ τοῦ διακανονισμοῦ τῶν σχέσεων τῶν δύο τούτων δικαίων ἐξαρτᾶται ἡ πραγμάτωσις τῶν κανόνων τῶν διεθνῶν σχέσεων καὶ ἡ ἀποτελεσματικότης αὐτῶν ὡς καὶ ἡ διεθνῆς ἐγκυρότητις τῶν πράξεων ἐκάστης Πολιτείας.

1. Θεωρητικὴ ἀντίληψις.—Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ Ἐπιστήμη εὐρίσκειται διηρημένη εἰς δύο βασικὰς θεωρίας, τὴν δυαδικὴν καὶ τὴν μονιστικὴν.

Ἡ δυαδικὴ θεωρία ὑποστηρίζει ὅτι τὸ Διεθνὲς Δίκαιον καὶ τὸ Ἐσωτερικὸν Δίκαιον ἀποτελοῦν δύο διαφόρους ἐννόμους τάξεις, ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων, ἀλλ' αἱ ὅποῖαι ἔχουν κοινὰ σημεῖα ἐπαφῆς. Ὁ διαχωρισμὸς τῶν δύο δικαίων προέρχεται ἐκ τῆς διαφορᾶς ἐκατέρου, ὡς πρὸς τὴν πηγὴν, τὰ ὑποκείμενα καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς.

Τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου πηγὴ εἶναι ἡ κοινὴ βούλησις τῶν Πολιτειῶν, τοῦ δὲ Ἐσωτερικοῦ ἡ βούλησις μιᾶς Πολιτείας. Τὸ Δ. Δ. ἀποβλέπει εἰς τὰς Πολιτείας, τὸ δὲ Ἐσωτερικὸν εἰς τὰ ἄτομα. Τὸ Ἐσωτερικὸν Δίκαιον ἐφαρμόζεται καὶ δεσμεύει ἀμέσως τὰ ἄτομα, διὰ δὲ τὸ Δ. Δ. ἀπαιτεῖται κατ' ἀρχὴν μετατροπὴ αὐτοῦ εἰς Ἐσωτερικὸν Δίκαιον.

Συνεπῶς τὰ δύο δίκαια, εὐρισκόμενα παράλληλα, δύνανται νὰ συνυπάρχουν ἕστω καὶ ἀντίθετα, ἐφόσον διάφοροι εἶναι αἱ σφαῖραι τῆς ἐπιρροῆς αὐτῶν καὶ διάφοροι αἱ συνέπειαι τῆς παραβιάσεως ἐνὸς ἐκάστου.

Ἡ μονιστικὴ θεωρία ἀποκρούει τὰ ἐπιχειρήματα τῆς δυαδικῆς Σχολῆς. Κατ' αὐτὴν αἱ δύο ἔννομοι τάξεις δὲν εἶναι νοητὸν νὰ εἶναι παράλληλοι, ἐφόσον ἀμφότεραι ἐφαρμόζονται οὐσιαστικῶς

έντός τοῦ αὐτοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος καί ἀποβλέπουν ἐν τέλει, ὡς καί πᾶς κανὼν δικαίου, εἰς τὸ ἄτομον. Συνεπῶς κατὰ κοινωνικὴν ἀνάγκην καί νομικὴν λογικὴν αἱ δύο ἔννομοι τάξεις εἶναι ὑπάλληλοι.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν μονιστικὴν ἀντίληψιν χωρίζονται εἰς τοὺς ἀναγνωρίζοντας τὰ πρωτεῖα εἰς τὸ Ἐσωτερικὸν Δίκαιον καί εἰς τοὺς ἀναγνωρίζοντας τὰ πρωτεῖα εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον.

Οἱ πρῶτοι, ὁπαδοὶ τῆς ἐννοίας τῆς κυριαρχίας καί τῆς θεωρίας τοῦ αὐτοπεριορισμοῦ, ἄγονται οὐσιαστικῶς εἰς τὴν ἄρνησιν τοῦ ὑποχρεωτικοῦ χαρακτήρος τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, τὸ ὁποῖον οὕτω μεταβάλλεται εἰς τμήμα τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου, ἀσχολούμενον μὲ τὰς διεθνεῖς σχέσεις.

Οἱ δεῦτεροι ἀποκρούοντες τὰ ἐπιχειρήματα τῆς δυαδικῆς Σχολῆς, στηριζομένης ἐπὶ νομικῶν θεωρημάτων μὴ ἀνταποκρινομένων πρὸς τὴν πραγματικότητα, διαπιστώνουν ἀντικειμενικούς κανόνας δικαίου, οἱ ὅποιοι δεσμεύουν τὰς Πολιτείας παρὰ τὴν θέλησιν αὐτῶν καί ὅταν ἀκόμη ἢ βούλησις αὐτῶν τυγχάνῃ πλημμελῆς ἢ ἀνύπορκτος. Οὕτω ἡ δέσμευσις τῶν ἐκάστοτε συγκροτουμένων Πολιτειῶν ἐκ τῶν προγενεστέρων κανόνων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, καθὼς καί ἡ ἐγκυρότης τῶν διεθνῶν ὑποχρεώσεων τῶν συναφθεισῶν ὑπὸ μὴ νομίμου κυβερνήσεως. Ἐκ τῆς ὑπάρξεως τοιοῦτων κανόνων διαπιστοῦται ὁ ὑποχρεωτικὸς χαρακτήρ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου καί ἡ ὑπεροχὴ αὐτοῦ ἔναντι τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου. Συνεπῶς ἡ ὑποταγὴ τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου εἰς τὸ Διεθνὲς βασιζέται ἐπὶ τῆς νομικῆς λογικῆς καί ἐπὶ τῆς κοινῆς θεμελιώσεως ὁλοκλήρου τοῦ Δικαίου, διὰ τῆς ὁποίας ἐξασφαλίζεται ἡ ἐνότης καί ὁ κυρωτικὸς αὐτοῦ χαρακτήρ.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀπόψεων ὁ καθηγητὴς κ. Ἰ. Σπυρόπουλος προσεπάθησε καί εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν περὶ σχετικότητος θεωρίαν του, ὑποστηρίζων ὅτι «ἐκ τῆς ἐλευθέρως βουλήσεως τοῦ ταξινομοῦντος τὸ νομικὸν ὕλικόν, αἱ δύο ἀνωτέρω θεωρίαι εἶναι θεωρητικῶς ἐξ ἴσου ἀποδεκταί. Εἴμεθα κατ' ἀκολουθίαν ἐλεύθεροι ὅπως κατασκευάσωμεν τὸ διεθνὲς δίκαιον καί τὸ ἐσωτερικὸν τοιοῦτον εἴτε ὡς δύο κεχωρισμένας ἐννόμους τάξεις, εἴτε ἀντιθέτως ὡς ἓν ἐνιαῖον σύστημα δικαίου».

Ἡ γνῶμη αὕτη, παρὰ τὴν πρωτοτυπίαν καί τὸ βάσιμον ἐνίων ἰσχυρισμῶν, ὑπῆρξεν ἀντικείμενον κριτικῆς βασιζομένης ἐπὶ θεωρητικῶν καί πρακτικῶν συλλογισμῶν, παρέμεινε δὲ μεμονωμένη. Ἐθεωρήθη δὲ ὑπὸ τινῶν ὅτι ὁδηγεῖ εἰς «ἐπιστημονικὸν μηδενισμόν».

Κατά τὰ πρό τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἔτη κατεβλήθη σοβαρά προσπάθεια, ὅπως τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων τοῦ Διεθνoῦς καὶ Ἑσωτερικοῦ Δικαίου ἀντιμετωπισθῇ ἐμπειρικῶς καὶ ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως ἀμφοτέρων. Τοῦτο εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ διαπιστωθῇ ἡ κοινὴ κατεύθυνσις ἀμφοτέρων τῶν κλάδων, τοῦ Διεθνoῦς καὶ Δημοσίου Δικαίου, πρὸς τὴν ἐνότητα, παραμεριζομένων οὕτω κατὰ μέγα μέρος τῶν ἀντιθέσεων, ὡς πρὸς τὰ πρωτεῖα. Κατὰ συνέπειαν τὸ θέμα θεωρητικῶς μὲν ἀπέβαλε τὴν ἀρχικὴν ὀξύτητα, πρακτικῶς δὲ παρουσίασε μειωμένον ἐνδιαφέρον. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης « δὲν ἀναζητεῖται ἡ ἀλήθεια τῆς λογικῆς, ἀλλὰ ἡ ἀληθῆς τεχνικὴ τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος ».

Ἡ ρεαλιστικὴ αὐτὴ ἀντιμετώπισις τοῦ θέματος εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν προβολὴν εἰδικῶς τοῦ ζητήματος τῶν σχέσεων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου πρὸς τοὺς συνταγματικούς κανόνας ἐκάστης Πολιτείας.

2. Διεθνῆς πρακτικὴ.— Αὕτη διέπεται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι οἱ διεθνεῖς κανόνες ἰσχύουν μόνον εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν Πολιτειῶν καὶ δεσμεύουν τὰ ἄτομα μόνον τῇ μεσολαβήσει τούτων. Ὁ κανὼν οὗτος εἶναι συνέπεια τῆς δυαδικῆς ἀντιλήψεως, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐμφανίσεώς της ἐσημείωσε σοβαρὰν πρόοδον, καθόσον περιόριζε τὴν κυριαρχίαν τῆς Πολιτείας καὶ ἤρνεῖτο τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ἑσωτερικοῦ Δικαίου ἔναντι τῶν διεθνῶν κανόνων.

Ἄν καὶ ἡ ἀντίληψις αὕτη δὲν ἀνταποκρίνεται πλέον πρὸς τὴν τεχνικὴν τῶν διεθνῶν σχέσεων, τὴν σύγχρονον μορφήν τῶν διεθνῶν κανόνων καὶ πρὸς τὴν νομικὴν συνείδησιν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, παραμένει παρὰ ταῦτα ἐν ἰσχύϊ εἰς τὴν διεθνῆ πρακτικὴν, ἐπιφέρουσα τὰς ἀκολούθους συνεπείας :

α) Ὁ ἐθνικὸς δικαστὴς ὀφείλει νὰ ἐφαρμόσῃ τὸν ἐσωτερικὸν νόμον, ἔστω καὶ ἀντίθετον πρὸς διεθνῆ κανόνα, ἀσχέτως τοῦ ζητήματος τῆς διεθνoῦς τῆς Πολιτείας εὐθύνης, ἡ ὁποία ἀνακύπτει ἐκ τῆς τοιαύτης παραβιάσεως. Οἱ διεθνεῖς κανόνες εἶναι ἐπικρατέστεροι τῶν ἐσωτερικῶν ἐνώπιον διεθνoῦς δικαστοῦ ἢ δικαστοῦ τρίτης πολιτείας.

Τὴν ἀποψιν ταύτην δέχονται οἱ ὅπαδοι τῆς δυαδικῆς Σχολῆς. Ἄντιθέτως οἱ μονισταὶ ὑποστηρίζουν ἱεραρχικὴν ὑπεροχὴν τῶν συνθηκῶν καὶ ἔναντι τῶν ἐσωτερικῶν κανόνων.

β) Εἰς περίπτωσιν διφοροῦμένης ἐρμηνείας ἐσωτερικοῦ κανόνος γίνεται δεκτὸν κατὰ τεκμήριον ὅτι ὁ νομοθέτης ἠθέλησε νὰ σεβασθῇ τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις τῆς Πολιτείας.

γ) Ἡ Πολιτεία δὲν δύναται νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς νομοθεσίας διὰ ν' ἀρνηθῆ τὴν ἐκτέλεσιν διεθνoῦς ὑποχρέωσης καὶ ν' ἀπαλλαγῆ τῆς εὐθύνης, ἀντιθέτως μάλιστα ὑποχρεοῦται ὅπως ἐκάστοτε προσαρμόζη τὴν νομοθεσίαν πρὸς τὰς διεθνεῖς αὐτῆς ὑποχρεώσεις. Οὕτω Ὁμόσπονδον κράτος δὲν ἀπαλλάσσεται τῆς διεθνoῦς εὐθύνης, ἔστω καὶ ἂν στερηταὶ νομίμου μέσου ἐπιβολῆς τῶν διεθνῶν ὑποχρεώσεων ἐπὶ τῶν κρατῶν - μελῶν.

δ) Πολλάκις τὰ δύο δίκαια παραπέμπουν τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο διὰ τὸν καθορισμὸν ὠρισμένων ἐννοιῶν. Ὁ ἐσωτερικὸς νόμος περὶ διπλωματικῶν προνομίων παραπέμπει εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῆς ἰδιότητος τοῦ διπλωματικοῦ πράκτορος, καὶ ἀντιστρόφως τὸ Διεθνὲς Δίκαιον παραπέμπει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δίκαιον ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῆς ἐκτάσεως τῆς αἰγιαλιτίδος ζώνης.

ε) Οἱ διεθνεῖς κανόνες ἰσχύουν ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως κατόπιν μετατροπῆς αὐτῶν εἰς ἐσωτερικὸν κανόνα. Εἰδικῶς διὰ τοὺς ἐθιμικοὺς κανόνας τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου τείνει νὰ ἐπιβληθῆ ἐθιμικῶς ὁ κανὼν ὅτι οὗτοι θεωροῦνται ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως.

Συνεπῶς ἡ ἐκάστοτε μετατροπὴ τῶν διεθνῶν κανόνων εἰς Ἐσωτερικὸν Δίκαιον ἐξασφαλίζει τὴν ἰσχὴν αὐτῶν, ἐκτὸς ἂν ἄλλως ὀρίζεται ὑπὸ τῶν συνταγματικῶν κανόνων ἐκάστης Πολιτείας.

Κατὰ κανόνα τὸ ζήτημα τῆς ἰσχύος τῶν διεθνῶν κανόνων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πολιτείας οὐδόλως ρυθμίζεται εἰς τὸ σύνολον αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε συνταγματικῶν διατάξεων, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν κανόνων. Συνήθως τὸ γραπτὸν δίκαιον ἀντιμετωπίζει μερικῶς τὸ πρόβλημα, ἰδιαιτέρως ὡς πρὸς τοὺς συμβατικoὺς κανόνας. Εἰς τὴν σιωπηρὰν βούλησιν ἐκάστης ἐννόμου τάξεως ἐπαφίεται κατ' ἀρχὴν ἡ ρύθμισις τοῦ ὅλου ζητήματος.

Οὕτω, διὰ μὲν τοὺς συμβατικoὺς κανόνας προβλέπεται, ὑπὸ τοῦ συνταγματικοῦ νομοθέτου, εἰδικὴ διαδικασία ἐφαρμογῆς ἐντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Πολιτείας, θεωρουμένων τῶν κανόνων τούτων ὡς ἐμμέσου πηγῆς τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου, δεσμευούσης τὰ ὄργανα καὶ τοὺς πολίτας κατόπιν εἰδικῆς ἐκάστοτε πολιτειακῆς πράξεως. Διὰ δὲ τοὺς ἐθιμικοὺς κανόνας Διεθνoῦς Δικαίου καλεῖται ἡ νομολογία νὰ συμπληρώσῃ τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖται ἐκ τῆς σιωπῆς τοῦ νομοθέτου. Ἀντιθέτως τὰ διεθνή ἔθιμα ἀναγνωρίζονται ὡς ἄμεσος πηγὴ τοῦ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου καὶ ἐφαρμόζονται ἄνευ προηγουμένης πολιτειακῆς πράξεως.

Ἐν Ὀλλανδίᾳ γίνεται δεκτὴ ἡ ἰσχύς ὄλων τῶν διεθνῶν κανόνων, συμβατικῶν καὶ ἐθιμικῶν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ρητῆς διατάξεως ἢ εἰδικῆς πολιτειακῆς πράξεως.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, οἱ διεθνεῖς κανόνες κέκτηνται ἴσην ἰσχύον πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς, οὐδόλως δὲ εἶναι ἐπικρατέστεροι αὐτῶν.

3. Τὰ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντα.—Παρ' ἡμῖν δὲν ὑπάρχει συνταγματικὴ διάταξις ἢ εἰδικὸς νόμος ρυθμίζων τὸ ὄλον ζήτημα. Προκειμένου περὶ κανόνων Διεθνοῦς Δικαίου, συμβατικοῦ χαρακτῆρος, οὗτοι ἰσχύουν κατὰ τὸ Σύνταγμα ἐάν καὶ ἐφόσον αἱ συνθήκαι αἰτινες περιέχουν αὐτοὺς περιεβλήθησαν τὴν μορφήν κανόνων ἐσωτερικοῦ Δικαίου. Μόνον ἡ μετατροπὴ αὕτη καθιστᾷ αὐτοὺς ὑποχρεωτικοὺς διὰ τοὺς δικαστὰς καὶ τὰ ἄτομα. Διὰ τοὺς ἐθιμικοὺς ὅμως κανόνας, τὸ ζήτημα ἐλύθη ὑπὸ τῆς νομολογίας διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 14/1896 ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἀποδεχθέντες τὴν ἀρχήν, τὴν ὁποίαν ἔκτοτε ἠκολούθησεν ἡ δικαστικὴ πρακτικὴ, ὅτι οἱ γενικῶς παραδεδεγμένοι κανόνες τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου θεωροῦνται ὡς ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ἐλληνικῆς ἐννόμου τάξεως, ὡς «νόμος τοῦ Κράτους». Ἡ ὑπ' ἀριθ. 14/1896 ἀπόφαισις τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀπεφάνθη ὅτι ὁ διεθνὴς ἐθιμικὸς κανὼν, δι' οὗ ὁ πρέσβυς ἀντιπροσωπεύει τὴν Πολιτείαν αὐτοῦ εἰς ὄλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς, ὑπερισχύει τοῦ ἐσωτερικοῦ νόμου, δι' οὗ ἡ Πολιτεία ἀντιπροσωπεύεται ἐνώπιον τῶν Δικαστηρίων διὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, καὶ ὅτι ὁ διεθνὴς κανὼν δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἀποδείξεως.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἑξῆς βάσεων : 1) ἐφαρμόζεται προκειμένου περὶ ἐθίμου, διότι διὰ τὰς συνθήκας προβλέπεται εἰδικὴ διαδικασία, ἐκτὸς ἐάν συμβατικοὶ κανόνες, μὴ ἐπικυρωθέντες, ἐπιβληθοῦν ἐθιμικῶς· 2) πρέπει τὸ ἔθιμον νὰ εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον ἢ μερικῶς, πάντως ὅμως νὰ ἀναγνωρίζεται ὡς τοιοῦτον ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας· 3) δύναται τὸ ἔθιμον νὰ συμπληροῖ κενὸν νόμου ἢ νὰ χρησιμεύῃ δι' ἐρμηνεῖαν ἐσωτερικοῦ νόμου. Ἀμφισβητεῖται τὸ ζήτημα ἐάν δύναται νὰ τροποποιῇ ἢ νὰ καταργῇ νόμον· 4) εἰς περιπτώσιν διφοροῦμένης ἐρμηνείας ἐσωτερικοῦ κανόνος, τεκμαίρεται ὅτι ὁ νομοθέτης ἠθέλησε νὰ σεβασθῇ τὰς διεθνεῖς ὑποχρεώσεις τῆς Πολιτείας καὶ 5) πολλάκις τὰ δύο δίκαια παρὰπέμπουν τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο διὰ τὸν καθορισμὸν ὠρισμένων ἐνοιῶν. Οὕτω, λόγου χάριν, ὁ ἐσωτερικὸς νόμος περὶ διπλωματικῶν προνομίων παρὰπέμπει εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον καὶ ἀντιστρόφως τὸ Διεθνὲς Δίκαιον εἰς τὸ ἐσωτερικόν, προκειμένου περὶ τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης.

4. Εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς χώρας ἐπεκράτησεν ἡ ἀρχή: «the international law is a part of the law of the land», ἡ ὁποία ἠρμηνεύθη περιοριστικῶς ἐκ τῶν ὑστέρων ὡς ἀναγνωρίζουσα τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ὡς τμῆμα τοῦ Ἑσωτερικοῦ Δικαίου ἐφαρμοζόμενον ὡσάκις δὲν ἀντιτίθεται πρὸς ἐσωτερικοὺς κανόνας. Ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἀξιώματος τούτου κατέληξεν εἰς τὴν ἀποδοχὴν ἐκ μέρους τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν εἰδικοῦ ἄρθρου τοῦ Συντάγματος ἀναγνωρίζοντος τοὺς συμβατικοὺς κανόνας ὡς ἄμεσον πηγὴν τοῦ ἀμερικανικοῦ Δικαίου.

Κατ' ἐξαιρέσειν τῶν παραδεδεγμένων, τὸ Γερμανικὸν Σύνταγμα τῆς Βαϊμάρης ἀντιμετώπισε τὸ πρῶτον εἰς εἰδικὸν ἄρθρον τὸ ὄλον ζήτημα τῶν σχέσεων τοῦ Ἑσωτερικοῦ καὶ τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου. Τὸ ἄρθρ. 4 ὥριζεν: «Οἱ γενικῶς ἀνεγνωρισμένοι κανόνες τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου θεωροῦνται ὡς ὑποχρεωτικὸν καὶ συστατικὸν τμῆμα τοῦ Δικαίου τῆς Γερμανικῆς ἐπικρατείας».

Ἐπίσης τὸ ἄρθρον VI § 2: «Τὸ παρὸν Σύνταγμα καὶ οἱ νόμοι τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς οἵτινες θέλουσι καταρτισθῆ εἰς τὸ μέλλον βάσει αὐτοῦ, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἰσχύουσαι συνθήκαι ὡς καὶ ἐκεῖναι αἵτινες ἤθελον συναφθῆ μελλοντικῶς ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν Η. Π., δεόν ν' ἀποτελῶσι τὸν ὑπέρτατον νόμον τῆς χώρας». Τὴν ἀρχὴν ταύτην διεκήρυξαν εἰς τὰ Συντάγματα αὐτῶν καὶ πλεῖστα Δημοκρατίαι τῆς Ν. Ἀμερικῆς (Ἀργεντινῆ, ἄρθρ. 31).

Ἐκ τούτου συνάγεται: α) ὅτι διὰ πρῶτην φορὰν τὸ ὄλον ζήτημα ρυθμίζεται νομοθετικῶς καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, β) ὅτι ἅπαντες οἱ κανόνες τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, συμβατικοὶ καὶ ἐθιμικοὶ, θεωροῦνται ὡς ἄμεσος πηγὴ τοῦ Γερμανικοῦ Δικαίου καὶ γ) ὅτι οἱ διεθνεῖς κανόνες ἐπέχουν θέσιν νόμων καὶ κυροῦνται ὅπως οἱ τελευταῖοι.

Ἀνάλογος διάταξις περιελήφθη εἰς πλεῖστα δημοκρατικὰ Συντάγματα μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, Αὐστριακὸν (ἄρθρ. 9), Ἑσθονικὸν (ἄρθρ. 4). Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας (ἄρθρ. 7) διεκήρυσσεν ὅτι τὸ Ἰσπανικὸν κράτος θά σέβεται τοὺς γενικοὺς κανόνας τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, τοὺς ὁποίους θεωρεῖ ὡς ἐνσωματωμένους εἰς τὸ θετικὸν αὐτοῦ Δίκαιον.

Σημειωτέον ὅτι, παρὰ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις, δὲν ἀνεγνωρίζετο ἢ ὑπερσχή τοῦ Διεθνοῦς ἔναντι τοῦ Ἑσωτερικοῦ Δικαίου.

Τὸ Αὐστριακὸν Σύνταγμα (ἄρθρ. 145) καθώριζεν ὅτι τὸ Ἀνώτατον Συνταγματικὸν Δικαστήριον ἐπιλαμβάνεται τῶν παραβιάσεων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, βάσει εἰδικοῦ νόμου, ὅστις ὁμως οὐδέποτε ἐξεδόθη.

Εἰς τοὺς διεθνεῖς κανόνας ἀνεγνωρίζετο ἴση ἰσχύς πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς καὶ αὐτόματος αὐτῶν ἐφαρμογὴ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐκάστης ἐννόμου τάξεως. Ἡ ἀποψις αὕτη ἐκράτησεν εἰς Ἀμερικὴν, Γερμανίαν καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου ἐθεσπίσθησαν ἀνάλογοι διατάξεις.

5. Ἡ σύγχρονος διεθνὴς πρακτικὴ δὲν λύει τὸ ζήτημα τῆς ὑπεροχῆς τῶν διεθνῶν κανόνων ἔναντι τῶν ἐσωτερικῶν, τείνει ὅμως νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐνότητα ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν δύο δικαίων.

Τὸ νέον γαλλικὸν Σύνταγμα διὰ ρητῆς διατάξεως τοῦ προοιμίου ἀποδέχεται τὴν ἀρχὴν ὅτι « ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία, πιστὴ εἰς τὰς παραδόσεις τῆς, συμμορφοῦται πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ διεθνοῦς δημοσίου δικαίου ».

Ἡ διακήρυξις αὕτη τῆς πίστεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν διεθνή νομιμότητα ἐπεκτείνεται εἰς τὸ σύνολον τῶν κανόνων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου πάσης φύσεως καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς συμβατικούς, διὰ τοὺς ὁποίους προβλέπεται εἰδικὴ διαδικασία ἀναγνωρίσεως καὶ ἐφαρμογῆς.

Παρά τὸ ὅτι ἡ διατύπωσις τῆς ἀνωτέρω διατάξεως τοῦ προοιμίου παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν μορφήν γενικῆς διακηρύξεως ἀρχῶν, δέον κατὰ λογικὴν συνέπειαν νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἐνέχουσα τὴν θέλησιν τοῦ συνταγματικοῦ νομοθέτου, ἀρνητικῶς μὲν ν' ἀπαγορεύσῃ εἰς τὸν νομοθέτην τὴν ἔκδοσιν νόμων ἀντιθέτων πρὸς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον, θετικῶς δὲ νὰ ἐπιβάλλῃ ἐκάστοτε τὴν ἐναρμόνισιν τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου πρὸς τοὺς διεθνεῖς κανόνας καὶ τὴν λήψιν τῶν ἀναγκαίων μέτρων διὰ τὴν ἐφαρμογὴν καὶ τὴν κύρωσιν αὐτῶν. Τέλος, κατὰ νομικὴν λογικὴν, δέον νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι διὰ τοῦ νέου Συντάγματος ἡ γαλλικὴ ἐννομος τάξις ἀποδέχεται τὴν ὑπεροχὴν τῶν διεθνῶν ἔναντι τῶν ἐσωτερικῶν κανόνων.

Ἡ ἀνωτέρω βούλησις τοῦ συνταγματικοῦ νομοθέτου ἐνισχύεται ἐκ τῆς ἀμέσως ἐπομένης διατάξεως τοῦ προοιμίου, διὰ τῆς ὁποίας δηλοῦνται ὅτι « ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀμοιβαιότητος ἡ Γαλλία συγκατατίθεται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας αὐτῆς, οἵτινες εἶναι ἀναγκαῖοι διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν προάσπισιν τῆς εἰρήνης ».

Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἀναλαμβάνεται συγκεκριμένη δέσμευσις περιοριστικὴ αὐτῆς ταύτης τῆς κυριαρχίας. Ἡ ὑποχρέωσις ἀφορᾷ ὄχι μόνον τὰ ζητήματα τῆς ὀργανώσεως τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὴν προάσπισιν αὐτῆς. Τοῦτο ἐν τελευ-

ταία ἀναλύσει σημαίνει ὅτι, προκειμένου περὶ προασπίσεως τῆς εἰρήνης οὐδεὶς φραγμὸς τίθεται, ὡς πρὸς τὸν περιορισμὸν τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Μάλιστα ἡ ὑποχρέωσις δὲν περιορίζεται εἰς τὰ ζητήματα τῆς ὀργανώσεως τοῦ εἰρηνικοῦ καθεστώτος μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰ μέτρα ὑπερασπίσεως, ἅρα εἰς τὰ κυρωτικὰ μέσα πάσης κατηγορίας, ἡ φύσις καὶ ἡ ἔκτασις τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν οὐσιώδη καὶ συγκεκριμένην μείωσιν τῆς κυριαρχίας ἐκάστης πολιτείας πρὸς ὄφελος τῆς διεθνοῦς ἐννόμου τάξεως.

Ὁ μόνος προβαλλόμενος ὄρος εἶναι ὁ τῆς ἀμοιβαιότητος. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἀμοιβαιότης δύναται νὰ προέλθῃ εἴτε δυνάμει συμβατικῆς ὑποχρέωσεως, ὡς συνήθως, εἴτε ἀκόμη διὰ μονομεροῦς περιορισμοῦ νομοθετικῆς φύσεως, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι ἀνάλογοι διατάξεις ἰσχύουν παραλλήλως καὶ εἰς τὰς νομοθεσίας τῶν ἄλλων πολιτειῶν.

Αἱ διατάξεις τοῦ προνομίου περὶ συμμορφώσεως πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, περιορισμοῦ τῆς κυριαρχίας διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ προάσπισιν τῆς εἰρήνης, συμπληρούμεναι διὰ τῆς ρητῆς δηλώσεως περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου, ἀποτελοῦν τὸς βασικὰς ἀρχὰς τοῦ νέου Γαλλικοῦ Συντάγματος καὶ τὰς κατευθυντήριους γραμμάς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Δ' Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Ἐξ ἄλλου οἱ κανόνες περὶ σεβασμοῦ τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, περὶ παραιτήσεως ἀπὸ τοῦ πολέμου καὶ προασπίσεως τῆς εἰρήνης συμπίπτουν πρὸς τοὺς κανόνας τῆς διεθνοῦς νομιμότητος, ὅπως αὕτη θεμελιούται διὰ τοῦ Χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν καὶ οὕτω ἐξασφαλίζεται ἐν τῇ πράξει ἡ ἐνότης τοῦ Διεθνοῦς καὶ Γαλλικοῦ Δικαίου, ὡς πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον τῶν κανόνων αὐτῶν.

Ἐπίσης εἰς τὸ νέον Σύνταγμα τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας ἡ συμμόρφωσις πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου καὶ ὁ περιορισμὸς τῆς κυριαρχίας περιλαμβάνονται εἰς τὸ κύριον σῶμα αὐτοῦ. Οὕτω τὸ ἄρθρ. 10 ὀρίζει «ὅτι ἡ Ἰταλικὴ ἔννομος τάξις συμμορφοῦται πρὸς τοὺς γενικῶς παραδεδεγμένους κανόνας τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου», τὸ δὲ ἄρθρ. 11 ὅτι ἡ Ἰταλία «ἀποδέχεται ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀμοιβαιότητος ἐναντι τῶν ἄλλων κρατῶν τοὺς ἀναγκαίους περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας τῆς, διὰ τῶν ὁποίων διασφαλίζεται ἡ εἰρήνη καὶ ἡ δικαιοσύνη μεταξὺ τῶν Ἐθνῶν», ἐπίσης «ὅτι προωθεῖ καὶ εὐνοεῖ τὰς διεθνεῖς ὀργανώσεις, αἵτινες ἀποβλέπουσιν εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν». Συνεπῶς οὐδεμία ἀμφισβήτησις ἐν προκειμένῳ δύναται

νά έγερθῆ, ὡς πρὸς τὸν ὑποχρεωτικὸν χαρακτήρα, τὴν ἐπηυξημένην δύναμιν καὶ τὴν συνταγματικὴν ἰσχὺν τῶν ἀνωτέρω διατάξεων.

Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις σημειοῦν καταφανῆ πρόοδον, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ συνταγματικὸν καθεστῶς τῶν ἄλλων Πολιτειῶν. Τοῦτο δὲ διότι ρυθμίζουν διὰ ρητῆς βουλήσεως τοῦ νομοθέτου τὸ ὅλον ζήτημα τῆς ἰσχύος τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐνόμου τάξεως, συμπληροῦν τὰς διεθνεῖς διατάξεις περὶ περιορισμοῦ τοῦ πολέμου καὶ ὀργανώσεως τῆς εἰρήνης διὰ παραλλήλων συνταγματικῶν διατάξεων. Οὕτω προσφέρουν διπλὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν σεβασμὸν τῆς διεθνoῦς νομιμότητος καὶ τοῦ εἰρηνικοῦ καθεστώτος καὶ ἀπὸ ἐσωτερικῆς καὶ ἀπὸ διεθνoῦς ἀπόψεως.

ΕΠΙΚΥΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ

Τὸ ζήτημα τῆς ἰσχύος τῶν συνθηκῶν παρουσιάζεται ὑπὸ δύο μορφάς: α) ὅσον ἀφορᾷ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀρμοδίου ὄργάνου καὶ τῆς διαδικασίας διὰ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν καὶ β) ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν συνθηκῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν συμβαλλομένων πολιτειῶν.

Εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἀνήκει ὁ καθορισμὸς τῶν διατυπώσεων καὶ τῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν συνομολόγησιν, σύνταξιν, ὑπογραφήν καὶ διὰ τὰ ἔννομα ἀποτελέσματα τῶν συνθηκῶν. Εἰς τὸ Συνταγματικὸν Δίκαιον ἀνήκει ὁ καθορισμὸς τοῦ τρόπου τῆς ἐπικυρώσεως καὶ τῆς ἰσχύος τῶν συνθηκῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν πολιτειῶν.

Εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους ἀνήκει ἡ διαπραγματεύσεις, ἡ συνομολόγησις, ἡ σύνταξις καὶ ἡ μονογράφησις τῶν συνθηκῶν. Πλὴν ὅμως, διὰ νὰ καταστῇ ἡ συνθήκη ὀριστικὴ καὶ ὑποχρεωτικὴ μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων, ἀπαιτεῖται ἡ ἐπικύρωσις αὐτῆς.

Διὰ τῆς ἐπικυρώσεως ἐκφράζεται ἡ θέλησις τῆς πολιτείας, ὅπως δεσμευθῇ ὀριστικῶς καὶ ἐφαρμόσῃ καλῇ τῇ πίστει τὰς διατάξεις τῆς ὑπογραφείσης συνθήκης. Ἡ ἐπικύρωσις εἶναι ὑποχρεωτικὴ, πλὴν ὀρισμένων ἐξαιρέσεων προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ θετικοῦ δικαίου. Τὸ χρονικὸν σημεῖον τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος εἶναι ἡ ἀνταλλαγή ἢ ἡ γνωστοποίησις τῶν ἐπικυρώσεων. « Ἡ ἐπικύρωσις καὶ ὄχι ἡ ὑπογραφή παρέχει εἰς τὴν συνθήκην τὴν ὀριστικὴν αὐτῆς ἰσχύον » (Πρωτ. Βερολίνου ὑπ' ἀριθ. 19, Ἡ ὑπ' ἀριθ. 16 Ἀπόφ. Δ.Δ.Δ.Δ).—Ἐξαιρέσεις α) ἀντίθετος ρῆτρα καὶ β) συνθήκαι συνομολογηθεῖσαι ὑπὸ τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν.

Ἡ ἐπικύρωσις ἀνήκει κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους. Ἐνίοτε ἡ σύμπραξις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὰς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα, κατ' ἐξαιρέσιν δὲ εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις ἀπαιτεῖται νόμος, ἥτοι τυπικὴ πράξις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἢ συγκατάθεσις αὐτῶν.

1. Διεθνής πρακτική.—Έν τῇ πράξει ἀκολουθοῦνται τέσσαρα συστήματα ὡς πρὸς τὴν ἀρμοδιότητα καὶ τὴν διαδικασίαν τῆς ἐπικυρώσεως.

1) Ἀποκλειστικὴ ἀρμοδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους. Μοναρχικὴ ἀντίληψις, ἔνθα διαπιστοῦται ἡ συνήθης δυσπιστία εἰς βάρους τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ εἰς τὴν διαχείρισιν ἢ διὰ τὴν γνῶσιν ἀπλῶς τῶν θεμάτων τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Εἰς τὴν Ἐκτελεστικὴν Ἐξουσίαν ἀνήκει ἡ ἀρμοδιότης τῶν διεθνῶν σχέσεων. (Χάρται 1814 καὶ 1830).

2) Ἀρμοδιότης τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἐφόσον αἱ συνθήκαι ὑπέχουν θέσιν νόμου εἰς τὰς μεταξὺ τῶν κρατῶν σχέσεις καὶ ἐξωτερικεύουν τὴν βούλησιν τοῦ Ἔθνους. Τὴν ἄποψιν ταύτην ἀπεδέχθησαν τὰ γαλλικὰ Συντάγματα τοῦ 1791, 1793, τοῦ III ἔτους, μὲ ὠρισμένα δικαιώματα τοῦ Διευθυντηρίου διὰ τὴν προσωρινὴν ἐκτέλεσιν τῶν μυστικῶν ὄρων, τοῦ VIII ἔτους καὶ τοῦ 1848. Ἐπίσης Συνταγμ. Ἑσθονίας (ἄρθρ. 60), Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας (ἄρθρ. 76), Πορτογαλίας τοῦ 1911 (ἄρθρ. 26), Ἀργεντινῆς (ἄρθρ. 67), Βολιβίας (ἄρθρ. 89).

Προέκτασις τοῦ συστήματος τούτου εἶναι ἡ ὑποβολὴ τῆς συνθήκαι μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος. Ἑλβετικὸν Σύνταγμα (ἄρθρ. 89) «καὶ συνθήκαι ἄνευ χρονικῆς διαρκείας ἢ διαρκείας ἄνω τῶν 15 ἐτῶν ὑποβάλλονται πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸν λαὸν ἐφόσον τοῦτο ζητηθῆ ἀπὸ 30 χιλ. πολιτας (actifs) ἢ 8 καντόνια». Συνεπῶς ἡ νομοθετικὴ ἐπικύρωσις ὑπακούει εἰς διαλυτικὴν αἴρεσιν.

3) Ἀρμοδιότης μικτὴ περιλαμβάνουσα ταυτοχρόνως πράξεις τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους καὶ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Κατ' ἀρχὴν ἡ ἐπικύρωσις ἀνήκει εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, θεωρεῖται ὅμως ἀπαραίτητος ἢ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἐπέμβασις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως.

Τὸ μικτὸν τοῦτο σύστημα παρουσιάζεται ὑπὸ τρεῖς μορφάς :

α) Ἀρμοδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, ἀλλ' ἐπέμβασις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, εἴτε διὰ τῆς ἀσκήσεως κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου, εἴτε διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς κειμένης νομοθεσίας, εἴτε διὰ τὴν ἔγκρισιν τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, εἴτε διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ἑδαφικῆς κυριαρχίας. Ἀγγλικὸν σύστημα. Ὁ Βασιλεὺς ἐπικυρώνει τὰς συνθήκας ὑπὸ τοῦς ἀνωτέρω ὄρους. Ἡ Ἑργατικὴ κυβέρνησις τοῦ 1924 προέβη εἰς δήλωσιν διὰ τῆς ὁποίας ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταθέτῃ εἰς τὸ Προεδρεῖον τῆς Βουλῆς πᾶσαν συνθήκην ἢ συμφωνίαν. Αἱ διαδεχθεῖσαι ταύτην κυβερνήσεις ἠρνήθησαν

ν' ακολουθήσουν την παρέκκλιση ταύτην ἐκ τῆς συνταγματικῆς νομιμότητος καὶ παραδόσεως.

β) Ἀρμοδιότης ἐνὸς τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, ὡς εἰς τὸ Σύνταγμα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Ἀπαιτεῖται ἡ ἔγκρισις τῆς Γερουσίας καὶ μάλιστα διὰ πλειοψηφίας τῶν $\frac{2}{3}$. Εἰς τὴν πρακτικὴν ταύτην ἐπανεπιλημμένως ἀντέδρασεν ἡ Βουλὴ τῶν Ἀντιπροσώπων, ἡ ὁποία προσεπάθησε νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Γερουσίας ἐμμέσως, ὁσάκις διὰ τῆς συνθήκης προέκυπτε ζήτημα πιστώσεων, ἡ χορήγησις τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖ τὴν ἔκδοσιν νόμου καὶ συνεπῶς τὴν σύμπραξιν ἀμφοτέρων τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Ἐπίσης Συντάγματα Κούβας (ἄρθρ. 47), Μεξικοῦ (ἄρθρ. 76).

γ) Ἀρμοδιότης μικτὴ, ὡς προεβλέπετο ὑπὸ τοῦ Σ. Ν. τοῦ 1875 εἰς Γαλλίαν. Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ κράτους ἐπικυρώνει τὰς συνθήκας καὶ γνωστοποιεῖ ταύτας εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα, ἐφ' ὅσον τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ κράτους τὸ ἐπιτρέπουν. Συνεπῶς δύναται νὰ ἐπικυρῶνῃ καὶ μυστικὰς συνθήκας, ἐφόσον εἰς αὐτὸν ἐναπόκειται νὰ κρίνῃ τὸν χρόνον τῆς γνωστοποιήσεως αὐτῶν εἰς τὸ Κοινοβούλιον. Παρὰ ταῦτα ἐπιβάλλεται ἡ ἐπισηφίσις ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων τῶν συνθηκῶν αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦν τὴν εἰρήνην, τὸ ἐμπόριον, τὴν προσωπικὴν κατάστασιν καὶ τὰ δικαιώματα κυριότητος τῶν Γάλλων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, καθὼς καὶ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι βαρύνουν τὰ οἰκονομικά τοῦ κράτους. Συνεπῶς παραμένουν ἐκτὸς τῆς νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος αἱ πολιτικαὶ συνθήκαι πάσης φύσεως, αἱ συμμαχίαι καὶ ἐπιμαχίαι, αἱ συνθηκαὶ φιλίας καὶ διαιτησίας, ὡς καὶ αἱ συνθηκαὶ περὶ ὀργανώσεως τῆς διεθνοῦς κοινωνίας.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 32 τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος ὁ Βασιλεὺς συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας καὶ ἐμπορίας, ἀνακοινώνει δ' αὐτάς εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τῶν ἀναγκαίων διασαφήσεων, ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ κράτους τὸ ἐπιτρέπουν». Αἱ περὶ ἐμπορίας ὅμως συνθηκαὶ καὶ ὅσαι ἄλλαι περιέχουσι παραχωρήσεις, περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ Συντάγματος δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ τι ἄνευ νόμου, ἢ ἐπιβαρύνουν ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας, δὲν ἔχουν ἰσχὺν ἄνευ τῆς συγκατοθέσεως τῆς Βουλῆς.

Συνεπῶς τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα ἀποδέχεται τὸ μικτὸν σύστημα ἀναγνωρίζον ἀρμοδιότητα ἄλλοτε μὲν μόνον εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους, ἄλλοτε δὲ εἰς τὸ ἴδιον ὄργανον ἀλλὰ μετὰ προηγουμένην συγκατάθεσιν τῆς Βουλῆς.

2. Τὸ νέον Γαλλικὸν Σύνταγμα ἀποδέχεται τὸ μικτὸν σύστημα, μὲ οὐσιώδεις ὅμως μεταβολὰς ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Κοινοβουλίου. Ὅμοίως τὰ Συντάγματα Βελ-

γίου (άρθρ. 68), τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον, Βουλγαρικὸν (άρθρ. 17), Δανικὸν (άρθρ. 18), Νορβηγικὸν (§ 26), Ὑλλανδικὸν (άρθρ. 58), Σουηδικὸν (άρθρ. 12), Αὐστρίας (άρθρ. 50), τὸ ὁποῖον ἐπεκτείνει τὴν νομοθετικὴν ἀρμοδιότητα διὰ τὰς πολιτικὰς συνθήκας καὶ ἐκεῖνας αἱ ὁποῖαι μεταβάλλουν τὴν ἐσωτερικὴν νομοθεσίαν, Πολωνίας (άρθρ. 49), τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὰς πολιτικὰς συνθήκας, ὁμοίως τῆς Τσεχοσλοβακίας (§ 64). Τῆς Βαϊμάρης (άρθρ. 45, § 2). Τὴν γαλλικὴν ἄποψιν ἀκολουθοῦν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ Συντάγματα 1911 (άρθρ. 32) καὶ 1927 (άρθρ. 82), μὲ προσθήκην τὰς συνθήκας εἰρήνης καὶ ἐκεῖνας αἱ ὁποῖαι περιεῖχον παραχωρήσεις, περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ Συντάγματος δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ τι ἄνευ νόμου.

Τὸ ἄρθρον 31 τοῦ Γαλλικοῦ Συντάγματος μεταξὺ τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ Προέδρου ἀναφέρει ὅτι «ὁ πο γράφει καὶ ἐπικυρώνει τὰς συνθήκας». Συνεπῶς ὁ Ἄρχηγός τοῦ κράτους παραμένει διεθνῶς τὸ ἀρμόδιον ὄργανον ἐπικυρώσεως τῶν συνθηκῶν. Παρὰ ταῦτα τὸ ἄρθρον 27 ἀπαριθμεῖ τὰς συνθήκας ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι καθίστανται ὀριστικαὶ μόνον διὰ νόμου. «Αἱ συνθηκαὶ αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν διεθνή ὀργάνωσιν, αἱ συνθηκαὶ εἰρήνης καὶ ἐμπορίου, αἱ βαρύνουσαι τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, αἱ ἀφορῶσαι τὴν προσωπικὴν κατάστασιν καὶ τὰ δικαιώματα κυριότητος τῶν Γάλλων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, αἱ μεταβάλλουσαι τοὺς ἐσωτερικοὺς γαλλικοὺς νόμους, ὡς ἐπίσης αἱ συνθηκαὶ αἱ ὁποῖαι συνεπάγονται παραχώρησιν, ἀνταλλαγὴν ἢ προσάρτησιν ἐδάφους, δὲν εἶναι ὀριστικαὶ εἰμὴ μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν διὰ νόμου».

Διὰ τοῦ νέου Συντάγματος ἐπέρχονται αἱ ἑξῆς μεταβολαί: α) καταργεῖται τὸ δικαίωμα τοῦ Προέδρου νὰ γνωστοποιῇ τὰς συνθήκας εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα μόνον ἐφόσον τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ κράτους τὸ ἐπιτρέπουν, β) ἐπεκτείνει τὴν νομοθετικὴν ἀρμοδιότητα εἰς τὰς συνθήκας περὶ ὀργανώσεως τῆς διεθνούς κοινωνίας καὶ εἰς ἐκεῖνας αἱ ὁποῖαι τροποποιοῦν ἢ καταργοῦν κανόνας ἐσωτερικοῦ δικαίου ὑπὸ μορφήν νόμου. Παραμένουν πάντοτε ἐκτὸς τῆς νομοθετικῆς ἀρμοδιότητος αἱ πολιτικαὶ συνθηκαὶ πάσης φύσεως, καθὼς καὶ αἱ πράξεις ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνονται εἰς τὸν κύκλον τῆς κυβερνητικῆς ἀρμοδιότητος.

Ἡ κυβερνητικὴ ἀρμοδιότης περιορίζεται *de facto* ὑπὸ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου.

Ἡ συνθήκη, ἐν συμπεράσματι, καθίσταται ὑποχρεωτικὴ διὰ τῆς ἐπικυρώσεως, ὅπως αὕτη καθορίζεται ὑπὸ τῆς συντάγματικῆς τάξεως ἐκάστης Πολιτείας.

Ἐπίσης τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας ὀρίζει εἰς τὸ ἄρθρον 80 ὅτι «αἱ Βουλαι ἐξουσιοδοτοῦν διὰ νόμου τὴν ἐπικύρωσιν τῶν διεθνῶν συνθηκῶν πολιτικῆς φύσεως, ἢ αἱ ὁποῖαι προβλέπουσιν διαιτησίαν ἢ δικαστικὸν διακανονισμόν, ἢ ἐπιφέρουσιν μεταβολὰς τοῦ ἐδάφους, ἢ ἐπιβαρύνουσιν τὰ οἰκονομικὰ ἢ τροποποιοῦσιν νόμους».

Αἱ ἀντισυνταγματικῶς ἐπικυρωθεῖσαι συνθήκαι εἶναι διεθνῶς ἄκυροι, ἐφόσον τὸ νομικὸν πρόσωπον τῆς πολιτείας δὲν ἠκολούθησε τοὺς ἰδίους αὐτοῦ κανόνας, οἱ ὁποῖοι καθορίζουσιν τὴν φύσιν καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς ἰκανότητος αὐτοῦ.

Ὑπὸ τινῶν συγγραφέων ὑποστηρίζεται ἡ ἀντίθετος ἄποψις, ὅτι δηλαδὴ ἐφόσον βάσει ἐθιμικοῦ διεθνοῦς κανόνος ὁ Ἄρχηγός τοῦ κράτους ἀναγνωρίζεται ὡς τὸ ἀρμόδιον ὄργανον ὅπως δεσμεύῃ διεθνῶς τὴν χώραν τοῦ ἔναντι τῶν ἄλλων πολιτειῶν, οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἔχουσιν αἱ ἐπιταγαὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου ὡς πρὸς τὸ ἔγκυρον τῶν συνθηκῶν ἐξ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου. Ἡ παραβίασις τοιοῦτων συνταγματικῶν διατάξεων ἔχει συνεπειὰς μόνον ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως ἐκάστης πολιτείας.

Ἡ γνώμη αὕτη, συνέπεια τῆς μοναρχικῆς παραδόσεως καὶ τῆς δυαδικῆς σχολῆς, δὲν δύναται νὰ εὐσταθήσῃ νομικῶς καὶ πρακτικῶς. Νομικῶς μὲν, διότι εὐρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν γενικῶς παραδεδεγμένην θεωρίαν περὶ τῆς ἐννοίας τῶν νομικῶν προσώπων καὶ τῆς δικαιοδοσίας τῶν ὀργάνων αὐτῶν.

Πράγματι, ἐφόσον δὲν ὑπάρχει κανὼν διεθνοῦς Δικαίου, γενικῶς παραδεδεγμένος, διὰ τοῦ ὁποῦ ἀναγνωρίζεται εἰς τὸν Ἄρχηγόν τοῦ κράτους τὸ δικαίωμα νὰ συνομολογῇ ὑποχρεωτικὰς συνθήκας πέραν τῶν συνταγματικῶν περιορισμῶν, ἐφαρμόζονται ἐν προκειμένῳ αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ δικαίου (Ἄρθρ. 38 τοῦ Διαρκοῦς Δικαστηρίου). Συνεπῶς ἀρμόδιον ὄργανον εἶναι τὸ προβλεπόμενον ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἐκάστης Πολιτείας καὶ ἐντὸς τῶν καθοριζομένων ὀρίων. Ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν, ὅτι εἶναι ἄσχετοι πρὸς τὴν διεθνή ἔγκυρότητα τῶν συνθηκῶν αἱ συνταγματικαὶ διατάξεις αἱ ἀφορῶσαι τὴν ἐφαρμογὴν τῆς συνθήκης ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως.

Πρακτικῶς δέ, διότι ἡ σύγχρονος—μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν—ἐποχὴ ἀρνεῖται ν' ἀναγνωρίσῃ διεθνῶς ἀντισυνταγματικῶς

ἐπικυρωθεῖσαν συνθήκην, καὶ τοῦτο διότι αἱ διεθνεῖς σχέσεις ἔπαυσαν ἀπὸ καιροῦ ν' ἀποτελοῦν τὸ ἀπόρητον τῶν ἀνακτοβουλλίων καὶ τὸ προνόμιον τῶν ὀλίγων, ὃ δὲ κυρωτικὸς αὐτῶν χαρακτήρ στηρίζεται οὐσιαστικῶς ἐπὶ τῆς νομικῆς συνειδήσεως τῶν λαῶν.

3. Μυστικάι συνθήκαι.— Ἡ διεθνὴς πρακτικὴ παραδέχεται παραλλήλως τρία διάφορα καθεστῶτα ὡς πρὸς τὴν ἐγκυρότητα τῶν μυστικῶν συνθηκῶν: α) Τὰ μοναρχικὰ συντάγματα ἢ τὰ ἐπηρεαζόμενα ἀπὸ τὴν μοναρχικὴν παράδοσιν ἀναγνωρίζουν τὴν ἐγκυρότητα τῶν μυστικῶν συμβάσεων, ἐφόσον ἢ συνομολόγησις καὶ ἢ ἐπικύρωσις αὐτῶν παραμένει προνόμιον τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους. Οὕτω εἰς Ἀγγλίαν ἐφόσον δὲν ἀπαιτεῖται ἢ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπέμβασις τοῦ κοινοβουλίου. β) Ἀντιθέτως τὰ δημοκρατικὰ Συντάγματα ἀπαγορεύουν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὴν ὑπαρξιν μυστικῶν συνθηκῶν. Εἰς Ἀμερικὴν καὶ Ἑλβετίαν, ἐφόσον ἀπαιτεῖται νομοθετικὴ ἐπικύρωσις, ἐμμέσως ἀποκλείονται αἱ μυστικάι συνθήκαι. Τὸ Δημοκρατικὸν Σύνταγμα τῆς Ἰσπανίας ρητῶς ἀναφέρει ("Ἀρθρ. 76) «αἱ μυστικάι συνθήκαι καὶ διατάξεις δὲν δεσμεύουν τὸ Ἔθνος». γ) Τὰ περισσότερα Συντάγματα ἀποδέχονται μικτὸν σύστημα. Εἴτε διὰ ρητῆς διατάξεως δηλοῦται ὅτι αἱ μυστικάι διατάξεις δὲν δύνανται ν' ἀνατρέψουν τὰς φανεράς ("Ἑλλάς, "Ἀρθρ. 33 τοῦ 1911 καὶ "Ἀρθρ. 82 τοῦ 1927. Βέλγιον, "Ἀρθρ. 68), εἴτε ἐπαφίεται εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ κράτους ν' ἀνακοινώσῃ ἐν καιρῷ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν (Γαλλικὸς Συνταγματικὸς Νόμος τοῦ 1875).

Σημειωτέον ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ νὰ τηροῦνται αἱ συνθήκαι μυστικάι περιορίζεται: α) ἐκ τῆς φύσεως τῶν συνθηκῶν διὰ τὰς ὁποίας προβλέπεται ἢ νομοθετικὴ ἐπέμβασις, καὶ β) ἐκ τοῦ πολιτικοῦ ἐλέγχου εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ Συντάγματα.

Εἰς τὸ νέον Σύνταγμα τῆς Γαλλίας οὐδεμίαν σχετικὴν πρὸς τὰς μυστικὰς συνθήκας διάταξις περιέχεται. Ἐκ τῆς ὅλης ὁμῶς οἰκονομίας τοῦ Συντάγματος τεκμαίρεται ἢ σιωπηρὰ βούλησις τοῦ Γάλλου νομοθέτου ὅτι αἱ μυστικάι διατάξεις παραμένουν ἄνευ ἰσχύος. Τοῦτο ἐνισχύεται: α) ἐκ τοῦ δημοκρατικοῦ πνεύματος, τοῦ διέποντος ὅλας τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, β) ἐκ τῆς συμμορφώσεως τῆς γαλλικῆς ἐννόμου τάξεως πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, οἱ ὅποιοι μετὰ δυσπιστίας ἀποβλέπουν πρὸς τὰς μυστικὰς συμφωνίας καὶ γ) ἐκ τοῦ προηγουμένου τοῦ συνταγματικοῦ Νόμου τοῦ 1875, ὃ ὅποιος παρεῖχεν εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ κράτους τὸ δικαίωμα νὰ διατηρῇ μυστικὰς τὰς συνθήκας ἐφόσον τὰ γενικὰ συμφέροντα ἐπέβαλλον τοῦτο. Συνεπῶς ἀπηγο-

ρεύονται κατ' ἀρχὴν αἱ μυστικαὶ συνθήκαι, ἐφόσον τὸ δικαίωμα τοῦτο ἦτο προσωρινῆς διαρκείας καὶ κατηργήθη.

Παραμένει πρὸς ἐξέτασιν τὸ θέμα τῆς ἐγκυρότητος τῶν μυστικῶν συνθηκῶν ἐξ ἀπόψεως Διεθνοῦς Δικαίου.

Τὸ θέμα τοῦτο ἀπησχόλησε σοβρῶς τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν διεθνή πρακτικὴν συνεπεία τοῦ ἄρθρ. 18 τοῦ Συμφώνου τῆς Κ.τ.Ε. Τὸ ἄρθρον τοῦτο προέβλεπε τὴν ὑποχρέωσιν πρωτοκολλήσεως καὶ δημοσιεύσεως ὑπὸ τῆς Γραμματείας πάσης συνομολογηθείσης συνθήκης. « Οὐδεμία τῶν συνθηκῶν τούτων ἢ διεθνῶν ὑποχρεώσεων θέλει εἶναι ὑποχρεωτικὴ πρὸ τῆς πρωτοκολλήσεως αὐτῆς ». Ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνεῖαν τούτου ὑπεστηρίχθησαν τρεῖς ἀπόψεις: α) ἡ μὴ πρωτοκόλλησις ἐξομοιοῦται πρὸς τὴν μὴ ἐπικύρωσιν, β) ἡ μὴ πρωτοκόλλησις δὲν ἐπηρεάζει μὲν τὸν ὑποχρεωτικὸν χαρακτήρα τῆς συνθήκης, ἀλλ' ἂ ν α σ τ ἔ λ λ ε ι τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς καὶ γ) ἡ μὴ πρωτοκόλλησις ἐμποδίζει τὴν ἐπίκλησιν τῶν διατάξεων αὐτῆς ἐνώπιον τῶν ὀργάνων τῆς Κ.τ.Ε. Ἡ δευτέρα ἄποψις εἶχεν ἐπικρατήσει.

Ἦδη διὰ τοῦ χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ("Ἄρθρ. 102) τὸ ζήτημα θεωρεῖται λελυμένον. Πράγματι τὰ μέλη τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν τῆς κατὰ χωρὶς εὐσεως πάσης συναπτομένης συνθήκης ἢ συμφωνίας εἰς τὴν Γεν. Γραμματεῖαν, ἡ ὁποία προβαίνει εἰς τὴν δημοσίευσιν αὐτῆς. « Οὐδὲν συμβαλλόμενον μέρος εἰς τοιαύτην συνθήκην ἢ συμφωνίαν, ἡ ὁποία δὲν κατεχωρίσθη συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου τούτου, δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνθήκην ἢ συμφωνίαν ταύτην ἐνώπιον ὀργάνου τινὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ».

Συνεπῶς ἡ διεθνὴς ἰσχύς τῶν συνταγματικῶς ἐγκύρων μυστικῶν συνθηκῶν παραμένει κατ' ἀρχὴν σεβαστὴ καὶ μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ ἐφόσον ἡ μόνη προβλεπομένη κύρωσις τῆς μὴ κατεχωρίσεως καὶ μὴ δημοσιεύσεως μιᾶς συνθήκης, παραμενούσης οὕτω μυστικῆς, εἶναι διὸ δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἐπίκλησις ταύτης ἐνώπιον τῶν ὀργάνων τοῦ Ο.Η.Ε. Τοῦτο ἀσφαλῶς μειώνει τὴν ἀποτελεσματικότητά τῶν μυστικῶν συνθηκῶν, οὐδόλως ὁμως θίγει τὴν νομικὴν αὐτῶν ἰσχύν.

Ἐν συμπεράσματι, καὶ τὸ Διεθνὲς Δίκαιον καὶ τὸ Συνταγματικὸν Δίκαιον ἀποβλέπουν μετὰ δυσπιστίας εἰς τὰς μυστικὰς συνθήκας, διότι διὰ μὲν τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν ἐπιδιώκεται ἐμμέσως ἡ κατάργησις τῆς μυστικῆς διπλωματίας, διὰ δὲ τῆς ἐπικυρώσεως αὐτῶν ὁ ἔλεγχος τῆς δημοσίας γνώμης ἐπὶ τῶν κυβερνητικῶν πράξεων ἐξωτερικῆς πολιτικῆς,

4. Ἐκχώρησις ἐδάφους.—Πᾶσα ἐκχώρησις ἐδάφους, ἀποτελοῦσα μεταβολὴν κατ' ἕκτασιν τοῦ δικαιώματος τῆς κυριαρχίας τῆς πολιτείας, προϋποθέτει, κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην καὶ πρακτικὴν, πρᾶξιν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Τὴν ἄποψιν ταύτην παραδέχονται τὰ διάφορα συντάγματα, ἐπίσης δὲ καὶ αἱ χώραι, ὅπως ἡ Ἄγγλῖα, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχουν συνταγματικοὶ κανόνες κατὰ τὴν ἡπειρωτικὴν ἀντίληψιν.

Συνεπῶς πᾶσα συνθήκη ἀποβλέπουσα εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ ἐδάφους δεῖν νὰ ἐπικυροῦται διὰ νόμου. Ἐν Ἑλλάδι ἄρθρ. 33 τοῦ Συντάγματος «Οὐδεμία παραχώρησις ἢ ἀνταλλαγὴ χώρας δύναται νὰ γίνῃ ἄνευ νόμου. Οὐδέποτε τὰ μυστικὰ ἄρθρα συνθήκης τινὸς δύνανται ν' ἀνατρέψωσι τὰ φανερά ».

Εἰδικῶς ὁ γαλλικὸς Σ.Ν. τοῦ 1875 ρητῶς καθώριζεν εἰς τὸ ἄρθρ. 8 ὅτι «οὐδεμία ἐκχώρησις ἢ ἀνταλλαγὴ ἢ προσάρτησις ἐδάφους δύναται νὰ λάβῃ χώραν ἄνευ νόμου ». Ὁ νόμος δὲν ἦτο ἀναγκαῖος μόνον διὰ τὰς ἐπερχομένας ἐδαφικὰς μεταβολὰς συνεπεὶα συμβατικῆς ὑποχρέωσεως, ἀλλὰ διὰ πᾶσαν μεταβολὴν τοῦ ἐδαφικοῦ χώρου, ἐξ οἰασδῆποτε αἰτίας. Οὕτω π.χ. ἡ προσάρτησις ἀποικιακῶν ἐδαφῶν εἰς τὸ ἔθνικόν ἔδαφος διὰ μονομεροῦς πράξεως τῆς προσαρτώσεως Πολιτείας ἐγένετο διὰ νόμου. Προσάρτησις διὰ μονομεροῦς πράξεως καὶ διὰ νόμου ἦτο ἀδύνατος εἰς μὴ ἔθνικόν ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἤσκειτο προστασία ἢ κηδεμονία, ὅπως εἰς χώρας τελούσας ὑπὸ ἐντολὴν ἢ κηδεμονίαν.

Κατ' ἐξαιρέσιν τῶν ἀνωτέρω, ἐπιβάλλεται ἐνίοτε συνταγματικὴ διαδικασία διὰ τὴν ἐπικύρωσιν συνθήκης συνεπαγομένης μεταβολὴν τῆς ἐδαφικῆς κυριαρχίας.

Τὸ νέον Γαλλικὸν Σύνταγμα ἀποδέχεται τὴν ἀρχὴν ὅτι αἱ συνθηκαὶ αἱ ἀφορώσαι «ἐκχώρησιν, ἀνταλλαγὴν ἢ προσάρτησιν ἐδάφους δὲν εἶναι ὀριστικαὶ παρὰ ἀφοῦ ἐπικυρωθοῦν διὰ νόμου». (Ἄρθρ. 27).

Ἡ νέα διατύπωσις τοῦ Γαλλικοῦ Συντάγματος ἀναφέρει ρητῶς τὴν δυνάμει νόμου ἐπικύρωσιν συνθήκης συνεπαγομένης μεταβολὴν τῆς ἐδαφικῆς κυριαρχίας. Συνεπῶς παραμένει ὑπὸ συζήτησιν ἐὰν καὶ ἐφόσον ἀπαιτεῖται νόμος διὰ τὴν περίπτωσιν μεταβολῆς τῆς ἐδαφικῆς κυριαρχίας ἐξ ἐξωσυμβατικῆς αἰτίας. Τὸ ὅλον πνεῦμα τοῦ Γαλλικοῦ Συντάγματος, ὡς πρὸς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τῆς ἐπικρατοῦσης ἀρχῆς ὅτι «ἡ ἔθνικὴ κυριαρχία ἀνήκει εἰς τὸν γαλλικὸν λαόν».

(Ἄρθρ. 3) καὶ συνεπῶς εἰς τοὺς νομίμους αὐτοῦ ἀντιπρόσωπους, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ὅτι ἀπαιτεῖται νόμος δι' ἄλλας τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἐπέρχεται μεταβολὴ τῆς ἑδαφικῆς κυριαρχικῆς ἐξ οἰασθήποτε αἰτίας, καὶ τοῦτο παρὰ τὴν ὑφισταμένην διαφορὰν διατυπώσεως μεταξὺ τῆς νέας διατάξεως καὶ τῆς παλαιᾶς τοῦ Σ. Ν. τοῦ 1875.

Τὸ νέον Σύνταγμα ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἑδαφικῆς μεταβολῆς προβαίνει εἰς ἀξιόλογον καινοτομίαν. Ἐν συνεχείᾳ τῆς ἀνωτέρω διατάξεως τὸ ἄρθρ. 27 προσθέτει: «Ὁ ὕδριμις ἐκχώρησις, ἀνταλλαγὴ ἢ προσάρτησις ἐδάφους εἶναι ἔγκυρος ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν ἐνδιαφερομένων πληθυσμῶν».

Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης τὸ Γαλλικὸν Σύνταγμα ἀποδέχεται ὡς κανόνα δικαίου, καὶ μάλιστα συνταγματικοῦ χαρακτήρος, τὸν θεσμόν τοῦ δημοψηφίσματος, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν διεθνῆ πρακτικὴν παρουσιάζεται ὡς τὸ τεχνητὸν μέσον τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν.

Ὁ θεσμὸς τοῦ δημοψηφίσματος εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον παραμένει εἰσέτι ὡς θεσμὸς ἐξαιρετικοῦ δικαίου διὰ τὰς περιπτώσεις μεταβολῆς τῆς κυριαρχίας ἐπὶ ἑνὸς ἐδάφους, τείνει δὲ νὰ προσλάβῃ χαρακτηριστὴρα ἐθιμικοῦ δικαίου.

Ὁ Γάλλος συνταγματικὸς νομοθέτης θεσπίζει θετικὸν κανόνα, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀπαιτεῖται ἡ συγκατάθεσις τῶν πληθυσμῶν διὰ πᾶσαν ἑδαφικὴν μεταβολήν. Τοῦτο δεσμεύει τὴν Πολιτείαν θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς καὶ κατευθύνει τὴν γαλλικὴν πολιτικὴν, ὡς πρὸς τὰ ἐν γένει ζητήματα τῶν ἑδαφικῶν μεταβολῶν. Ἡ διάταξις αὕτη ἐπανασυνδέει τὴν Γαλλίαν πρὸς τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν διεκηρύχθη τὸ πρῶτον ἡ ἀρχὴ ὅτι ἕκαστον ἔθνος ἔχει δικαίωμα ν' ἀποτελῇ ἴδιαν Πολιτείαν καὶ ἕκαστος λαὸς ἔχει τὸ φυσικὸν δικαίωμα νὰ διαθέτῃ ἑαυτὸν κατὰ βούλησιν.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρατηρεῖται ἀξιόλογος προσπάθεια τῆς γαλλικῆς ἐννόμου τάξεως, ὅπως διασφαλίσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου τούτου κανόνος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ πολιτικῆς ἀρχῆς τείνει νὰ μεταβληθῇ εἰς κανόνα δικαίου.

Παραμένει πρὸς ἐξέτασιν τὸ θέμα ἐὰν ἡ ἐν λόγῳ διάταξις ἀναγνωρίζῃ δικαίωμα διὰ τοὺς κατοίκους ὠρισμένου τμήματος τῆς χώρας ν' ἀποσχισθοῦν τῆς Γαλλικῆς Πολιτείας καὶ ν' ἀποτελέσουν ἴδιον κράτος αὐτοτελὲς ἢ νὰ προσαρτηθοῦν εἰς ἄλλην Πολιτείαν.

Καί ἐξ ἀπόψεως μὲν διεθνοῦς εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον, ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ διαθέτειν ἔθνικὰ ἐδάφη εἶναι ἀποκλειστικὸν δικαίωμα καὶ προνόμιον τοῦ κυριάρχου κράτους, εἰς ὁμαλὰς περιστάσεις.

Ἐνταῦθα ὑποστηρίζεται ὅτι ὁσάκις δὲν πρόκειται περὶ κρατῶν ὀριστικῶς συγκεκριημένων, ἀλλὰ προκύπτουν καταστάσεις ἀβέβαιαι, συνεπεῖα πολέμων ἢ ἐπαναστάσεων, τότε τὸ θέμα παύει θεωρούμενον ὡς ἀνήκον εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς Πολιτείας καὶ ἐφ' ὅσον συντρέχουν ὠρισμένα ἀντικειμενικὰ στοιχεῖα καὶ ἡ ἐνεργὸς θέλησις τῶν κατοίκων, δύναται νὰ ἀνακύψῃ εἰς τὸ διεθνὲς περιβάλλον ἢ ν' ἀναγνωρισθῇ τοιαύτη εὐχέρεια εἰς τοὺς κατοίκους.

Ἐξ ἀπόψεως δὲ ἐσωτερικοῦ δικαίου ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος, τῆς διαρκείας καὶ τῆς συνεχείας τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας ἀποκλείει τὴν εὐχέρειαν εἰς τοὺς κατοίκους ἐνὸς τμήματος τῆς χώρας τοῦ ἀποχωρισμοῦ αὐτῶν ἐκ τοῦ συνόλου διὰ τῆς ἐπικλήσεως ὠρισμένου πρὸς τοῦτο δικαίωματος ἐκ τοῦ Συντάγματος.

Τὸ ἄρθρον 27 τοῦ Γαλλικοῦ Συντάγματος προβλέπει τὰς περιπτώσεις τῶν ἐδαφικῶν μεταβολῶν, συνεπεῖα τῆς βουλήσεως τῆς Πολιτείας καὶ οὐχὶ τῆς θελήσεως τῶν κατοίκων ἐνὸς τμήματος τῆς χώρας.

Ὡς πρὸς τοῦτο προϋποθέτει τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐμμέσως καθιεροῖ τὸν θεσμόν τοῦ Δημοψηφίσματος.

Εἰς τὸ Σύνταγμα Ἐνώσεως Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν «τὸ δικαίωμα τοῦ ἀποχωρίζεσθαι ἐλευθέρως τῆς Ἐνώσεως εἶναι ἐξησφαλισμένον δι' ἐκάστην Δημοκρατίαν» (Tit. A'). Ἐπίσης εἰς τὰς ἐθνότητας ἀναγνωρίζεται «δικαίωμα δυνάμενον νὰ φθάσῃ μέχρι πλήρους ἀποσχίσεως». (Ἄρθρ. 13 τοῦ 1927). Σύνταγμα Ἰσπανικόν 1931 εἰς τὸ ἄρθρ. 11 ἀνεγνώριζε δικαίωμα ὀργανώσεως εἰς «αὐτόνομον περιοχὴν» ὠρισμένων ἐπαρχιῶν ἐφόσον συνέτρεχον λόγοι ἱστορικοί, μορφωτικοί, οἰκονομικοί.

Κατ' ἐξαιρέσιν τοῦ γενικῶς παραδεδεγμένου τούτου κανόνος ὠρισμένα Σύντάγματα ἀναγνωρίζουν τὸ δικαίωμα κατ' ἀρχὴν τοῦ ἀποχωρισμοῦ καὶ τῆς αὐτονομίας, ἂν καὶ πρόκειται περὶ εὐχερείας ὅλως θεωρητικοῦ χαρακτῆρος.

Δέον νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἅπασαι σχεδὸν αἱ συνταγματικαὶ διατάξεις περὶ ἐπικυρώσεως τῶν συνθηκῶν εἶναι πλημμελῶς διατετυπωμέναι καὶ ὀδηγοῦν πλειστάκις ἐν τῇ πράξει εἰς σύγχυσιν μεταξὺ τῶν πράξεων τοῦ Ἀνωτάτου Ἄρχοντος καὶ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν νομοθετικῶν σωμάτων. Ἡ ἐπικύρωσις παραμένει πάντοτε πράξις

της ἀρμοδιότητος τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους. Ὅσακις ὁμως ἀπαιτεῖται πρὸς ἔγκρισιν συνθήκης τινὸς ἢ ἐπέμβασις τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, ἡ συνθήκη αὕτη εἰσάγεται ἐνώπιον τοῦ Κοινοβουλίου, ἐν εἴδει σχεδίου, τὸ ὁποῖον δὲν φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος, ἡ δὲ ψήφισις αὐτῆς δὲν εἶναι τὸ τελευταῖον στάδιον διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος αὐτῆς. Τὰ νομοθετικὰ σώματα διὰ τῆς ψήφου αὐτῶν παρέχουν ἐξουσιοδότησιν ἐπικυρώσεως εἰς τὸν Ἀνώτατον Ἀρχοντα, προβαίνοντα ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν ἐπικύρωσιν, τὴν ὁποῖαν γνωστοποιεῖ εἰς τὰς ὑπολοίπους συμβληθείσας Πολιτείας.

III

Η ΙΣΧΥΣ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ

1. Διεθνής πρακτική. Κατά κανόνα ἡ ἰσχύς τῶν συνθηκῶν εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῆς Πολιτείας εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν διεθνή ἔγκυρότητα αὐτῶν.

Ἡ ἰσχύς τῆς συνθήκης εἰς τὸ Διεθνὲς ἐπίπεδον ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐπικυρώσεων, εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικόν ἀπὸ τῆς μεταβολῆς τῶν συμβατικῶν κανόνων εἰς τὸ ἐσωτερικόν Δίκαιον. Μόνον διὰ τῆς μετατροπῆς ταύτης αἱ συνθηκαὶ καθίστανται ὑποχρεωτικαὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν καὶ δεσμεύουν τοὺς δικαστάς, τὰ ὄργανα καὶ τοὺς πολίτας τῶν συμβληθεισῶν Πολιτειῶν.

Ἐκ τούτων ἔπεται :

1) ὅτι ἡ συνθήκη δεσμεύει μόνον τὴν Πολιτείαν εἰς τὰς διεθνεῖς αὐτῆς σχέσεις καὶ συνεπῶς δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀληθῆς σύγκρουσις μετὰ τὴν συνθήκη καὶ νόμου·

2) ὅτι ἡ συνθήκη παραμένει διεθνῶς ἔγκυρος καὶ ἐν ἰσχύϊ, ἔστω καὶ ἂν συνεχῶς παραβιάζεται ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως·

3) ὅτι ἡ μετατροπὴ τῆς συνθήκης εἰς τὸ ἐσωτερικόν δίκαιον ἀλλοιώνει τὴν φύσιν αὐτῆς καὶ περιβάλλει ταύτην μὲ ἰσχὺν ἴσην πρὸς τὴν ἰσχὺν τοῦ νόμου ἢ τοῦ διατάγματος·

4) ὅτι ἡ συνθήκη, μεθισταμένη εἰς ἐσωτερικόν Δίκαιον, περιβάλλεται μὲ ἴσην ἰσχὺν πρὸς τὸν νόμον ἢ τὸ διάταγμα. Συνεπῶς δύναται αὕτη ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως νὰ καταργηθῇ ἢ νὰ τροποποιηθῇ ἐλευθέρως ὑπὸ μεταγενεστέρας πολιτειακῆς πράξεως·

5) ὅτι ἡ ἀκύρωσις τῆς συνθήκης εἰς τὸ διεθνὲς ἐπίπεδον οὐδὲν ἄλλως συνεπάγεται τὴν ἀκύρωσιν αὐτῆς εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἐφόσον δὲν κατηργήθῃ ὁ νόμος ὁ ὁποῖος μετέτρεψεν αὐτὴν εἰς ἐσωτερικόν κανόνα :

Οἱ ἀνωτέρω κανόνες, συνέπεια τῆς μοναρχικῆς παραδόσεως καὶ τῆς Δυαδικῆς Σχολῆς, ὀδηγοῦν εἰς ἀδιέξοδον καὶ εἰς ἀπαράδεκτα ἀποτελέσματα, εὐρίσκονται δὲ εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ κοινὸν αἴσθημα καὶ τὴν νομικὴν συνείδησιν τῶν λαῶν.

Ἦδη ἀπὸ καιροῦ ἡ ἐπιστήμη, ἐνισχυομένη ὑπὸ τῆς νομολογίας, καὶ ἡ συνταγματικὴ πρακτικὴ καταβάλλουν προσπάθειας πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀδιεξόδου καὶ ἐξασφάλισιν τῆς ἐνότητος ἐν τῇ πράξει τῶν συμβατικῶν κανόνων πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ ἐσωτερικοῦ Δικαίου.

α) Ὑπὸ διαπρεπῶν διεθνολόγων ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ συνθήκη, παρὰ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ κοινοβουλίου, οὐδόλως μεταβάλλει τὴν φύσιν αὐτῆς, τοῦτο δὲ καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς δικαιοδοσίας καὶ τῆς διαδικασίας τοῦ κοινοβουλίου προκειμένου περὶ συνθηκῶν. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι ἡ ἀκύρωσις τῆς συνθήκης διεθνῶς συνεπάγεται καὶ ἀκύρωσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ νόμου τοῦ κυρώσαντος ταύτην, καὶ ἀντιστρόφως ἀδυναμίαν καταργήσεως τῆς συνθήκης εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐφόσον αὕτη ἰσχύη διεθνῶς.

Κατὰ νομικὴν λογικὴν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναγνωρίζεται καὶ ἡ ὑπεροχὴ τῶν συμβατικῶν κανόνων ἐναντι τῶν ἐσωτερικῶν ὅχι μόνον ἐνώπιον διεθνῶς δικαστοῦ ἢ δικαστοῦ τρίτης Πολιτείας, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἐθνικῶν δικαστῶν.

β) Ἡ δικαστικὴ πρακτικὴ εἰς ὠρισμένας χώρας ἐξασφαλίζει ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει τὴν ἰσχὺν τῶν διεθνῶν κανόνων.

γ) Κατ' ἐξαιρέσιν τῆς κρατούσης συνταγματικῆς πρακτικῆς, τὸ Σύνταγμα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τὸ πρῶτον περιέλαβε διατάξιν μετατροπῆς *in globo* ὄλων τῶν συμβατικῶν ὑποχρεώσεων. Διὰ ταύτης ἐξησφαλίζετο ἡ ἐκτέλεσις τῶν διεθνῶν κανόνων καὶ ἡ ἐνότης ἐν τῇ πράξει τῶν δύο δικαίων, διεθνῶς καὶ ἐσωτερικοῦ. Ἡ νομολογία ἐπεξέτεινε τὸν κανόνα τοῦτον καὶ ἐπὶ τοῦ Διεθνῶς ἔθιμικοῦ Δικαίου.

Οὕτω τὸ Ἀμερικανικὸν Σύνταγμα: α) μετατρέπει *in globo* τοὺς συμβατικοὺς κανόνας ἄνευ εἰδικῆς ἐκάστοτε πράξεως καὶ διὰ μόνης τῆς ἐπικυρώσεως, β) παραδέχεται ὅτι οἱ συμβατικοὶ κανόνες ὑπερισχύουν τῶν συνταγματικῶν καὶ νομοθετικῶν διατάξεων τῶν πολιτειῶν - μελῶν τῆς Ὁμοσπονδίας. Ἡ ἰσχύς αὐτῶν εἶναι πάντως ἴση καὶ οὐχὶ ἀνωτέρα τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ νόμου. Συνεπῶς αἱ σχέσεις μεταξὺ συμβατικοῦ καὶ ὁμοσπονδιακοῦ κανόνος ρυθμίζονται βάσει τῆς ἀρχῆς *lex posterior derogat priori*. Ἄρθρ. VI § 2 «Τὸ παρὸν Σύνταγμα ὡς καὶ οἱ νόμοι τῶν Η. Π. οἱ ὅποιοι θὰ ἐπακολουθήσουν καὶ ὅλαι αἱ συνθηκαὶ αἱ ὅποιοι θὰ γίνωνται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν Η. Π. θ' ἀποτελέσουν τὸν ὑπέρτατον νόμον τῆς χώρας καὶ θὰ εἶναι ὑποχρεωτικαὶ διὰ πάντα δικαστὴν ἐκάστης πολιτείας, καὶ τοῦτο παρὰ τὰς τυχούσας ἀντιθέτους διατάξεις, αἱ ὅποιοι περιέχονται εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους ἐκάστης

Πολιτείας». Σύνταγμα Ἀργεντινῆς (ἄρθρ. 31), Γερμανικὸν Βαϊμάρης (ἄρθρ. 4), Αὐστρίας 1920 (ἄρθρ. 9), Ἑσθονίας (ἄρθρ. 4).

Τὸ παράδειγμα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἠκολούθησαν τὰ Κράτη τῆς Ν. Ἀμερικῆς καὶ μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ὠρισμένα συντάγματα τὰ ὁποῖα ἔπαυσαν πρὸ καιροῦ ἰσχύοντα. Εἰδικῶς ἡ Ἑλβετικὴ ἔννομος τάξις προβαίνει εἰς ἀποφασιστικὸν βῆμα πρὸς τὴν ἐνότητα τοῦ διεθνοῦς καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν συμβάσεων εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἀποδέχονται τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ διεθνὴς συνθήκη εἶναι *lex specialis*, καὶ ὡς τοιαύτη ὑπερισχύει τοῦ νόμου, ὃ ὁποῖος θεωρεῖται *lex generalis*. Ἐπὶ πλέον ἀναγνωρίζεται δικαίωμα προσφυγῆς κατὰ τῶν νόμων ἢ διαταγμάτων τῶν καντονίων τῶν ἀντικειμένων πρὸς τοὺς συμβατικοὺς κανόνας. Ὁμοσπονδιακὸς νόμος τοῦ 1893. Ἐπισης Αὐστριακὸν Σύνταγμα 1920 (ἄρθρ. 145), «Τὸ Σύνταγματικὸν Δικαστήριον ἐπιλαμβάνεται τῶν παραβιάσεων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου συμφώνως τῷ νόμῳ».

2. Γαλλικὸν Σύνταγμα.—Τὸ νέον Σύνταγμα ἐπιλύει ἀποφασιστικῶς τὸ πρόβλημα τῆς ἐνότητος τῶν διεθνῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν κανόνων ἐν τῇ ἐκτελέσει αὐτῶν, συμφώνως πρὸς τὴν νομικὴν λογικὴν καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου πρακτικῆς.

Τὸ ἄρθρ. 26 ὀρίζει: «Αἱ διπλωματικαὶ συνθήκαι, αἱ κανονικῶς ἐπικυρωθεῖσαι καὶ δημοσιευθεῖσαι, ὑπέχουσι ἰσχὺν νόμου καὶ εἰς τὴν περὶπτωσιν ἀκόμῃ, κατὰ τὴν ὁποῖαν εἶναι ἀντιθετοὶ πρὸς ἐσωτερικοὺς νόμους, χωρὶς ν' ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἄλλαι νομοθετικαὶ διατάξεις (*dispositions*), πλὴν ἐκείνων μόνον ὅσαι εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν».

Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι :

α) Ἡ ἐπικύρωσις καὶ μόνον καθιστᾷ συγχρόνως τὴν συνθήκην ἔγκυρον διεθνῶς καὶ ἐσωτερικῶς. Οὐδεμία ἄλλη πολιτειακὴ πράξις εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν συμβατικῶν κανόνων, ἔστω καὶ ἂν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν μετατρέπη ἢ καταργῇ ἐσωτερικὸν νόμον.

β) Ὅτι διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου γίνεται κατ' ἀρχὴν ἀποδεκτὸν τὸ Ἀμερικανικὸν σύστημα καὶ οὕτω ἀναγνωρίζεται ἡ ἕξομοίωσις τῶν συμβατικῶν κανόνων πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς νόμους καὶ ἡ ταυτόχροнос αὐτῶν ἰσχύς καὶ

γ) Ὁ Γάλλος νομοθέτης διὰ τοῦ ἄρθρ. 28 ἀποδέχεται τὰς νομικὰς συνεπείας τῆς αὐτομάτου ἰσχύος τῶν συνθηκῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἀναγνωρίζων τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς συμβατικὸς κανόνες.

Οὕτω τὸ ἄρθρ. 28 ὀρίζει: «Αἱ διπλωματικαὶ συνθήκαι αἱ κανονικῶς ἐπικυρωθεῖσαι καὶ δημοσιευθεῖσαι ἔχουν μεγαλυτέραν ἰσχύον τῶν ἐσωτερικῶν νόμων. Αἱ διατάξεις τῶν συνθηκῶν δὲν δύνανται νὰ καταργηθοῦν, τροποποιηθοῦν ἢ ἀνασταλοῦν εἰ μὴ μόνον μετὰ τὴν νόμιμον καταγγελίαν αὐτῶν, κοινοποιουμένης διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ. Διὰ τὰς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 27 προβλεπομένης συνθήκας, ἡ καταγγελία δέον νὰ τύχη τῆς ἐξουσιοδοτήσεως τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἐξαιρέσει τῶν συνθηκῶν ἐμπορίου». Τὸ ἄρθρ. 27 ἀπαριθμεῖ τὰς συνθήκας αἱ ὁποῖαι δέον νὰ ἐπικυρωθοῦν διὰ νόμου. Τοιαῦται εἶναι αἱ συνθήκαι εἰρήνης, ἐμπορίου, διεθνοῦς ὀργανώσεως, αἱ ἐπιβαρύνουσαι τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, αἱ ἀφορῶσαι τὴν προσωπικὴν κατάστασιν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν Γάλλων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, αἱ τροποποιεῖσαι ἐσωτερικοὺς νόμους, καθὼς καὶ αἱ ἐπιφέρουσαι μεταβολὴν τῆς ἐδαφικῆς κυριαρχίας.

Ἐκ τοῦ ἄρθρου τούτου προκύπτει:

α) Ἀναγνωρίζεται μεγαλυτέρα ἰσχύς τῶν συμβατικῶν κανόνων ἔναντι τῶν κανόνων τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου.

Πᾶσα προγενεστέρα διάταξις ἐσωτερικοῦ δικαίου, ἀντίθετος πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς συνθήκης, καταργεῖται, ἀφ' ἧς αὕτη τεθῆ ἔν ἰσχύϊ. Ἡ δὲ ἰσχύς ταύτης ἄρχεται διὰ τῆς ἐπικυρώσεως καὶ ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως.

β) Ἡ ἰσχύς τοῦ συμβατικοῦ κανόνος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν διατηρεῖται ἐφ' ὅσον οὗτος ἰσχύη διεθνῶς.

Συνεπῶς οὐδόλως ἀλλοιοῦται ἡ φύσις τῆς συνθήκης διὰ τῆς συνταγματικῆς διαδικασίας τῆς ἐπικυρώσεως καὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

Ἡ συνθήκη παύει ἰσχύουσα διεθνῶς καὶ ἐσωτερικῶς διὰ τῆς καταγγελίας αὐτῆς κατὰ τὸν νόμιμον τρόπον. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἰσχύος τῆς τὸ περιεχόμενον τῶν κανόνων αὐτῆς δὲν δύναται νὰ καταργηθῆ, τροποποιηθῆ ἢ ἀνασταλῆ δι' ἐσωτερικοῦ νόμου.

Ὁ συμβατικὸς κανὼν διατηρεῖ τὴν ὑπεροχὴν καὶ ἔναντι μεταγενεστέρου νόμου, ἀντιθέτου περιεχομένου.

γ) Ἡ καταγγελία δέον νά γίνη κατὰ τὸν νόμιμον τρόπον, ἤτοι κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου, νά κοινοποιηθῆ εἰς τοὺς συμβαλλομένους διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ καὶ νά προέλθῃ ἀπὸ τὸ ἀρμόδιον ὄργανον, τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ κράτους. Καταγγελία ἀντίθετος πρὸς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον οὐδόλως καταλύει τὴν ἰσχὺν τοῦ συμβατικοῦ κανόνος.

δ) Εἰς ἣν περίπτωσιν ἡ καταγγελία ἀφορᾷ τὰς συνθήκας τοῦ ἄρθρου 27, δηλ. συνθήκας αἱ ὁποῖαι δὲν καθίστανται ὀριστικά παρά ἐφ' ὅσον ἐπικυρωθοῦν διὰ νόμου, τότε ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ κράτους δέον νά τύχῃ τῆς ἐξουσιοδοτήσεως τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως διὰ νά προβῆ νομίμως εἰς τὴν καταγγελίαν αὐτῶν.

Κατ' ἐξαιρέσιν αἱ συνθήκαι περὶ ἐμπορίας δύνανται νά καταγγελθοῦν ὑπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, ἂν καὶ διὰ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν ἀπαιτεῖται νόμος.

Ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης διὰ τὴν καταγγελίαν τῶν σπουδαιότερων συμβάσεων ἔθεσεν ὡς προϋπόθεσιν τὴν σύμφωνον γνώμην τοῦ ἀποφασιστικοῦ σώματος τοῦ κοινοβουλίου, τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως.

Διὰ τοῦ νέου Γαλλικοῦ Συντάγματος λύεται ἐν τῇ πράξει τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων Διεθνoῦς Δικαίου καὶ Ἐσωτερικοῦ Δικαίου καὶ ἐξασφαλίζεται οὕτως ἡ ἐνότης τῶν κανόνων τῶν δύο δικαίων κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν. Ἐπίσης ρυθμίζεται τὸ ζήτημα τῆς ἰσχύος τῶν συμβατικῶν κανόνων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐκάστης Πολιτείας καὶ ἀποφεύγονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ ἄτοπα τῆς μέχρι σήμερον πρακτικῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν δύνανται συμβατικὸς κανὼν νά ἰσχύῃ διεθνῶς καὶ νά ἔχῃ καταργηθῆ ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως ἢ νά ἰσχύῃ ἐντὸς τῆς τελευταίας καὶ διεθνῶς νά ἔχῃ καταγγελθῆ.

Τέλος ἀντιμετωπίζεται τὸ θέμα τῆς ἰσχύος τῶν πράξεων τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου τῶν ἀντικειμένων πρὸς τοὺς συμβατικοὺς κανόνας, ἀναγνωριζομένων τῶν πρωτείων εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον.

Κατὰ τὸ γαλλικὸν σύστημα, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἱκανοποιοῦνται αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ καὶ ἔννοιαι τοῦ δικαίου, ὡς πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰ ἀποτελέσματα παντὸς κανόνος νομικοῦ χαρακτήρος, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ συμβατικοὶ κανόνες προστατεύονται ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων δικαστικῶν ὀργάνων εἰς τὸ πλαίσιον τῆς διεθνoῦς νομιμότητος καὶ ἐντὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως. Τοῦτο δὲ διότι οὐδεμία συνθήκη δύνανται νά ἔχῃ νομικὰ ἀποτελέσματα, ἐάν τὰ ὅργανα τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου τάξεως ἀρνοῦνται τὴν ἐφαρμογὴν ἢ ἀμφισβητοῦν τὴν

ἰσχύον αὐτῶν, ἐφ' ὅσον μάλιστα τὸ νομικὸν πρόσωπον τῆς Πολιτείας παρουσιάζεται ἐνιαῖον καὶ ἀδιαίρετον ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς ἐπιπέδου, τὸ δὲ Διεθνὲς Δίκαιον στερεῖται κατ' ἀρχὴν ἰδίων ὀργάνων καὶ ἡ δρᾶσις αὐτοῦ συντελεῖται διὰ μέσου τῶν πολιτειῶν καὶ τῶν ὀργάνων αὐτῶν. Τὸ Γαλλικὸν Σύνταγμα ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἀποτελεῖ πρότυπον ἔργον ἄξιον μιμήσεως, βασιζόμενον καὶ ἐπὶ τῆς ἐνότητος τοῦ κυρωτικοῦ χαρακτήρος ὄλων τῶν κανόνων τῆς Ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου.

Ἄναλόγους διατάξεις περιεῖχε τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰσπανικῆς δημοκρατίας ἄρθρ. 65 «Πᾶσα σύμβασις ἐπικυρωθεῖσα καὶ πρωτοκολληθεῖσα εἰς τὴν Κ.τ.Ε. χαρακτηρὸς διεθνοῦς κανόνος ἀποτελεῖ συνταγματικὸν τμῆμα τῆς ἰσπανικῆς νομοθεσίας, ἡ ὁποία δεόν νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς αὐτήν. Μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει τὸ ταχύτερον νὰ ὑποβάλλῃ τὰ σχέδια νόμων τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς· οὐδεὶς νόμος δύναται νὰ εἶναι ἀντίθετος τῶν συμβάσεων ἐφ' ὅσον δὲν ἔχουν καταγγελθῆ συμφώνως τῇ προβλεπομένῃ διαδικασίᾳ. Ἡ πρωτοβουλία τῆς καταγγελίας δεόν νὰ ἐγκριθῇ ὑπὸ τῶν Cortes». Τὰ ἄρθρα 100 καὶ 121 ἀσχολοῦνται μὲ τὴν συνταγματικότητα τῶν νόμων, εἰς τὴν διαδικασίαν δὲ ταύτην περιλαμβάνονται καὶ αἱ συνθηκαί. Τέλος τὸ ἄρθρ. 76 προκειμένου περὶ τῆς ἐπικυρώσεως τῶν συνθηκῶν μεταξὺ ἄλλων, ὡς ἀνωτέρω, ἀναφέρει καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ὑποβολῆς πρὸς ἔγκρισιν ἐντὸς ἔτους ἢ το πολὺ 18 μηνῶν τῶν συμβάσεων τῆς Διεθνοῦς Ὀργανώσεως Ἐργασίας. Οὕτω ἐξασφαλίζεται ἡ αὐτόματος ἰσχύς τῶν συμβάσεων, ἡ ὑπεροχὴ αὐτῶν ἔναντι τῶν ἐσωτερικῶν κανόνων καὶ ἡ ἐναρμόνισις τῆς συνταγματικῆς τάξεως πρὸς τὸ τότε ἐν ἰσχύϊ Σύμφωνον τῆς Κ.τ.Ε.

Ο ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΤΗΣ

Κατά γενικῶς παραδεδεγμένον κανόνα διεθνoῦς ἔθιμοῦ Δικαίου, ὁ Ἄρχηγός τῆς Πολιτείας ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα τῆς ἐκπροσωπήσεως αὐτῆς εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις, εἶναι τὸ ἀρμόδιον ὄργανον διὰ τοῦ ὁποῖου τὸ νομικὸν πρόσωπον τῆς πολιτείας ἐξωτερικεύει τὴν βούλησιν αὐτοῦ ἔναντι τῶν ἄλλων Πολιτειῶν καὶ οὕτω ρυθμίζονται αἱ σχέσεις μεταξύ τῶν μελῶν τῆς διεθνoῦς κοινωνίας.

Εἰς τὸ Συνταγματικὸν Δίκαιον ἐκάστης Πολιτείας, εἰς τὸ ὁποῖον παραπέμπει τὸ Διεθνὲς Δίκαιον, ἐναπόκειται, ἐν τέλει, ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ καὶ ἐνδεχομένως οἱ ἐπιβαλλόμενοι περιορισμοί.

Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου διαπιστοῦται ἡ ἐνότης τῶν κανόνων τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου καὶ τῶν συνταγματικῶν διατάξεων τῶν διαφόρων Πολιτειῶν, ἀσχέτως ἐάν ὁ Ἄρχηγός τοῦ κράτους εἶναι ἰσόβιος, αἰρετὸς ἢ συλλογικὸν ὄργανον καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς προελεύσεως αὐτοῦ, ἐάν δηλονότι προήλθεν ἐξ ἐκλογῆς, διαδοχῆς ἢ ἐπαναστατικοῦ πραξικοπήματος.

Ἄπαντα τὰ συντάγματα ἀναγνωρίζουν ὡς διεθνή παραστάτην τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Κράτους. Τοῦτο ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς μοναρχικῆς παραδόσεως καὶ συνέπειαν τῆς θεωρίας περὶ τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας.

Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ διεθνoῦς παραστάτου, εἴτε διὰ ρητῆς συνταγματικῆς διατάξεως, εἴτε ἐν συνδυασμῷ ἢ κατὰ συνέπειαν ὀρισμένων διατάξεων, εἴτε ἐξ ἔθιμου, περιλαμβάνοντα τὰ ἀκόλουθα δικαιώματα: α) τὸ *jus legationum*, τὸ δικαίωμα τοῦ πρεσβεύεσθαι, β) τὸ δικαίωμα τῆς συνομολογήσεως καὶ κατ' ἀρχὴν τῆς ἐπικυρώσεως τῶν συνθηκῶν καὶ γ) τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου.

Τέλος, τὸ Διεθνὲς Δίκαιον ἀναγνωρίζει τὸν Ἄρχηγὸν τοῦ κράτους ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανον τῶν διεθνῶν σχέσεων, ὡς αὐτὰ παρουσιάζονται εἰς τὸ σύγχρονον καθεστῶς τῆς διεθνoῦς κοινωνίας.

Τὸ νέον Γαλλικὸν Σύνταγμα ἀκολουθεῖ τὴν συνταγματικὴν παράδοσιν καὶ τὸ παραδεδεγμένον διεθνὲς νομικὸν καθεστῶς. Εἰς τὸν τίτλον V ἄρθρ. 31 ἀναγνωρίζει ὡς διεθνῆ παραστάτην τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος «λαμβάνει γνῶσιν τῶν διεθνῶν διαπραγματεύσεων, ὑπογράφει καὶ ἐπικυρῶνει τὰς συνθήκας», δέχεται τοὺς ξένους πρεσβευτὰς καὶ ἐπ' ὀνόματί του εἶναι διαπεπιστευμένοι οἱ πρεσβευταὶ τῶν ξένων ἐπικρατειῶν.

Ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Σ.Ν. τοῦ 1875, τὸ νέον Σύνταγμα παρουσιάζει τὰς κατωτέρω μεταβολάς· α') Εἰς τὸ *jus legationum* προστίθεται ρητῶς καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ προέδρου νὰ λαμβάνη γνῶσιν τῶν διεθνῶν διαπραγματεύσεων. β') Τὸ δικαίωμα τῆς ἐπικυρώσεως τῶν συνθηκῶν περιορίζεται σημαντικῶς, ὡς ἀνωτέρω· καὶ γ') Τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως πολέμου ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὸν πρόεδρον καὶ περιέρχεται εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα.

Συνεπῶς τὰ δύο βασικὰ δικαιώματα τοῦ διεθνοῦς παραστάτου, ὡς πρὸς τὴν ἐπικύρωσιν τῶν συνθηκῶν καὶ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, ὑφίστανται σοβαροὺς περιορισμοὺς ἐκ τοῦ νέου Συντάγματος.

Τὸ νέον Σύνταγμα τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας περιλαμβάνει τὰς ἰδίας ἀρμοδιότητας. Τὸ ἄρθρ. 87 ὀρίζει (§ 7) ὅτι ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δέχεται καὶ ἀποστέλλει τοὺς διπλωματικούς ἀντιπροσώπους, ἐπικυρῶνει τὰς διεθνεῖς συνθήκας ἐκτὸς ἐὰν ἀπαιτῆται πρὸς τοῦτο ἐξουσιοδότησις ἐκ μέρους τῶν Βουλῶν.

Τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα (1952) ἄρθρ. 32 «Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ὁ ἀνώτατος ἄρχων τοῦ κράτους, ἄρχει τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, κηρύττει πόλεμον, συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας καὶ ἐμπορίας, ἀνακοινῶνει δ' αὐτὰς εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τῶν ἀναγκαίων διασαφήσεων, ἕνα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ κράτους τὸ ἐπιτρέπουσιν...». Ἀνάλογος διάταξις ὑπῆρξεν εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1911, ὡς ἐπίσης τὸ ἄρθρον 82 τοῦ Συντάγματος 1927.

ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

1. Το δικαίωμα της κηρύξεως τοῦ πολέμου ἔθεωρεῖτο ὡς τὸ κατ' ἔξοχὴν δικαίωμα τῆς κυριαρχίας τῶν κρατῶν, τοῦ ὁποῦ ἡ ἄσκησις ἦτο νόμιμος καὶ ἀπεριόριστος, ἀνεγνωρίζετο δὲ ὡς τὸ κατ' ἔξοχὴν προνόμιον τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὑπῆρχε σύμπτωσις ἐνότητος τῶν διεθνῶν κανόνων καὶ τῶν συνταγματικῶν διατάξεων.

Τὸ δικαίωμα τοῦτο ὑπέστη οὐσιώδη ἐξέλιξιν τόσον εἰς τὸ Διεθνὲς δίκαιον ὅσον καὶ εἰς τὸ Συνταγματικὸν δίκαιον. Διεθνῶς μὲν ἡ χρῆσις αὐτοῦ περιορίσθη ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὑπὸ διμερῶν ἢ πολυμερῶν συνθηκῶν, ἰδίως δὲ διὰ τοῦ Συμφώνου τῆς Κ.Τ.Ε. καὶ τοῦ Χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἀμφισβητουμένης ἤδη σήμερον τῆς νομιμότητος αὐτοῦ. Συνταγματικῶς δὲ τὸ δικαίωμα τοῦ πολέμου ὑπέστη διπλοῦν περιορισμόν. Ἀφ' ἑνὸς μὲν περιορίσθη ἀμέσως διὰ τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου καὶ ἐμμέσως διὰ τῆς ὑπαγωγῆς ὀλοκλήρου τῆς συνταγματικῆς τάξεως ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς διεθνοῦς νομιμότητος ἢ τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν διαιτησίαν, ὡς ἀπαραιτήτου προϋποθέσεως νομίμου κηρύξεως τοῦ πολέμου. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἄσκησις τοῦ δικαιώματος τούτου περιήλθεν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, ἐφ' ὅσον ὁ πόλεμος ἔπαυσε νὰ εἶναι ὑπόθεσις ἀφορῶσα τοὺς ἡγεμόνας καὶ ἐξελιχθῆ εἰς ὑπόθεσιν ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους καὶ συνεπῶς ἀρμόδιον ὄργανον διὰ τὴν ἄσκησιν αὐτοῦ δέον νὰ εἶναι τὸ πολιτικὸν ἐκεῖνο ὄργανον, τὸ ὁποῖον ἐρμηνεύει τὴν βούλησιν τοῦ ἔθνους, ἦτοι ἡ Ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεία.

Αἱ ἀνωτέρω κατευθύνσεις ἐξεδηλώθησαν τὸ πρῶτον καὶ διευπλώθησαν εἰς κανόνας δικαίου εἰς Γαλλίαν κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον, ὡς ἔξης : α) ἀνάγκη εἰδικῆς πράξεως περὶ κηρύξεως τοῦ πολέμου, β) ὑπεροχὴ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ὡς πρὸς τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος τούτου καὶ γ) συνταγματικὴ διάταξις περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου.

Ὁ κανὼν τῆς δι' εἰδικῆς πράξεως κηρύξεως τοῦ πολέμου, δια-
τυπῶθεις τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ, μετεπήδησεν ἐκ τῶν ὑστέρων εἰς
τὸ Διεθνὲς δίκαιον.

Κατὰ τὴν πρὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐποχὴν, ἡ συνταύ-
τισις τῆς νομικῆς προσωπικότητος τῆς Πολιτείας μὲ τὸ φυσικὸν
πρόσωπον τοῦ ἡγεμόνος, λογικὴ συνέπεια τῆς ἐννοίας τῆς μοναρ-
χίας, ὡς καὶ ἡ αὐστηρὰ προσήλωσις τῶν κρατῶν εἰς τὸ δόγμα τῆς ἀπο-
λύτου κυριαρχίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐθεμελιούντο ἅπασαι αἱ ἐκδηλώ-
σεις τῆς Πολιτείας τόσον πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ὅσον καὶ τὸ ἐσωτερι-
κόν, οὐδὲν ἔδικαιολόγουν τὴν ὑπαρξίν εἰδικῆς πράξεως περὶ
κηρύξεως τοῦ πολέμου. Τοιοῦτος θεσμός, ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς
μοναρχίας, θὰ ἔστερεῖτο πάσης νομικῆς ἀξίας καὶ λογικῆς.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ προσφυγὴ εἰς τὸν πόλεμον προσελάμ-
βανε θρησκευτικὸν χαρακτήρα, ἡ δὲ πράξις τῆς κηρύξεως περιεβάλ-
λετο μὲ τελετουργικοὺς τύπους. Εἰδικῶς κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν ἐποχὴν
τὸ *Jus Fetiales* ἐρρῦθμιζε τὸν τρόπον καὶ τὴν διαδικασίαν τῆς
κηρύξεως τοῦ πολέμου, ὥστε ὅλοι οἱ πόλεμοι νὰ ἐμφανίζωνται ἀπὸ
ἐξωτερικῆς ἐκδηλώσεως θεμιτοὶ καὶ δίκαιοι. Τὸ ζήτημα τῆς οὐσίας
ἐπὶ τοῦ δικαίου ἢ μὴ τοῦ πολέμου οὐδὲν ἀπησχόλει τοῦ Ρωμαίου.

Διὰ τῶν κανόνων τούτων ἡ Ρώμη ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐξυπηρέ-
τησιν τῶν ἰδίων αὐτῆς συμφερόντων καὶ εἰς τὴν δικαιολόγησιν ὄλων
τῶν πράξεων τῆς ἐξουσίας διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῶν θεῶν. Περί τὰ
τέλη τοῦ Γ' μ.Χ. αἰῶνος, ἐπὶ αὐτοκρατορίας, ἡ διαδικασία τῶν
Fetiales εἶχεν ἤδη λησμονηθῆ.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ θεω-
ρία τῶν θεολόγων περὶ *justum bellum* ἀνεγνώρισεν ὡς
κανόνα τὴν δι' εἰδικῆς πολιτειακῆς πράξεως κήρυξιν τοῦ πολέμου,
διὰ νὰ περιπέσῃ οὗτος εἰς ἀχρηστίαν μετὰ τὴν δημιουργίαν τῶν
«κυριάρχων» πολιτειῶν τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

Ἐκτοτε οἱ πόλεμοι ἐγίνοντο κατὰ κανόνα ἄνευ εἰδικῆς πρά-
ξεως κηρύξεως, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων ὀφειλομένων εἰς λό-
γους γοήτρου ἢ πολιτικῆς σκοπιμότητος. Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις
προσεπάθησε τὸ πρῶτον νὰ θεμελιώσῃ διεθνῶς ἐθιμικὸν κανόνα
περὶ εἰδικῆς πολιτειακῆς πράξεως εἰς περίπτωσιν προσφυγῆς εἰς
τὸν πόλεμον, χωρὶς τοῦτο νὰ ἐπιτευχθῆ ἱκανοποιητικῶς καθ' ὅλον
τὸ διάστημα τοῦ 18^{ου} αἰῶνος. Μόνον ἡ 3^η Σύμβασις τῆς Χάγης τῆς
18^{ου} Ὀκτωβρίου 1907 υἱοθέτησε τὴν ἀρχὴν ὅτι δὲν δύναται νὰ γίνῃ
ἔναρξις τῶν ἐχθροπραξιῶν εἰμὴ μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἢ
τὴν ἀποστολὴν τελεσιγράφου, τὸ ὁποῖον νὰ περιέχῃ δήλωσιν περὶ
προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον μετὰ τὴν τυχόν ἀπόρριψιν αὐτοῦ.

Παρά τὴν ὕπαρξιν συμβατικοῦ κανόνος, ἡ ἀνωτέρω ἀρχὴ πλειστάκις ἐν τῇ πράξει παρεβιάσθη, ἥδη δὲ συζητεῖται ἡ νομιμότης αὐτῆς ἐφόσον ἡ ἐν ἰσχύϊ σήμερον διεθνὴς ἔννομος τάξις ἀπαγορεύει τὴν θεμιτὴν προσφυγὴν εἰς τὸν πόλεμον. Ἡ χρῆσις τῆς βίας ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ Ο.Η.Ε. νομιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν μορφήν, εἴτε τῆς συλλογικῆς λήψεως μέτρων καταναγκασμοῦ πρὸς προάσπισιν τῆς νομιμότητος, εἴτε τῆς προσκαίρου προσφυγῆς εἰς τὸ δικαίωμα τῆς νομίμου ἀμύνης, εἴτε ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς συλλογικῆς ἀμύνης. Συνεπῶς ἡ ἀρχὴ τῆς κηρύξεως δι' εἰδικῆς πράξεως τοῦ πολέμου ὑπὸ πολιτείας τινός ὡς μέσου ἐπιλύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν ἢ ἐπιβολῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς εὐρίσκεται σήμερον εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ νομικὸν καθεστῶς τῆς διεθνούς κοινωνίας.

Ἐνεξαρτήτως τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ σήμερον συμβατικοῦ κανόνος ὑποχρεοῦντος τὰς πολιτείας εἰς τὴν δι' εἰδικῆς πράξεως κήρυξιν τοῦ πολέμου καὶ εἰς τὴν κοινοποίησιν αὐτῆς εἰς τοὺς τρίτους καὶ ἀσχέτως τῆς νομιμότητος τοῦ θεσμοῦ τοῦ πολέμου εἰς τὰς διακρατικές σχέσεις, ἐκάστη πολιτεία εἰς τὰς συνταγματικὰς αὐτῆς διατάξεις περιλαμβάνει κανόνας, οἱ ὅποιοι καθορίζουν τὸ ἀρμόδιον ὄργανον διὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, τὴν ἀκολουθητέαν διαδικασίαν, καθὼς καὶ τοὺς συνταγματικοὺς περιορισμοὺς, ὡς πρὸς τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαίωματος τούτου.

Α'

ΑΡΜΟΔΙΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ σύγχρονος συνταγματικὴ πρακτικὴ παρουσιάζει τέσσαρα συστήματα, ὡς πρὸς τὴν ἀρμοδιότητα καὶ τὴν διαδικασίαν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου: α) ἀποκλειστικὴ ἀρμοδιότης τοῦ Ἄρχηγοῦ τοῦ κράτους, β) μικτὴ ἀρμοδιότης τοῦ Ἄρχηγοῦ τοῦ κράτους μετὰ συγκαταθέσεως ἢ ἐξουσιοδοτήσεως τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, γ) ἀρμοδιότης τῶν νομοθετικῶν σωμάτων καὶ δ) συνταγματικὴ διαδικασία ἢ εἰδικὴ πλειοψηφία τῶν νομοθετικῶν σωμάτων.

1. Ἀρμοδιότης τοῦ Ἄρχηγοῦ τοῦ κράτους.—Τὸ σύστημα τοῦτο ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς μοναρχικῆς παραδόσεως καὶ θεμελιούται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι τὰ προβλήματα τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου ἀνήκουν κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κυβερνητικῶν πράξεων, ὃ δὲ διεθνὴς παραστάτης εἶναι τὸ μόνον ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκπροσωπεῖται ἡ Πολιτεία εἰς τὰς μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ

σχέσεις αυτής. Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, ἀπόλυτος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς μοναρχίας, ἐμφανίζεται ἤδη ἐν τῇ πράξει ἡλλοιωμένη ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ἰδίᾳ δὲ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ. Τὸ δικαίωμα τῆς πλειοψηφίας νὰ κατέχη τὴν κυβέρνησιν καὶ ἡ εὐθύνη τῶν μελῶν αὐτῆς ἐνώπιον τῶν Βουλῶν, καθὼς καὶ ἡ ἀδυναμία παραμονῆς κυβερνήσεως ἐν τῇ ἐξουσίᾳ ἄνευ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν Βουλῶν, ἔσχον ὡς συνέπειαν τὸν κατ' οὐσίαν περιορισμὸν τοῦ δικαιώματος τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου.

α) Ἐκ τῶν κρατῶν τῶν ὁποίων οἱ λαοὶ ἐγνώρισαν τὴν λειτουργίαν τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν μόνον ἡ Ἰσπανία παραδέχεται τὸ σύστημα τῆς ἀποκλειστικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους. Ὁ θεμελιώδης Νόμος τῆς 26 Ἰουλίου 1947 «περὶ διαδοχῆς τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους» εἰς τὸ ἄρθρ. 5 ἐδ. 2 ὀρίζει ὅτι ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ κράτους «κηρύσσει τὸν πόλεμον καὶ συνάπτει εἰρήνην κατ' ὄπιν γνώμης τοῦ Συμβουλίου τοῦ Βασιλείου». Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ Συμβούλιον τοῦτο τοῦ Στέμματος ἔχει καθαρῶς γνωμοδοτικὴν ἀρμοδιότητα, εἶναι διάφορον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ ξένον πρὸς τὰ Cortés.

β) Ἡ Μεγάλη Βρετανία στερεῖται γραπτοῦ συντάγματος, ἀλλὰ τὸ ἐθιμικὸν αὐτῆς δίκαιον ἀναγνωρίζει εἰς τὸν Βασιλέα τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου. Τὸ δικαίωμα ὁμῶς τοῦτο τύποις ἀναγνωρίζεται σήμερον εἰς τὸν Βασιλέα. Διότι κατ' οὐσίαν ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ὁ ὁποῖος δέον ἀπαραιτήτως ν' ἀπολαύῃ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς πλειοψηφίας τῆς Βουλῆς. Ἐξ ἄλλου μετὰ τὴν κήρυξιν ἡ Βουλὴ καλεῖται διὰ τὴν ἐπιψήφισιν τῶν ἀναγκαίων πολεμικῶν πιστώσεων διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου.

Τόσον κατὰ τὸν πρῶτον ὅσον καὶ κατὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον ἡ Κυβέρνησις τοῦ Λονδίνου ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ἀφοῦ εἶχεν ἤδη κηρύξει τὸν πόλεμον.

Συνεπῶς ἡ κανονικὴ λειτουργία τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος καὶ ἡ δεσπόζουσα θέσις ἐν Ἀγγλίᾳ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ὅστις συγχρόνως εἶναι καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς πλειοψηφίας, ἐφ' ὅσον ἐπὶ πλέον ἐπικρατεῖ καὶ τὸ σύστημα τῶν δύο κομμάτων, μετετόπισαν τὴν ἄσκησιν τοῦ προνομίου τούτου τοῦ Στέμματος ἀπὸ τὸν Βασιλέα εἰς τὸν Πρωθυπουργόν, ὁ ὁποῖος ἐκπροσωπεῖ ἐκάστοτε τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ.

Ὅμοιως ἐν Γαλλίᾳ, αἱ Chartes 1814 καὶ 1830 (Ἄρθρ. 14 καὶ 13), τὸ Σύνταγμα τοῦ 1862 (Ἄρθρ. 14) τῆς Αὐτοκρατορίας.

Σύνταγμα Γερμανικής Αύτοκρατορίας 16 Αύγουστου 1871, διὰ τὴν κηρῶν τὸν πόλεμον, «εἶναι ἀναγκαῖα ἢ συγκατάθεσις τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ συμβουλίου, πλὴν τῆς περιπτώσεως ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ ἐδάφους ἢ τῶν ἀκτῶν τῆς ὁμοσπονδίας».

γ) Παρόμοιον σύστημα ἰσχύει καὶ ἐν Ἑλλάδι. Τὸ ἄρθρ. 32 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ Συντάγματος τῆς 1 Ἰανουαρίου 1952, ὀρίζει ὅτι «ὁ Βασιλεὺς εἶναι ὁ ἀνώτατος ἄρχων τοῦ Κράτους, ἄρχει τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, κηρύσσει πόλεμον...». Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀσκεῖται ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος.

Τὴν ἴδιαν ἀρχὴν ἀκολουθοῦν τὸ Βελγικὸν Σύνταγμα τῆς 7 Φεβρουαρίου 1831 (ἄρθρ. 68), τὸ Σύνταγμα τῆς Νορβηγίας τῆς 17 Μαΐου 1814/18 Νοεμβρίου 1905 (ἄρθρ. 26), τὸ Σύνταγμα τῆς Σουηδίας τῆς 6 Ἰουνίου 1809/1840/1866 (ἄρθρ. 13), τὸ ὁποῖον ρητῶς ἀναφέρει ὅτι ὁ Βασιλεὺς κηρύσσει τὸν πόλεμον «μετὰ γνώμην τοῦ Συμβουλίου τοῦ κράτους», δηλ. τῆς Κυβερνήσεως.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἠκολούθησαν τὰ περισσότερα κράτη τὰ ὅποια ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξορτησίαν τῶν βάσει τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνότητων κατὰ τὸ διάστημα τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, καὶ ἰδιαίτερος τὰ βαλκανικά, ὡς ἡ Σερβία, Βουλγαρία, Ρουμανία.

2. Ἀρμοδιότης μικτή.—Ἀρμοδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους κατόπιν συγκαταθέσεως ἢ ἐξουσιοδοτήσεως τῶν νομοθετικῶν σωμάτων.

Ἡ πάλη μεταξὺ τῆς ἐκτελεστικῆς λειτουργίας καὶ τῆς νομοθετικῆς ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ὠδήγησεν εἰς συμβιβασμόν, δηλ. εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀρμοδιότητος ἀμφοτέρων τῶν θεμελιωδῶν πολιτειακῶν ὀργάνων διὰ τὴν σπουδαιότητην πράξιν τοῦ πολέμου.

Οὕτω τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐξ ἄλλου συνεβιβάζετο περισσότερο πρὸς τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἐπεκράτησεν εἰς πλεῖστα συντάγματα τῆς μεταξὺ τῶν δύο πολέμων περιόδου, τόσον ἐν Εὐρώπῃ ὥσον καὶ ἐν Ἀμερικῇ.

Ἡ ἰδέα τῆς συνεργασίας τῶν δύο «ἐξουσιῶν» ἀνευρίσκεται τὸ πρῶτον εἰς τὰ γαλλικὰ συντάγματα τῆς ἐπαναστατικῆς περιόδου. [Γαλλικὸν Σύνταγμα 1791 (πρωτοβουλία τοῦ βασιλέως καὶ σύμφωνος γνώμη τῆς Βουλῆς). Σύνταγμα III ἔτους (ἄρθρ. 326, συνεργασία νομοθετικοῦ σώματος καὶ διευθυντηρίου)] καὶ ἐφηρμόσθη τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ὑπὸ τοῦ συνταγματικοῦ καθεστώτος τῆς Γ' Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Οὕτω, ὁ Συνταγματικὸς Νόμος τῆς 16 Ἰουλίου 1875

(“Αρθρ. 9) ὠριζεν ὅτι «ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν δύναται νὰ κηρύξη πόλεμον ἄνευ τῆς προηγουμένης συγκαταθέσεως τῶν δύο Βουλῶν». Ἡ πρωτοβουλία ἀνήκει εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλ’ ἡ συγκατάθεσις τόσον τῆς Βουλῆς, ὅσον καὶ τῆς Γερουσίας ἦτο ἀναγκαία. Ἦτο τὸ πρῶτον Σύνταγμα τὸ ὁποῖον ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἔθετε κατ’ οὐσίαν εἰς τὴν ἴδιαν μοῖραν τὸ ἐκτελεστικὸν μὲ τὸ νομοθετικόν.

Ὅμοίως τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα τῆς Δημοκρατίας τοῦ 1927 (“Αρθρ. 80) ὠρισεν ὅτι ὁ «Πρόεδρος κηρύσσει τὸν πόλεμον μετὰ προηγουμένην ἔγκρισιν τῶν Βουλῶν συνερχομένων εἰς κοινὴν συνεδρίαν. Ἐάν ἡ Βουλὴ ἔξη διαλυθῆ ἢ ἔξη λήξει ἡ περίοδος αὐτῆς συγκαλεῖται εἰδικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον». Ἐπίσης τὸ Πολωνικὸν Σύνταγμα πρὸ τοῦ Β’ πολέμου (“Αρθρ. 50).

Τὸ μικτὸν σύστημα ἀποδέχονται σήμερον ἡ Ὁλλανδία (“Αρθρ. 57 Σύνταγμα 30 Νοεμβρίου 1887/10 Νοεμβρίου 1922/1948, προηγουμένη συγκατάθεσις τῶν Βουλῶν), ἡ Πορτογαλία (“Αρθρ. 91 παρ. 16 Σύνταγμα 11 Ἀπριλίου 1933, ἐξουσιοδότησις πρὸς πόλεμον), ἡ Δανία (“Αρθρ. 18 Σύνταγμα 5 Ἰουνίου 1915/1920), ἡ Φινλανδία (“Αρθρ. 33 Σύνταγμα 17 Ἰουλίου 1919), τὸ Ἰράκ (“Αρθρ. 26 παρ. 9 Σύνταγμα 1924/1943). Ἐπίσης διάφοροι δημοκραταὶ τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἡ Ἀργεντινὴ (“Αρθρ. 67 καὶ 86), ἡ Κολομβία (“Αρθρ. 98) συγκατάθεσις τῆς Γερουσίας, ἡ Οὐρουγουάη (“Αρθρ. 79), ἡ Δημοκρατία Ἀγίου Δομινίκου (“Αρθρ. 102).

3. Ἀρμοδιότης τῶν νομοθετικῶν σωμάτων.— Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, διότι δι’ αὐτῶν ἐκφράζεται ἡ βούλησις τοῦ συνόλου, ἡ ὁποία ἀνήκει ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τοὺς ἐκπρωσώπους τοῦ λαοῦ. Ἐξ ἄλλου κατὰ τὰ δημοκρατικὰ συντάγματα ἡ κυριαρχία ἀνήκει εἰς τὸ ἔθνος καὶ μόνον οἱ νόμιμοι αὐτοῦ ἀντιπρόσωποι ἔχουν τὸ δικαίωμα ν’ ἀσκήσουν τὸ κατ’ ἐξοχὴν προνόμιον τῆς κυριαρχίας, τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, τοῦ ὁποίου τὰ ἀποτελέσματα βαρύνουν καὶ ἐνδιόφερουν τὸν λαόν, ὡς σύνολον, καθὼς καὶ τοὺς πολίτας.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1893 (ἀρ. 54 τοῦ 1793 ὁρίζει τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου διὰ νόμου· ὁμοίως τὸ “Αρθρ. 50 τοῦ VIII ἔτους. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1848 (“Αρθρ. 54) ἀπαιτεῖ ρητὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως) καὶ ἐπικρατεῖ εἰς τὰ συντάγματα τῶν Ἠνωμένων Πόλιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἑλβετικῆς Ὁμοσπονδίας.

α) Εἰς τὸ ἄρθρ. 1 παρ. 8 τὸ ἀμερικανικὸν σύνταγμα ὀρίζει: «Τὸ Κογκρέσσον ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου». Οὕτω τὰ κηρύγματα τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως γίνονται κτῆμα τῆς πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ δημοκρατίας, ἐνῶ ὑποχωροῦν εἰς τὴν γενέτειράν των, διὰ νὰ ἐπανεμφανισθοῦν μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς αἰῶνος καὶ πλέον.

Ἐπίσης τὸ Ἑλβετικὸν Σύνταγμα τοῦ 1848/1874 κηρύσσει (Ἄρθρ. 85 παρ. 6) τὴν δημοσπονδιακὴν συνέλευσιν ὡς ἀρμόδιον ὄργανον καὶ συγχρόνως προσθέτει ὅτι μόνον ἡ Ὁμοσπονδία ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου (Ἄρθρ. 8).

Τὴν ἴδιαν ἀρχὴν παραδέχονται τὰ Συντάγματα τῆς Βραζιλίας (Ἄρθρ. 34 παρ. 11), τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας (20 Ἀπριλίου 1924 Ἄρθρ. 24), τῆς Ἰρλανδίας (1 Ἰουλίου 1937 Ἄρθρ. 28). Τὸ Γερμανικὸν Σύνταγμα τῆς Δημοκρατίας τῆς Βεΐμάρης ὠρίζει: «ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου γίνεται διὰ νόμου τοῦ Reich» (Ἄρθρ. 45 παρ. 2). Ἐπίσης καὶ τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1931 (Ἄρθρ. 77). Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν δεόν νὰ περιληφθοῦν καὶ τὰ συντάγματα τὰ ὁποῖα προβλέπουν εἰδικὴν διαδικασίαν συνταγματικοῦ χαρακτήρος διὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, ὡς ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Τσεχοσλοβακία.

β) Μετὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία υἱοθέτησαν τὸ σύστημα τῆς ἀρμοδιότητος τῶν νομοθετικῶν σωμάτων διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου.

Τὸ Σύνταγμα τῆς Δ' Γαλλικῆς Δημοκρατίας εἰς τὸ ἄρθρ. 7 ὀρίζει: «ὁ πόλεμος δὲν δύναται νὰ κηρυχθῆ ἄνευ ψήφου τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως καὶ προηγουμένης γνώμης τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας».

Συνεπῶς ὁ πόλεμος, ἂν καὶ πράξις κυβερνητικῆ, λόγῳ τῆς σημασίας καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς περιέρχεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν νομοθετικῶν σωμάτων καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ ἀποφασιστικοῦ ὄργανου τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἀπὸ τὴν ὅποιαν δὲν ἀπαιτεῖται ἀπλὴ ἐξουσιοδότησις, ἔγκρισις ἢ γνώμη, ἀλλὰ ψήφος, ἐνῶ ἡ ἀπλὴ γνώμη τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας εἶναι ἐπαρκῆς.

Ἐπίσης κατὰ τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας τῆς 1 Ἰανουαρίου 1948 «Αἱ βουλευαὶ ἀποφασίζουσιν τὴν κατάστασιν τοῦ πολέμου καὶ χορηγοῦν εἰς τὴν κυβέρνησιν τὰς ἀναγκαίας ἐξουσίας» (Ἄρ. 78). Ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ ἀρθροῦ τούτου προκύπτει ὅτι ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποφάσεως καὶ τῶν δύο Βουλῶν,

έφόσον άμφότεροι έχουν λαϊκήν προέλευσιν και εκλέγονται υπό του λαου. Όμοίως Σύνταγμα Ίσπανικής Δημοκρατίας, Άρθρ. 78: «ΑΙ Βουλαί άποφασίζουν την κατάστασιν του πολέμου και χορηγοϋν εις την Κυβέρνησιν τας άναγκαίας έξουσίας». Συνεπώς εις την Ίταλικήν δημοκρατίαν ή κήρυξις του πολέμου παρουσιάζεται έτι δυσχερεστέρα από την συνταγματικήν τάξιν την κρατοϋσαν εις την Γαλλίαν.

4. Συνταγματική άρμοδιότης ή έπηυξημένη πλειοψηφία.— Το σύστημα τουτο άποτελει κατ' ούσιν προέκτασιν του προηγουμένου. Όρισμένα συντάγματα δια την κήρυξιν του πολέμου άπαιτοϋν όχι μόνον την άποφασιστικήν έπέμβασιν των νομοθετικών σωμάτων, άλλ' έπί πλέον την έφαρμογήν της συνταγματικής διαδικασίας περι άναθεωρήσεως του συντάγματος ή την λήψιν της σχετικής άποφάσεως υπό των νομοθετικών σωμάτων δι' έπηυξημένης της συνήθους πλειοψηφίας.

α) Το Σύνταγμα της Έλβετικής Όμοσπονδίας της 29 Μαΐου 1874 εις το άρθρ. 85 καθορίζει τας άρμοδιότητας της Όμοσπονδιακής Συνελεύσεως, μεταξύ δε αύτων αναφέρονται ή κήρυξις του πολέμου (παρ. 6) και ή άναθεώρησις του Συντάγματος (παρ. 14).

Την ίδίαν άρχήν ήκολούθησεν ή Αύστριακή Δημοκρατία τόσον εις το Σύνταγμα της 1 Όκτωβρίου 1920 (Άρ. 33), όσον και εις το Σύνταγμα της 7 Δεκεμβρίου 1929, του όποιου το άρθρ. 38 όρίζει ότι το Έθνικόν Συμβούλιον και το Όμοσπονδιακόν Συμβούλιον συνέρχονται εις κοινήν συνεδρίαν υπό την ιδιότητα Όμοσπονδιακής Συνελεύσεως δια την εκλογήν του Προέδρου και «δια ν' άποφανθοϋν έπί της κηρύξεως πολέμου».

β) Η Δημοκρατία της Τσεχοσλοβακίας αναθέτει την άσκησιν του δικαιώματος του πολέμου εις το άποφασιστικόν και κυρίαρχον όργανον της Πολιτείας, την Έθνικήν Συνέλευσιν. Το Σύνταγμα του 1920 (Άρ. 64) και το νέον Σύνταγμα της 9 Μαΐου 1948 άπαιτοϋν ειδικήν πλειοψηφίαν. Ούτω το άρθρ. 54 παρ. 2 του Ισχύοντος Συντάγματος αναφέρει ότι «οϋδεμία άπόφασις άναθεωροϋσα το Σύνταγμα, ή έγκρίνουσα συνταγματικόν νόμον ή κηρύσσουσα πόλεμον είναι έγκυρος ειμή μόνον εάν ψηφισθῆ υπό των τριών πέμπτων ($\frac{3}{5}$) του δλου άριθμοϋ των βουλευτών».

Δέον να σημειωθῆ α) ότι το Τσεχοσλοβακικόν Σύνταγμα καθιεροϋί, πλην της συνταγματικής διαδικασίας περι άναθεωρήσεως, και ειδικήν πλειοψηφίαν δια την κήρυξιν του πολέμου και ότι ο ίδιος

κανών περιέχεται εις ἀμφότερα τὰ συντάγματα τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ β) ὅτι ἡ χώρα αὕτη διασπᾷ τὴν ἐνότητα, τὴν ὁποῖαν παρουσιάζουν αἱ λαϊκαὶ δημοκρατίαι εἰς τὰ συντάγματα αὐτῶν εἰς πλεῖστα σημεῖα καὶ εἰδικῶς εἰς τὸ ζήτημα τοῦ πολέμου. Διὰ τοῦτο τὸ ἄρθρ. 66 παρ. 4 ἐδ. δ' τοῦ ἰσχύοντος συντάγματος ρητῶς ἀναφέρει ὅτι τὸ προεδρεῖον τῆς Ἐθνικῆς Συναλεύσεως δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα « νὰ κηρύξη τὸν πόλεμον », ἀντιθέτως πρὸς τὰς συνταγματικὰς διατάξεις τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν.

5. Αἱ συνταγματικαὶ διατάξεις τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν.
— Ἰδιαιτέρα μνεῖα δέον νὰ γίνῃ διὰ τὰ συντάγματα τῶν ἀνατολικῶν δημοκρατιῶν, διότι ἡ ὅλη φιλοσοφία αὐτῶν εὑρίσκεται εἰς ριζικὴν ἀντίθεσιν μὲ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα. Ἡ λαϊκὴ κυριαρχία περιορίζεται εἰς τοὺς ἐργαζομένους, ἐκφράζεται διὰ τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου καὶ ἀσκεῖται κατ' οὐσίαν ὑπὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος ἐκάστης χώρας, τὸ ὁποῖον παραμένει ὡς τὸ μόνον ἀναγνωριζόμενον, αἱ δὲ ἐκλογαὶ ἀποτελοῦν δημοψήφισμα. Τὴν διάκρισιν τῶν ἐξουσιῶν διεδέχθη ἡ σύγχυσις τῶν ἐξουσιῶν καὶ ἡ ἱεραρχία τῶν διαφόρων κανόνων ἀνατρέπεται καὶ αἱ ἐγγυήσεις τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν ἀνατρέπονται ἢ ἀναστέλλονται δι' οὐλοδήποτε νόμου ἢ ἀπλοῦ διατάγματος.

Χαρακτηριστικὸν τέλος ὄλων τῶν ἀνωτέρω συνταγμάτων εἶναι ἡ παρατηρουμένη ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν κειμένων καὶ τῆς πρακτικῆς αὐτῶν ἐφαρμογῆς, καθὼς καὶ διάσπασις τῆς δημοκρατικῆς παραδόσεως.

α) Τὸ σύνταγμα τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως ἀποτελεῖ τὸ πρότυπον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποῦ ἐψηφίσθησαν τὰ ὑπόλοιπα συντάγματα τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν.

Εἰδικῶς περὶ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τὸ Σύνταγμα καθορίζει ὡς ἀρμόδιον ὄργανον τὴν συνέλευσιν τῶν Σοβιέτ δι' ὅλα τὰ θέματα τὰ ἀφορῶντα τὸν πόλεμον καὶ τὴν εἰρήνην ("Ἀρθρ. 14 ἐδ. 2) Ἡ ἀρμοδιότης αὕτη περιέρχεται κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ συνέλευσις δὲν συνεδριάζει εἰς τὸ P r e s i d i u m αὐτῆς. Τοῦτο κέκτηται τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου εἰς περιπτώσιν ἐνόπλου ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ἐνώσεως, ὡς καὶ διὰ λόγους γενικωτέρας ἀμύνης ἢ συμμαχικῆς ὑποχρεώσεως ("Ἀρθρ. 49 ἐδ. 10).

Συνεπῶς τὸ P r e s i d i u m κατ' οὐσίαν ἀναγνωρίζεται εἰς ὅλα τὰ θεμελιώδη ζητήματα τῆς πολιτείας ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν κυρίαρχον καὶ ἀποφασιστικὸν ὄργανον τῆς Ἐνώσεως.

Τὴν ἴδιαν ἀρχὴν παραδέχονται καὶ τὰ Συντάγματα τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Ἀλβανίας (15 Μαρτίου 1946 "Ἀρθρ. 54), τῆς Βουλ-

γαρίας (4 Δεκεμβρίου 1947 "Αρθρ. 17 παρ. 9 και "Αρθρ. 35 παρ. 10), της Ρουμανίας (17 "Απριλίου 1948 "Αρθρ. 39 παρ. 6 και "Αρθρ. 44 παρ. 12), τὰ ὅποια ἀναγνωρίζουν τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ P r e s i d i u m εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις ἀνάγκης, ἀμύνης ἢ συμβατικής δεσμεύσεως.

β) Τὸ Γιουγκοσλαβικὸν Σύνταγμα τῆς 31 "Ιανουαρίου 1946 παραδέχεται τοὺς ἰδίους ὡς ἀνωτέρω κανόνας καὶ καθορίζει ὡς ἀρμόδιον ὄργανον διὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ("Αρθρ. 14 ἐδ. 5) καὶ τὸ P r e s i d i u m ("Αρθρ. 72 ἐδ. 12) κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα.

Παρά τὴν ταυτότητα βασικῶν τινῶν κανόνων μεταξὺ τῶν συνταγμάτων τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τῶν ἄλλων λαϊκῶν δημοκρατιῶν, οὐσιώδεις διαφοραὶ μετοξὺ αὐτῶν ὑφίστανται ὡς πρὸς τὸν πολιτικὸν βίον καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς δημοκρατίας, ὀφειλόμεναι εἰς τὰς διαφορετικὰς πολιτικὰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐψηφίσθησαν τὰ συντάγματα ταῦτα καὶ ἐν τῇ πράξει ἐξελιχθησαν ἐκ τῶν ὑστέρων.

"Ἡδὴ τὸ νέον Γιουγκοσλαβικὸν Σύνταγμα τῆς 12 "Ιανουαρίου 1953 ἀπομακρύνεται οὐσιωδῶς τῆς παραδόσεως τῶν συνταγμάτων τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν καὶ ἀναθέτει εἰς τὸ κυρίαρχον σῶμα, τὴν Ὁμοσπονδικὴν Συνέλευσιν, τὸ δικαίωμα τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου καὶ τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης ("Αρθρ. 15 παρ. 8), συγχρόνως ὁμῶς εἰς περίπτωσιν, ἐνόπλου ἐπιθέσεως κατὰ τῆς χώρας ἢ ἀνάγκης ὁμέσου ἐκτελέσεως ἀνειλημμένων διεθνῶν ὑποχρεώσεων, ἀναγνωρίζει εἰς τὸ Ἐκτελεστικὸν Ὁμοσπονδιακὸν Συμβούλιον τὸ δικαίωμα νὰ «κηρύσσει γενικὴν ἐπιστράτευσιν καὶ τὴν κατὰστασιν πολέμου» ("Αρθρ. 79 παρ. 4),

γ) Ἀντιθέτως πρὸς τὴν παράδοσιν τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν, τὸ Σύνταγμα τῆς Οὐγγαρίας τῆς 18 Αὐγούστου 1949 ἀναγνωρίζει ὡς ἀρμόδιον ὄργανον διὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν ("Αρθρ. 10 παρ. 7), χωρὶς νὰ μεταβιβάσῃ τὴν ἀρμοδιότητα ταύτην εἰς τὸ P r e s i d i u m.

"Ἐπίσης τὸ Τσεχοσλοβακικὸν Σύνταγμα ὡς ἀνωτέρω διὰ ρητῆς διατάξεως ἀναφέρει ὅτι τὸ P r e s i d i u m στερεῖται τοῦ δικαιώματος τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ("Αρθρ. 66 παρ. 4 ἐδ. 4).

Τέλος τὸ «μικρὸν προσωρινόν» Σύνταγμα τῆς Πολωνίας τῆς 19 "Ιανουαρίου 1947 παραμένει πιστὸν εἰς τὴν δημοκρατικὴν παράδοσιν καὶ ὀρίζει ὅτι τὸ Συμβούλιον τοῦ Κράτους παραμένει τὸ ἀρμόδιον ὄργανον διὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ("Αρθρ. 16 ἐδ. 4), ὑπὸ τὴν αἴρεσιν ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη δεόν νὰ ἐγκριθῇ ἐκ τῶν ὑστέρων ὑπὸ τῆς Διαίτης, ἄλλως εἰς περίπτωσιν μὴ ὑποβολῆς ἢ μὴ ἐγκρίσεως

άκυροῦται ("Άρθρ. 19 παρ. 2). Τὸ σύστημα τοῦτο ἐμφανίζεται ἐκ τῶν κειμένων ὡς μικτόν, συνδυάζον τὰς ἀντιλήψεις τῶν δυτικῶν δημοκρατιῶν μὲ τὰς ἀρχὰς τῶν λαϊκῶν δημοκρατιῶν.

Β'

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Τὸ δικαίωμα τῆς προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον ὑφίσταται ὑπὸ τῆς συνταγματικῆς τάξεως ὠρισμένων Πολιτειῶν περιορισμούς τινας, οἵτινες τείνουν νὰ εὐθυγραμμίσουν τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαίωματος τούτου τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου πρὸς τοὺς ἰσχύοντας κανόνες τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Οἱ περιορισμοὶ οὗτοι εἰς τὰ διάφορα Συντάγματα προσλαμβάνουν τρεῖς μορφάς :

α) Ἀμέσως μὲν, ὡς ἀποκήρυξις τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου, β) ἐμμέσως δέ, διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς προσφυγῆς εἰς τὴν διαιτησίαν, πρὸ πάσης κηρύξεως πολέμου καὶ γ) τέλος διὰ τῆς ὑπαγωγῆς ὀλοκλήρου τῆς συνταγματικῆς τάξεως ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς διεθνοῦς νομιμότητος.

1. Ἀποκήρυξις τοῦ πολέμου.—Ἡ ἰδέα τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου ἐπεκράτησε τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον καὶ διευτώθη εἰς κανόνα εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1791, διὰ νὰ ἐπαναληφθῆ εἰς τὸ προοίμιον τοῦ γαλλικοῦ Συντάγματος τῆς Β' Γαλλικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1848. Σύνταγμα 1791, τίτλος VI, περὶ τῶν σχέσεων τοῦ γαλλικοῦ Ἔθνους πρὸς τὰ ξένα Ἔθνη : «Τὸ Γαλλικὸν Ἔθνος παραιτεῖται παντὸς πολέμου μὲ κατακτητικὸς σκοποὺς καὶ δηλοῖ ὅτι δὲν θὰ χρησιμοποιήσῃ ποτὲ τὰς δυνάμεις του κατὰ τῆς ἐλευθερίας οὐδὲποτε λαοῦ». Σύνταγμα 1848, Προοίμιον : «Ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία δὲν θὰ προσφύγῃ εἰς πόλεμον μὲ κατακτητικὸς σκοποὺς καὶ δὲν θὰ χρησιμοποιήσῃ ποτὲ τὰς δυνάμεις τῆς κατὰ τῆς ἐλευθερίας οὐδὲποτε λαοῦ». Ἡ διαφορὰ τῶν δύο κειμένων ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι τὸ μὲν πρῶτον διευτώθη εἰς εἰδικὸν ἄρθρον τοῦ Συντάγματος, τὸ δὲ δεύτερον εἰς τὸ προοίμιον. Διὰ τῆς διατυπώσεως τοῦ κανόνος τούτου πολιτογραφεῖται εἰς τὸ θετικὸν δίκαιον ἢ ἔννοια τοῦ *justum bellum*, τὴν ὁποίαν ἐπὶ αἰῶνας οἱ θεωρητικοὶ καὶ οἱ θεολόγοι προσεπάθησαν νὰ ἐπιβάλουν εἰς τὰς μεταξὺ τῶν κρατῶν σχέσεις.

α) Τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου οὔτε ἡ Γαλλία

ήδυνήθη νά διατηρήση μεταξύ τών συνταγματικῶν αὐτῆς διατάξεων, οὔτε τά ἄλλα κράτη νά υιοθετήσουν, καί τοῦτο διότι ἡ ὑφισταμένη ἀναρχία εἰς τάς μεταξύ τῶν κρατῶν σχέσεις, ἡ ἔλλειψις πάσης ὀργανώσεως τῆς διεθνοῦς κοινωνίας καί ἡ προσήλωσις εἰς τὸ δόγμα τῆς κυριαρχίας καθ' ὄλον τὸ διάστημα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἔσχον ὡς συνέπειαν τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἔθνικῆς πολιτικῆς καί τρόπου ἐπιλύσεως τῶν διακρατικῶν διαφορῶν.

Ἐξαίρεσιν εἰς τὴν ἀνωτέρω τακτικὴν ἀπετέλεσαν κράτη τινά τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Εἰδικῶς ἡ Βραζιλία εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς 24 Φεβρουαρίου 1891 ἀναφέρει: «ἡ χώρα εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν θά ἐμπλακῆ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς ἐπιθετικὸν πόλεμον, εἴτε μονομερῶς εἴτε ἐν συμμαχίᾳ μὲ ἄλλο Ἔθνος». Ἡ διάταξις αὕτη συμπληροῦται διὰ τῆς θεσπίσεως τῆς ἀρχῆς τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν διαιτησίαν πρὸ πάσης κηρύξεως πολέμου.

Δέον νά σημειωθῆ ὅτι ἡ διατύπωσις τοῦ Βραζιλιανοῦ Συντάγματος ἀποκλείει καί τὴν προσφυγὴν εἰς πόλεμον συνεπείᾳ συμμαχικῆς ὑποχρεώσεως καί περιορίζει ταύτην αὐστηρῶς εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς νομίμου ἀμύνης. Κατὰ τὴν συνομολόγησιν τοῦ Συμφώνου τῶν Παρισίων περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου τοῦ 1928, ἡ Βραζιλία, ὡς καί ἄλλαι δημοκρατίαι τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἠρνήθη νά προσχωρήσῃ εἰς τὸ Σύνμφωνον λόγῳ δυσπιστίας πρὸς τὰς ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς ἐκ τῆς διατυπωθείσης ἐπιφυλάξεως σχετικῶς μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ Μονρόε, ἐπικαλουμένη τὸ γεγονός ὅτι ἤδη διὰ τοῦ Συντάγματος αὐτῆς ἀποκηρύσσεται ὁ πόλεμος καί ὡς ἐκ τούτου περιττεύει δι' αὐτὴν ἡ ἀνάληψις ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος διεθνοῦς δεσμεύσεως.

Ἡ ἴδρυσις τῆς Κ.τ.Ε. καί ἰδίως ἡ ὑπογραφή τοῦ Συμφώνου τῶν Παρισίων περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἔθνικῆς πολιτικῆς ἐπανεφέρεν εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τοῦ διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος τὸ ζήτημα τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ πολέμου εἰς τὰς μεταξύ τῶν κρατῶν σχέσεις καί συνεπῶς τὸ πρόβλημα τῆς ἑναρμονίσεως τῶν συνταγματικῶν διατάξεων πρὸς τὰς θεσπισθείσας ἐν τῷ διεθνῶ δικαίῳ ἀρχὰς περὶ προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον. Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας τῆς 9 Δεκεμβρίου 1931 παρουσιάζει τὴν πλέον ἐπιτυχή ἑναρμόνισιν τῶν συνταγματικῶν διατάξεων πρὸς τοὺς διεθνεῖς κανόνας. Τὸ Ἄρθρ. 6 ἐπαναλαμβάνει ἐπακριβῶς τὴν διατύπωσιν τοῦ Συμφώνου τῶν Παρισίων: «Ἡ Ἰσπανία παραιτεῖται τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἔθνικῆς πολιτικῆς».

β) Μετά την ύπογραφήν τοῦ Χάρτου τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν, τὸ ζήτημα τῆς ἑναρμονίσεως τῶν συνταγματικῶν διατάξεων πρὸς τοὺς ἐν ἰσχύϊ κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐπανέρχεται καὶ πάλιν εἰς τὴν πρώτην σειράν τοῦ διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος μὲ πρωτοπόρον τὴν Γαλλίαν.

Τὸ νέον Σύνταγμα τῆς Δ' Γαλλικῆς Δημοκρατίας τῆς 27 Ὀκτωβρίου 1946 περιλαμβάνει εἰς τὸ προοίμιον αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου: «Ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία οὐδένα πόλεμον θὰ ἐπιχειρήσῃ πρὸς κατακτητικοὺς σκοποὺς καὶ δὲν θὰ χρησιμοποιοῦσιν τὰς δυνάμεις τῆς κατὰ τῆς ἐλευθερίας οἰουδήποτε λαοῦ». Οὕτω τὸ Σύνταγμα τοῦτο: α) καινοτομεῖ ὡς πρὸς τὰ τότε ἰσχύοντα ἐν Εὐρώπῃ συντάγματα, τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν ἀνάλογον διάταξιν περιεῖχον, β) ἀποδέχεται τὴν ἀρχὴν τοῦ περιορισμοῦ τῆς χρήσεως τοῦ πολέμου διὰ κατακτητικούς σκοπούς, ὡς ἐκ τούτου παραμένουν σεβασταὶ αἱ ἀναληφθεῖσαι διεθνεῖς ὑποχρεώσεις ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐπιβολῆς μέτρων καταναγκασμοῦ, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις καὶ τὰς ἀποφάσεις τῆς ὀργανωμένης διεθνοῦς κοινωνίας. Σημειωτέον ὅτι τὸ ἀνωτέρω ἐδάφιον συμπληροῦται διὰ τῶν ἀκολουθῶν διατάξεων: «Ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία, πιστὴ εἰς τὰς παραδόσεις τῆς, συμμορφοῦται πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ διεθνοῦς δημοσίου δικαίου» καὶ «ἐπιτῶ ὄρω τῆς ἀμοιβαιότητος (ἢ Γαλλία) συγκατατίθεται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας αὐτῆς, οἵτινες εἶναι ἀναγκαῖοι διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν προάσπισιν τῆς εἰρήνης», καὶ γ) ἐπεκτείνει τὴν παραίτησιν ἀπὸ τοῦ πολέμου καὶ εἰς τὰς «δυνάμεις τῆς», δηλ. εἰς πᾶσαν βίαιαν καὶ ἐνοπλον δρᾶσιν ὄχι μόνον κατὰ Πολιτείας, ἀλλὰ καὶ «κατὰ τῆς ἐλευθερίας οἰουδήποτε λαοῦ». Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ παραίτησις ὄχι μόνον ἀπὸ τοῦ πολέμου ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς χρήσεως τῆς βίας περιλαμβάνει πᾶσαν ἀνάλογον πρᾶξιν κατὰ παντός πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς Πολιτείας, ὡς αὕτη νοεῖται εἰς τὸ Διεθνὲς Δίκαιον, καὶ ἐπεκτείνεται εἰς πάντα «λαὸν» μὴ ὀργανωμένον, ἀγωνιζόμενον δὲ διὰ τὴν ἐλευθερίαν του.

Ἡ ἀνωτέρω διάταξις ἀποτελεῖ συγχρόνως κανόνα δικαίου καὶ κατευθυντήριον γραμμὴν τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς τῆς Γαλλίας. Οὕτω ἡ Γαλλία ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν παράδοσιν.

γ) Φύσις καὶ νομικὴ ἰσχύς τοῦ προοιμίου

τοῦ Συντάγματος—Ἡ νομικὴ φύσις τοῦ προοιμίου καὶ ἡ ἰσχύς τῶν διατάξεων αὐτοῦ ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι ἐν αὐτῷ περιλαμβάνονται ἀρχαὶ καὶ κανόνες, οἱ ὅποιοι δὲν ἀνευρίσκονται εἰς τὰ ἄρθρα τοῦ Συντάγματος καὶ ἄνευ τῶν ὁποίων εἶναι ἀδύνατος ἡ ὁμαλὴ αὐτοῦ λειτουργία, ὡς καὶ ἡ ἐρμηνεῖα τῶν θεμελιωδῶν αὐτοῦ διατάξεων. Τὸ ζήτημα τῆς ἰσχύος τοῦ προοιμίου τίθεται ἐκ τοῦ λόγου, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἡ γενικότης τῆς διατυπώσεως τῶν ἐν αὐτῷ ἀρχῶν καθιστᾷ προβληματικὴν τὴν ἐφαρμογὴν των, ὡς κανόνων δικαίου, ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι διὰ ρητῆς διατάξεως τοῦ ἰδίου Συντάγματος τὸ προοίμιον ἐξαιρεῖται τῆς εἰδικῶς προβλεπομένης διαδικασίας ἀναθεωρήσεως, εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἤθελεν ἐπιμείνει εἰς τὴν ψήφισιν νόμου ἀντιθέτου πρὸς τὸ Σύνταγμα.

Τὸ ἄρθρ. 92 παρ. 3 ἀναφέρει ὅτι ἡ εἰδικὴ ἀναθεώρησις ἀφορᾷ τοὺς τίτλους I—X τοῦ Συντάγματος, ἀποκλείουσα συνεπῶς τὸ προοίμιον καὶ τοὺς τίτλους XI σχετικῶς μὲ τὴν ἀναθεώρησιν καὶ XII περὶ μεταβατικῶν διατάξεων. Διὰ τὴν ἀναθεώρησιν προβλέπεται εἰδικὸν ὄργανον πολιτικοῦ χαρακτήρος, τὸ ὁποῖον ἀποφαίνεται οὐχὶ ἐάν ὁ ψηφισθεὶς νόμος εἶναι ἀκυρωτέος ὡς ἀντισυνταγματικός, ἀλλ' ἐάν ὁ ψηφισθεὶς νόμος, ὁ ὁποῖος ἀντιβαίνει εἰς τὸ σύνταγμα, προϋποθέτει ἀναθεώρησιν τοῦ συντάγματος, ὅποτε καλεῖται ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις νὰ χωρήσῃ εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς ἀναθεωρήσεως, καὶ τοῦτο ἐφόσον ἐπιμείνῃ εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ νόμου, χαρακτηρισθέντος ὡς ἀντιβαίνοντος εἰς τὸ Σύνταγμα. Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὰ ἐν Γαλλίᾳ κρατοῦντα, ἀποκρούεται ἡ ἔρευνα τῆς συνταγματικότητος τῶν νόμων εἴτε ὑπὸ εἰδικοῦ ὄργάνου, εἴτε ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Συνεπῶς, ἐφ' ὅσον ὁ νομοθέτης δύναται νὰ ψηφίσῃ νόμους ἀντιθέτους πρὸς τὸ Σύνταγμα χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ πρὸς τοῦτο νομικὴ κύρωσις, πλὴν τῆς πολιτικῆς εὐθύνης τῶν κυβερνώντων, δύναται ἐπίσης νὰ παραβιάζῃ καὶ τὰς διατάξεις τοῦ προοιμίου, πολὺ περισσότερον ἐφόσον αὗται ἀποκλείονται τῆς ἀναθεωρήσεως.

Τὸ αὐτὸ περίπου ζήτημα ἀπησχόλησε τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν νομολογίαν ὡς πρὸς τὴν ἰσχύν τῆς Διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς Γ' Δημοκρατίας. Τὸ πρόβλημα ἀνακύπτει καὶ πάλιν τόσον ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ προοιμίου, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἰσχύν τῆς Διακηρύξεως τοῦ 1789, εἰς τὴν ὁποίαν παραπέμπει ρητῶς διάταξις τοῦ προοιμίου. Ἡ ἐνσωμάτωσις συνεπῶς τῆς Διακηρύξεως εἰς τὸ προοίμιον τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος καθιστᾷ πλέον ἄνευ ἀντικειμένου τὴν ἔρευναν τῆς

αυτότελοδς αὐτῆς ἰσχύος, ἐνῶ ἀντιθέτως τὸ πρόβλημα τῆς νομικῆς φύσεως τοῦ προοιμίου προβάλλεται ἤδη ἐπιτακτικῶς.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δύο ἀπόψεις ὑποστηρίζονται. Κατὰ τὴν πρώτην, αἱ διατάξεις τοῦ προοιμίου, ὡς καὶ αἱ τῶν Διακηρύξεων, ἀποτελοῦν ἀφηρημένα ἀξιώματα ἠθικῆς φύσεως, ἢ ποράβασις τῶν ὁποίων οὐδεμίαν νομικὴν κύρωσιν συνεπάγεται. Κατὰ τὴν δευτέραν, αἱ διατάξεις τοῦ προοιμίου, ὡς καὶ τῆς Διακηρύξεως τοῦ 1789, ἐνέχουν καθαρῶς νομικὸν χαρακτήρα καὶ μάλιστα ἐπηυξημένου κύρους, ἀναγνωρίζονται δὲ ὡς κανόνες δικαίου, ἔχοντες τὴν αὐτὴν ἰσχὺν πρὸς τὰς ὑπολοίπους διατάξεις τῶν ἄρθρων τοῦ Συντάγματος.

Ἡ πρώτη γνώμη τυγχάνει ἀποκρουστέα, καθόσον ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι αἱ διατάξεις τοῦ προοιμίου στεροῦνται παντελῶς νομικῆς ἰσχύος εὐρίσκεται εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς νομιμότητος, ἢ ὁποία ἐπιβάλλει ὑποκοὴν εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ νομοθέτου καὶ μάλιστα τοῦ συνταγματικοῦ, ἐφ' ὅσον τὸ Σύνταγμα ὡς ἐνιαῖον κείμενον ἐψηφίσθη καὶ ἐδημοσιεύθη καὶ ἐπεκυρώθη διὰ δημοψηφίσματος ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Ἡ δευτέρα ἀποψις εὐρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὴν νομικὴν ἀλήθειαν. Διὰ τοῦ προοιμίου ὁ κοινὸς νομοθέτης δεσμεύεται θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς. Θετικῶς μὲν ὑποχρεοῦται νὰ θεσπίσῃ κανόνας οἱ ὁποῖοι νὰ καθιστοῦν δυνατὴν τὴν ἐφαρμογὴν ἐν τῇ πράξει τῶν ἀρχῶν τοῦ προοιμίου, ἀρνητικῶς δὲ νὰ μὴ προβαλεῖ εἰς τὴν ἐπιψήφισιν νόμων ἀντιτιθεμένων πρὸς τὰς διατάξεις αὐτάς, ὑπὸ τὴν αἴρεσιν ὅτι ἡ διατύπωσις αὐτῶν παρουσιάζεται ὑπὸ συγκεκριμένην μορφήν, ὁπότε ἡ ἰσχύς αὐτῶν ἐνέχει συνταγματικὸν κύρος καὶ οὐχὶ ἔθιμικόν, ὅπως ὑπεστηρίζετο μέχρι τινὸς ὡς πρὸς τὴν ἰσχὺν τῶν Διακηρύξεων.

Ἐκ τούτου ἔπεται: α) ὅτι ἡ ἰσχύς αὐτῶν ἀναστέλλεται εἰς περιπτώσιν ἐκδόσεως νόμου σαφῶς ἀντιθέτου περιεχομένου, καὶ τοῦτο διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ διατάξεις τοῦ προοιμίου δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὴν εἰδικὴν διαδικασίαν τῆς ἀναθεωρήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ τὰ κρατοῦντα ἐν Γαλλίᾳ τὰ δικαστήρια δὲν ἐλέγχουν τὴν συνταγματικότητα τῶν νόμων· β) ὅτι αἱ διατάξεις αὗται δύνανται νὰ συμπληροῦν κενὸν νόμου ἢ νὰ χρησιμεύουν διὰ τὴν ἐρμηνεῖαν τῶν κειμένων· γ) ὅτι εἰς περιπτώσιν διφορομένης ἐρμηνείας κανόνος ὑπάρχει τεκμήριον ὅτι ὁ νομοθέτης ἠθέλησε νὰ σεβασθῇ τὰς ἐν τῷ προοιμίῳ ἀρχὰς καὶ δ) ὅτι διοικητικαὶ πράξεις, ἀντίθετοι πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ προοιμίου, προσβάλλονται ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐφόσον δὲν πρόκειται περὶ κυβερνητικῶν πράξεων.

Ὁ νομικὸς χαρακτήρ τοῦ προοιμίου οὐδόλως ἐπηρεάζεται ἐκ τῆς ἑλλείψεως εἰδικῆς κυρώσεως. Ἡ ἑλλειψίς καθιστᾷ μὲν ἀσθενέστερον τὸν κανόνα, οὐδόλως ὅμως θίγει τὴν νομικὴν αὐτοῦ φύσιν, διότι ὁ ὑποχρεωτικὸς χαρακτήρ παντὸς κανόνος ἐδράζεται εἰς τὴν νομικὴν συνείδησιν τῶν λαῶν, εἰς τὸ συναίσθημα τῆς ὑποταγῆς, ἥτοι εἰς τὴν πεποίθησιν «ὅτι οὕτω πράττοντες συμμορφοῦνται πρὸς τὸ δίκαιον» καὶ ὅτι οἰαδήποτε προσβολὴ τοῦ κανόνος θὰ συνήντα τὴν καθολικὴν ἀντίδρασιν, ἢ ὁποῖα καὶ μόνη κυρῶνει τοὺς κανόνους. Ἐξ ἄλλου εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τοῦ Δικαίου ὑπάρχουν *leges imperfectione*, τῶν ὁποίων οὐδόλως ἀμφισβητεῖται ἡ νομικὴ φύσις. Ἐπὶ πλέον, ἡ ἑλλειψίς συνταγματικῆς κυρώσεως οὐδόλως θίγει τὸν νομικὸν χαρακτήρα ἢ μειώνει ἐν τῇ πράξει τὴν ἀποτελεσματικότητά αὐτῶν, διότι ἡ μακρὰ πρακτικὴ τοῦ ἀγγλικοῦ δικαίου πείθει ὅτι ἡ ὑποταγὴ εἰς τὴν συνταγματικὴν νομιμότητα εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν ὑπαρξίν κανόνων ἐπηυξημένου κύρους, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἡπειρωτικὴν τακτικὴν, ἢ ὁποῖα, παρὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ συστήματος τῶν αὐστηρῶν συνταγμάτων, παρουσιάζει σωρεῖαν παραβιάσεων.

Συνεπῶς αἱ ἀρχαὶ τοῦ προοιμίου, μὴ στερούμεναι νομικοῦ χαρακτήρος, ἀποτελοῦν κανόνας δικαίου ἐπηυξημένης ἰσχύος. Ἡ παράβασις τῶν συνεπάγεται νομικὰς συνεπειὰς καὶ ἐπὶ πλέον πολιτικὴν εὐθύνην, ἢ ὁποῖα τυγχάνει θεμελιώδους παράγων σεβασμοῦ τῶν κανόνων εἰς χώρας, ὅπου λειτουργοῦν κανονικῶς οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ καὶ ὑπάρχει κράτος δικαίου.

δ) Νεώτερα συντάγματα υἱοθέτησαν τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου κατὰ τὸ γαλλικὸν πρότυπον:

Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἰταλικῆς Δημοκρατίας τῆς 1 Ἰανουαρίου 1948: «Ἡ Ἰταλία ἀποκηρύσσει τὸν πόλεμον ὡς μέσον ἐπιθέσεως κατὰ τῶν ἐλευθεριῶν τῶν ἄλλων λαῶν καὶ ὡς μέσον ἐπιλύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν» ("Ἄρθρ. 11).

Δέον νὰ σημειωθῇ ἐν προκειμένῳ α) ὅτι ἡ ἀποκήρυξις τοῦ πολέμου περιέχεται εἰς εἰδικὸν ἄρθρον τοῦ συντάγματος καὶ συνεπῶς οὐδεμία ἀμφισβήτησις δύναται νὰ προκύψῃ ὡς πρὸς τὴν νομικὴν αὐτῆς μορφήν καὶ τὸν συνταγματικὸν αὐτῆς χαρακτήρα, β) ὅτι ἡ διατύπωσις τῆς ἀνωτέρω διατάξεως εὐθυγραμμίζεται ἀπολύτως πρὸς τὴν μορφήν τῆς διατυπώσεως τῶν συνήθων κανόνων δικαίου, ἀπομακρυνομένη τοῦ ὕφους τῶν διακηρύξεων γενικῶν ἀρχῶν, γ) ὅτι ἡ διατύπωσις αὕτη πλησιάζει πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου περὶ περιορισμοῦ ἢ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου κατὰ τρόπον

πληρέστερον ἢ τὸ γαλλικὸν Σύνταγμα δ) ὅτι ἡ ἀποκήρυξις δὲν περιορίζεται εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς ἀκεραιότητος ἢ τῆς ἀνεξαρτησίας ἑνὸς κράτους, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν προστασίαν «τῆς ἐλευθερίας τῶν ἄλλων λαῶν». Ἐν προκειμένῳ ἐρωτᾶται πρῶτον ἂν εἰς τὸν πόλεμον περιλαμβάνεται καὶ πᾶσα δρᾶσις ἔνοπλος καὶ βία καὶ δεύτερον, ἂν ἡ λέξις «λαὸς» συνταυτίζεται μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ κράτους ἢ περιλαμβάνει καὶ τοὺς μὴ πολιτειακῶς ὀργανωμένους λαοὺς.

Ἡ διάταξις περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου συμπληροῦται διὰ τῶν ἐπομένων ἐδαφίων τοῦ Ἰταλικοῦ Συντάγματος, δυνάμει τῶν ὁποίων ἡ Ἰταλία «ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀμοιβαιότητος συγκατατίθεται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας αὐτῆς, οἵτινες εἶναι ἀναγκαῖοι διὰ τὴν ὀργάνωσιν τάξεως διασφαλιζούσης τὴν εἰρήνην καὶ τὴν δικαιοσύνην μεταξὺ τῶν ἐθνῶν ἐπὶ πλεόν εὖνοεῖ καὶ προωθεῖ πᾶσαν διεθνή ὀργάνωσιν ἀποβλέπουσαν εἰς τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν».

Ἐν συμπεράσματι, τὸ Ἰταλικὸν Σύνταγμα παρουσιάζει ἀναμφισβήτητον πρόοδον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ Σύνταγμα τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας.

Τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου ἀπεδέχθησαν καὶ τὰ ἀκόλουθα Συντάγματα: τοῦ Σιάμ ("Ἀρθρ. 54 ἐδ. 2), τῆς Βιρμανίας 1947 ("Ἀρθρ. 211), τῆς Ἰαπωνίας τῆς 3 Νοεμβρίου 1946 ("Ἀρθρ. 9): «ὁ Ἰαπωνικὸς λαὸς παραιτεῖται διὰ παντὸς τοῦ πολέμου ὡς κυριαρχικοῦ δικαιώματος τοῦ ἔθνους, τῆς ἀπειλῆς ἢ χρήσεως βίας, ὡς μέσου διακανονισμοῦ τῶν κρατῶν μὲ τὰ ἄλλα κράτη». Ἐνταῦθα ἡ ἀποκήρυξις εἶναι πλέον γενικὴ καὶ ἀπόλυτος, ἐφ' ὅσον τὸ Σύνταγμα ἐψηφίσθη μετὰ τὴν ἀποστρατικοποίησιν τῆς Ἰαπωνίας ὑπὸ τῶν συμμάχων.

Ἡ ἔνωσις τῆς Βιρμανίας παραιτεῖται τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἐθνικῆς πολιτικῆς καὶ ἀποδέχεται τὰς γενικῶς ἀναγνωριζόμενας ἀρχὰς τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου ὡς κανόνας συμπεριφορᾶς εἰς τὰς σχέσεις μὲ τὰ ἄλλα κράτη. Τὸ Δημοκρατικὸν Σύνταγμα τῆς Ἰσπανίας τοῦ 1931 ἐπαναλαμβάνει ἐπὶ λέξει τὴν φράσιν τοῦ Συμφώνου τῶν Παρισίων τοῦ 1928: «Ἡ Ἰσπανία παραιτεῖται τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἐθνικῆς πολιτικῆς» ("Ἀρθρ. 6).

Πρὸς τὴν ἴδιαν ἀρχὴν προσανατολιζονται καὶ τὰ κράτη-μέλη τῆς Ὁμοσπονδοῦ Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας, εἰς τὰ Συντάγματα

τῶν ὁποίων, πλὴν τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου, θεσπίζεται καὶ ἡ καταδίκη παντὸς μέσου τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ προετοιμασίαν πρὸς πόλεμον. Οὕτω τὸ Σύνταγμα τῆς Βαυαρίας (1946) ἀναφέρει: «πᾶσα πρᾶξις, ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς προετοιμασίαν πολέμου, εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸ Σύνταγμα». Τῆς Βυρτεμβέργης καὶ Βάδης (1946, "Αρ. 46) προσθέτει: «πᾶσαν πρᾶξιν ἐμποδίζουσιν τὴν εἰρηνικὴν συνεργασίαν τῶν λαῶν», τῆς Γερμανικῆς Δημοκρατίας τῆς 7 Ὀκτωβρίου 1949 ὀρίζει «ἡ διατήρησις καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν φιλικῶν σχέσεων πρὸς ὄλους τοὺς λαοὺς εἶναι καθῆκον τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Οὐδεὶς πολίτης ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ συμμετάσχη εἰς πολεμικὰς πράξεις αἱ ὁποῖαι τείνουν εἰς τὴν καταδυνάστευσιν ἑνὸς λαοῦ».

Ἄντιθέτως, τὸ Ὄμοσπονδιακὸν Σύνταγμα τῆς Γερμανικῆς Δημοκρατίας τῆς 23 Μαΐου 1949 δὲν περιλαμβάνει ρητὴν διάταξιν περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου. Τὸ ἄρθρ. 26 ὀρίζει: «Αἱ πράξεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ διαταράξουν τὰς μεταξὺ τῶν λαῶν εἰρηνικὰς σχέσεις καὶ αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, εἰδικώτερον διὰ τὴν προετοιμασίαν πρὸς διεξαγωγὴν ἐπιθετικοῦ πολέμου, θεωροῦνται ἀντισυνταγματικαὶ καὶ θὰ εἶναι τιμωρητέαι».

Ἡ διάταξις συμπληροῦται μὲ δεύτερον ἐδάφιον: «πλὴν ἐξουσιοδοτήσεως ἐκ μέρους τῆς ὀμοσπονδιακῆς κυβερνήσεως, ἐξοπλισμοὶ προοριζόμενοι εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου δὲν δύνανται νὰ κατασκευασθοῦν, οὔτε νὰ εἰσαχθοῦν, οὔτε νὰ γίνουν ἀντικείμενον ἐμπορίου. Εἰδικὸς νόμος θὰ καθορίσῃ τὰς λεπτομερειακὰς διατάξεις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον». Ἐπίσης τὸ ἄρθρ. 9 παρ. 2 προσθέτει: «Ἀπαγορεύονται τὰ Σωματεῖα (Ἐνώσεις), τῶν ὁποίων οἱ σκοποὶ ἢ ἡ δρᾶσις τυγχάνουν ἀντίθετοι εἰς τὰς ποινικὰς διατάξεις ἢ εὐρίσκονται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν συνταγματικὴν τάξιν ὡς καὶ τὴν ὁμόνοιαν μεταξὺ τῶν λαῶν». Τὸ ἄρθρ. 4 παρ. 3 συμπληροῖ: «Οὐδεὶς δύνανται νὰ ὑποχρεωθῇ παρὰ συνείδησιν νὰ ὑπηρετήσῃ ἐνόπλιος εἰς περίπτωσιν πολέμου. Αἱ λεπτομερειακαὶ διατάξεις θὰ κανονισθοῦν δι' ὀμοσπονδιακοῦ νόμου».

Αἱ ἐν λόγῳ φιλειρηνικαὶ διατάξεις τοῦ γερμανικοῦ Συντάγματος θὰ ἔδει νὰ συμπληρωθοῦν διὰ ρητῆς καταδίκης τοῦ πολέμου, ἄλλως ἢ ὀρθῆ ἐρμηνεία αὐτῶν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν καθίστα-

ται ανέφικτος, ή δὲ διακήρυξις αὐτῶν ἐνέχει θεωρητικὸν καθαρῶς χαρακτήρα.

2. Προσφυγή εἰς τὴν διαιτησίαν.— Ἡ ἀρχὴ τῆς ὑποχρεωτικῆς προσφυγῆς εἰς τὴν διαιτησίαν πρὸ πάσης νομίμου προσφυγῆς εἰς τὸν πόλεμον θεσπίζεται εἰς πλεῖστα συντάγματα, τὰ ὅποια εἴτε ἀποδέχονται εἴτε δὲν ἀποδέχονται τὴν ἀποκήρυξιν τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ὀλοκληροῦται ἡ ἰδέα τῆς καταδίκης τοῦ πολέμου καὶ προσφέρεται σοβαρὸν ἀντικειμενικὸν κριτήριον περὶ τῆς κρίσεως τοῦ θεμιτοῦ ἢ μὴ τοῦ πολέμου. Ἡ ἄρνησις προσφυγῆς ἢ ἀποδοχῆς ἢ ὑποταγῆς εἰς τὴν διαιτησίαν ἀποτελεῖ τεκμήριον περὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ πολέμου, ὃ ὅποῖος ἐνδεχομένως θ' ἀκολουθήσῃ. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τὰ κράτη περιορίζονται εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς διαιτησίας, ὡς προϋποθέσεως νομίμου ἀσκήσεως τοῦ πολέμου, χωρὶς ἢ δέσμευσις νὰ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν ἀποκήρυξιν τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο τούτων ἀρχῶν, ἥτοι τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου καὶ τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν διαιτησίαν, δύναται νὰ διασφαλίσῃ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς καταδίκης τοῦ πολέμου ὡς μέσου ἔθνικῆς πολιτικῆς καὶ τρόπου ἐπιλύσεως τῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν διαφορῶν.

α) Τὸ Σύνταγμα τῆς Βραζιλίας τῆς 24 Φεβρουαρίου 1891, μετὰ τὴν παραίτησιν ἀπὸ τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου ("Ἀρθρ. 88), ὀρίζει ὅτι εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Κογκρέσσου περιέχεται καὶ ἡ ἐξουσιοδότησις πρὸς τὴν κυβέρνησιν νὰ κηρύξῃ πόλεμον «ἐφόσον δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ προσφυγή εἰς τὴν διαιτησίαν ἢ, εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας ταύτης, ἡ συνομολόγησις εἰρήνης» ("Ἀρθρ. 34 παρ. 11). Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος τούτου ἀποτελοῦν τὴν πλέον ἱκανοποιητικὴν διατύπωσιν τῶν ἀρχῶν τῆς μεταξὺ τῶν κρατῶν εἰρηνικῆς συμβιώσεως, ἐὰν ἰδίως ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι εὕρισκονται αὗται ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τοῦ 1891.

Τὴν ἀρχὴν τῆς Διαιτησίας ἄνευ τῆς καταδίκης τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου ἀποδέχονται καὶ ἄλλοι δημοκραταὶ τῆς Ν. Ἀμερικῆς κατ' ἀπομίμησιν τῆς Βραζιλίας. Τὸ Σύνταγμα τῆς Οὐρουγουάης ἀναφέρει ὅτι ἡ συγκατάθεσις τῆς συνελεύσεως διὰ τὴν κήρυξιν πολέμου δίδεται «ἐφόσον ἡ διαιτησία δὲν κατέστη δυνατὴ ἢ οὐδὲν ἀπέδωκεν ἀποτελεσμα» ("Ἀρθρ. 79 παρ. 18), τὸ δὲ Σύνταγμα τοῦ Ἁγίου Δομινίκου ἀναφέρει ὅτι ὁ πόλεμος δὲν κηρύσσεται «πρὶν ἢ γίνῃ προσφυγή εἰς τὴν διαιτησίαν» ("Ἀρθρ. 102). Πρὸς ἐνίσχυσιν προστίθεται

ὅτι διαιτητικὴ ρήτρα δέον νὰ περιληφθῆ εἰς ὅλας τὰς μεταξὺ τῶν ἄλλων κρατῶν συμβάσεις: «πᾶσαι αἱ μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων κρατῶν διαφοραὶ δέον νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν διαιτησίαν πρὸ οἴασθῆποτε προσφυγῆς εἰς τὰ ὄπλα» (παρ. 8). Ὅμοίως καὶ ἡ Δημοκρατία τοῦ Ἰσημερινοῦ,

β) Τὴν ἴδιαν ἀρχὴν ἀποδέχονται καὶ τὰ Συντάγματα τῆς Ὀλλανδίας καὶ Πορτογαλίας. Οὕτω τὸ Σύνταγμα τῆς Ὀλλανδίας τῆς 30 Νοεμβρίου 1887, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ θεμελιώδους Νόμου τοῦ 1922, ἀναφέρει: «ὁ Βασιλεὺς προσπαθεῖ νὰ ἐπιλύσῃ τὰς διαφορὰς μετὰ τὰ ξένα κράτη διὰ τῆς διαιτησίας, ἢ ἄλλων εἰρηνικῶν μέσων» ("Ἀρθρ. 59). Ἐπίσης τὸ Σύνταγμα τῆς Πορτογαλίας τῆς 11 Ἀπριλίου 1933 ὀρίζει ὡς ἀρχήν: «ἡ Πορτογαλία ἀποδέχεται τὴν διαιτησίαν ὡς μέσον ἐπιλύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν» ("Ἀρθρ. 4), καὶ περαιτέρω ὁ πρόεδρος ἐξουσιοδοτεῖται νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον «ἐφόσον εἶναι ἀδύνατος ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν διαιτησίαν ἢ αὕτη ἀπέτυχε, πλὴν τῆς περιπτώσεως ἐπιθέσεως πραγματικῆς ἢ ἐπικειμένης ὑπὸ ξένων στρατιωτικῶν δυνάμεων» ("Ἀρθρ. 91 παρ. 6). Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ διατύπωσις τῶν διατάξεων τούτων εἶναι πλέον συγκεκριμένη καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ὑποχρέωσις πλέον σαφῆς ἀπὸ τὰς διατάξεις τοῦ Ὀλλανδικοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐμφανίζεται μὲ μειωμένην ἢ ἀμφίβολον νομικὴν ἰσχύν.

3. Ὑπαγωγή τῶν συνταγματικῶν διατάξεων εἰς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου.—Συνταγματικαὶ διατάξεις, ἀπαπέμπουσαι εἰδικῶς εἰς τὴν ἀποκήρυξιν ἢ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ πολέμου κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου, δὲν ὑπάρχουν σὴ μερον εἰς τὰ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματα.

α) Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ μεσοπολέμου τοιαύτης φύσεως διατάξεις περιείχοντο εἰς τὰ Συντάγματα τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας τοῦ 1931 καὶ τοῦ Σιάμ.

Κλασσικὸν παράδειγμα ἑναρμονίσεως, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ πολέμου, τῶν συνταγματικῶν διατάξεων πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ συμβατικοῦ δικαίου, ἦτο τὸ ἄρθρ. 77 τοῦ Ἰσπανικοῦ Συντάγματος: «ὁ Πρόεδρος δὲν δύναται νὰ ὑπογράψῃ τὴν πρᾶξιν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου παρὰ ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ Συμφώνου τῆς Κ.τ.Ε. καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ἐξαντληθῶν ἅπαντα τὰ ἀμυνικὰ μέσα, τὰ στεροῦμενα πολεμικοῦ χαρακτήρος, καθὼς καὶ ἅπασαι αἱ δικα-

στικοί διαδικασίαι ή συμφιλίωσης ή διαιτησίας, αί γενόμεναι άποδεκταί εις τάς διεθνείς συμβάσεις, τάς όποιας υπέγραψεν ή Ίσπανία καί έπρωτοκολλήθησαν υπό της Κ.τ.Ε. Έάν τό "Έθνος συνδέεται δι' ειδικών συνθηκών συνδιαλλαγής ή διαιτησίας, αϋται δέον νά εφαρμοζώνται, έφόσον δέν άντίκεινται εις τάς μελλοντικές έν Ισχύϊ συνθήκας. Έφόσον έκπληρωθοϋν οί άνωτέρω όροι, ό Πρόεδρος δέον νά υπογράψη τήν κήρυξιν τοϋ πολέμου, έξουσιοδοτούμενος πρός τοϋτο διά Νόμου».

Ή άνωτέρω διάταξις συμπληροϋται άφ' ένός μόν έκ της διατάξεως περί άποκηρύξεως τοϋ πολέμου ώς άνωτέρω, άφ' έτέρου διά τοϋ άρθρ. 129 τοϋ Ποινικοϋ Κώδικος, τό όποϊον προέβλεπε τήν ποινήν τών Ισοβίων δεσμών διά τόν Πρόεδρον καί τούς Ύπουργούς, οί όποιοί ήθελον παραβιάσει τάς έν λόγω διατάξεις.

Ανάλογος διάταξις περιλαμβάνετο καί εις τό Σύνταγμα τοϋ Σιάμ: «κήρυξις πολέμου δέν δύναται νά λάβη χώραν παρά έφόσον αϋτη δέν εύρίσκεται εις άντίθεσιν πρός τάς διατάξεις τοϋ Συμφώνου της Κ.τ.Ε.» ("Άρθρ. 54 έδ. 2).

Ή έφαρμογή τοιαύτης φύσεως διατάξεωγ καθιστά νομικώς άδύνατον τήν προσφυγήν εις τόν πόλεμον κατά παρέκκλισιν τών διεθνών υποχρεώσεων καί τό σύνολον αϋτών δημιουργεί ειδικήν κατηγορίαν κανόνων, τούς όποιους συγγραφείς τινες ώνόμασαν «συνταγματικόν δικαϊον της ειρήνης».

β) Τά έν Ισχύϊ Συντάγματα, τά ψηφισθέντα μετά τόν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον καί τήν ίδρυσιν τοϋ Ο.Η.Ε., άπεμακρύνθησαν της άνωτέρω τακτικής, περιέλαβον δέ μεταξύ τών διατάξεων αϋτών κανόνας άφορώντας τήν άποδοχήν τών γενικών κανόνων τοϋ διεθνους δικαϊου *in globo*, εις τούς όποιους άνεγνώρισαν τήν ύπεροχήν έναντι τών κανόνων τοϋ έσωτερικοϋ δικαϊου. Οϋτω δέ έμμέσως ή προσφυγή εις τόν πόλεμον καθιστάται συνταγματικώς παράνομος, έφ' όσον αϋτη παραβιάζει τούς έν Ισχύϊ κανόνας τοϋ θετικοϋ διεθνους δικαϊου.

Πρώτον τό νέον Γαλλικόν Σύνταγμα διά ρητης διατάξεως τοϋ προοιμίου άποδέχεται τήν άρχήν ότι «ή Γαλλική Δημοκρατία, πιστή εις τάς παραδόσεις της, συμμορφοϋται πρός τούς κανόνας τοϋ Δημοσίου Διεθνους Δικαϊου». Δέον νά σημειωθῆ ότι ή διακήρυξις αϋτη της πίστεως καί τοϋ σεβασμοϋ έπεκτείνεται εις τό σύνολον τών κανόνων τοϋ Διεθνους Δικαϊου πάσης φύσεως, μη έξαιρουμένων καί τών συμβατικών κανόνων. Ειδικώς διά τούς τελευταίους

τὸ ἄρθρον 28 ὀρίζει: «Αἱ διπλωματικαὶ συνθήκαι αἱ κανονικῶς ἐπικυρωθεῖσαι καὶ δημοσιευθεῖσαι ἔχουν μεγαλυτέραν ἰσχὺν τῶν ἐσωτερικῶν νόμων». Αἱ δύο ἀνωτέρω διατάξεις ἐνισχύονται ἐκ τοῦ προοιμίου, τὸ ὁποῖον περαιτέρω δηλοῖ ὅτι ἡ Γαλλία «ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἀμοιβαιότητος συγκατατίθεται εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας αὐτῆς, οἵτινες εἶναι ἀναγκαῖοι διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν προάσπισιν τῆς εἰρήνης». Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ περιορισμὸς τῆς κυριαρχίας παραμένει δυνατὸς ὄχι μόνον διὰ τὴν ὀργάνωσιν, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰ μέτρα ὑπερασπίσεως, ἄρα εἰς τὰ κυρωτικὰ μέτρα πάσης κατηγορίας, ἢ φύσιν καὶ ἢ ἔκτασις τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν οὐσιώδη καὶ συγκεκριμένην μείωσιν τῆς κυριαρχίας ἐκάστης Πολιτείας πρὸς ὄφελος τῆς διεθνοῦς κοινωνίας, ὀργανωμένης σήμερον εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ ἐκπροσωπούμενης ὑπὸ τῆς βουλήσεως τῆς εἰδικῆς πλειοψηφίας τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας.

Οὕτω αἱ διατάξεις τοῦ Γαλλικοῦ Συντάγματος περὶ περιορισμοῦ τῆς κυριαρχίας πρὸς ὄφελος τοῦ εἰρηνικοῦ καθεστώτος, περὶ ὑπεροχῆς τῶν κανόνων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ἔναντι τῶν ἐσωτερικῶν διατάξεων καὶ περὶ ἀποκηρύξεως τοῦ πολέμου, συμπίπτουν πρὸς τοὺς κανόνας τῆς διεθνοῦς νομιμότητος, ὡς αὕτη θεμελιούται σήμερον διὰ τοῦ Χάρτου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν καὶ συνεπῶς ἐξασφαλίζεται ἐν τῇ πράξει ἡ ἐνότης τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου καὶ τοῦ Γαλλικοῦ Δικαίου, ὡς πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον τῶν κανόνων αὐτῶν.

Ἀνάλογοι διατάξεις συναντῶνται καὶ εἰς τὸ Ἰταλικὸν Σύνταγμα: «Ἡ ἔννομος τάξις τῆς Ἰταλίας συμμορφοῦται πρὸς τοὺς γενικῶς ἀνεγνωρισμένους κανόνας τοῦ Διεθοῦς Δικαίου» ("Ἄρθρ. 10 παρ. 1) καὶ περαιτέρω «ἡ Ἰταλία συγκατατίθεται, ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀμοιβαιότητος μετ' ἄλλων κρατῶν, εἰς τοὺς περιορισμοὺς τῆς κυριαρχίας τοὺς ἀναγκαιοῦντας εἰς τάξιν, ἐξασφαλίζουσιν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν δικαιοσύνην μεταξὺ τῶν ἔθνων, ἐνισχύει δὲ καὶ εὐνοεῖ τὰς διεθνεῖς ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι τοιοῦτον σκοπὸν» ("Ἄρθρ. 11 ἐδ. 2, 3).

Αἱ δύο ἀνωτέρω διατάξεις, περιλαμβανόμεναι εἰς ἄρθρα τοῦ Συντάγματος, εἶναι νομικῶς ἀδιάβλητοι, ἢ δὲ ἐφαρμογὴ αὐτῶν

καθίσταται εύχερης λόγω της σαφούς και συγκεκριμένης αὐτῶν διατυπώσεως. Ἡ ἀναγνώρισις τῶν διεθνῶν κανόνων ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς ἐννόμου τάξεως εἶναι προφανές ὅτι ἀφορᾷ «τοὺς γενικῶς ἀνεγνώρισμένους» καὶ συνεπῶς οἱ συμβατικοὶ κανόνες δεόν ν' ἀκολουθήσουν τὴν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος προβλεπομένην εἰδικὴν διαδικασίαν, ὡς πρὸς τὴν ἰσχύον αὐτῶν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Πάντως τὰ ἀνωτέρω ἄρθρα, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ρητὴν ἀποκήρυξιν τοῦ πολέμου, τείνουν εἰς τὴν εὐθυγράμμισιν τοῦ ἰταλικοῦ δικαίου πρὸς τὴν διεθνή ἔννομον τάξιν.

Ἄρθρον 7 Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας «Τὸ Ἰσπανικὸν Κράτος θά σέβεται τοὺς γενικοὺς κανόνας τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, ἐνσωματώνον αὐτοὺς εἰς τὸ θετικὸν αὐτοῦ δίκαιον». Ἐν συνεχείᾳ τὸ ἄρθρ. 65 «πᾶσαι αἱ διεθνεῖς συμβάσεις, ἐπικυρωθεῖσαι ὑπὸ τῆς Ἰσπανίας καὶ πρωτοκολληθεῖσαι εἰς τὴν Κ.τ.Ε., αἱ ὁποῖαι θά ἔχουν τὸν χαρακτηριστὴρα διεθνοῦς κανόνος, θεωροῦνται ὡς ἀναπόσπαστον μέρος τῆς Ἰσπανικῆς νομοθεσίας, ἣτις ὀφείλει νὰ συμμορφοῦται πρὸς τὰς διατάξεις αὐτῶν».

Τὰς ἰδίας ἐπίσης ἀρχὰς υἰοθετοῦν τὸ Σύνταγμα τῆς Βιρμανίας τοῦ 1947, τὸ ὁποῖον ἀποδέχεται «τὰς ἀρχὰς τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου γενικῶς ἀναγνωριζομένας, ὡς κανόνα συμπεριφορᾶς εἰς τὰς σχέσεις μετὰ τῶν ἄλλων Κρατῶν» (Ἄρθρ. 211). Τὸ Σύνταγμα τῆς Βαυαρίας τοῦ 1946 «οἱ γενικῶς ἀνεγνώρισμένοι κανόνες τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου θεωροῦνται ὡς τμῆμα τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου» (Ἄρθρ. 88). Τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑσσης 1946 «οἱ κανόνες τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστα μέρη τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου, χωρὶς νὰ ἀπαιτῆται ρητὴ μετατροπὴ αὐτῶν εἰς ἐσωτερικὸν δίκαιον» (Ἄρθρ. 67). Τὸ Σύνταγμα τῆς Βυρτεμβέργης καὶ Βάδης 1946 «οἱ γενικῶς ἀνεγνώρισμένοι κανόνες τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον τμῆμα τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου. Εἶναι ὑποχρεωτικοὶ διὰ τὸ Κράτος καὶ δι' ἕκαστον πολίτην». Τέλος τὸ Σύνταγμα τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας τοῦ 1949 ὀρίζει: «οἱ γενικοὶ κανόνες τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ δικαίου. Ἐχουν ὑπεροχὴν ἐναντι τῶν νόμων καὶ δημοιουργοῦν κατ' εὐθείαν δικαιώματα καὶ ὑπο-

χρεώσεις εις τούς κατοίκους τοῦ ὁμοσπον-
διακοῦ ἑδάφους».

Πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι συνταγματικά διατάξεις ἀποτε-
λοῦν ἀξιόλογον προσπάθειαν ἑναρμονίσεως τῶν συνταγματικῶν
κανόνων πρὸς τούς κανόνας τῆς διεθνούς νομιμότητος. Χωρίς νά
ἐπιλύωνται ἅπαντα τὰ θέματα τῆς εἰρήνης καί τοῦ πολέμου κατὰ
ὁμοίωμορον τρόπον εις τὰ πλαίσια ἀμφοτέρων τῶν ἐννόμων τά-
ξεων, ἐσωτερικῆς καί διεθνούς, τὰ προαναφερθέντα συντάγματα
σημειώνουν ἀναμφισβήτητον πρόοδον ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ λοιπὰ
ἰσχύοντα. Οὕτω καταβάλλεται ἀξιόλογος καί ἐν πολλοῖς ἐπιτυχῆς
προσπάθεια ἐπιλύσεως ἐν τῇ πράξει τοῦ προβλήματος τῶν σχέ-
σεων τῶν δύο δικαίων, ἐπιτυγχανομένης τῆς ἐνότητος αὐτῶν, ὡς
πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν κανόνων ἀμφοτέρων τῶν δικαίων καί τὴν
σύγχρονον καί αὐτόματον αὐτῶν ἰσχύν.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου προστίθεται εις τούς διεθνεῖς κανόνας
συμπληρωματικῶς ἢ συνταγματικῆ κύρωσις, ἢ ὁποῖα κατὰ τὴν σύγ-
χρονον ἐποχὴν εἶναι πλέον συγκεκριμένη καί ἀποτελεσματικῆ τῆς
διεθνούς κυρώσεως.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Γ Ε Ν Ι Κ Α

	Σελίς
Δίκαιον και θεωρίαί	1
1. Περί Πολιτείας	4
2. Τò Σύνταγμα	14
3. Είδη πολιτευμάτων	16
4. Ίστορία τών έλληνικών πολιτευμάτων	19
5. Αί Πηγαί Συνταγματικού Δικαίου	25

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο Ν

ΜΟΡΦΗ, ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

1. ΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

1. Δημοκρατία· Λαϊκή Κυριαρχία	29
2. Άντιπροσωπευτικόν Σύστημα—Κοινοβουλευτισμός	30
3. Διάκρισις τών έξουσιών	32
4. Κληρονομικότης του Άνωτάτου Άρχοντος	33
5. Καθολική ψηφοφορία	33
6. Άτομικαί έλευθερίαί	34

2. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

1. Αί τρεΐς λειτουργίαί	54
2. Διάκρισις τών νόμων	55
3. Έλεγχος τής συνταγματικότητος τών νόμων και τών διαταγμάτων	55
Α. Νομοθετική λειτουργία	56
Β. Έκτελεστική ή διοικητική λειτουργία	59
Γ. Δικαστική έξουσία	61
Δ. Συνομολόγησις τών διεθνών συνθηκών	63

3. ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

+ Α. Ό Λαός	66
+ Β. Ό Βασιλεύς	68
+ Γ. Η Βουλή	71
+ Δ. Τò Υπουργικόν Συμβούλιον	74
+ Ε. Οί Υπουργοί	75

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

1. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Διοικητική λειτουργία	Σελίς 80
---------------------------------	-------------

2. ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

1. Συμβούλιον Ἐπικρατείας	81
2. Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον	83
3. Νομικὸν Συμβούλιον τοῦ Κράτους	83
4. Ἀνώτατον Συμβούλιον Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν	83
5. Δικαστήριον Συγκρούσεως Καθηκόντων	84

3. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΟΡΓΑΝΑ—ΟΡΓΑΝΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

1. Γενικοὶ Διοικηταὶ	84
2. Νομάρχαι	85
3. Ἐπαρχοὶ	85
4. Δήμαρχοι	86

4. ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ

1. Ὅρισμός	86
2. Προσόντα	87
3. Διορισμός	87
4. Ὁρκωμοσία καὶ ἀνάληψις ὑπηρεσίας	88
5. Κατηγορίαι καὶ διαβαθμίσεις ὑπαλλήλων	88
6. Καθήκοντα	89
7. Ἀσυμβίβαστον	90
8. Ἀστική εὐθύνη	91
9. Δικαιώματα	91
10. Μεταβολαὶ καταστάσεως	92
11. Πειθαρχικὴ δίκωξις	93

5. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

1. Διοικητικὴ ἀποκέντρωσις	95
2. Αὐτοδιοικήσις	96
3. Διοικητικὴ ἐποπτεία	98
4. Δημόσιαι παραχωρήσεις ἢ ἐπιχειρήσεις	98
5. Νομικὰ Πρόσωπα δημοσίου δικαίου	99

6. Ἡ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΠΡΑΞΙΣ

Ἡ διοικητικὴ πράξις	99
-------------------------------	----

7. Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

Σελίς

Ἡ εὐθύνη τῆς διοικήσεως	101
-----------------------------------	-----

8. ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΣΟΔΑ

Προϋπολογισμὸς καὶ ἔσοδα	103
------------------------------------	-----

9. ΕΙΔΙΚΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ἉΓΙΟΥ ὍΡΟΥΣ

Εἰδικὸν καθεστῶς τοῦ Ἁγίου Ὅρους	106
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

I. Σχέσεις Διεθνῶν καὶ Δημοσίου Δικαίου	106
1. Θεωρητικὴ ἀντίληψις	106
2. Διεθνῆς πρακτικὴ	108
3. Τὰ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντα	110
II. Ἐπικύρωσις τῶν Συνθηκῶν	115
1. Διεθνῆς πρακτικὴ	116
2. Τὸ νέον Γαλλικὸν Σύνταγμα	117
3. Μυστικαὶ συνθήκαι	120
4. Ἐκχώρησις ἐδάφους	122
III. Ἡ ἰσχὺς τῶν Συνθηκῶν εἰς τὸ ἔσωτερικόν	126
1. Διεθνῆς πρακτικὴ	126
2. Γαλλικὸν Σύνταγμα	128
VI. Ὁ Διεθνῆς Παραστάτης	132
V. Ἀρμοδιότης κηρύξεως τοῦ πολέμου	134
Α. Ἀρμόδιον ὄργανον καὶ διαδικασία κηρύξεως τοῦ πολέμου, ἀρμοδιότης τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, ἀρμοδιότης μικτῆ, ἀρμοδιότης τῶν νομοθετικῶν σωμάτων κ.τ.λ.	136
Β. Συνταγματικοὶ περιορισμοὶ τοῦ δικαιώματος τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου. Ἀποκήρυξις τοῦ πολέμου, προσφυγὴ εἰς τὴν διαιτησίαν, ὑπαγωγὴ τῶν συνταγματικῶν διατάξεων εἰς τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνῶν Δικαίου	144
Πίναξ Περιεχομένων	158